శ్రియైనమః.

శ్రీసీతాలక్ష్మణ భరతశత్రుఘ్న హనుమత్సమేత

శ్రీరామచంద్ర పరబ్రహ్మణేనమః.

శ్రీ. ఉ, రిటైర్డ్ సబ్ డి, ఆపీసర్—యన్

నరసింహయ్యంగార్యాణాం తనూజయా

సుందరవల్ల్యా విరచితమ్

శ్రీరామాయణ చమ్పు కావ్యమ్.

పండితవరైః పరిష్కృత్య

శ్రీన్యాసవిద్యా ప్రతిపాదక గ్రన్థ ప్రవచనతత్పరాయామ్.

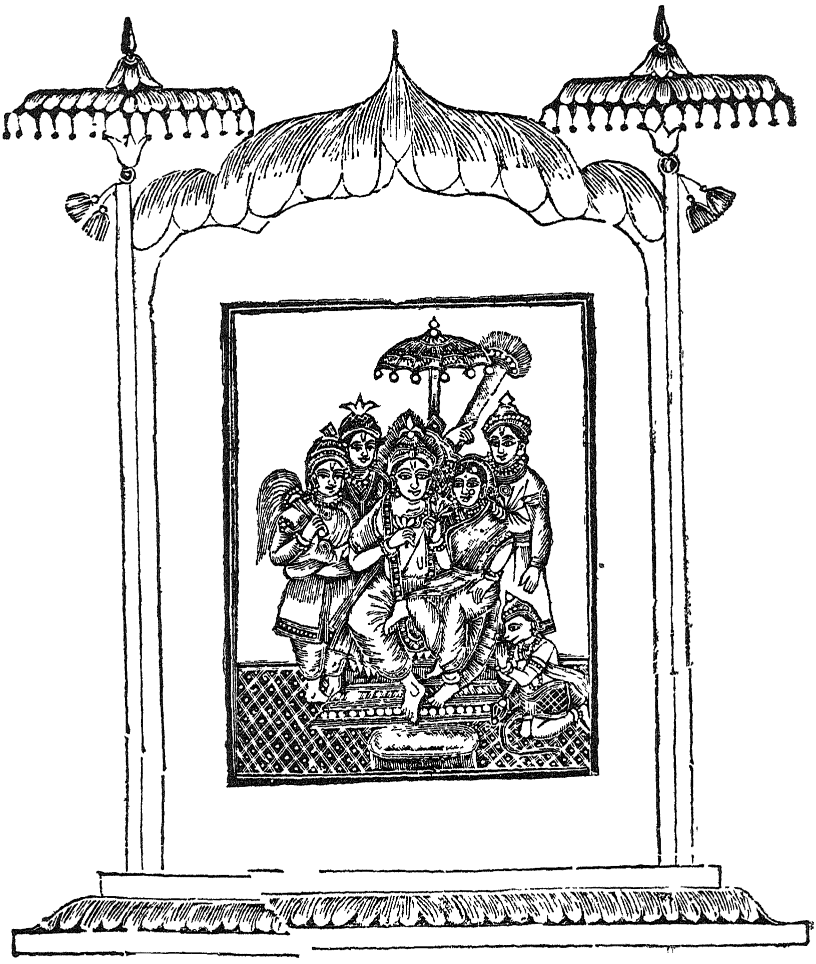
శ్రీన్యాసవిద్యా ముద్రాక్షరశాలాయామ్

యమ్ నరసింహయ్యంగార్యైః

ముద్రితం సద్విజయతే.

బెంగళూర్ సిటి

10—12—1916.



శ్రీః.

శ్రీరఘునందన పరబ్రహ్మణేనమః.

భూమికా.

అత్రేయం విజ్ఞప్తి స్తత్రభవతాం భవతాం మహాశయానాం సన్నిధౌ.

ప్రసిద్ధాః ఖలు లోకే శ్రీరామచంద్రప్రసాదలబ్ధకవితాచాతురీధురీణైః పూర్వై ర్మహాకవిభిః ప్రణీతా శ్రీరఘువరదివ్యచరణారవిందగుణవర్ణనపరాః ప్రబన్ధాః.

ఇదానీంతు సద్విద్యాపక్షపాతిభి ర్మమ సన్మార్గప్రవర్తనప్రవీణైః మహనీయైః అస్మత్తాతపాదైః సదాచార్య సేవాపరైః శ్రీ. నరసింహయ్యంగార్ నామకైః, పరమకృపయా ఽధ్యాపిత కతిపయ శబ్దజాలయా ఽనయా శ్రీమన్నారాయణచరణారవిందే అస్మదీయ రక్షాభరసమర్పణాదికం సమర్ప్య రక్షకానాం కృపయా పుత్రీ వాత్సల్యశాలినాం శాన్తిధనానాం మహాశయానాం అస్మద్గురువరాణాం శ్రీ. ఉ. శోమాశియాణ్డాన్, కస్తూరిరఙ్గార్యాణాం దివ్యానుగ్రహాతః ప్రగ్రధితో ఽయం గ్రంథః సాగరనగర వాస్తవ్య తిలకశాస్త్రినామక విద్వద్వరేణ్య ప్రేరణయా ప్రయాసాకృష్ట కతిపయశబ్దసందోహాత్మకః.

నను బహుషు ప్రాచీనేషు నిబంధనేషు సత్సు కిమనయా ఽఽధునికరచనయేతి చేత్సత్యమ్, "యదిక్షుణ్ణం పూర్వైరితి జహతి రామస్య చరితం గుణైరేతావద్భి ర్జగతి పున రన్యో జయతి కః । స్వమాత్మానం తత్తద్గుణగరిమగంభీరమధురస్ఫురద్వాగ్బ్రహ్మణః కథ ముపకరిష్యంతి కవయః" ఇతి భట్టమురారిప్రదర్శిత న్యాయేన శ్రీరామభద్రగుణవర్ణనరూపవాచికకైంకర్యంవినా ఽఽత్మానం కథంవా కృతార్థీకుర్మః.

తస్మా దయం ధ్వనిశబ్దాదిదోషనిబిడితోఽపి భగవద్గుణవర్ణన

సందర్భమహిమ్నా సర్వైరాదర్తవ్యతామూం నకోపి విశయ ఇతి సర్వైః పండితవర్యైః కీరవాణీవ విశ్వసనీయో ఽయం జన్తుర్మహాశయైః.

కింబహునా "యస్మిన్ ప్రతిశ్లోక మబద్ధవత్యపి । నామాన్యనంతస్య యశోఙ్కితాని య చ్ఛృణ్వంతి గాయంతి గృణంతి సాధవ ఇతి కిలానుజగృహే భగవాన్బాదరాయణిరపి.

ఏతద్గ్రంథ పరిష్కరణవిషయే పరమోపకారిభి శ్శ్రీమదిత్యాది, విద్వద్భిర్విజయరామవేంకటాచార్యైః, అపిచ ఏతన్ముద్రణకాలీన పరిశ్రమ మసకృ త్పరిగృహ్య గ్రంథసౌష్ఠవలిప్సుభిః మయ్యవ్యాజకృపాఽఽసారవర్షుకైః పరోపకారధురంధరైః జ్ఞాతసర్వాగమైః,శ్రీ. ఉ. తూప్పుల్ వెంకటాచార్యైశ్చ కృతసాహాయ్యాదికం యావద్దేహమవిస్మరణీయ మేవేతి తదుభయవిషయే కృతజ్ఞతా మత్యంతాదరపూర్వక మావిష్కరోమీతి తత్రభవంతో మహాన్తో విదాంకుర్వంతు.

అతస్సానుకమ్పా నిర్మత్సరా దీనవత్సలా విద్వద్వర్యా గుణైక గ్రాహిణో మహాన్తః బాలిశయాగ్రథితే ఽస్మిన్ గ్రంథే విద్యమానాన్ దోషాన్ అవిగణయ్య "పరంకంశేనియచ్ఛతీ" తి న్యాయేన స్వీ కుర్వం త్వితి సాఞ్జలిబంధం ప్రార్థయే.

సుందరవల్లీ.



శ్రీః



శ్రీసీతాలక్ష్మణభరతశత్రుఘ్నహనుమత్సమేత

శ్రీరామచంద్ర పరబ్రహ్మణే నమః

శ్రీరామాయణ చంపూప్రబంధః

ప-వామాంకోపరి సంస్థితాం జనకజా మాహ్లాదయంతీం ముదా
సౌమిత్ర్యాదినిజానుజై ర్ధృతసితచ్ఛత్రాదిభి శ్శోభితమ్ ।
శ్రీమద్వాయుసుతాది వానరనుతం నక్తంచరై ర్వందితం
శ్రీసింహాసనమధ్యరంజిత మముం శ్రీరామ చంద్రం భజే ॥౧॥

మంగళం భగవన్రామ మంగళం రఘునందన ।
మంగళం జానకీనాథ మంగళం భక్తముక్తిద ॥౨॥

పఙ్క్తి-స్యందనపుత్రాయ కౌసల్యానందకారిణే ।
గాధిపుత్రానుగంత్రే తే బాలరామాయ మంగళమ్ ॥3॥

భ్రాత్రా సహ కథాః శ్రోత్రే తాటకానాశ హేతవే ।
కౌశికాధ్వరరక్షాయ ధీరరామాయ మంగళమ్ ॥౮॥

అహల్యాశాపనాశాయ హరచాపప్రమాథినే ।
భూమిజాప్రాణనాథాయ రామభద్రాయ మంగళమ్ ॥౫॥

సదారానుజయుక్తాయ సర్వసంతోషకారిణే ।
అయోధ్యాం ప్రతియాతాయ సౌమ్య రామాయ మంగళమ్ ॥౬॥

జితవైష్ణవచాపాయ పితురానందకారిణే ।
భార్గవస్తోత్రపాత్రాయ శూరరామాయ మంగళమ్ ॥౭॥

సర్వబంధుసమేతాయ సాకేతపురవాసినే ।
సీతావిలాసలోలాయ రమ్యరామాయ మంగళమ్ ॥౮॥

పట్టాభిషేకపాత్రాయ మంగళవ్రతధారిణే
పిత్రానందాబ్ధిచంద్రాయ యోగ్యరామాయ మంగళమ్ ॥౯॥

కైకేయీవాక్యనిరతతాతాజ్ఞావశతో వనమ్ ।
సీతానుజాభ్యాం యాతాయ సత్యరామాయ మంగళమ్ ॥౧౦॥

శబరాధిపమిత్రాయ జటామండలధారిణే ।
తీర్ణగంగాప్రవాహాయ మునిరామాయ మంగళమ్ ॥౧౧॥

భరద్వాజానందితాయ చిత్రకూటనివాసినే ।
భరతాభీష్టపూర్ణాయ సీతారామాయ మంగళమ్ ॥౧౨॥

కాకాసుర పరిత్రాణ ప్రకాశిత నిజౌజసే ।
అత్రే రామోదకర్త్రే చ శుభరామాయ మంగళమ్ ॥౧౩॥

విరాధశాపసంహర్త్రే సుతీక్ష్ణానందదాయినే ।
అగస్త్యదత్త చాపాయ దేవరామాయ మంగళమ్ ॥౧౪॥

పంచవట్యాంవిహారాయ రాక్షసీనాసికాచ్ఛిదే ।
ఖరాదిభారనాశాయ ధృష్టరామాయ మంగళమ్ ॥౧౫॥

మాయామారీచ నాశాయ సీతాసోత్కంఠచేతసే ।
జటాయుముక్తిసందాత్రే మహారామాయ మంగళమ్ ॥౧౬॥

శరభంగసుపాలాయ శబరీమోక్షదాయినే ।
హనుమత్కృతసుప్రేమ్ణే వరరామాయ మంగళమ్ ॥౧౭॥

సుగ్రీవస్నేహపూర్ణాయ వాలిప్రాణాపహారిణే ।
దత్తసుగ్రీవరాజ్యాయ మిత్రరామాయ మంగళమ్ ॥౧౮॥

కృతసీతామార్గణాయ చోర్మికాదానశోభినే ।
ప్రాప్తసీతావిభూషాయ హృష్టరామాయ మంగళమ్ ॥౧౯॥

కృతలంకాప్రయాణాయ సేతుబంధనకారిణే ।
విభీషణక్లేశహర్త్రే దాతృరామాయ మంగళమ్ ॥౨౦॥

తీర్ణసాగరవేలాయ రావణప్రాణనాశినే ।
రాజ్యాభిషిక్తమిత్రాయ రఘురామాయ మంగళమ్ ॥౨౧॥

పునస్సాకేతగంత్రే తే కపిభిస్సహ రాక్షసైః ।
నందిగ్రామనివాసాయ జయరామాయ మంగళమ్ ॥౨౨॥

అయోధ్యాజనతోషాయ భ్రాతృసంతోషకారిణే ।
సీతాశ్లిష్టసుగాత్రాయ సుఖరామాయ మంగళమ్ ॥౨౩॥

మంగళం జగదాధార మంగళం రావణాంతక ।
మంగళం మైథిలీకాంత మంగళం భక్తపోషక ॥౨౪॥

శరణాగతవాత్సల్య పాహిమాం శరణాగతాం ।
సంసారఘోరకాన్తారే భ్రమంతీం భయవిహ్వలామ్ ॥౨౫॥

అథమహోన్నతముకుంకమలాపతిం ప్రణతకల్పతరుంకమలేక్షణమ్।
జలధరాంశుసమానశరీరకం రఘుపతిం హృదయేన విభావయే ॥౨౬॥

వరసుదానరతాం కమలాననాం రఘువరాంకగతాంజనకాత్మజామ్।
దశముఖాన్వయపంకజకౌముదీం ప్రణతలోకసుమంగళదాయినీం ॥౨౭॥

దాతుం దేవగణస్య తోష మమితం నక్తంచరాణాంపునః

కర్తుం శోక మధావిరాస భగవా న్లక్ష్మీపతి శ్శాశ్వతః।
పాతుం మానికులం నిశాచరకులత్రస్తం చ యో రాఘవ
స్తం ధ్యాయామి వరాంగనాభయహరం సంపత్ప్రదం రాఘవమ్ ॥౨౮॥

దశరథాత్మభువం రఘువంశజం కుశికనందనయాగసురక్షకమ్।
త్రుటితశంభుశరాసనరాజితం రఘుపతిం శిరసా ప్రణమామ్యహమ్॥౨౯॥

జనకజాకర శోభితహస్తకం విజితభార్గవ రామశరాసనమ్।
నిజపురీజనలోచనతోషదం మమగురుంశిరసాప్రణమామ్యహమ్ ॥౩౦॥

గద్యమ్—లోకేతావచ్ఛరణాగత సకలజనానాం సద్గతిర్యస్మా ద్భవతి తస్మై వేదవేదాంతవేద్యాయ బ్రహ్మరుద్రేంద్రాదినుతమహనీయ చరితాయ, మనోహారిణే, భక్తకదంబపోషిణే, మైథిలీ ప్రాణవల్లభాయ రామభద్రాయై వానిశం మత్ప్రణామో భూయాత్ ।౩౧॥

కించాఖిల ధర్మప్రదర్శకం మోక్షదాయకం భవభేషజం వాద్యమిశ్రగేయ ప్రబంధమివ రసికజనమనోహారిణం సజ్జనమనస్సంతోషకారిణం గద్యపద్యాత్మకం స్వచరిత్రనిబిడిత శ్రీరామాయణాఖ్యం చంపూప్రబంధం శ్రీసీతాపతి ర్భక్తవత్సలోఽయం స్వయమేవ స్వతోషణార్థం గాయకోవిపంచీమివ నాదయతి ॥౩౨॥

అథ కదాచి చ్ఛ్రీజానకీజానేశ్చరితం విరచయేత్యుక్తం దేవర్షివచన మాకర్ణ్య వల్మీకసంభవో హ్యాదికవి స్తత్కథాం చికీర్షన్మాధ్యందిననియమాయ తమసా మాగత్య తత్రవ్యాధేనాహతం క్రీడతః క్రౌంచమిథునాదేకం పుమాంసం పతత్రిణ మవలోక్య దయయా ద్రవీకృతహృదయః కామపి ఛందోమయీం వాచమవోచత్ ॥౩౩॥

ప—మానిషాద ప్రతిష్ఠాం త్వ మగమ శ్శాశ్వతీ స్సమాః।
యత్క్రౌంచమిథునా దేక మవధీః కామమోహితమ్ ॥౩౪॥

గ—తదనంతరం స్నానజపాదికర్మ నిశ్శేషం నిర్వర్త్య తమేవార్థం చింతయ న్భగవా న్ముని స్స్వాశ్రమంప్రతి యదాఽఽగ

ఛ్ఛ త్తదైవ కమలసంభవ స్సన్నిధాయ సాదరవిహితసపర్యం వ
ల్మీక సంభవం ప్రతి భోమునివరతిలక త్వదాననని గతశ్లోకోఽయం
శ్రీరామపర స్తస్మాదేన మారభ్య నిర్విఘ్నం శ్రీరామచరితం కుర్వితి
సమాదిశ్యాంతరధాత్ ॥౩౫॥

ప—విధేరాజ్ఞాం పురస్కృత్య స్వజనోత్తారణాయచ ।
చకారరామ చరితం భుక్తిముక్తిప్రదం మునిః ॥౩౬॥
వల్మీకసంభవో యోగీ జనా నుద్ధర్తు ముత్థితాం।
స్వకృతిం బోధయామాస సీతాపుత్రౌ సుగాయకౌ ॥౩౭॥
ఏకదా రామచంద్రోపి స్వకథారసపూరితాం ।
గద్య పద్యాత్మికాం గీతిం గాయినా వాహ్వయత్సుతౌ ॥౩౮॥
నాగరాణాం సభాం కృత్వా శరణాగతవత్సలః ।
సమానరూపసంపన్నౌ బాలావాహ్లాదకారిణౌ ॥౩౯॥
ఆజ్ఞాపయ త్స ధర్మాత్మా గాతుం రామాయణం క్రమాత్ ।
తదాజ్ఞాం శిరసా కృత్వా తావపీత్థ మగాయతామ్ ॥౪౦॥

గ—భోమహారాజాధిరాజ సావధానేన శ్రూయతాం ॥౪౧॥

ప—ఆసీ త్సాకేతనగరీ విషయే కోసలాహ్వయే ।
బహుయోజనవిస్తీర్ణా సువిభక్తమహాపథా ॥౪౨॥
చాతుర్వర్ణ్య జనాకీర్ణా నిష్కుటోద్యాన శోభితా ।
రమ్యకూపతటాకైశ్చ శోభితా దేవమందిరైః ॥౪౩॥
చంద్రశాలాభి రాపూర్ణా సరయూపరివేష్టితా ।
సర్వసంపద్విరాజంతి హృష్టపుష్టప్రజాన్వితా ॥౪౪॥
మహావిభవసంపన్నైః పాలితాసూర్య వంశజైః ।
తస్యాం దశరథోనామ న్యవస న్నృపపుంగవః ॥౪౫॥

గ—తస్య సకలగుణగణ పరిపూర్ణస్య, శ్రీమత్త్రయ

స్త్రింశత్కోటి దేవతాగణ సమేతేంద్ర సహాయ భూతస్య, సుమంత్రా ద్యష్టసచివైః పరివృతస్య, వసిష్ఠో పదర్శిత ధర్మమార్గనిరతస్య, ప్రజారంజకస్య, పఙ్క్తి స్యందనస్య, రమణీయగుణగణభూషితా శ్శాతకుంభసాలభంజికా ఇవ విరాజమానా సౌందర్యమయ్యః అపాంసులానాం ప్రథమకీర్తనీయాః కౌసల్యేతి సుమిత్రేతి కైకేయీతిచ తిస్రో భార్యా బభూవుః ॥౪౬॥

ప—తస్మిన్సంతతిలాభ మార్గణవిధౌ చింతాంగతే భూపతౌ
దృష్ట్వా తద్వ్యసనం సుమంత్రసచివ శ్శాంతాపతే స్సత్కథాం।
ఉక్త్వా తద్వచనా ద్విభండకసుతం యత్నా త్సమానీయతం
శ్రీమద్భూపతి సన్నిధౌ కృతవిధి స్తస్థౌ సదాభక్తిమాన్ ॥౪౭॥

గ—తదాఖలు చక్రవర్తీ దశరథోప్యాగతం నిజమహిమనివారితాంగదేశావగ్రహం దయాశాలినం విభాండకసుతం ఋష్యశృంగమునిం యథావిధివిహితసపర్యా ముత్తమాసనోపవిష్ట ముపసంగమ్య సాంజలిబంధ మిత్థమభ్యర్థయత్ ॥౪౮॥

భోమునికులతిలక పుత్రసంపదం ప్రార్థయమానస్య మమ యథాపుత్రోత్పత్తి ర్భవతి తథానుగ్రహం కర్తు మర్హసీతి ॥౪౯॥

మునిరపి తం పుత్రార్థినం రాజానం పుత్రీయేష్ట్యా తవమనోరథ స్సేత్స్యతీతి సమాశ్వాస్య నిత్యకర్మానుష్ఠానార్థం రాజ్ఞా నిర్దిశ్యస్థానం గృహమవాప ॥౫౦॥

ప—దశరథోపి పురోహితవాక్యతో వరతశేసరయూపరిత స్తదా।
ప్రియసతీసహితో నిరవర్తయ న్మఖవరం హయమేధ ముదారధీః ॥౫౧॥

తస్మిన్నే వాకరోదిష్టిం పుత్రీయాం విధినానృపః।
సర్వేషా మకరోత్తృప్తిం వస్త్రాలంకార (భోజ్య..ః) భూషణైః ॥౫౨॥

గ—తత్రైవామృతోపమ హవిరాహరణాయ సన్నిహితా స్సర్వేసుపర్వాణః దశగ్రీవదుర్నయేన సదాహృదయ నిహితశోక

శల్యాః భగవతి నారాయణే నివేదనేన కృతార్థయితుకామా శ్చతురా
ననేనసాకం సంమంత్ర్య తత్రైవ సర్వజ్ఞతయా అప్రార్థితమేవ దశరథ
మఖానుగ్రహమిషేణ కృతావిర్భావం సకలభువనానుజిఘృక్షా పా
రతంత్ర్య వశంవదం నారాయణ ముపగమ్య చతురాననం పురస్కృ
త్య లబ్ధావసరాః మస్తకన్యస్తముకుళీకృతకరకమలా స్త్రైకాగ్రమాన
సా స్తుష్టువుః ॥౫౩॥

ప——తజనార్తిహరం కరుణానిధిం
నిశిచరౌఘరిపుం ప్రణమామతం ।
అభయదానరతం మధురేక్షణం
కమలసంభవతాత మయోనిజమ్ ॥ ॥౫౪॥

ఇందిరేశాయ దేవాయ స్వభక్తేష్టార్థదాయినే ।
నమశ్శ్రేష్ఠార్థయ భద్రాయ బ్రహ్మాండోదరశోభినే ॥౫౫॥

లక్ష్మీనివాసిన మముం వరశేషతల్పం
కారుణ్యపూరితహృదం ఖగరాజవాహం ।
దాసావళీ కృతనుతిం భవఖేదనాశం
క్షీరాబ్ధిశాయిన ముదారగుణం భజామః ॥౫౬॥

కమలసుభగనేత్రం రంజితాశేషభక్తం
ప్రణతభయహరం త్వాం మంగళాంగం మనోజ్ఞం ।
కలశజలధిజాతాలింగితోరస్కభాగం
మధురవచనముగ్ధం మందహాసం భజామః ॥౫౭॥

శ్రీనారాయణ మద్వయ మంబుదనిభం పూర్ణేందుబింబాననం
దేవం రాక్షస వంశదావదహనం పూజ్యం సుధాశీతలం ।
భూనీళాపరి సేవితాంఘ్రికమలం శ్రీమద్విరాడ్విగ్రహం
శ్రీపీతాంబర శోభితం మధురిపుం లక్ష్మీశ మీడామహే ॥౫౮॥

గ—తదానీం రమాలింగితోరస్కః శ్రీమన్నారాయణః తే
షాం స్తుతివచనేన సంతుష్టః సానందం కుశలం పృచ్ఛతిసతి బ్రహ్మాది
దేవతాస్త్వేత్థం విజ్ఞాపయాంచక్రుః ॥౫౯॥

భో ఇందిరేశ సావధానేన శ్రూయతామ్ ॥౬౦॥

ప—లంకాపురీప్రభుం దుష్టం త్రిలోకీ కంటకాయితం ।
నిశాచరేశం దేవారిం నిగృహ్య తరసా విభో ॥౬౧॥

పాలయాశు కృపాపూర్ణ బాధితాన్ ఘోర రక్షసా ।
దుఃఖార్తా స్సర్వదా దేవ త్వత్పాదశరణాగతాన్ ॥౬౨॥

గ—తదను భగవా నరుణారవిందనయనః తద్వచన మాకర్ణ్య
భో దేవా స్సకలలోకరావణం రావణం మానవో భూత్వాఽహమేవ
తం సంహృత్య నాళీకసంభవా త్ప్రాప్తం తస్య వరమపి సార్థయ న్దశర
థ మనోరథమపి పూరయ న్లోకోపకారం విరచయ స్స్వభవతాం ముద
మాతనో మీత్యుక్త్వాఽన్తరధాత్ ॥౬౩॥

అథపుత్రీయతి పఙ్క్తిస్యందనే పుత్ర భావేనావతరిష్యతో భ
గవత స్సహాయార్థం భవంతోపి స్వాంశై ర్వానరరూపేణావతారం
కురుత ఇత్యరవిందసంభవో దేవా నాజ్ఞాపయామాస ॥౬౪॥

ప—కింతుమేజృంభరణాంభః సంభూతో జాంబవా న్పురా ।
ఋక్షాధిపో వసత్యద్య మహాబల పరాక్రమః ॥౬౫॥

గ—తథైవ దివౌకసో హిరణ్యగర్భస్యాజ్ఞాం శిరసా ధార
యంత స్తథై వాచరన్ ॥౬౬॥

ప—ఇతశ్చ యజ్ఞనాథేతు యజ్ఞకుండాన్మహౌజసః ।
సజాంబూనదపాత్రస్తు కశ్చిదుత్థాయ పూరుషః ॥౬౭॥

ప్రాజాపత్యో వదా తస్మై స్వప్రియాయ మహౌజసే ।
పుత్రీయతే నృపాలాయ పాయసంచామృతోపమమ్ ॥౬౮॥

గ— తదనంతరం భూపతిరపి తాదృశం పరమాన్నం మధ్యే విభజ్య కోసలేంద్రనందిన్యై ప్రథమార్ధం వితీర్య అర్ధాదర్ధం సుమిత్రాయైచావశిష్టం ద్వేధా విభజ్యైకంభాగం కేకయనందిన్యై దత్వా ఽవశిష్టార్ధమపి సుమిత్రాయై పునః ప్రాయచ్ఛత్ ॥౧౯॥

అథ సమారబ్ధయజ్ఞం సమాప్య సర్వా న్యథాహారం సంమాన్య నిజభవన ముపగతే దశరథే కౌసల్యాదిదారా స్సగర్భా స్సకలలోచనెందీవరకౌముదీసదృశాని తచ్చిహ్నాని దధుః ॥౨౦॥

అథ ప్రసవసమయే సమాగతె చైత్రమాసె మేషంగతే సూర్యే సురాచార్యే చంద్రేణసమెతే శుక్రాదిషు స్వోచ్చరాశిగతేషు సత్సు భగవతీ కోసలేంద్రనందినీ మధ్యాహ్నసమయే కర్కాటకలగ్నే పునర్వస్వాఖ్య ఋక్షసహితే నవమ్యాంతిథౌ విష్ణో రర్ధం సర్వలక్షణసంపన్నం మహాభాగం తనయం సుషువే ॥౨౧॥

తదను తమేవ జగత్పతి మనుస్మృత్య తదీయేనాంశేన కైకేయ్యా మప్యేకః కుమారకంఠీరవ స్సుమిత్రాయాంచ ద్వౌతనయవరా వజాయంత, తదాఖిలు. ॥౨౨॥

ప—అరుణకమలదేహా న్మోహనాంగాం త్సుతాం స్త్రాన్
దరవివృతసునేత్రాన్ హస్తముష్టిప్రకాన్త్రాన్ ।
దరవిలసితకేశైః కాన్తశిషాణం త్స దృష్ట్వా
దశరథవసుపాలః ప్రాప తోషం మహాన్తమ్ ॥౨౩॥

గ—అథ భగవాన్ స్తపోనిధి ర్వసిష్ఠోపి విధివ జ్జాతకర్మ నిర్వర్త్య కోసలేంద్రపుత్రీనందనం శ్రీరామఇతి కేకయరాజనందినీతనయం భరతఇతి సుమిత్రాసుతావపి లక్ష్మణశత్రుఘ్నావితి నామ్నా దశరథేనాకారయామాస ॥౨౪॥

క్రమేణ సమేధమానేషు తేషు తనయేషు ॥౨౫॥

ప—లక్ష్మణోఽపి సదా రామ మన్వగా ద్భ్రాతృవత్సలమ్ ।
శత్రుఘ్నశ్చాపి భరతం ప్రాయః క్రీడనకాదిషు ॥౨౬॥
బాలక్రీడాదిభిశ్చాపి చేష్టితైశ్చ మనోహరైః ।
నపరంపితరౌ సర్వా న్నాగరా నప్యతోషయత్ ॥౨౭॥

గ—తదను దశరథోఽపి విజితసూర్యేన్ద్వగ్నికాన్తీ న్తన
యా న్ప్రాప్య పరితుష్టచేతా శ్చాన్నప్రాశనచౌలోపనయనాదీ న్య
థావిధి విధాయ వివిధై ర్బాల్యాభరణై రలంకృతాంగా న్కాకపక్షధ
రా న్మనోహరా న్పుత్రా నధీతనిఖిలవిద్యా న్మహాపండితై రుపాధ్యా
యై రకారయత్ ॥౨౮॥

అథ కదాచి త్క్రూరరాక్షసవిమర్ద్యమాన స్వయాగరక్షణా
ర్థం కౌశికాన్వయచంద్రః గాధిసుతః నిజతేజోవిజితసర్వలోకః దురవా
పతపఃప్రభావాధిరూఢబ్రహ్మర్షిపదః త్యక్తక్షత్రియాచారః త్రిశంకు
యాజీ భగవా న్విశ్వామిత్ర బ్రహ్మర్షి రాగత్య దశరథా త్ప్రాప్తాతిథ్య
స్స న్మదనుష్ఠీయమాన యాగరక్షణార్థం సానుజం రామం సుగుణాభి
రామం మహ్యా మర్పయేతి పఙ్క్తిరథ మభ్యర్థయామాస ॥౨౯॥

పుత్రవత్సలో రాజా కర్ణకఠోరం తద్వచన మాకర్ణ్య మూ
ర్ఛా మగా జ్ఝటితి సమీపపరిజనోపచారై శ్చేతనా మగమచ్చ ॥౩౦॥

ప—అథ పునః ప్రతిలభ్య స చేతనాం
కథ మహం రఘువంశసుకేతనమ్ ।
రఘువరం మమ భాగ్యవివర్ధనం
ఋషికరే ప్రదదామి హసన్ముఖమ్ ॥౩౧॥

గ—ఇత్యనేకప్రకారేణ విలప్య స్వదుఃఖం దృష్ట్వా ఽతిరు
ష్టం శాపప్రదానోద్యుక్తం గాధిసుత మాలోక్య వేపమానస్స న్వ
సిష్ఠోపదిశ్యమాననిజతనయానుభావం శ్రుత్వా కృచ్ఛ్రా ద్ధైర్య మాలం
బ్య పరమానందసాగరమగ్న ఇవాభవత్ ॥౩౨॥

ప—అథ మహీపతి రాత్మజయుగ్మకం
మునికరే ప్రవదా గుణసంయుతమ్।
కరతలాత్త శరాసన మండితం
మృగపతే శ్శిశుయుగ్మ మివౌజసా ॥౮౩॥

గ—స ముని రపి ప్రాప్తమనోరథస్స న్నాకపక్షధరాభ్యాం గదాఖడ్గతూణీరబాణాసనాలంకృతకరాభ్యాం ప్రయాణార్థం సన్నద్ధాభ్యాం రామలక్ష్మణాభ్యాంసహ స్వాశ్రమంప్రతి నగరా న్నిర్గత్య అధ్యర్ధయోజనం గత్వా సరయూసరిత స్తీరే పావనకరే విహిత సాంధ్యవిధి రనంతరం మహామంత్రగ్రామా న్మార్గాయాసపరిహారదక్షే క్షుత్పిపాసానిరాసాదిబహుగుణయుక్తే సకలరోగపరిహారసమర్థే రాక్షసనిరసనోపయుక్తే మహాబలవృద్ధికారిణ్యౌ పితామహాసుతే బలాతిబలేనామ విద్యేచ తస్మై గుణాభిరామాయ రామాయోపదిశ్యాత్రైవ రాత్రౌ వుషిత్వోషసి రామలక్ష్మణౌ విత్థం ప్రాబోధయత్ ॥౮౪॥

ప—కౌసల్యాసుప్రజారామ పూర్వా సంధ్యా ప్రవర్తతే।
ఉత్తిష్ఠ నరశార్దూల కర్తవ్యం దైవమాహ్నికమ్ ॥౮౫॥

ఉత్తిష్ఠోత్తిష్ఠ గోవింద ఉత్తిష్ఠ గరుడధ్వజ।
ఉత్తిష్ఠకమలాకాంత త్రైలోక్యం మంగళం కురు ॥౮౬॥

ఉత్తిష్ఠ దేవ సుగుణాకర రమ్యమూర్తే
రాజేంద్ర రామ రఘువంశమణిప్రదీప।
భద్రాణి సర్వజగతాం కురు దేవ సాకం
సౌమిత్రిణా విబుధకార్యకృతావతార ॥౮౭॥

గ—తావప్యుత్థాయ గాధితనయం నమస్కృత్య తేనసాకం నిత్యకర్మ నిర్వర్త్య కించిద్దూరంగత్వా పావనతమే గంగాసరయూసంగమే స్నాత్వా మాధ్యాహ్నికం కర్మ సమాప్య తత్తీరవిరాజమా

న మతివిశాల మాశ్రమపదం విలోక్య మునిపుంగవ? కస్యేద మిత్య
పృచ్ఛతామ్ ॥౭౭॥

సోపి అయిదాశరథీ శ్రూయతా మిత్యవోచత్ ॥౭౮॥

ప—ప్రదేశే ఽస్మిన్ పురా రామ పురారాతే స్తపస్యతః।
ఫాలాంతరాళనయనే యత్కామో ఽఙ్గం ముమోచహ ॥౮౦॥

తస్మా దంగ మిమం దేశం ప్రాహు స్సర్వేపి మానవాః।
అత్ర రాత్రౌ వుషిత్వాతు శ్వ స్తరిష్యామ వాహినీం ॥౮౧॥

గ—తత్రత్యా స్సర్వే ఋషయః ఆగతం రామం జ్ఞానచక్షు
షా సాక్షాన్నారాయణ ఏవేతి నిశ్చిత్యైత్థమామంత్రయాంచక్రుః॥౮౨॥

ప—దిష్ట్యా కుశలిన స్సర్వే తాపసాశ్రమవాసినః।
ధ్యేయం యద్బ్రహ్మ దహరే తన్నోదృష్టిపథం గతమ్ ॥౮౩॥

కృతార్థః కౌశికోఽస్మాను యస్య బ్రహ్మవశంవదమ్।
ఇతి సంతుష్య మనసా భద్రం తే ఽస్త్విత్యవర్ధయన్ ॥౮౪॥

గ—తత్రైవరాత్రావుషిత్వా ప్రాతఃకాలేచోత్థాయ ప్రాత
స్సంధ్యాం కృత్వా నావ మారుహ్య మానససరస స్సృతసరయూ విష్ణు
పాదజనితగంగాసంగమం తీర్త్వా కించిదంతర మతీత్యచ తత్ర సానుజో
రామభద్రః దుష్ప్రవేశాం నానాఘోరమృగపక్షిభిః పరిపూర్ణా మ
భ్రంకషమహావృక్షలతానికురుంబకరంబితాం ఘోరాటవీం దృష్ట్వా
పరమాశ్చర్యపూర్ణః కస్యేదమితి త్రిశంకుయాజినం పప్రచ్ఛ ॥౮౫॥

అయి బాలచంద్ర శృణు సావధానేన
మనసేతి ముని రిత్థ మవోచత్ ॥౮౬॥

ప—వృత్రాసురోన్మథనజం కలుషం బిడౌజా
స్తత్యాజ పూర్వమిహ తన్మలకార్శ్యయోగాత్।
దేశౌ తదాది మలదశ్చ కరూశకశ్చ
ఖ్యాతౌ ఎహా మలినకార్యనిరాసహేతోః ॥౮౭॥

గ—అస్మిన్నేవ యక్షవరసుకేతుసుతా బ్రహ్మదత్తవరదృప్తా నాగసహస్రాతిశాయిబలా సుందరమణీ మారీచమాతా కుంభసమ్భవమునిశాపవశా త్ప్రాప్తనిశాచరీభావా దాయాదేవ జనవధేయమస్య అగస్త్యమునిశాపప్రాప్తనిశాచరభావేన మారీచాఖ్యేనసహ నివసతి తాటకానామరాక్షసీ ॥౯౮॥

ఏనా మనేకజనపదధ్వంసినీం ధ్వస్తసదాచారాం మారయేతి మునినోదితోఽపి సందిహానః పునరపి తేనైవ జమదగ్నినిదేశేన జామదగ్న్యనిహతాం రేణుకాం సురపతినిహతాం వైరోచనీం మంథరాంచాతిదిశ్య మద్వాక్యా న్మారయ నిశ్శంక మితీరితం వచన మాకర్ణ్య సజ్జకార్ముకమౌర్వీ మవాదయ ద్రఘుపతిః ; తదవసరే ॥౯౯॥

ప—అథ దదర్శ సుకేతుసుతా మసౌ
రఘుపతిః ప్రణతార్తివిభంజనః ।
బహుమషీసదృశీం వికృతాననాం
యమసఖీమివ భీకరరూపిణీమ్ ॥౧౦౦॥

గ—తదా సా నిశాచరీ వృక్షపాషాణవర్షం రామస్యోపరివర్షంతీ సూర్యాస్తమయపర్యంతం ఘోర మాయోధనం రామేణాకరోత్ ॥౧౦౧॥

అనంతర మయికాకుత్స్థ సంధ్యాకాలం రాక్షసానాం బలవృద్ధిహేతు స్తస్మాదేనాం పాపకారిణీం శీఘ్రంమారయేతి గాధితనయే వదతిసతి దాశరథి రేకేన బాణేన తాం పాపీయసీ మవధీత్ ॥౧౦౨॥

తదానీం సకలామరమునిపరిష త్తాటకావధేన పరితుష్టమానసా కృతోపకారం కల్యాణ గుణాకరం రామ మిత్థ మస్తావీత్ ॥౧౦౩॥

ప—మంగళం రామచంద్రాయ పఙ్క్తిస్యందనతోషిణే।
తాటకాప్రాణనాశాయ కౌసల్యానందహేతవే ॥౧౦౪॥

జయతు జయతు రామ స్సుందరాఙ్గో గుణాఢ్యో
జయతు జయతు పూజ్యో లక్ష్మణారాధితాంఘ్రిః।
జయతు జయతు ధీరః కౌశికా త్ప్రాప్తవిద్యో
జయతు జయతు వీర స్తాటకాయాః కృతాన్తః ॥౧౦౫॥

జహ్యేవం రామభద్ర త్వం నిఖిలా న్రాక్షసానపి।
రావణాదీ న్మహాబాహో రక్ష నో రఘునందన ॥౧౦౬॥

గ—అనంతరం విశ్వామిత్రస్తు రామేణ నిహతకంటకస్సన్ తస్మై బలపరాక్రమదేదీప్యమానాయ జృంభశాసనశాసనా ద్భృశాశ్వతనయానుగృహీతం జృంభకాదిసర్వాస్త్రగ్రామ మదిశ ద్రామాయ సకలగుణాభిరామాయ ॥౧౦౭॥

ప—కించి ద్దూరంతు గత్వా తే దదృశుః పుణ్య మాశ్రమమ్।
సాశ్చర్యం రామభద్రో ఽసా వప్రాక్షీ త్కౌశికం మునిమ్ ॥౧౦౮॥

గ—భో మునికులతిలక! అతివిస్తృతం మహామునిభి రుచ్చరితమంత్రపవిత్రితాభ్యంతరం పర్వతస్యావిదూరతః మనోహరఫలపుష్పవృక్షలతాభి ర్విరాజమానం సౌహార్దసముల్లసితమృగవిహగరాజివిరాజితం నదనదీపర్వతాలంకృత మాశ్రమపదం కస్యేద మిత్యపృచ్ఛత్ ॥౧౦౯॥

అయి రవివంశలలామ! అవధారయాస్మిన్ బలినా ఽఽక్రాంతసురరాజ్య మింద్రాయ పునఃప్రదాతుం కాశ్యపా దదిత్యాం పుత్రత్వంగత శ్శ్రీమన్నారాయణో వామనరూపం ధారయ న్బ్రహ్మచర్యవ్రతే స్థిత్వా ఘోరం తపశ్చ తప్త్వా ఽనంతరం బలియజ్ఞవాటంప్రాప్య పాదత్రయపరిమితాం భూమిం యాచన్ తేనదత్తాం భూమిం గృహీత్వా త్రివిక్రమావతారం ప్రదర్శయన్ బలయే భక్తాయ పాతాళరాజ్యం వితీర్య శతక్రతుం దేవరాజ్యే ఽభిషిచ్య స్వకార్యసిద్ధిజనకత్వా త్తస్యాశ్రమపదస్య సిద్ధాశ్రమ ఇత్యభిధానం కృత్వా భక్తాగ్రేసరస్య బలీంద్రస్య సదనద్వారపాలకోభూత్వా ఽద్యాపివర్తతే ॥౧౧౦॥

తస్మాదహామప్యత్రైవ వామనతపోవనే ఉత్యంతపరిశుద్ధే సిద్ధాశ్రమే యజ్ఞేనయక్ష్య ఇత్య వధారయేత్యుక్త్వా తాభ్యాంసహ ఆశ్రమం ప్రవిశ్య యజ్ఞ మారభత్ ॥౧౧౧॥

ప—తత్రైవ సానుజో రామో హ్యారోపితధనుర్గుణః।
నిస్తంద్రచిత్తో యజ్ఞస్య రక్షణార్థ మవస్థితః ॥౧౧౨॥

తదవసరే

ప—మారీచశ్చ సుబాహుశ్చ సమాజగ్మతు రంజసా।
రక్తవర్షం ప్రవర్షంతౌ వేదిమధ్యే నిశాచరౌ ॥౧౧౩॥

గ—తత్క్షణాదేవ రఘుపతౌ వాయవ్యాస్త్రేణ మారీచం నదీపతౌ పాతయిత్వా కృపీటయోన్యస్త్రేణ క్షణాత్సుబాహుం భస్మసాత్కుర్వతిసతి లక్ష్మణోపి సుబాహుమారీచానుయాయి నిశాచరసర్పబృందస్య తార్క్ష్యతా మవాప ॥౧౧౪॥

ఏతస్మిన్సమయే తత్రత్యా ఋషయ స్సర్వే కృతోపకారం రామచంద్ర మిత్థ మస్తోషుః ॥౧౧౫॥

ప—రామరామ మహాబాహో పాహినో రాఘవాచ్యుత।
సమూలఘాతం హత్వాతు రాక్షసా న్రఘునందన ॥౧౧౬॥

జయదేవ మహావీర సర్వకష్టనివారక
జయత్వం కరుణాపూర్ణ సర్వమంగళదాయక ॥౧౧౭॥

గ—అథ స రాజకుమారకః కౌశికాన్వయచంద్రస్తు యథాసుఖం సప్తతంతుం పరిసమాప్య కృతావభృథః దాశరథే ర్జాననకీ సంఘటనం కరిష్య న్మిథిలాంప్రతి ప్రయయౌ ॥౧౧౮॥

తేసర్వే దూర మధ్వానం గత్వా భగవతి దినకరే పశ్చిమాంబుధిం ప్రవిశతిసతి శోణాతీరే సమాహితాః తస్యాం స్నానాది నిత్యకర్మ కృత్వా ఉషిత్వా ॥౧౧౯॥

తదా సానుజే రామేపి విశ్వామిత్రోపకంఠ ఉపవిశ్య భోగు
రువరేణ్య సమృద్ధ వనశోభితో ఽయందేశః కస్యేతి పృచ్ఛతిసతి
గాధితనయోపి శూర్పయతా మిత్యవోచత్ ॥౧౨౦॥

భోగవివంశలలామ పురాఖలు చతుర్ముఖోదరజనితకుశాభిదరా
జర్షే - శ్చతసృషు తనయేషు ప్రఖ్యాతః కుశనాభ స్స్వసదృశలావణ్యాని
ధిం విఫలాభ్యర్థనేన ప్రభంజనేన ప్రాప్తాంగవికారం పుత్రీశత మవలోక్య
అత్యంతందూయమానమానస స్తద్వికారాపనోదనాయ సోమదేయా
య చూళిపుత్రాయ రాజ్ఞే బ్రహ్మదత్తాయ తాః పరిణీయ పితురనుగ్రి
హే త్కన్యాప్రదానపుణ్యా త్పుత్రికామేష్టిప్రభావాచ్చ గాధినామకం
తనయ ముదపాదయత్ ; సగాధిరేవాస్మత్తాతపాదఇతిమన్యస్వ ॥౧౨౧॥

ప——రామ మేభగినీ కింతు కౌశికీపతిసేవకీ ।
వర్తతేఽద్య నదీరూపా వరా హిమవత స్తటే ॥౧౨౨॥

తత్రైవాహం సదారామ స్వసృస్నేహవశంవదః ।
అతిష్ఠం సాంప్రతం యష్టుం నర్తేఽహం వామనాశ్రమే ॥౧౨౩॥

గ——ఈదృశీం కౌశికోత్పత్తి మాకర్ణ్య ముదిత హృదయ
స్సానుజో రామభద్రో గాధినందనేన సహ నిరాయామేవ క్షపాం నీ
త్వోషఃకాలేచోత్థాయ శోణాభిధాననద్యాం నిర్వర్తితప్రాతరాహ్ని
కః తాంతీర్త్వా కించిద్దూరంచగత్వా ఽర్ధదివసా దూర్ధ్వ మత్యంత
పావనీం గంగా మాసాద్య లక్ష్మణ మబ్రవీత్ ॥౧౨౪॥

ప—పశ్యైతాంసరితాంవరాంత్రిపథ గాంలోకైకపుణ్యోదకాం
హంసాకీర్ణసరోజినీం రుచికరా ముద్యత్తరంగాకులామ్ ।

అంతర్ధారితకూర్మనక్రబహుళాం నేత్రోత్సవోత్పాదినీం
గంభీరారవపూరితాం మునిగణై స్సంశోభితాం మంగళామ్ ॥౧౨౫॥

గ——అథసర్వే ష్వత్యంతపావన్యాం గంగాయాం స్నాత్వా
నుతిం కృత్వాచ తత్తీరే ఉపవిశత్సు భోమునిసత్తమ భాగీరథ్యాః

కథాం శ్రోతు మిచ్ఛామీత్యుక్తవంతం రామభద్రం ముదితాంతరం
గో ముని రవోచత్ ॥౧౨౬

ప—శ్రుణురామ మహాప్రాజ్ఞ భాగీరథ్యాఃకథాం వరాం
త్వద్వంశ్యై రాహృతాయాస్తు స్వజన్మస్థానదాయినీం ॥౧౨౭॥

గ—పూర్వంఖలు సకలభూభృచ్చక్రవర్తీ హిమవా న్మేరు
తనయాయాం మనోరమాయాం గంగా ముమాంచేతి త్రైలోక్యప్రి
సిద్ధే తనయే ప్రాప్య తయో ర్జ్యేష్ఠాం దేవతోపకారార్థం తేభ్యఏ
వ దత్వా ద్వితీయా ముశ్చరం తప స్తపతా శివేన పాణిం గ్రాహ
యామాస ॥౧౨౮॥

తయో ర్ధుప్తతో ర్మహావిర్యజ్వాలాత స్తిదేవప్రార్థనయా
భూచతా విసర్జితం విర్యం దృష్ట్వా అమరై ర్యాచితః పావకోఽగ్రహీత్ ॥

ఏవంసతి పుత్రాభావదుఃఖరోషసమన్వితోమా అమరాణామ
పుత్రత్వం క్షమాయా శ్చానేకపతిత్వంచ భవత్వి త్యశపత్ ॥౧౩౦॥

తదానీమేవ సేనానాయక మన్విచ్ఛంత్యా దేవపరిషదా ప్రా
ర్థ్యమానే పావకే తత్తేజోవహనాశక్తే భాగీరథ్యాం జహాతిసతి సా
ప్యత్యుగ్రహం రౌద్రం తేజః వోఢు మక్షమా గిరితటవిరాజమానే
శరవణనామ్ని వనే జహౌ ॥౧౩౧॥

ప—తస్మి న్ఛరవణే జజ్ఞే కార్తికేయ ష్షడాననః ।
పర్యగ్రహీషు స్సేనాన్యం తం దేవా స్తారకార్దితాః ॥౧౩౨॥

ఇదానీం శ్రూయతాంవత్స ప్రవాహాన్యాదివౌకసః ।
భూపాతాళప్రవేశంతు వక్ష్యామి రఘూద్వహ ॥౧౩౩॥

పురాతు సగరోరాజా త్వద్వంశ్యః పుత్రకాముకః ।
కేశినీ సుమతిభ్యాంచ పత్నీభ్యాం సహితోవనే ॥౧౩౪॥

తప స్తప్త్వా మహాసత్వో హ్యవాప కృపయా భృగోః ।
వైదర్భ్యా మసమంజంతు కేశిన్యాం సుబహూం స్సుతాన్ ॥౧౩౫॥

గ—అనంతరం ప్రాప్తవయసం సరయ్వాం బాలా న్మజ్జయ న్తం దుష్ట మసమంజస మేనం ప్రజాహితార్థం బహిర్నిష్కాస్యాశ్వమేధ యాగం కర్తు మారభ్య ర్చితతురంగమం సేనాభి స్సహాముంచత్ ॥ ॥౧౩౬॥

తదానీ మింద్రోపి యజ్ఞవిఘ్నం కర్తుం గృహీతపిశితాశనవేషః ఉపహృతతురంగమః పాతాళలోకే తపశ్చరతో భగవతః కపిలర్షేః పృష్ఠభాగే బబంధ ॥౧౩౭॥

సగరోపి నష్టాశ్వవృత్తాంత మాకర్ణ్యాతీవ దుఃఖితః తస్యాన్వేషణాయ షష్టిం పుత్రసహస్రాణాం ప్రాస్థాపయత్ ॥౧౩౮॥

ప—తేపి గత్వా నఖై ర్భిత్వా భువం చాశ్వదిదృక్షయా ।
గత్వా పాతాళలోకంచ కపిలా ద్భస్మసాత్కృతాః ॥౧౩౯॥

గ—అనంతరం త్వసమంజసపుత్రో ఽంశుమానపి పితామహాజ్ఞయా తం తురంగమోత్తమం తాన్పితౄనపి తత్ర తత్ర విచిత్య పితృకృతబిలమార్గేణ కపిలాశ్రమం గత్వా సాక్షాద్విష్ణుమివ దేదీప్యమానం కపిలఋషి ముపగమ్య తదనుమత్యా కుపితేన కపిలేన భస్మీకృతాన్ పితౄన్ దృష్ట్వా మహాదుఃఖసమన్వితస్సన్ పరమాత్మస్వరూపం త మభివాద్య కృపానిధే స్తస్యానుగ్రహా త్తురంగమపి ప్రాప్య తేషాం పితౄణా ముదకక్రియార్థ ముదకం తత్రతత్ర విచిన్వతి తేషాం మాతులో వైనతేయోప్యాగత్య ఏతా న్భగవచ్చరణాబ్జనిస్సృతేన గంగోదకేన మోక్షార్థం ప్లావయే త్యుక్త్వా ఽన్తరధాత్ ॥౧౪౦॥

అథాంశుమానపి కపిలాజ్ఞయా తురంగమేణసహ సంతోషేణాయోధ్యాం ప్రాప్య సకలం వృత్తాంతమపి మహానుభావాయ దుఃఖాగ్నితప్తాయ పితామహాయ సగరచక్రవర్తినే విజ్ఞాప్య సమసా తురంగమవరం సమర్పయామాస ॥౧౪౧॥

ప—పౌత్రేణాంశుమతా తేన శ్రుత్వా పుత్రవినాశనమ్ ।
దుఃఖితస్సగరో యాగం సమాప్య త్రిదివంగతః ॥౧౪౨

గ—అథాంశుమత్యపి చిరకాలం సమ్యక్ప్రజాపాలనం కృత్వా ఽనంతరం దిలీపాఖ్యస్వతనయన్యస్తభూభారో బహుకాలం తపస్తప్త్వా గంగా మప్రాప్యైవ స్వర్గలోకస్థస్య స్వపితామహస్యైతద్వృత్తాంతం విజ్ఞాపయితుమివ సురలోకం ప్రాప్తే దిలీపోపి బహుకాల మవనీపాలనధురాం వహ న్గంగావతరణనిశ్చయ మలభమానో రాజ్యే స్వపుత్రం భగీరథ మభిషిచ్య తపసాపి సురనదీ మలభమానపవానిమిషనగరీం ప్రాప్తవాన్ ॥౧౪౩॥

ప—అథ భగీరథభూమిపతిః ప్రభు
శ్చేతధృతింప్రతి తాతవిముక్తయే ।
అకురుతాథ వనే పరమం తప
స్తదను లోకపతిః ప్రదదౌ నదీం ॥౧౪౪॥

శంకరోపి పతంతీం తాం జటాజూటాంతరే దధౌ ।
రాజ్ఞా పునః కృతస్తోత్రో వ్యముంచ త్పావనీం నదీం ॥౧౪౫॥

యత్రైవ సప్తధా భిత్వా గంగా పతతి పావనీ ।
సర్వేపి మానవా లోకే ఆహు ర్బిందుసరశ్చ తత్ ॥౧౪౬॥

గ—తదా తాసు తిస్రః పూర్వదిశంప్రతి తిస్రః పశ్చిమాశాం చ గతాః ॥౧౪౭॥

అన్యాతు పితృమోక్షప్రదానబద్ధదీక్షభగీరథపథానుగా భాగీరథీ తపోనిధే ర్జహ్నో రాశ్రమం ప్రవిశ్య తేన పీయమానా పునరపి తత్కృపయా తస్య జహ్నోః కర్ణమార్గేణ వినిర్గతా జాహ్నవీ భగీరథపథానుగామినీ పాతాళలోకం ప్రవిశ్య భగీరథపితౄన్ ప్లావయామాస ॥౧౪౮॥

తదను భగీరథోఽపి పరిపూర్ణమనోరథ స్స్వపురీం ప్రాప్య సుఖేన రాజ్యం పాలయ న్ననవర్తత ॥౧౪౯॥

ప—తాం శ్రుత్వా రామచంద్రోఽపి భాగీరథ్యాః కథాంవరాం।
ఆశ్చర్యానంద సంపూర్ణమనా శ్చాసీ త్సలక్ష్మణః ॥౧౫౦॥

విలంఘ్య సరితాం శ్రేష్ఠా మపశ్య న్నగరీం శుభాం ।
కస్యేదం పత్తనం రమ్యం బ్రూహిమె మునిసత్తమ ॥౧౫౧॥

గ—ఇతి రామభద్రె పృచ్ఛతి విశ్వామిత్రో పీత్థమకథయత్ ॥౧౫౨॥

పూర్వంకిలాస్మి న్నాదిత్య దైత్యానా మమృతాస్వాదన లోలుపానాం విశ్వరూప శ్రీమన్నారాయణో మాయయా త్రైలోక్య మోహనకారిణీం స్త్రీమూర్తిం ధారయ న్దైత్యా న్వంచయిత్వా ఽఽదిత్యానా మమృతం వితీర్య తై రేవ దైత్యనిధనం కారయామాస ॥౧౫౩॥

దితావపి పుత్రనిధనం శ్రుత్వా ఽత్యంత దుఃఖితాయా మమరపతివినాశన సమర్థం పుత్ర మన్విచ్ఛంత్యాం స్వనాథస్య కశ్యపస్యాజ్ఞానుసారతః కుశప్లవే క్రూరం తపశ్చరంత్యాం న్పుత్రశత్రు రప్యేతద్వృత్తాంత మాకర్ణ్య ఛద్మనా తాం శుశ్రూషమాణ ఏకస్మిన్మధ్యాహ్నే ముక్తకబరీం భూమౌ నిద్రితా మవలోక్య అపరిశుద్ధేతి తస్యా గర్భం ప్రవిశ్య పుత్రపిండం సప్తధా ఛిత్వా దరా న్నిర్జగామ ॥౧౫౪॥

ప—అథ సర్వాం దితి స్మృత్వా పిండాంస్తా నసురారిణా ।
అకారయ జ్జగత్ప్రాణా న్సప్తమరుత స్తదా ॥౧౫౫॥

గ—కింతు సా వజ్రపాణినా సహ దినం యయౌ ॥౧౫౬॥

౯—అయి ఇనవంశసుకేతన అనంతరం త్వద్వంశ్యో ఇక్ష్వాకు భూపతే రలంబుసాయాం జాతో విశాలనామధేయో రాజా అత్ర కుశస్థలే స్వనామ్నా ఇమాం పురీం నిర్మమే ॥౧౫౭॥

ఇదానీం త్వద్వంశ్యః సుమతిర్నామ రాజా అత్రవర్తత ఇతి కథన్నేవ తాంప్రవిశ్య తేన పూజిత స్స దాశరథి ర్విశ్వామిత్రః తత్రైవ క్షపాంనీత్వా ప్రాతఃకాలే చోత్థాయ నిత్యకర్మనిర్వర్త్యచ మిథిలాంప్రతి ప్రస్థాయ కించిద్దూరంగత్వా గౌతమస్య మహర్షే ర్నిర్మానుష మాశ్రమం ప్రవిశ్యైవ మవోచత్ ॥౧౫౮॥

పురాకిల మహేంద్ర స్తపస్యతో అత్ర మహర్షేః గౌతమస్య సహధర్మచారిణీ మహల్యాం కలిత గౌతమవేషో గళితవ్రతాం కృత్వా నిర్వృత్తో గమిష్యం స్తత్క్షణఏవ తద్విదిత వృత్తాంతేన ఋషితేన మహర్షిణా నిష్ఫలో భవేతి శప్తో జుగుప్సితాం వాచామగోచరదశాం గమిత శ్చిరాయ పితృదేవతా ప్రసాదా త్పునఃపుం ప్రకృతి మవాప ॥౧౫౯॥

సాచాహల్యా పత్యా గౌతమేన సర్వాదృశ్యా భస్మశాయినీ శిలాభవేతిశప్తా పునరపి కారుణికేన మునినా అచిరేణ రామచంద్ర చరణారవింద రజసా పవిత్రితా శాపాన్ముక్ష్యస ఇత్యనుగృహీతా అతిచిరేణ కాలేన భవదాగమన మాకాంక్షమాణా త్వయా శాపా న్మోచయితవ్యేతి ॥౧౬౦॥

అథైనం రామచంద్ర పాదరజసా విపాపావిశాపాచ పునర్నవీకృతస్వరూపా అహల్యా తపోమాహాత్మ్యా ద్విదిత వృత్తాంతేన అచిరసముపాగతేన పత్యాసహ తేషామాతిథ్యం కృత్వా సంతుష్టాంతరంగా గుణాభిరామం శ్రీరామ మిత్థ మస్తౌషీత్ ॥౧౬౧॥

ప—కౌసల్యానంద కందాయ సత్కీర్తిస్యందన తోషిణే ।
కౌశికాధ్వరరక్షాయ రఘువీరాయ మంగళమ్ ॥౧౬౨॥

ప—యత్పాద పంకజనఖా త్సుగనిమ్నగా సా
జాతా పురా త్రిజగతాం దురితాని హంత్రీ ।
యద్వామనాంఘ్రి ఘటనా త్రిజగత్పవిత్రీం
మత్పాపహం తవపదం శరణం ప్రపద్యే ॥౧౬౪॥

గ—తద న్వహల్యయా గౌతమేన చాభినందితః పరితుష్టమనాః శ్రీరామ స్సపత్నీకం తంమునిసత్తమ మభివంద్య తస్థాసానుజః ॥

తదను విశ్వామిత్రోఽపి రామలక్ష్మణాభ్యాం తస్మాద్వనా దుత్తరాందిశం ప్రస్థాయ వాద్యఘోషేణ ప్రతిధ్వనితదిక్తటం హోమధూమపాళీపావితదిగన్తరం గంధపుష్పవాసనావాసితాంతరం మహామంత్రఘోషై ర్ఘోషితం నానాదేశా దాగతాబాలవృద్ధనర నారీగణైః పరిశోభితం రాజర్షే ర్జనకస్య యజ్ఞవాట మాససాద॥౧౬౫॥

గ—తత్ర సశతానందా జ్జనకా త్ప్రాప్తసకలాతిథ్య స్స రామలక్ష్మణో విశ్వామిత్ర స్స్వాగమనహేతుం మిథిలాధిపాయ కథయ న్నతిష్ఠత్ ॥౧౬౬॥

తదానీం విదిత స్వజననీ శాపవిమోచన వృత్తాంతాకర్ణన తుష్టచేతసా జ్ఞానవతా మగ్రేసరేణ గౌతమతనయేన శతానందేన కృతోపకార స్సలక్ష్మణః శ్రీరామచంద్ర ఏవం స్తుతో ఽభూత్ ॥౧౬౭॥

ప—జయతుజయతు దేవో మేఘసంకాశ దేహో
జయతు జయతు రాకాచంద్ర బింబాననోఽయం ।
జయతు జయతు శూర శ్శత్రు సంహారదక్షో
జయతు జయతు రమ్యో రాఘవో దీనబంధుః । ॥౧౬౮॥

అయోధ్యాజనభాగ్యాయ సుబాహ్వాదినిషూదినే ।
గాధిపుత్రేష్టిపాలాయ రామభద్రాయ మంగళం ॥౧౬౯॥

మదంబా శాపతూలాగ్నిం శరణాగతవత్సలం ।
సకలాహ్లాద జనకం దృష్ట్వా తుష్యామి రాఘవం ॥౧౭౦॥

గ—భోరవివంశ రత్నానన్య మనసా శ్రూయతా మిదానీం కుశనాథపౌత్రస్య విశ్వామిత్రస్య బ్రహ్మర్షిత్వం ప్రాప్తస్య మహాప్రభావస్య వృత్తాంతః ॥౧౭౧॥

అసౌమహర్షి ర్యౌవనావస్థాయాం మహాబలపరాక్రమేణ సకలశత్రూ న్జిత్వా నిష్కంటకం రాజ్యభారం కుర్వ న్నేకదా చతురంగబలో మృగయార్థం ఘోర మరణ్యం ప్రవిశ్య క్రమేణ ప్రశాంతమనసో బ్రహ్మర్షే ర్వసిష్ఠస్యాశ్రమపదం గత్వా తమృషిశ్రేష్ఠం నమస్కృత్య తేన నందినీధేను సంపాదిత పరికరేణ కృతాతిథ్యో ఽతివిస్మిత స్తా మాదాతుకామో నిజమనోరథ పూరణవిముఖేన వసిష్ఠేన సహ యుద్ధం కృత్వా తేనజితం క్షాత్రంతేజోధిక్కుర్వన్ బ్రాహ్మం తేజో ఽధికం మత్వా స్తత్ప్రాప్తుం దక్షిణాశాయాం కఠినతరం తప శ్చరితు మారభత ॥౧౭౨॥

ప—ఏతత్కాలేతు సావిత్రి స్త్రిశంకుః క్షత్రియోత్తమః ।
వసిష్ఠం ప్రార్థయామాస స్వాచార్యం నీతికోవిదమ్ ॥౧౭౩॥

సశరీరం యథా స్వర్గే వాసో భవతి శాశ్వతః ।
తథా ఽనుగృహ్యతాం తాత తవ శిష్యో దయార్ణవ ॥౧౭౪॥

గ—తస్మిన్నపి స్వమనోరథ ప్రతికూలే తస్యపుత్రా న్మహోదయాదీన్ప్రతి స్వాభిప్రాయం విజ్ఞాపయం స్తైరపి గురువాక్యోల్లంఘనకుపితై శ్శప్తః ప్రాప్తచండాలభావ స్తమేనం దక్షిణాశాయాం తపశ్చరంతం కౌశికం శరణ మభజత ॥౧౭౫॥

అసౌ విశ్వామిత్రోఽపి విజ్ఞాపితనిజోదంతం నిరపరాధినం శప్తం తం దయమాన స్తథేతి ప్రతిపద్య తత్కృతే కంచన మఖ మారభ్య యజ్ఞార్థం స్వేనాహూతా ననాగతా నవజ్ఞావాక్యగర్భా న్వసిష్ఠపుత్రా న్స్వభక్షకా న్కృత్వా ముక్తకేశం నీలాంబర మాయసకటక

మంజనసదృశదే హకాన్తి మాచ్ఛాది తావనిపాలరూపం త్రిశంకుం స్వర్గమారోపయత్

ఏతేన సంజాతామర్షా శతక్రతో వేదః స్వర్గా త్పాతయతి త్రిశంకుమభీష్ట మాక్రోశత్ ॥౧౭౭॥

ప—కౌశిక గాధికులాబ్ధి శశాంక
దుఃఖనివారక దీనదయాళో ।
దీన మముం త్రిదివాద్భువి శీఘ్రం
పాలయ పాలయ మాం నిపతంతమ్ ॥౧౭౮॥

గ—తదా సహస్రాక్ష కృత్యేన కుపితే తస్మి న్స్వర్గాంతర నిర్మాణం కుర్వతి జంభారి ప్రముఖా ఆగత్య భగవన్కోప ముపసంహరేతి ప్రార్థయామాసుః ॥౧౭౯॥

తదా ఽసౌ దేవ ప్రార్థనయా నిగృహీతకోపః పతంతం తత్రైవ స్థాపయిత్వా స్వర్గాంతర నిర్మాణేన అత్రతపోఘ్న స్సమభవదితి పశ్చిమాశాయాం పుష్కరతీర్థే- తపశ్చరన్ ఇంద్రేణాపహృతస్యాంబరీషావనిపాలకస్య యజ్ఞపశో స్థానే బహుమూల్యేన పశుతాం ప్రాప్తస్య ఋచీకమధ్యమపుత్రస్య శునశ్శేఫస్య దుఃఖమాలోక్యాతీవ దయయా అస్యస్థానే యుష్మాకమేకో భవే దిత్యుదీరిత స్వవచనోల్లంఘనా న్పుత్రానపి మధుష్యందాదీ నసంధతీ తనయసహచరా న్కృత్వా గాథాద్వయేన శరణాగతం శునశ్శేఫం సకల దేవతాగణ మంబరీష చక్రవర్తినంచ ప్రీణయిత్వా సంతోషయం స్తపోభంగనిమిత్తం సహస్రాక్షేణ ప్రేషితాయాం జగన్మోహనకారిణ్యాం మేనకాయాం శకుంతలానామకం కన్యారత్న ముత్పాద్యానంతరం మనోభవపౌరుషం శ్లాఘయ న్నుత్తరమహీధరతల శోభాయమానాయా స్స్వభగిన్యాః కౌశిక్యాస్తీరే నిర్విఘ్నం తపఃకర్తు ముపచక్రమే ॥౧౮౦॥

కథాం శ్రోతు మిచ్ఛామీత్యుక్తవంతం రామభద్రం ముదితాంతరం
గో ముని రవోచత్ ॥౧౨౬॥

ప—శ్రుణు రామ మహాప్రాజ్ఞ భాగీరథ్యాః కథాం వరాం
త్వద్వంశ్యై రాహృతాయాస్తు స్వజన్మస్థానదాయినీం ॥౧౨౭॥

గ—పూర్వంఖలు సకలభూభృచ్చక్రవర్తీ హిమవా న్మేరు
తనయాయాం మనోరమాయాం గంగా ముమాంచేతి త్రైలోక్యప్ర
సిద్ధే తనయే ప్రాప్య తయో ర్జ్యేష్ఠాం దేవతోపకారార్థం తేభ్యఏ
వ దత్వా ద్వితీయా ముశ్చరం తప స్తపతా శివేన పాణిం గ్రాహ
యామాస ॥౧౨౮॥

తయో ర్దమ్పత్యోః మహాశౌర్యజ్వాలాత స్తు దేవప్రార్థనయా
ఉమయా విసర్జితం వీర్యం దృష్ట్వా అమరై ర్యాచితః పావకోఽగ్రహీత్ ॥

ఏవం సతి పుత్రాభావదుఃఖరోషసమన్వితోమా అమరాణామ
పుత్రత్వం క్షమాయా శ్చానేకపతిత్వంచ భవత్వి త్యశపత్ ॥౧౩౦॥

తదానీమేవ సేనానాయక మన్విచ్ఛంత్యా దేవపరిషదా ప్రా
ర్థ్యమానే పావకే తత్తేజోవహనాశక్తే భాగీరథ్యాం జహాతిసతి సా
ప్యత్యుగ్రహం రౌద్రం తేజః వోఢు మక్షమా గిరితటవిరాజమానే
శరవణనామ్ని వనే జహౌ ॥౧౩౧॥

ప—తస్మి న్శరవణే జజ్ఞే కార్తికేయ ష్షడాననః ।
పర్యగ్రహీషు స్సేనాన్యం తం దేవా స్తారకార్దితాః ॥౧౩౨॥

ఇదానీం శ్రూయతాం వత్స ప్రవాహిన్యా దివౌకసః ।
భూపాతాళప్రవేశంతు వర్ణయామి రఘూద్వహ ॥౧౩౩॥

పురాతు సగరో రాజా త్వద్వంశ్యః పుత్రకాముకః ।
కేశినీ సుమతిభ్యాంచ పత్నీభ్యాం సహితోఽవసత్ ॥౧౩౪॥

తప స్తప్త్వా మహాసత్త్వో హ్యవాప కృపయా భృగోః ।
వైదర్భ్యా మసమంజంతు కేశిన్యాం సుబహూం త్సుతాన్ ॥౧౩౫॥

గ—అనంతరం ప్రాప్తవయసం సరయ్వాం బాలా న్మజ్జయన్తం దుష్ట మసమంజస మేనం ప్రజాహితార్థం బహిర్నిష్కాస్యాశ్వమేధ యాగం కర్తు మారభ్యా ర్చితతురంగమం సేనాభి స్సహాముంచత్ ॥ ॥౧౩౬॥

తదానీ మింద్రోపి యజ్ఞవిఘ్నం కర్తుం గృహీతపిశితాశనవేషః ఉపహృతతురంగమః పాతాళలోకే తపశ్చరతో భగవతః కపిలర్షేః పృష్ఠభాగే బబంధ ॥౧౩౭॥

సగరోపి నష్టాశ్వవృత్తాంత మాకర్ణ్యాతీవ దుఃఖితః తస్యాన్వేషణాయ షష్టిం పుత్రసహస్రాణాం ప్రాస్థాపయత్ ॥౧౩౮॥

ప—తేపి గత్వా నఖై ర్భిత్త్వా భువం చాశ్వదిదృక్షయా ।
గత్వా పాతాళలోకంచ కపిలా ద్భస్మసాత్కృతాః ॥౧౩౯॥

గ—అనంతరం త్వసమంజసపుత్రో ఽంశుమానపి పితామహాజ్ఞయా తం తురంగమోత్తమం తాన్ పితౄనపి తత్ర తత్ర విచిత్య పితృకృతబిలమార్గేణ కపిలాశ్రమం గత్వా సాక్షాద్భానుమివ దేదీప్యమానం కపిలఋషి ముపగమ్య తదవమత్యా కుపితేన కపిలేన భస్మీకృతా న్పితౄన్ దృష్ట్వా హాహ-దుఃఖసమన్వితస్సన్ పరమాత్మస్వరూపం త మభివాద్య కృపాసింధో స్తస్యానుగ్రహా త్తురగమపి ప్రాప్య తేషాం పితౄణా ముదకక్రియార్థ ముదకం తత్రతత్ర విచిన్వతి తేషాం మాతులో వైనతేయోఽభ్యాగత్య ఏతా న్భగవచ్చరణాబ్జ నిస్సృతేన గంగోదకేన మోక్షార్థం ప్లావయే త్యుక్త్వా ఽంతరధాత్ ॥౧౪౦॥

అథాంశుమానపి కపిలాజ్ఞయా తురంగమేణసహ సంతోషేణాయోధ్యాం ప్రాప్య సకలం వృత్తాంతమపి మహానుభావాయ దుఃఖాగ్నితప్తాయ పితామహాయ సగరచక్రవర్తినే విజ్ఞాప్య నమసా తురంగమవరం సమర్పయామాస ॥౧౪౧॥

ప—పౌత్రేణాంశుమతా తేన శ్రుత్వా పుత్రవినాశనమ్ ।
దుఃఖిత స్సగరో యాగం సమాప్య త్రిదివంగతః ॥౧౮౨॥

గ—అథాంశుమత్యపి చిరకాలం సమ్యక్ప్రజాపాలనం కృత్వా ఽనంతరం దిలీపాఖ్యస్వతనయన్య స్తభూభారే బహుకాలం తప స్తప్త్వా గంగా మప్రాప్యైవ స్వర్గలోకస్థస్య స్వపితామహస్యైతద్వృత్తాంతం విజ్ఞాపయితుమివ సురలోకం ప్రాప్తే దిలీపోపి బహుకాలమవనీపాలనధురాం వహ న్గంగావతరణనిశ్చయ మలభమానో రాజ్యే స్వపుత్రం భగీరథ మభిషిచ్య తపసాపి సురనదీ మలభమానప వానిమిషనగరీం ప్రాప్తవాన్ ॥౧౮౩॥

ప—అథ భగీరథభూమిపతిః ప్రభు
శ్చ తద్ధృతింప్రతి తాతవిముక్తయె ।
అకురుతాథ వనె పరమం తప
స్తదను లోకపతిః ప్రదదౌ నదీం ॥౧౮౪॥

శంకరోపి పతంతీం తాం జటాజూటాంతరె దధౌ ।
రాజ్ఞా పునః కృతస్తోత్రో వ్యముంచ త్పావనీం నదీం ॥౧౮౫॥

యత్రైవ సప్తధా భిత్వా గంగా పతతి పావనీ ।
సర్వేపి మానవా లోకె ఆహు ర్బిందుసరశ్చ తత్ ॥౧౮౬॥

గ—తదా తాసు తిస్రః పూర్వదిశంప్రతి తిస్రఃపశ్చిమాశాం చ గతాః ॥౧౮౭॥

అన్యాతు పితృమోక్షప్రదానబద్ధదీక్షభగీరథపథానుగా భాగీరథీ తపోనిధే ర్జహ్నో రాశ్రమం ప్రవిశ్య తేన పీయమానా పునరపి తత్కృపయా తస్య జహ్నోః కర్ణమార్గేణ వినిర్గతా జాహ్నవీ భగీరథపథానుగామినీ పాతాళలోకం ప్రవిశ్య భగీరథపితౄ౯ ప్లావయామాస ॥౧౮౮॥

తదను భగీరథోపి పరిపూర్ణమనోరథ స్స్వపురీం ప్రాప్య సుఖేన రాజ్యం పాలయ న్నవర్తత ॥౧౪౯॥

ప—తాం శ్రుత్వా రామచంద్రోపి భాగీరథ్యాః కథాంవరాం।
ఆశ్చర్యానంద సంపూర్ణమనాశ్చాసీ త్సలక్ష్మణః ॥౧౫౦॥

విలంఘ్య సరితాం శ్రేష్ఠా మపశ్య న్నగరీం శుభాం ।
కస్యేదం పత్తనం రమ్యం బ్రూహిమె మునిసత్తమ ॥౧౫౧॥

గ—ఇతి రామభద్రె పృచ్ఛతి విశ్వామిత్రో పీత్థమకథయత్ ॥౧౫౨॥

పూర్వంకిలాస్మి న్నాదిత్య దైత్యానా మమృతాస్వాదన లోలుపానాం విశ్వరూప శ్రీమన్నారాయణో మాయయా త్రైలోక్య మోహనకారిణీం స్త్రీమూర్తిం ధారయ న్దైత్యా న్వంచయిత్వా ఽఽదిత్యానా మమృతం వితీర్య తై రేవ దైత్యనిధనం కారయామాస ॥౧౫౩॥

దితావపి పుత్రనిధనం శ్రుత్వా ఽత్యంత దుఃఖితాయా మమరపతివినాశన సమర్థం పుత్ర మన్విచ్ఛంత్యాం స్వనాథస్య కశ్యపస్యాజ్ఞానుసారతః కుశప్లవే క్రూరం తపశ్చరంత్యాం నృత్రశత్రు రప్యేతద్వృత్తాంత మాకర్ణ్య చన్మనా తాం శుశ్రూషమాణ ఏకస్మిన్నహ్ని ధ్యాహ్నే ముక్తకబరీం భూమౌ నిద్రితా మవలోక్య అపరిశుద్ధేతి తస్యా గర్భం ప్రవిశ్య పుత్రపిండం సప్తధా ఛిత్త్వా దరా న్నిర్జగామ ॥౧౫౪॥

ప—అథ సర్వాం దితి ర్మత్వా పిండాంస్తా నసురారిణా ।
అకారయ జ్జగత్రాణా న్సప్తమరుత స్తదా ॥౧౫౫॥

గ—కింతు సా వజ్రపాణినా సహ దినం యయౌ ॥౧౫౬॥

గ—అయి ఇనవంశసుకేతన అనంతరం త్వద్వంశ్యా ఇక్ష్వాకు భూపతే రలంబుసాయాం జాతో విశాలనామధేయో రాజా ఉత్ర కుశప్లవె స్వనామ్నా ఇమాం పురీం నిర్మమె ॥౧౫౭॥

ఇదానీం త్వద్వంశ్య స్సుమతినామ రాజా ఉత్రవర్తత ఇతి కథన్నేవ తాంప్రవిశ్య తేన పూజిత స్స దాశరథి ర్విశ్వామిత్రః తతే్ర్రైవ క్షపాంనీత్వా ప్రాతఃకాలే చోత్థాయ నిత్యకర్మనిర్వర్త్యచ మిథిలాంప్రతి ప్రస్థాయ కించిద్దూరంగత్వా గౌతమస్య మహర్షే ర్నిర్మానుష మాశ్రమం ప్రవిశ్యైవ మవోచత్ ॥౧౫౮॥

పురాకిల మహేంద్ర స్తపస్యతో ఉత్ర మహర్షేః గౌతమస్య సహధర్మచారిణీ మహల్యాం కలిత గౌతమవేషా గళితవ్రతాం కృత్వా నిర్వృత్య గమిష్యం స్తత్క్షణపవ తప విదిత వృత్తాంతేన కుపితేన మహర్షిణా నిష్ఫలో భవేతి శప్తో జుగుప్సితాం వాచామగోచరదశాం గమిత శ్చిరాయ పితృదేవతా ప్రసాదా త్పునః మేషీం ప్రకృతి మవాప ॥౧౫౯॥

సాచాహల్యా పత్యా గౌతమేన సర్వాదృశ్యా భస్మశాయినీ శిలాభవేతిశప్తా పునరపి కారుణికేన మునినా ఉచిరేణ రామచంద్ర చరణారవింద రజసా పవిత్రితా శాపాన్మోక్ష్యస ఇత్యనుగృహీతా ఉతిచిరేణ కాలేన భవదాగమన మాకాంక్షమాణా త్వయా శాపా న్మోచయితవ్యేతి ॥౧౬౦॥

అథైవం రామచంద్ర పాదరజసా విపాపావిశాపాచ పునర్నవీకృతస్వరూపా ఉహల్యా తపోమాహాత్మ్య ద్విదిత వృత్తాంతేన అచిరసముపనతేన పత్యాసహ తేషామాతిథ్యం కృత్వా సంతుష్టాంతరంగా గుణాభిరామం శ్రీరామ మిత్థ మస్తౌషీత్ ॥౧౬౧॥

ప—కౌసల్యానంద కందాయ సత్కీర్తిస్యందన తోషిణే ।
కౌశికాధ్వరరక్షాయ రఘువీరాయ మంగళమ్ ॥౧౬౨॥

ప—యత్పాద పంకజనఖా త్సురనిమ్నగా సా
జాతా పురా త్రిజగతాం దురితాని హంత్రీ ।
యద్వామనాంఘ్రి ఘటనా త్త్రిజగత్పవిత్రీం
మత్వాపహం తవపదం శరణం ప్రపద్యే ॥౧౬౩॥

గ—తద స్త్వహల్యయా గౌతమేన చాభినందితః పరితుష్టమనాః శ్రీరామ స్సపత్నీకం తంమునిసత్తమ మభివంద్య తస్థౌసానుజః ॥

తదను విశ్వామిత్రోపి రామలక్ష్మణాభ్యాం తస్మాగ్దవ్వా దుత్తరాందిశం ప్రస్థాయ వాద్యఘోషేణ ప్రతిధ్వనితదిక్తటం హోమధూమపాళీపావితదిగన్తరం గంధపుష్పవాసనావాసితాంతరం మహామంత్రఘోషైః ఘోషితం నానాదేశా దాగతాబాలవృద్ధనర నారీగణైః పరిశోభితం రాజర్షే ర్జనకస్య యజ్ఞవాట మాససాద॥౧౬౫॥

గ—తత్ర సశతానందా జ్జనకా త్ప్రాప్తసకలాతిథ్య స్సరామలక్ష్మణో విశ్వామిత్ర స్స్వాగమనహేతుం మిథిలాధిపాయ కథయ న్నతిష్ఠత్ ॥౧౬౬॥

తదానీం విదిత స్వజననీ శాపవిమోచన వృత్తాంతాకర్ణన తుష్టచేతసా జ్ఞానవతా మగ్రేసరేణ గౌతమతనయేన శతానందేన కృతోపకార స్సలక్ష్మణః శ్రీరామచంద్ర ఏవం స్తుతో ఽభూత్ ॥౧౬౭॥

ప—జయతుజయతు దేవో మేఘసంకాశ దేహో
జయతు జయతు రాకాచంద్ర బింబాననో ఽయం ।
జయతు జయతు శూర శ్శత్రు సంహారదక్షో
జయతు జయతు రమ్యో రాఘవో దీనబంధుః ॥౧౬౮॥

అయోధ్యాజనభాగ్యాయ సుబాహ్వాదినిషూదినే ।
గాధి పుత్రేష్టి పాలాయ రామభద్రాయ మంగళం ॥౧౬౯॥

మదంబా శాపతూలాగ్నిం శరణాగతవత్సలం ।
సకలాహ్లాద జనకం దృష్ట్వా తుష్యామి రాఘవం ॥౧౭౦॥

౧—భోరవివంశ రత్నా న్నస్య మనసా శూ్రియతా మిదానీం కుశనాభపౌత్రస్య విశ్వామిత్రస్య బ్రహ్మర్షిత్వం ప్రాప్తస్య మహా ప్రభావస్య వృత్తాంతః ॥౧౭౦॥

అసౌమహర్షి ర్కౌవనావస్థాయాం మహాబలపరాక్రమేణ సకలశత్రూ న్జిత్వా నిష్కంటకం రాజ్యభారం కుర్వ న్నేకదా చతురంగబలో మృగయార్థం ఘోర మరణ్యం ప్రవిశ్య క్రమేణ ప్రశాంతమనసో బ్రహ్మర్షే ర్వసిష్ఠస్యాశ్రమపదం గత్వా తమృషిశ్రేష్ఠం నమస్కృత్య తేన నందినీధేను సంపాదిత పరికరేణ కృతాతిథ్యో ఽతివిస్మిత స్తా మాదాతుకామో నిజమనోరథ పూరణవిముఖేన వసిష్ఠేన సహ యుద్ధం కృత్వా తేనాఽఽతం క్షాత్రం తేజోఽధిక్కుర్వ న్బ్రాహ్మం తేజో ఽధికం మత్వాన స్తత్ప్రాప్త్యర్థం దక్షిణాశాయాం కఠినతరం తప శ్చరితు మారభత ॥౧౭౧॥

౪—ఏతత్కాలేతు సావిత్రి స్త్రిశంకుః క్షత్రియోత్తమః ।
వశిష్ఠం ప్రార్థయామాస స్వాచార్యం నీతికోవిదమ్ ॥౧౭౨॥
సశరీరం యథా స్వర్గే వాసో భవతి శాశ్వతః ।
తథా ఽనుగృహ్యతాం తాత తవ శిష్యో దయార్ణవ ॥౧౭౪॥

౧—తస్మిన్నపి స్వమనోరథ ప్రతికూలే తస్యపుత్రా న్మహోదయాదీన్ప్రతి స్వాభిప్రాయం విజ్ఞాపయం స్తైరపి గురువాక్యోల్లంఘనకుపితై శ్శప్తః ప్రాప్తచండాలభావ స్తమేనం దక్షిణాశాయాం తపశ్చరంతం కౌశికం శరణ మభజత ॥౧౭౫॥

అసౌ విశ్వామిత్రోఽపి విజ్ఞాపితనిజోదంతం నిరపరాధినం శప్తం తం దయమాన స్తథేతి ప్రతిపద్య తత్కృతే కంచన మఖ మారభ్య యజ్ఞార్థం స్వేనాహూతా ననాగతా నవజ్ఞావాక్యగర్భా న్వసిష్ఠపుత్రా న్మహోదయ సహితా న్కృత్వా ముక్తకేశం నీలాంబరం మాయసకటక

మంజనసదృశదేహకాన్తి మాచ్ఛాది తావనిపాలరూపం త్రిశంకుం స్వర్గమారోపయత్

ఏతేన సంజాతామర్షణశతక్రితా వేనం స్వర్గా త్పాతయతి త్రిశంకురపేక్ష మార్కోక్రోశత్ ॥౧౭౭॥

ప—కౌశిక గాధికులాబ్ధి శశాంక
దుఃఖనివారక దీనదయాళో ।
దీన మముం త్రిదివాద్భువి శీఘ్రం
పాలయ పాలయ మాం నిపతంతమ్ ॥౧౭౮॥

గ—తదా సహస్రాక్ష కృత్యేన కుపితే తస్మి న్స్వర్గాంతర నిర్మాణం కుర్వతి జంభారి ప్రముఖా ఆగత్య భగవన్కోప ముపసంహరేతి ప్రార్థయామాసుః ॥౧౭౭॥

తదా ఉసౌ దేవ ప్రార్థనయా నిగృహీతరోషః పతంతం తత్రైవ స్థాపయిత్వా స్వర్గాంతర నిర్మాణేన అత్రతపోఘ్న స్సమభవదితి పశ్చిమాశాయాం పుష్కరతీర్థే - తపశ్చరణ ఇంద్రేణాపహృతస్యాంబరీషావనిపాలకస్య యజ్ఞపశో స్థానే బహుమూల్యేన పశుతాం ప్రాప్తస్య ఋచీకమధ్యమపుత్రస్య శునశ్శేఫస్య దుఃఖమాలోక్యాతీవ దయయా అస్యస్థానే యుష్మాకమేకో భవే దిత్యుదీరిత స్వవచనోల్లంఘనా న్పుత్రానపి మవిష్యందాదీ నసంధతీ తనయసహచరా న్కృత్వా గాథాద్వయేన శరణాగతం శునశ్శేఫం సకలదేవతాగణ మంబరీష చక్రవర్తినంచ ఏకదైవ సంతోషయం స్తపోభంగనిమిత్తం సహస్రాక్షేణ ప్రేషితాయాం జగన్మోహనకారిణ్యాం మేనకాయాం శకుంతలానామకం కన్యారత్న ముత్పాద్యానంతరం మనోభవపౌరుషం శ్లాఘయ న్నుత్తరమహీధరతల శోభాయమానాయా స్స్వభగిన్యాః కౌశిక్యా స్తీరే నిర్విఘ్నం తపఃకర్తు ముపచక్రమె ॥౧౮౦॥

తతోఽపి తపోవిఘ్ననిమిత్తం వృత్రశత్రుప్రేషితాం సుందర సకలావయవాం నిజవిలాసవిభవదూరీకృతమునిజనమనోరథాం రంభాం శిలాభవేతి శప్త్వా ఽనంతరం పూర్వాశాయాం దృఢేన మనసా తప స్తేపే ॥౧౮౧॥

అథ తస్య తపోగ్నిజ్వాలయా సకలజగతి తాపితేసతి చతుర్ముఖో ప్యాగత్య ఇతేంద్రియత్వా ద్బ్రహ్మర్షి రసి ధ్రువ మసంధితపతిరపి భవంతం బ్రహ్మర్షి రితి భాషతా మిత్యుక్త్వాంతర్దధే ॥

శ—ఏతాదృశ ప్రభావోఽయం విశ్వామిత్రో మహాతపాః।
సర్వేషామస్య ప్రభావేన విస్మితా దేహినో భువి ॥౧౮౩॥

గ—ఏవం గౌతమతనయేన శ్లాఘితస్వచరిత్రో విశ్వామిత్రస్తాభ్యాం రాజపుత్రాభ్యాం సహ తత్రైవ నిశీథినీం నీత్వోషఃకాలోచితాయ నిత్యకర్మ నిర్వర్త్యానంతరం జనకరాజేనాహూతో రామలక్ష్మణాభ్యాం సహాగత్య తేన సమ్మానిత శ్శరాసనదర్శనకుతూహలినే దాశరథయే దర్శయ ధనుశ్శ్రేష్ఠ మిత్యవోచత్ ॥౧౮౪॥

శ—జనకస్యాస్య రాజర్షే స్సీతా నామ సుతా శుభా।
సర్వాంగ సుందరీ రామ భూకన్యా వర్తతే వరా ॥౧౮౫॥

గ—కౌతుకాన్నే ప్యేతచ్ఛ్రుత్వా పరమాశ్చర్యేణ కథమేషా భూపుత్రీతి పృచ్ఛతి విశ్వామిత్రో ప్యేన మవోచత్ ॥౧౮౬॥

అసౌ మిథిలాధిప స్త్వనపత్యస్సన్ యజ్ఞార్థం భువం శోధయన్ సహసా హలాగ్రలగ్నపేటికాంతస్థసహస్రదళకమలమధ్యస్థాం సౌందర్యమయీం సాక్షాదిందిరామివ విరాజమానా మిమాం ప్రాప్యాంధ ఇవ నయనసంపదం అధన ఇవ ధనసమృద్ధిం ముదిత హృదయస్స్వపురీ మానీయాపరిమితప్రీత్యా ప్రియయా సహ క్షీరసపోషం పోషయ న్నస్యాః ప్రభావా దూర్మిళా నామధేయాం సర్వాంగ సుందరీ మౌరసపుత్రీ మపి ప్రాప్తవాన్ ॥౧౮౭

తస్మా ద్దేశా భూపుత్రీ సీతేతి జనకజేతిచ ప్రఖ్యాతాభూత్॥

రాజర్షిణానేనచ పురారాతికరాకలితం సురాసురదురాస దం త్రిపురహరణోపకరణం బాణాసనం ప్రాప్య సీతా స్వయంవరాగత సకలావనిపాలపరీక్షార్థం తత్కార్ముకారోపణమేవ సీతా స్వయంవరపణతయా విహితం నిహితంచేతి తదుదంతం కౌశికః కథయన్నేవాతివిశాలం సజ్జనవిభూషితం మంత్రకోవిదై ర్మంత్రిసత్తమై శ్శోభితం సకలకార్యధురీణై ర్నాగరై ర్విరాజమానం శతానందాదిభి ర్బ్రహ్మవిద్భి ర్భాసమానం సాక్షాత్సుధర్మాసోదరం మిథిలాధిపస్య సభాంగణం ప్రవిశ్య తేన కృతాతిథ్య స్సకలవృత్తాంతం కథయిత్వా పఙ్క్తిస్యందనాత్మజాభ్యాం ధనుశ్శ్రేష్ఠం ప్రదర్శయేత్యకథయత్ ॥౧౮॥

తదా మనోహరాభ్యాం రామలక్ష్మణాభ్యా మాకృష్టాంతరంగో జనకోపి తత్క్షణమేవ దూతై శ్శకటోపరి నిక్షిప్యానీయమానం బాణాసనం సరాజపుత్రస్య గాధితనయస్య పురతో వ్యవస్థాప్య తత్కులభూషణం సలక్ష్మణం రామ మిత్థ మవోచత్ ॥౧౯॥

ప—పశ్య రామ మహాబాహో పురందర ముఖై స్సురైః ।
స్పృష్ట మస్మత్కులోదగ్ర దేవరాతే మహాత్మని ॥౨౦॥
మత్పూర్వపురుషై ర్న్యాసవిధయా పాలితం క్రమాత్ ।
సీతావివాహశుల్కం త దద్యారోపయ రాఘవ ॥౨౧॥

గ—తదా విశ్వామిత్రే అయిరఘువీర త్తిష్ఠ సగుణమపి నిగుణేస్మి న్మహాచాపే గుణమారోపయేత్యాదిశతి తత్క్షణాదేవ బాణాసనం దశరథాత్మజ స్సీతాగుణాకృష్టదృష్టి రారోపయన్నేవ బభంజ ॥

అహో గుణారోపణసమయ ఏవ భగ్నస్య చాపస్య మేఘనాదసదృశేనాశనిసహోదరేణ మహారవేణ స్వర్గభూపాతాళదిగంతరాళేషు పరిపూరితేషు హర్షా ద్దేవ గరుడ గంధర్వ యక్ష

కిన్నర కింపురుష నాగాః పుష్పవృష్టి మవాకిరంతో దేవ వరాంగనా
శ్చ వివిధవాద్యాని వాదయన్త్యో గీతేన నాట్య మకుర్వన్ ॥౧౯౪॥

తదా౽౽నందసాగరనిమగ్నో జనకభూపతిరపి కృతోపకారం మునిసత్తమం విశ్వామిత్రం నమస్కృత్య శ్రీరఘువీరస్య పౌరుషం వైదేహ్యాశ్చ సౌభాగ్య మాత్మనో భాగ్యోదయమపి శ్లాఘయమాన ఇతః పూర్వ మేతదాశ్చర్యదిదృక్షయా చంద్రశాలా వాతాయనసమీపస్థాం ధనుస్సజ్జా న్ముదితహృదయాం రామముఖేందుమవలోక్య తే మనోనయనా మాళీజనకృతపరిహాసాం లజ్జావనతముఖీం స్వజీవితనిర్విశేషాం స్వతనయాం మైథిలీం శ్రీరామచంద్రకంబుకంఠే వరణమాలా మర్పయితు మాకారయామాస ॥౧౯౫॥

తదానీం మనుష్యై రుపవాహ్యమానసవరత్నఖచితచతురంతయానమధ్యే విలసంతీ మూర్తిళా మాంసవీ శుక్తికేతిణాభిస్న హెూరాపరిభిస్సహ సల్లపంతీం సర్వాలంకారభూషితాం సఖీభిః పరివేష్టితాం తారామండల మధ్య విరాజమానామివ చాంద్రీంకలాం సర్వాహ్లాదజననీం మనోహరపుష్పమాలాశోభితకరకిసలయాం కోశాపహృత ఖడ్గహస్తై రారక్షకవీరై స్సంరక్షితాం శ్రీరామచంద్ర సమీపం ప్రత్యాయాంతీం సీతా మాలోక్య సంతోషాశ్చర్య సాగరనిమగ్నే ౽ఖిలభూపాలమండలే ౽ఖిలనాగరజనకదంబే చ సీతాపి చతురంతయానా దవరురోహ ॥౧౯౬॥

స—వైదేహీ విదితోదంతా రామే మందాక్షమంథరైః ॥
కటాక్షై రర్పయామాస పూర్వం పద్మమయీం స్రజం ॥౧౯౭॥

తదను మంజుళమంగళభూషణా
కరధృతాం వరపుష్పమయీం స్రజం ।
ధ్వనిత భృంగయుతాం సుమనోహరాం
రఘుపతే రకరో ద్గళశోభినీమ్ ॥౧౯౮॥

గ—తదా రామచన్ద్రోఽపి తా మసదృశ సౌన్దర్యాతిశ
యాం జనకతనయాం గుణవతీం సీతా మాలోక్య ప్రముదిత హృద
యో ఽభూ త్కించ ||౧౯౯||

ప—ఆలోక్య తాం జనకజాం వరనాగవేణీం
చంద్రాననాం కనకవర్ణసమానకాంతిం ।
బింబాధరాం సుమణిదంతచయాం మనోజ్ఞాం
తుష్టో బభూవ రఘువంశ మణిః ప్రవీరః ||౨౦౦||

కించి ద్వినమ్ర వదనాం దరహాసరమ్యాం
శశ్వద్విలోకనపరాం సుకుమారదేహాం ।
ఆళీజనాకలితహాసవిలాసలజ్జా
కౌతూహలాకుల కటాక్షతరంగకాన్తామ్ ||౨౦౧||

గ—అనంతరం సీతాతు సఖీభిస్సహ పితురాజ్ఞయా ఽన్తఃపు
రం ప్రవివేశ ||౨౦౨||

తదా విదేహరాజ స్త్వానంద సాగర మగ్న శ్శీఘ్రగామిభి
శ్చారై రామంత్రయామాస సకలవృత్తాంతనివేదనపూర్వకం దశర
థం సకుటుంబం సపురోహితపరిజనం పుత్రవత్సలం సకలాభినందనీ
యగుణనిలయమ్ ||౨౦౩||

కింతు సాంకాశ్యావనీపతిం సుధన్వానం నిహత్య తస్మిన్ పుర
వరే స్థాపితం కనీయాంసం కుశధ్వజ మామంత్రయామాస ||౨౦౪||

తదాగమనానంతరం సానుజే జనకభూపతౌ స్వాగతం కృత
కుశలానుయోగం విహితయథావదభ్యర్చనం దశరథం రాజాధి
రాజ అసహాయశూర ఇదానీం మహాబలపరాక్రమవిఖ్యాతానా మస
దృశసౌందర్యేణ దేదీప్యమానానాం భవతః పుత్రరత్నానాం మమ
పుత్ర్యౌ మమానుజతనుజేచ ప్రదాతుం నిశ్చిత్య భవతో ఽభి
ప్రాయం వేత్తు మభిలషామీ త్యుక్తవతి సతి తథైవా స్త్విత్యుక్త్వా

ఉనంతరం సుప్రీతో దశరథస్తు పుత్రాణాం నాంద్యాది మంగళకార్యం
యథాకాలం యథావిధి వసిష్ఠవిశ్వామిత్రాభ్యాం కారయిత్వా సక
లాలంకారకాన్తె వివాహమంటపే విరాజమాన వివాహవేదికాయాం
తాం స్తనయవరా నవస్థాపయత్ ||౨౦౫



సభాగ్యో జనకోపి ముదితాంతరంగస్స న్ననుజేనసహ సర్వా
లంకారభూషితాః ప్రాప్తనాద్యాందిమంగళాచరణాః పుత్రీ రానీయ
సవం కన్యాదాన మకరోత్ |౨౦౬||

వ—రామాయ ప్రదదౌ సీతాం సర్వాలక్షణశోభినీం।
ఊర్మిళాంచ స్వతనయాం లక్ష్మణాయ ముదాన్వితః ||౨౦౭||

మాండవీం శీలసంపన్నాం భరతాయామితౌజసే।
ప్రదదౌ శ్రుతకీర్తిం తాం శత్రుఘ్నాయానుజాత్మజామ్ ||౨౦౮

గ—అథ శుభే ముహూర్తే నిర్వర్తితే సతి ||౨౦౯

ప—అలలింగ న్నృపపుత్రానూ న్సర్వాలక్షణ శోభితాన్ ।
కృతదారా న్మహానందా న్బాహుభ్యా మతిసుందరాన్ |౨౧౦

గ—అథ సీతారామవివాహావభవగత్రైంకర్యోః కృతకృత్యో విశ్వామిత్ర స్సర్వేషా మాశిషం కృత్వా తప స్తప్తుం స్వాశ్రమం ప్రతిగచ్ఛన్నేవ రామభద్రాయ మఙ్గళాశాసన మకరోత్ ।

ప—చిరం జీవ మహాసత్వ సీతయాసహ రాఘవ ।
భ్రాతృభిశ్చ మహావీరై శ్శత్రూన్ హత్వా సురక్షితః ॥౨౧౨॥

రామాయ దాశరథయే శుభమస్తు నిత్యం
సీతాప్రియాయ నవమన్మథ సుందరాయ ।
కోదణ్డ దణ్డ పరిమణ్డితపాణయే ఽదగ్ర
మద్యాగ రక్షణధురీణ హృదే ఽచ్యుతాయ ॥౨౧౩॥

గ—అనన్తరం స్వాశ్రమం ప్రతియాతే విశ్వామిత్రే దశరథో పిసంతోషేణ కాంశ్చన దివసా నుషిత్వా ఽనంతరం సుముహూర్తే స్వపురీంప్రతి ప్రస్థాతుకామో జనకచక్రవర్తిన మపృచ్ఛత్ ।౨౧౪।

సరాజర్షి ర్జనకభూపాల స్తథా స్త్వి త్యంగీకృత్య సర్వాన్ సంమాన్య పుత్రీరాలింగ్య విదుషీరపి నీతిసురభిళై ర్ధర్మోపదేశై రు
పదిశ్య ఆశిషం చైవం కృతవాన్ ।౨౧౫।

ప—మఙ్గళం నిరతం భూయా త్సీతానంద ప్రదాయినే ।
వీరాయ రామచంద్రాయ జగన్మోహన రూపిణే ॥౨౧౬॥

జయ జయ సతతం త్వం కాన్తి ధూతేన్ద్ర నీల
ప్రకర ధృతసుధన్వన్ మైథిలీ ప్రాణనాథ ।
కనకరుచిరచేల ప్రజ్వల ద్దివ్యదేహ
ప్రశమిత మఖశత్రో మన్దహాసాభిరామ ॥౨౧౭॥

కృతకృత్యోస్మి కాకుస్థ ప్రాప్యజామాతరం పరమ్ ।
త్వాంతు మందస్మితం పూర్వపుణ్యేన రఘునందన ॥౨౧౮॥

ధీమతే భరతాయాస్తు లక్ష్మణాయా మితౌజసే ।
శత్రుఘ్నాయచ వీరాయ నిత్యం మఙ్గళసంతతిః ॥౨౧౯॥

సీతాయై మమ నందిన్యై దివ్య మంగళమూర్తయే ।
మఙ్గళం స్మితభాషిణ్యై మద్భాగ్య నిధయే ఽనిశమ్ ॥౧౧౦॥
ఊర్మిళాయై మనోజ్ఞాయై మాణ్డవ్యై శ్రుతకీర్తయే ।
పుత్రీభ్య శ్శీలయుక్తేభ్య స్సంభూయాన్మంగళం సదా ॥౧౧౧॥

గ—తదను సూతకథనేన సహ పతి సమేతాః పుత్రీశ్శ్వశుర
గృహ ప్రయాణార్థ మానంద దుఃఖశబళీతచేతాః కథంకథమపి రాజ
షి - ర్విదేహరాజ స్సానుజో ఽనుజజ్ఞే ॥౧౧౨॥

సమాన వయోరూపాభిః పత్నీభి రుపేతా న్పుత్రా నాలింగ్య
ఆనీయచ సంజాతానందః కోసలపతి ర్దశరథస్తు స్వకీయా మయో
ధ్యాఖ్యాం పురీం ప్రతి ప్రతస్థే ॥౧౧౩॥

స—మధ్యే మార్గ - సమాయాతం జిగీషుం భార్గవం శరాత్
సమాకృష్య ధనుస్తస్య జిగాయ రఘువంశజః ॥౧౧౪॥

గ—తదను నిర్వీర్యో జామదగ్న్యో ఽపి రామః మహాపౌరుష
దర్శనేన మహాపురుషం మధుహన్తారమేవ విదిత్వా దాశరథిం రామ
మిత్థ మస్తౌషీత్ ॥౧౧౫॥

విజితో ఽస్మి త్వయా రామ లోకవిఖ్యాత పౌరుష ।
త్వత్సమో నాస్తి లోకేషు త్రిషు కశ్చన వీర్యవాన్ ॥౧౧౬॥

రఘుకులోద్భవం చక్రవర్తినం మధువినాశనం సర్వమోహనమ్ ।
ధరణిజాపతిం దేవవన్దితం మనసి భావయే త్వాం రఘూత్తమ ॥౧౧౭॥

జయజయ జానకీరమణ దాశరథే సతతం
ప్రణతజనావనైక కృతచిత్త కృపాజలధే ।
మునివర నాయకీ దురితతూల దవానలభో
కరధృత దివ్యచాప రణధీర సురాదినుత ॥౧౧౮॥

మఙ్గళం తవాస్తు రామ నిత్యం మైథిలీశ శూర దివ్యకీర్తే ।
నీలమేఘవర్ణ దీనబన్ధో సుందరాఙ్గ సద్గుణైకసింధో ॥౧౧౯॥

ఇత్థం స్తుత్వా తతో యాతే పుత్రా న్దశరథ స్తదా ।
బాహుభ్యాం సంపరిష్వజ్య పునర్జాతా నమన్యత ॥౨౩౦॥

అనంతరం చతురంగబలసమేతో దశరథస్తు సపుత్రస్స స్త్రీయా
భి స్స్నుషాభిశ్చ సహ మహానందేన స్వపురీ మయోధ్యాం మాలాయి
తసరయూావృతాం మహోదయసముల్లసితపౌరజనాభినందితః ప్రాప ।

సుమంగళ ద్రవసిక్తాం తాం సర్వాలంకార రంజితాం ।
తుష్టపుష్టజనాకీర్ణాం కదలీ స్తంభ శోభినీం ॥౨౩౧
తత్ర తత్ర ప్రపాశాలా విరాజంతీం మనోహరాం ।
తూర్యాది వాద్య ఘోషైశ్చ ధ్వనితాం సంపదాలయామ్ ॥౨౩౩

అథ వివేశ పురీం రఘునందనః
పురజనానన పంకజభాస్కరః ।
ధరణిజాముఖచంద్ర సురోచిషా
స్వపదహృతాత్మ మనా స్సహోదరః ॥౨౩౪॥

గతవా ఽఽగతం రామచంద్ర మఖిలసుగుణ సాంద్రం సైన్యై
ర్ని సమేతం భ్రాతృభిః పౌరైః పిత్రాదిభిశ్చ పరివృతం వివాహాలంకా
రరంజితం కౌసల్యాసుతం దృష్ట్వా ఽఽనందాబ్ధి నిమగ్నాః పౌరాస్స
ర్వే నీరాజనాదీన్ కృత్వా ఏవ మస్తువన్ ౨౩౫।

ధన్యాస్స్మ రామ జనకేన్ద్ర సుతామనోజ్ఞ
త్వద్దర్శనోత్సుకహృద స్సతతమిత్రి నగార్యః ।
దృష్ట్వా ముఖాబ్జ మమలం తవమన్దహాసం
రాకేన్దు మణ్డలనిభం కరుణా కటాక్షమ్ ॥ ౨౩౬।

శరణ్యం సభార్యం వరేణ్యం గుణాఢ్యం
మనోజ్ఞం ప్రజేశం దయాబ్ధిం ప్రియం త్వామ్
ఇదానీం నమామః ప్రపన్నా స్త్వదీయా
స్త్వదేకాగ్రచిత్తా వయం భో ఽతిభక్త్యా ॥ ॥౨౩౭॥

జయతుస రామః ప్రశమిత శత్రు స్సరసిజనేత్ర కరధృతచాపః।
ధరశిశు తేజ స్సురుచిరహాసః కువలయ నీల శ్రితజనపాలః ॥౨౩౮
భవతు మంగళం కౌసలేశ్వర క్షితిసుతాపతే రామచంద్రభో।
దశరథాత్మజ క్షత్రియోత్తమ శ్రితజనావనోద్బద్ధచిత్తతే ॥౨౩౯

౧—అథ సర్వేషు పురీం ప్రవిశత్సు సభార్యః పఙ్క్తిరథస్తు నిజవిభవోచిత సమభ్యర్చితసకలజనః నీరాజనాదిమంగళా న్సభార్యాన్సుతా న్వీక్ష్యామందానందజాలం ప్రపేదే ॥౨౪౦।

అథసానుజ శ్రీరామో మనోజ్ఞయా ప్రియయా సీతయాసహ రమమాణః పితుర్మాతౄణాం సనాగరోధవధూజనస్య సర్వస్య నాగరస్య సకలస్యైవ లోకస్యానందనేనాన్తరంగ మాహ్లాదయన్నువాస ॥౨౪౧।

సంపూర్ణోఽయం బాలకాండః.

౨—వందే రాఘవకేళిలోల హృదయాం సీతాం మనోహారిణీం
క్ష్మాపుత్రీం నిమివంశ కీర్తిజననీం పూజ్యాం సదామంగళాం।
భక్తానాం వరదాం సితాబ్జసదనాం మందస్మితాం జానకీం
సర్వైస్సేవిత దివ్యకీర్తిలసితాం దేవీం మదంబాం శుభామ్ ॥౨౪౨

వందే రాఘవ మాశ్రితార్తిహరణం మందారకల్పం నృణాం
పఙ్క్తిస్యందనభాగ్యకోశ మనిశం సీతాపతిం సానుజమ్
సాకేతాధిపతిం మనోహరతనుం దేవం శరణ్యం వరం
మాన్యం సకలై స్సతాం గుణగణం గాంభీర్య ధైర్యాన్వితమ్ ॥౨౪౩॥

శ్రీరఘునందన పరబ్రహ్మణే నమః.

శ్రీః.

శ్రీరామచంద్ర పరబ్రహ్మణేనమః.

అ యో ధ్యా కా ణ్డః.

స—పితృవాక్య ప్రపాలాయ ధర్మసంస్థాపకాయచ ।
మంగళం రఘునాథాయ మైథిల్యై సతతం నమః ॥ ౧॥

తతో భరతశత్రుఘ్నౌ ప్రేషయామాస భూపతిః ।
యుధాజిన్నామధేయస్య మాతులస్య పురీంప్రతి ॥ ౨॥

గ—అనంతరం దశరథస్తు ప్రాప్త వార్ధకం రాజ్యభారవహనక్షమం సద్గుణాలయం సకలైరపి శ్లాఘనీయం జనానురాగ శాలినం సాకేతభాగ్యనిధిం రామచంద్రం రాజ్యేఽభిషేక్తు మిచ్ఛన్ సుమంత్రప్రముఖాన్మంత్రివరాన్ నాగరాన్ వసిష్ఠంచానీయ మధ్యేసభం తేభ్య స్స్వమనోరథం నివేదయామాస ॥ ౩॥

భో సభాసద స్సావధానాః శ్రూయతా మిదానీం మహర్షితాటకాసుబాహువధ్యాపకే కౌశికమఖరక్షణప్రముదితాఖిలదేవాసురమునిజననరపతినుతపరాక్రమే నిజపాదరజఃకణపవిత్రితమునికళత్రే త్రుటితశంకరచాపే విజితసకలక్షత్రియవర్గవిపాటనజనితశోణితతరంగిణీకృత పితృతర్పణాతృప్తమానసజామదగ్న్యగర్వసర్వంకషే రాజనీతికోవిదే భూమిభారావహనశక్తే శరణాగతరక్షణధురీణే సకలజనాహ్లాదకారిణి గుర్వాజ్ఞానుసారిణి నిరతపూజితజననీకులే భ్రాతృవత్సలే మమానందకందే రమ్యే రామే మద్భుజద్వయధృతాం ధరణీధురం నిధాయ విశ్రాంతిసుఖ మనుభవితుం భవతః ప్రార్థయామీత్యుక్తవాన్ ॥ ౪॥

ప—నిశమ్య వచనం తస్య కర్ణానందకరం జనాః ।
ఆనందసాగరే మగ్నా స్సర్వే భూపతి మబ్రువన్ ॥౫॥

గ—భో రాజన్యకులతిలక ఇనవంశమహామణే మహనీయ గుణగణసాగర శ్రీమ న్భూపతే భవత్పాదనారవిందనిస్సృతవచనామృతమిదం శ్లాఘనీయ మేవేతి సశిరఃకంపం విజ్ఞాపయామాసుః ॥౬॥

గ—అథ సభాసదామనుమోదనేన ద్విగుణీకృతానందో దశరథోపి పట్టాభిషేకార్థ మిదానీం ససీతాయ రామభద్రాయ మంగళస్నానాది శుభకర్మాణి భవద్భిః కారయితవ్యానీతి భూతభవద్భవిష్యద్వర్తమానవేదినే మహాత్మనే మునికులతిలకాయ వసిష్ఠాయ సవినయప్రణతిపూర్వకం నివేద్య రాజ్యాభిషేకార్థం సకలసామగ్రీ స్సజ్జయేతి మన్త్రిసత్తమం సుమంత్ర మాజ్ఞాపయ న్ననుజం కౌసల్యాతనుజం స్వవదనారవిందభాస్కరం రామభద్ర మానీయాలింగ్య చేద మువోచత్ ॥౭॥

ప—ధన్యోస్మి రామ రఘువంశసముద్రచంద్ర
లబ్ధ్వా మనోజ్ఞతనయం సుగుణాలయం త్వామ్ ।
అన్యైర్దురాసద సుజేయబలం ప్రచండం
మాతా చ తే ననుతా ప్రియసూను ధన్యా ॥౮॥

భో రామచంద్ర మకుటం తవ తాత శాలా
వారోపయే వహ ధురం సకిలావనేస్త్వం ।
ధర్మేణ పాలయ భువం సకలాః ప్రజాశ్చ
ప్రీతిం నిధేహి సహజేషు గురూ న్భజస్వ ॥౯॥

గ—రామభద్రోపి తథేతి తదాజ్ఞాం శిరసావహ న్తాతపాదవరారవిందయుగళం నమస్కృత్య తస్మాద్రాజభవనా న్నిర్గత్య స్వమాతృగృహం ప్రవిశ్యాత్యానందకరం పితు ర్నిదేశం సుమిత్రాయై నిజజనన్యై కౌసల్యాయై సాష్టాంగనమస్కారపూర్వకం

నివేద్య తచ్ఛ్రవణ జనితానంద నిర్భరయా స్వజనన్యా సనుమిత్రి యా కృతాశీ రభూం దేవమ్ ||౧౦||

ప—ఏహ్యేహి రామ రఘువంశమణే మమాఙ్కం
స భూషయాద్య సహజేన సహామలాత్మన్ ।
పుణ్యేన పూర్వరచితేన మనోజ్ఞమూర్తే
ధన్యాస్మి పుత్ర భవతో మకుటాభిషేకాత్ ||౧౧||

సీతానాధ స్త్వ మఖిలభువం పాలయన్ సార్వభౌమః
ఖ్యాతిం లబ్ధ్వా రిపుజనచయం నాశయన్ చండబాహుః ।
సంపూర్ణాయు ర్భవ సు...జనం పూజయన్ రామభద్ర
భ్రాతౄన్ రక్షన్ జనక మనిశం తోషయన్ మాంచ భక్త్యా ||౧౨||

గ—తదను తస్మాద్భవనా న్నిర్గత్య స్వాలయ మాగత్య స ర్వాలంకారభూషితాయై ప్రియాయై సీతాయై సాలింగనం కథయా మాస స్వమూర్ధాభిషేచనోద న్తమ్ ||౧౩||

ప— ఆకర్ణ్య ... ముదితాంతరంగా
పత్యు ర్మనోజ్ఞాం శుభ ... చ...ం తామ్।
సీతా శుభాంగీ జనకేంద్రపుత్రీ
భర్తార మాలింగ్య ముమోద తస్మై ||౧౪||

గ—తదా అరుంధతీపతి ర్వసిష్ఠోపి సకలమంగళకృత్యాని సీ తారామయోః కారయామాస; తదా||౧౫||

ప—...కో నాగరాః కురుత మంగళ సూచకాని
కర్మాణి తూ...— మధునా ముదితాంతరంగాః ।
ఏవం సుమంత్ర సచివ స్సముతాడయ త్సః
భేరీం పురే జలద ఘోష సమానశబ్దామ్ ||౧౬||

గ—అన తరం మంగళకృత్యానుకూల సామగ్రీ స్సజ్జచకార। ||౧౭||

ప—తదా బభా వయోధ్యాతు కదలీస్తంభపఙ్క్తిభిః ।
రసాలపత్రరచితై స్తోరణై శ్చాపి శోభితా ॥౧౮॥
హృష్టపుష్ట జనాకీర్ణా సర్వాలంకారమంగళా ।
సకలాహ్లాదజననీ దీపావళివిశోభినీ ॥౧౯॥
శుభ వాద్యరవాపూర్ణా జలసిక్తపథాశుభా ।
పూర్ణా భూపాలకై స్సర్వై ర్దిగాగతై ర్దాగతై ర్నరైః ॥౨౦॥

గ—ఏతస్మి న్నవసరే మంథరానామ బాల్యప్రభృతి సహో
షితా కైకేయీదాసికా తూర్యాదిమంగళవాద్యరవ మాకర్ణ్య
అకాలే కిమర్థం భవతి మంగళసూచకతూర్యాదివాద్యఘోష ఇతి
ససంభ్రమ మధిరుహ్య ప్రాసాదం సమంతా దవలోక్య పట్టణస్య
తాదృశ మలంకారం దృష్ట్వా ఉపరుహ్య ఆశ్చర్యేణ కారణం పృ
చ్ఛంతీ పరిజనా ద్విదితసకలవృత్తాంతా రాక్షస నిధనా [illegible] దేశ
ప్రేరితేవ రామా భిషేచన మసహమానా స్వస్వామినీ [illegible]
త్య ప్రణతి పూర్వకం విజ్ఞాపయామాస ॥౨౧॥
హా అంబేదానీ మలంకృతా ఉఖిలా పురీ పౌ[illegible] భూ[illegible]
భాజ్ఞయా శ్రీరామచంద్ర మూర్ధాభిషేచన సంతోషార్థమ్ ॥౨౨॥

ప—నిశమ్య రామచంద్రస్య రాజ్యే మూర్ధాభిషేచనమ్ ।
కైకేయీ హర్ష మాపన్నా రామాకర్షిత చేతనా ॥౨౩॥
ఉత్థాయ రభసా త్తస్యై మంథరాయై ససంభ్రమమ్ ।
స్వకంఠా ద్ధార ముద్ధృత్య ప్రదదౌ పారితోషికమ్ ॥౨౪॥

గ—అయి మంగళవచనధరే మంథరే భరతనిర్విశేషస్య రా
మచంద్రస్య మూర్ధాభిషేచనవార్తావహాయై తుభ్యం కిందాస్యామి పా
రితోషిక మఖిలధరణీమండల ప్రదానేనాపి నభవతి సదృశమ్ ॥౨౫॥
ఇదానీ మానందభరనిమగ్నా ఉహం సర్వాలంకారై
ర్మాణిమయుత్వా ఉత్సాహం రామస్యాభిషేకం మంగళకార్యాణి

కారయంతీ ప్రియకరమితా గమనం నికేతుమహసా సానందం త్వయా
హరంస్యే ॥౨౬॥

తదాతు నిజస్వామిన్యాగతం స్వమర్మవిదారణధురీణం భాష
ణం నిశమ్య మంథరా ఉపరత హస్తాభిః కృతాంజలిపుటా వివిధమా
యోక్తిభి ర్యథా పతిర్విఘ్నకరీ భవతి తథా కోపమూర్ఛితా మన
రోత్కైకేయీమ్ ॥౨౭॥

౯—మంథరామథ్యమానా సా కైకేయీ సర్వగాయితా ।
క్రోధాగారం తదా దేవీ త్యక్త్వాऽలంకార మావిశత్ ॥౨౮॥

కిమాశ్చర్యం కిమాశ్చర్యం స్వభావసరళా మతిః ।
అతిక్షిప్రం భవత్యేవ దుస్సంగా త్కుటిలా ధ్రువమ్ ॥౨౯॥

తస్మాత్కదాపి విద్వాంసో పురుష్యా స్స్వర్గకాంక్షిణః ।
సహవాసం కుమార్గాణాం తత్కథాశ్రవణం తథా ॥౩౦॥

౧౦—అథ దశరథే ప్రియపుత్రాభిషేచనవార్తాం కౌసల్యా
సుమిత్రాభ్యాం శ్రావయిత్వా అత్యంతప్రియభార్యాం కైకేయీం
ప్రతి వక్తుం నిశి ధర్మపక్షపాతిని రాజ్ఞి తస్యా గృహంప్రతి గత్వా
ప్రియసతీం కైకేయీ మంతఃపురే సర్వత్ర విచిత్య అనంతరం
క్రోధాగారే భూమౌ లుఠంతీం మానినీం త్యక్తసర్వాలంకారాం
ముక్తకబరీం భయంకరీం భూతావిష్టామివ స్థితాం ప్రాణసదృశీం
ప్రియాం మనసోऽస్య భయే నాశ్చర్యేణచ తాం పాదాభ్యాం నిజాంకే స్థాప
యిత్వా ఆలింగ్యచ కి కిమితి భయేన ససంభ్రమం కిం కతమస్త్వం తవే
ష్టం వద భామిని మన్మానసానందదాయిని శపేయం సత్యాభిరామేణ
రామేణేతి పృచ్ఛతి క్రోధమూర్ఛితా సా కైకేయీ దేవసదృశం
పతింప్రతి త్వం శిబిచక్రవర్తీవ అలర్క ఇవ జలనిధి రివ సత్యప్రతి
జ్ఞోసియది శంబరరణాపోత్తీర్ణవరయుగళే ప్రథమస్య రామవివాసనం

ద్వితీయస్తు భరతాభిషేచనంచ కుర్వితి కఠినోక్తిభిః కణకఠోరం జగాద ॥30॥

యది దత్తదానాశక్తోసి జలలిపివా న్దశరథ ఇతి నిందామపి ప్రాప్తగాత్రో భవసీతి సక్రోధమవాదీత్ ॥31॥

కింతు నైవంయది కాలకూటాస్వాదనం కృత్వా పశ్యత స్తవాగ్రె ప్రాణా నుత్సృజామీతి ॥33॥

ప—ఏతద్వచ స్సురూకర్ణ్య ధర్మబద్ధో మహీపతిః ।
మూర్ఛాంగనాం సమాలింగ్య నిపపాత మహీతలె ॥34॥

పాపభీతో మహీపాలః కాలేన ప్రాప్యచేతనాం ।
కైకేయీం ప్రార్థయామాస రాఘవస్యాభిషేచనమ్ ॥35॥

అభ్యర్థితాపి విభునా సా న తత్యాజ మూర్ఖతామ్ ।
నిపపాత మహీజాని రగాధే దుఃఖవారిధౌ ॥36॥

గ—భో కేకయరాజతనయే సకలజనహృదయనేత్రాహ్లాదకారిణం శరణాగతార్తిహారిణం భూషాలంకృతవపుషం మత్ప్రియం దయాంబుధిం కౌసల్యామివ సుమిత్రామివచ్ఛత్వాం పూజయం తం సద్గుణగణయుతం రఘుకులోత్తంసం రామ మపహాయ కథం మహా గతచంద్రగగన ఇవ స్థితే రామశూన్యే పత్తనె ॥37॥

అపిచైతాదృశం మంగళకంకణాలంకృతకరం సీతావ మోహారం గచ్ఛ తాత వనవాసాయ చతుర్దశవర్షాణీతి కథంవదామి వద భామినీత్యరోదీత్ ॥38॥

అహమపి పుత్రవిరహశోకా ద్దివం గచ్ఛామి తేనమపి జీవే ॥39॥

ఏతేన తవతు లోకే పతిఘాతినీ అథవా వ్రతేః రాజ్యం పరిత్యజ్య త్వా సుఖమనుభవతీత్యాచంద్రార్క మపకీర్తి ర్భవత్యేవ ॥40॥

సర్వేషు పౌరేషు రామ మనుగతేషు శూన్యాయా మయోధ్యాయాం శ్మశానభువీవ ఘోరాయాం వస పుత్రేణ సాకం సు త్వా రాక్షసీ పాపకారిణీ పుత్రవత్సలో దశరథభూపాల శ్శోకేన ప్రక్రోశ ముక్త్వా భరతోఽపి త్వన్మనోరథప్రతికూలో భవేద్యది మహ్యం తస్య జలాఞ్జలిం కరోతు వచేన్మా ఇతి క్రూరమవాదీత్ ॥౪౧॥

ప—ఏవమేవ గతా ఘోరా శర్వరీ నృప దుఃఖదా।
దుఃఖితం తం నృపం మిత్రో దిదృక్షు స్సహాగతః ॥౪౨॥

గ—తతో గరిష్ఠో వసిష్ఠోఽపి ప్రాతస్సంధ్యావన్దనాదికర్మనిర్వర్త్య రామాభిషేచన సామగ్రీ స్సర్వాన్ సిద్ధాన్ సమర్థ్య నృపదర్శనార్థం కేకయరాజనన్దినీగృహ మాగత్య తత్రాన్తఃపురద్వారే పూర్వమేవాగత్య నృపోద్బోధనకాలం నిరీక్షమాణం మన్త్రిసత్తమం సుమన్త్ర మవలోక్య మా మాగతం దశరథాయ భూనాథాయ నివేదయేత్యవోచత్ ॥౪౩॥

సుమన్త్రోఽపి తదాజ్ఞాం శిరసా వహన్ స్వాన్తం తేనైవ క్రోధాగారం ప్రవిశ్య తత్ర కాళరాత్రి మివ యమసోదరీమివ దశరథప్రాణ మపహర్తు మాగతాం మృత్యుమివస్థితాం కోపతామ్రాయితలోచనాం భృకుటీభీషణముఖమణ్డలాం విముక్తకఞ్చుకీం విస్రస్తకేశపాశాం నిరాభరణాం ప్రసారితచరణాం కైకేయీం తస్యాశ్చరణౌ హస్తేన గృహీత్వా శచీపతికరభూషణాయమాన వజ్రాయుధచ్ఛిన్నపక్షం పర్వతశ్రేష్ఠ మివ మహర్షిశప్తామరమివ పట్టమహిష్యా భూమ్యాం ఉద్వలింగితమివ భూమౌ పతితం మూర్ఛితం ఆత్మజం దృష్ట్వా ఉత్కంఠభయేన ఖేదేన చ తత్త్వమజానన్ శైత్యోపచారై ర్నానావిధై ర్నానాప్రకారైః ప్రబోధయామాస రాజానం పుత్రవత్సలో మతిమాన్ సమాత్యవర్యః ॥౪౪॥

ప—చేతనాం ప్రాప్య భూపాలో దుఃఖా త్సంకష్టభాషణః ।
కించి ద్వక్తుం నశక్నో ఽభూ చ్ఛోకహేతుంతు మంత్రిణం ॥౪౫॥

గ—అథ మంత్రిజ్ఞా కైకేయ్యా సుమంత్రింప్రతి భోమంత్రి సత్తమ రామాభిషేకానంద జనిత జాగరణ పరిశ్రాంతస్య భూపాలకస్య వాక్యేన మద్గృహం ప్రత్యానయ రామ మిత్యాదిదేశ ॥౪౬॥

తదాకర్ణ్య సుమంత్రోఽపి నృపవాక్య మంతరేణ కథం రామ మానయామీత్యవాదీత్ ॥౪౭॥

తదవసరే ధర్మపాశబద్ధో దుఃఖితో దశరథోఽపి కించిత్కాల మూష్లోవజనకరామభద్రాననేందో రవలోకనానంద మనుభవామీ త్యాలోచ్య సుమంత్ర మిత్థమవోచత్ ॥౪౮॥

ప—రామ మానయ శీఘ్రంమే తనయం గుణసాగరం ।
ఇతి రాజగిరం శృత్వా జ్జగామ సతు రాఘవం ॥౪౯॥

గ—తదా సుమంత్రోఽపి రాజాజ్ఞాం శిరసావహ న్రామప్రాసాద మాగత్య కక్ష్యాంతరం ప్రావ్యచాత్ర జపాసనే సీతయాసాకం లక్ష్మీ న్నారాయణమివ తిష్ఠంతం సుహృద్భిస్సహాలపంతం సాక్షా న్మన్మథమివ దేదీప్యమానం సకలాభిరామం రామ మద్రాక్షీ దకథయ చ్చ రాజాదేశమ్ ॥౫౦॥

ప—తచ్ఛ్రుత్వా రామచంద్రోఽపి సముత్తస్థౌ జపాసనాత్ ।
ప్రియాం సీతాం సమాశ్వాస్య నిర్జగామ సలక్ష్మణః ॥౫౧॥

గ—అథ కనిష్ఠమాతు ర్మందిరం ప్రవిశ్య పన్నగవిద్ధమివ భూమౌ లుఠంతం కించిదనాలపంతం పితర మచేతనం దృష్ట్వా తత్త్వమజాన న్నత్యంతభయావిష్ట స్సీతాపతిః పితు శ్చరణౌ నమస్కృత్యానంతరం కేకయరాజనందినీపాదా వభివాద్య భోమాతః కిమిదం కిమిద మితి తా మపృచ్ఛత్ ॥౫౨॥

తదా సా శిలాఇవ కఠినచిత్తా కేకయావనిపతిసుతా సకలసుగుణగణపరిపూర్ణ మవనతం మూర్తిమంతం వినయమివ స్థితం భూపతిప్రాణరూపం ప్రజాపాలనదక్షం రామచంద్ర ముద్దిశ్య సకలోదంతం కథయంతీ పితరం సత్యసంధం కర్తు మిదానీమేవ మునివేషధర స్త్వ మరణ్యాం చతుర్దశ వర్షాణి గచ్ఛానుభవతు రాజ్యసుఖ మపారం భరత ఇత్యాదిదేశ పతిప్రాణహాయి భుజంగీ ॥౫౩॥

తాదృశం తృతీయజననీ నిదేశ మాకర్ణ్య తథేత్యుక్త్వా భూమావాలుఠంతం రామరామేతి శశ్వదాలపంతం సుమంత్రేణాశ్వాసితం వసిష్ఠవిబోధితధర్మమార్గనిచయం పుత్రవత్సలం రాజాధిరాజం పితర మవేక్ష్య దుఃఖిత స్స న్నోచే తాత దుఃఖం మాకురు భవంతం సత్యప్రతిజ్ఞం కర్తుం బద్ధశ్రద్ధోఽస్మి తస్మాదిదానీం మా మరణ్య రాజ్యేఽభిషిచ్య సమాభరితం భరతం సాకేతపతిం కిరుత మహాస్యహామపి పురోపకంఠోద్యానవనసంచారమివ చతుర్దశవర్షాణి ఘోరారణ్యా మటన్ శీఘ్రమేవాగచ్ఛామి మాతుదమారు దేత్యుక్తవతి రామే శోకసాగరనిమగ్నో రాజావీర్థ మహోదీత్ ॥౫౪॥

ప—భోరామ మోహన శుభాకృతిరమ్య నిత్యం
త్వద్వక్త్రచంద్రకిరణం సుచిరం నపీత్వా ।
హాకష్ట మద్య భువనేహ కథంవసామి
ఏహ్యేహి దేహి తవ వక్త్రసుచుంబనం త్వమ్ ॥౫౫॥

ఆలింగనం కురు రఘూద్వహ సుందరాంగ
మాం దుఃఖితం తనయమోహ నిమ జ్జి ... త్వం ।
అంబాం తవాద్య భృశదుఃఖితమానసాం తాం
లోకైకవీర సుకుమార సమాశ్వసె స్త్వమ్ ॥౫౬॥

గ—ఇతి విలప్య తాదృశం మత్వాఽఽిణసదృశం సుగుణవరేణ్యం పౌరజనాభినందనీయం సుకుమారం కుమారం యౌవరాజ్యేభి

మిత్యనంతరం చతుర్దశవత్సరాణి ఘోరారణ్యవాసార్థం మాది
శ్యచ కథమత్ర వసామి క్షణమపి నజీవామీతి ప్రలప న్మూర్ఛా
మవాప ॥౫౮॥

కైకేయీతు భోరామ పితరం సత్యసంధం కర్తు మిత శ్శీఘ్రి
మరణ్యాయ గచ్ఛగచ్ఛే త్యాదిదేశ ॥౬౦॥

తదా సుగుణనిధిః క్షమాపరిపూర్ణమానసో రామోపి కని
ష్ఠమాతు రాజ్ఞాం శిరసావహ న్తస్యాః పాదౌ నమస్కృత్యానంతర
మత్యంతదుఃఖేన మూర్ఛితస్య తాతస్య పాదౌ నిపీడ్య శిరసా ప్రణ
మ్యోత్థాయ తస్మాద్భవనా న్నిర్గత్య నిజజనన్యా స్సానంద మంతః
పురం ప్రవిశ్య స్వపట్టాభిషేక వార్తాకర్ణనముదితాం తాం తత్సం
తోషేణనానావిధదానాని దేవతాపూజనానిచ కుర్వంతీం వ్రతశీలాం
క్షౌమవస్త్రధారిణీం నిరంతరపుత్రక్షేమానుచింతనీం స్వాగమన మాక
ర్ణ్య సంతోషేణాభిముఖ మాయాంతీం ఇదం భద్రాసన మలంకు
రు రామభద్ర భవదభిషేకేనాహం కృతార్థాస్మీతి సంతోషేణ
వదంతీం తచ్చరణౌ భోజమట్పద మాత్మానం కుర్వ న్సకలమపి స్వా
భిషేక ప్రతిబంధక మృదంతం నివేదయామాస ॥౬౦॥

ప—రామస్య ఘోరవచనం హృదయప్రమాథి
స్వానందకల్పతరుఖండనతీక్ష్ణఖడ్గమ్ ।
ఆకర్ణ్య కోసలనృపేంద్రసుతా గుణాఢ్యా
హాహంత రామ సుకుమార కథంసహేయ ॥౬౧॥

గ—ఏవం బహువిధం విలప్య ప్రచండవాతాహత కదళీమివ
మహర్షిశాపా ద్ధరణీం ప్రాప్తా మమరాంగనామివ రామవనవాస
కుపితరాజ్యలక్ష్మీమివచ భూమౌ పతితాం మూర్ఛితాం కృతశై
త్యోపచారేణ పునఃప్రాప్య చేతనా మత్యంతదుఃఖితాం పుత్రక్షేమా
ర్థం కృతోపవాసకృశాం పతివ్రతాశిరోమణిం స్వజననీం కౌసల్యా

మమలోకాత్యంతదుఃఖితోఽపి ధైర్యేణ మాతర మాతురదావాం శీఘ్రమేవాగమిష్యామీతి సమాధానపూర్వక మువాచ న్మాత్రిరం సుగుణాభిరామో రామభద్రః ॥౨౦॥

తదాకర్ణన ద్విగుణితశోకాం హా తాత ఏకపుత్రాహం తవాననేందు కిరణజాలపాన మకుర్వంతీ త్వద్రహితాయాం ఘోరాయామస్యా మయోధ్యాయాం కథంవసామీత్యాలపంతీం రుదంతీం శ్రీరామమాతరం కౌసల్యాం సమాశ్వాసయన్ భగవత్యంబ మమాప్యేతద్రామన్ వివాసనం నరోచతే త్యకథయ ల్లక్ష్మణ స్సులక్షణః ॥౨౧॥

భో ఆర్య కోఽయంధర్మః పూర్వమేవ దత్తం ఖలు తాతేనేదం రాజ్యమ్, కుతస్త్యక్త్వా ఽరణ్యం ప్రయాస్యసి లోకగర్హణీయం క్షత్రధర్మవిరుద్ధం స్త్రీవ్యామోహేన కృత్యాకృత్య వివేకాన్ధస్య పితుర్వచనం మాకురుమాకురు రాజధర్మవిహీనం మూర్ఖం కామినం నిర్లజ్జం వృద్ధం పుత్రవాత్సల్యరహితం తాతం తవ ప్రతికూల మాచరంతం భరతంచ ఇదానీమేవ హనిష్యే కృత్స్నం దేశమపి భవత్స్వాధీనం కరిష్యామ్యపితు మమ పార్శ్వస్థం త్వాం కథ మన్యో ధర్షయితుం శక్తో భవే దితి లగుడతాడితసర్ప ఇవ రోషేణ నిశ్వస న్సుమిత్రానందవర్ధనః అగ్రజ మువోచత్ ॥౨౨॥

అయితనయవర వదతో భ్రాతు స్తేవచనం త్వయాపి శ్రుతం కిల ఇదానీం యథా రోచతే తథాకుర్వితి శోకసంతప్తహృదయా కౌసల్యా రుదంతీ స్వతనయం రామ మిత్థ మువోచత్ ॥౨౩॥

భో ధర్మజ్ఞ ధర్మకార్యం చరితు మిచ్ఛసియది దుఃశ్శీలయా సపత్న్యా నిరంతరనిందితాం శోకసంతప్తాం మాం విహాయ ప్రయాతుం నార్హసి ఇత స్తస్మా దిహస్థపవాతివృద్ధం పుత్రవత్సలం పితరం మాంచ సపత్నీదుఃఖితాం గతతారుణ్యాం శుశ్రూషమాణో వత్స

స్వాపిచ పూర్వంతు మాతాపితృ శుశ్రూషయా దివ మగా త్ఖలు
కాశ్యపః ॥౨౪॥

స—పూజ్యోయ థైవ తాతస్తే తథా ఽహమపి రాఘవ।
తాతస్యేవ మమాజ్ఞాపి నోల్లంఘ్యా భవతాక్వచిత్ ॥౨౫॥

కథంత్వా మనుజానామి కాంతారగమనాయ భోః।
ఏకపుత్రా వయోవృద్ధా సపత్నీ వాక్యతాడితా ॥౨౬॥

త్వన్ముఖేందు మపశ్యంతీ కథం శక్ష్యామి జీవితుం।
అహమ ప్యాగమిష్యామి నయస్వ రఘునందన ॥౨౭॥

గ— ఏవం బహుధా విలపంతీం పుత్రవత్సలాం స్వజననీం
దృష్ట్వా ఽత్యంత దుఃఖితోఽపి ధైర్యమవలంబ్య ధర్మగర్భితం వచన
మవోచత్ ॥౨౮॥

భోమాతః పితుర్వాక్య, మతిక్రమితుం నశక్తోస్మి తస్మా
త్ప్రణమామి తవ చరణనళినయుగళం శిరసా ప్రసీదాంబ అరణ్యగమ
న మిచ్ఛా మ్యపిచ పూర్వంఖలు బహవః ప్రఖ్యాతపురుషాః కండు
జామదగ్ని పూరుప్రభృతయః పితునిర్దేశగౌరవా ద్గోహత్యమా
తృవధ తారుణ్యవినిమయాదీ నకుర్వంతః ప్రఖ్యాతింగతాః ॥౨౯॥

అపితు అస్మద్వంశే సంభూతా స్సాగరాఅపి పితృవాక్యత
స్సముద్ర ఖననం కృత్వా మరణంగతాః ॥౩౦॥

గ—అపితు అస్మద్వంశీయానాం పితృనిర్దేశమేవ కరణీయం
తస్మా దహమపి పితృనిర్దేశతో వనం గత్వా శీఘ్రమేవాగమిష్యా
మి మద్విరహేణాతి దుఃఖిత మతివృద్ధం తాతం నోపేక్షస్వ ॥౩౧॥

అపితు స్త్రీణాం భర్తాదైవతంఖలు తస్మాద్భర్తారం పరిత్యజ్య
మమానుగమనం నయుక్తం కులస్త్రీణాం పుత్రపోషణాదపి పతిశు
శ్రూషణమేవ వర మిత్యాది ధర్మవాక్యైస కథమప్యనునీయ మమ
మంగళాశాసనం ప్రార్థయాంబేతి మాతు శ్చరణపంకజే శిరసాధా

రయః స్కృతాంజలి రవనతాననో బాష్పపరిపూర్ణలోచనో నిజ జ్నక
కుపితానుజమపి సమాశ్వాసయన్ ద్వితీయ మాతరంచ తథైవ సాం
త్వయిత్వా ఉపాతిష్ఠత్ ॥౮౨॥

సాచ సాధ్వీశిరోమణిః కౌసల్యా దుఃఖితా ఉశ్రుముఖీ ధర్మ
మార్గనిరతస్య తనయస్య నీతివచన మాకర్ణ్య ధృతధైర్యా పితరం
సత్యసంధం కర్తుం బద్ధదీక్షం శత్రుసంహారదక్షం వినీతం తనయ మవ
లోక్య మంగళ మభికాంక్షిణీత్థం మంగళాని బహూని చకార వనవా
సార్థం కృతప్రయాణాయ రామాయ ॥౮౩॥

స—వారయితుం తనయాస్మి నశక్తా
గచ్ఛరఘూద్వహ ఏహి పునశ్చ ।
మాన్యకులోద్భవ రాఘవ నిత్యం
ధర్మవతాం నిరతో భవ మార్గే ॥౮౪॥

భవతు మంగళం నిత్య మచ్యుత రఘుకులేశ తే జానకీపతే ।
దశరథాత్మజ క్షత్రియోత్తమ నిరత మర్థినాం పారిజాతక ॥౮౫॥

భవతు తేధికం మంగళం సదా వరద రామ భో భక్తపాలక ।
సుగణవారిధే లక్ష్మణాగ్రజ కౌశికనందన ప్రాప్తమంగళ ॥౮౬॥

భవతు మంగళం దైత్యనాశినే శ్రితజనావళీ క్లేశహారిణే ।
మునివరాంగనా స్తోత్రతోషిణే జనకనందినీ చిత్తమోహినే ॥౮౭॥

తాటకానాశినే యాగసంరక్షిణే
జానకీప్రాణనాథాయ తే సర్వదా ।
అస్తుతే మంగళం భక్తసంపోషిణే
తాటకాపుత్ర విద్రావిణే ప్రేయసే ॥౮౮॥

యం పాలయసి ధర్మంత్వం ధృత్యాచ నియమేనచ ।
సవై రాఘవ శార్దూల ధర్మ స్త్వా మభిరక్షతు ॥౮౯॥

యేభ్యః ప్రణమసే పుత్ర నైత్వే ప్వాయతనేషుచ ।
తేచ త్వా మభిరంక్షంతు వనే సహామహర్షిభిః ॥౯౦॥
పితృ శుశ్రూషయా పుత్ర మాతృ శుశ్రూషయా తథా ।
సత్యేనచ మహాబాహో చిరంజీవాభిరక్షితః ॥౯౧॥
యన్మంగళం సహస్రాక్షే సర్వదేవనమస్కృతే ।
వృత్రనాశే సమభవ త్తత్తే భవతు మంగళం ॥౯౨॥
యన్మంగళం సుపర్ణస్య వినతా కల్పయత్పురా ।
అమృతం ప్రార్థయానస్య తత్తే భవతు మంగళం ॥౯౩॥
అమృతోత్పాదనే దైత్యాన్ ఘ్నతో వజ్రధరస్య యత్ ।
అదితి ర్మంగళం ప్రాదా త్తత్తే భవతు మంగళం ॥౯౪॥
త్రీ న్విక్రమా న్ప్రక్రమతో విష్ణో రమితతేజసః ।
య దాసీ న్మంగళం రామ తత్తే భవతు మంగళం ॥౯౫॥
ఋతవ స్సాగరా ద్వీపా వేదా లోకా దిశశ్చ తే ।
మంగళాని మహాబాహో దిశంతు శుభ మంగళం ॥౯౬॥

గ—ఏవం సుతవత్సలా కౌసల్యా పుత్రస్య శివం కృత్వా గంధపుష్పసహితం మంగళం సర్వకార్య మప్రదాం ఔషధీం సర్వకష్టనివారిణీం విశల్యకరణీంచ రక్షా మాతన్వానా "మయాయేపూజితా స్సర్వేతేవత్వా మభిరక్షం"త్వితిమహామంత్రై ర్జప్త్వా ఽనంతరం సుత మంకమారోప్యా లింగ్యచ మమానందవర్ధన సౌభాగ్యసదన శ్రీరామ శీఘ్రమాగచ్ఛే త్యశ్రుపూర్ణముఖీ అవోచత్ ॥౯౭॥

తదాతు రామచంద్రోపి శోకాతురాం మాతరం తత్సహచారి పరిజనవర్గంచాశ్వాసయన్ స్వమాతు ర్నిర్విశేషాం సర్వాహ్లాద జననీం లక్ష్మణజననీం ననామ ॥౯౮॥

తదా సర్వామిత్రం సుమిత్రా దుఃఖావసన్నకంఠా స్వచరణావన

తం లక్ష్మణనిర్విశేషం రామచంద్ర మాలింగ్యాంక మారోప్యేత్థం మంగలాశాసన మకరోత్ ॥౯౯॥

ప—అర్థిమందార మందార మాలామల
శ్రీరఘూత్తంస సీతాపతేర్భ్రాతృణ ।
అస్తుతే మంగళం లక్ష్మణాసేవితే
దండకే భీకరే సర్వదా బాలక ॥౧౦౦॥

గ—అపితు స్వపాదపల్లవావతంసితమౌళిం రామేణ సాకం వనవాసాయ కృతనిశ్చయం రామానుజం స్వతనూజ మాలింగ్యాంక మారోప్య శిరస్యాఘ్రాయ బహుతరం విలప్య అయిబాలక సర్వదా కరణత్రయేణాపి ససంతోషం శ్రీసీతారామయోః పాదపల్లవ పరిచర్యయా సుఖేన వర్తస్వ మాస్మర పితరా వనుజంచాపి "జ్యేష్ఠభ్రాతా పితుస్సమ" ఇతి వచనాత్తే ఖలునీతిః ॥౧౦౧॥

అపిచ మత్కృత మఙ్గళాశాసనంచ భక్తితో ధారయేత్యవోచత్ ॥౧౦౨॥

ప—భవతు మంగళం భ్రాతృసేవక
రఘువరానుజ భ్రామ్యతే స్తవ ।
గహనకాననే చోర్మిళాపతే
నిరత మగ్రజం పూజయామల ॥౧౦౩॥

గ—తదను నిజజనన్యా సుమిత్రయాచ కృతాశిషం శిరసా ధారయన్ సానుజో రామచంద్ర స్సాంజలి బంధం కృతప్రదక్షిణ స్సవితాత్రో శ్చరణనళినౌ పునఃపున ర్నిపీడ్య తదాజ్ఞాం పురస్కృత్య సఖేదం తస్మా న్నిర్గత్య స్వపట్టాభిషేకార్థ మలంకృతేన మహార్ణవం దాబ్ధిమగ్నాఖిలలోకనిబిడితేన రాజమార్గేణైవ స్వరాజ్యాభిషేకావం దితస్వప్రియాసదన మాగత్య ప్రియదర్శన జనితాపార సంతోష

వశేనాలింగనార్థ మాగతాం పతివ్రతాం జనకజా మాలోక్యాత్యం
తలజ్జావనతముఖో ఽభూత్ ॥౧౦౪॥

స—తథాభూతం పతిం దృష్ట్వా వేపమానా తదా సతీ ।
పాదౌ నిపీడ్య వైదేహీ పప్రచ్ఛ క్లేశకారణమ్ ॥౧౦౫॥

సంతోషాబ్ధినిమగ్నాయాః కింవదామి తవానఘే ।
శృణు దేవి మహాప్రాజ్ఞే సధైర్యా త్వ మిదం వచః ॥౧౦౬॥

గ—అయిదయితే సీతే ఽహ మిదానీమేవార్యాణా చతు
ర్దశవర్షాణి మునివృత్త్యా వనే వస్తుం ప్రవ్రాజితోఽస్మి ॥౧౦౭॥

స—ఏత చ్ఛ్రుత్వా పతిప్రాణా జానకీ శోకమూర్ఛితా ।
కుతః ప్రవ్రాజితో ఽసి త్వ ముచ్యతాం నాథ కారణమ్ ॥౧౦౮॥

గ—తదా భయచకితహృదయయా ప్రాణప్రియయా ససం
భ్రమ ముక్తం వచనమాకర్ణ్య దుఃఖేన లజ్జయాచ కించి దవాఙ్ము
ఖ స్తపనకులభూషణః శ్రీరామ శ్శోకావరుద్ధకంఠః ప్రాణవల్లభాం సీ
తా మాలింగ్యాంక మారోప్య వచన మిత్థ మంకురయామాస॥౧౦౯॥

స—పురా త్వమరదైత్యానాం సంగ్రామే జనకేన మే ।
వివేకినా ససంతోషం సప్రతిజ్ఞం మహావరౌ ॥౧౧౦॥

దత్తౌ కృతోపకారాయై పుత్ర్యై కేకయభూపతేః ।
ఇదానీం ప్రార్థితౌ దేవ్యా సాగ్రహం తౌ వరౌ తయా ॥౧౧౧॥

గ—అయి భామిని తయో రేకో మద్వనవాసహేతు రన్య
స్తు సద్గుణభరితస్య భరతస్య పట్టాభిషేక ప్రయోజకః, ధర్మపాశబ
ద్ధో రాజా ప్యన్యథా కర్తుం నశక్త స్తస్మా దద్యైవ వనం గంతుం
కృతప్రతిజ్ఞో ఽస్మ్యహమపిచ మద్గమనానంతరం త్వయా మద్విరహ
శోకసంతప్తౌ మత్పితరౌ సదా ససమాధానం పూజతౌ కింత్వనుజావ
పి మమబాలసేయా సవిశ్వాసం మమ మంగళార్థం దేవపిత్రా న్నిరం

తర మచరయ వ్రతచర్యేణ వ ర్తస్వ నకదాపి రాజ్ఞో భరతస్య ప్రతి కూల మాచర ధైర్యేణ వ ర్తస్వే త్యవోచత్ ॥౧౧౩॥

ఏతద్వచన మాకర్ణ్య కర్ణకఠోరం వై దేహీ ప్రణయసం క్రుద్ధా పతి మిత్థ మవోచ ద్రఘువర వీరవరేణ్య క్షత్రియోత్తమ అఖిలధర్మజ్ఞ త్వాదృశానా మనుచితం వాక్యం త్వయా కథితంఖలు॥

అపిత్వార్యపుత్ర కులాంగనానాం సకలబంధువర్గాదపి శ్రేష్ఠో భర్తేతి సకలశాస్త్రేషు శ్రూయతేహి, కింతు ॥౧౧౪॥

ప—సదాగతి స్సతీనాంతు పతిరేవేతి కథ్యతే ।
సపతీనాం సతీనాంతు కాననం పత్తనంఖలు ॥౧౧౫॥

తస్మా చ్ఛుశ్రూషమాణా ఽహంసర్వదా కాననే ప్రియ ।
రంస్యే సహ త్వయా వీర ప్రీత్యా రాజకులే యథా ॥౧౧౬॥

గ—భోప్రాణవల్లభ ఆర్యపుత్ర త్వయాసహారణ్యం నైవ న యిష్యసియ ద్యద్యైవ కాలకూటాస్వాదనం కరో మ్యపితు క్షణమపి తానవసామి ద్విషతాం నికటేఽహం త్వద్రహితాఇతి దృఢ మాలింగ్యపతిం భృశం రురోద ॥౧౧౭॥

తదా ఽత్యంతదుఃఖతాం స్వేనసాకం వనవాసార్థం కృతని శ్చయాం ప్రియాం పరిష్వజ్య బాహుభ్యాం సమాశ్వాసయ న్నయిద యితె సుకుమారాంగి కంటకాశ్మగుల్మలతావృక్షమహీధరనదనదీ భిః మహాభయంకరశార్దూలగృధ్రాదిదుష్టమృగపక్షిభిశ్చ భయంకరే ప్రవేష్టు మశక్యే దండకారణ్యే న వస్తు మహాఽసి కించ తత్రకష్టంచ బహుళం రాక్షసేభ్యో భయంచ, తస్మాదత్రైవ వసేతి పునః పున రుక్త మార్యపుత్రస్య వచనమాకర్ణ్య అతీవ కుపితాం త్వయాసహ రమమాణాయా మమ కిమపి కష్ట మస్తురై భయమపి నజాయతేతి వదంతీం పతిక్షేమానువర్తినీం జానకీం సమాశ్వాసితు మశక్తస్సన్ తయా స్వానుసరణాన్నైరమణ్యా బహిఃప్రాణేనేవ స్థితేన తేన అగ్రజభ

క్తిపూర్ణేన పితృసేవార్థ మత్రైవ వసేత్యుక్త్వా స్వవాక్యకుపితేన స్వేనసహ ప్రయాణార్థం బద్ధశ్రద్ధేన మాతృనియోగం మంగళాశాసనంచ శిరసా ధారయతా స్వానుజేన లక్ష్మణేనచ సకలవస్త్రాలంకార ధనధాన్య గోధనాశ్వ గజరథాదిసకలసామగ్రీ న్బ్రాహ్మణేభ్యః దీనా(నాథా)ధిభ్యః స్ససంతోషం దత్త్వా ఽనంతరం మహచ్చాపం శిలీముఖనిబిడితతూణీరం గోధాంగుళిత్రాణాది సకలాయుధజాలమపి స్వీకుర్విత్యనుజ మాజ్ఞాపయ స్స్వయమపి గృహీత్వా పునః కనిష్ఠమాతు గృహంప్రతి తాభ్యాంసహ యయౌ సత్యప్రతిజ్ఞో రామచంద్రః॥

ప—తదాఽయోధ్యాపురీ రమ్యా దివ్యాలంకారభూషితా ।
ప్రస్థితా న్వనవాసాయ దృష్ట్వాతా న్దుఃఖితా ఽభవత్ ॥౧౧౯॥

గ—క్రమేణ కైకేయీ గృహమాసాద్య ద్వారస్థం సుమంత్రంప్రతి భోమంత్రివర్య మామాగతం రాజ్ఞే నివేదయేతి కథయతి రామచంద్రే సుమంత్రో ప్యంతఃపురం ప్రవిశ్య రామాగమనం విజ్ఞాప్య మమ దారా న్కౌసల్యాప్రభృతీ న్సర్వా నద్యైవానయ తైస్సాకం రామచంద్రం ద్రష్టు మిచ్ఛామీ త్యాజ్ఞప్త స్తథైవానాయ్య సర్వాంతఃపురం రామభద్రం చాతిష్ఠత్కృతాంజలిః ॥౧౨౦॥

తదా ధర్మమివ మూర్తిమంతం కృపీటయోనిమివ తేజోరాశిం సురేంద్రమివ త్రిభువనప్రథితయశసం పితర మాసాద్య చరణౌ నిపీడ్య తాభ్యాం సీతాలక్ష్మణాభ్యాంసహ ననామ రామచంద్రః ॥
॥౧౨౧॥

తదా సుమంత్రోపి కైకేయీవాక్యవిషమూర్ఛితం పాదావనతం సుత మప్యచేతయమానం మూర్తిమంతం సత్యమివ స్థితం రాజానం శైత్యోపచారై ర్వ్యపగతమూర్ఛనం కృత్వా రామాగమనం న్యవేదయత్ ॥౧౨౨॥

కృతాంజలిం పాదావనతం ప్రియానుజాభ్యాం సహితం పుత్ర

మాలోక్యోత్థాయ పరిష్వజ్య మూర్ధ్ని అఘ్రాయ పత్నీభి స్సహో
త్తనాదం కుర్వ న్పునశ్చ మూర్ఛాం ప్రాప్య పుత్రకృతై స్తైర్యోపచా
రైః పున స్సంజ్ఞాం ప్రాప్య ఏవం విలపత్ ॥౧౨౩॥

ప—భో రామభద్ర మమ నేత్రచకోరచంద్ర
సీతాపతే వికసితాబ్జముఖం తవాహమ్ ।
నాలోకయ న్నిహ వసామి కథం సహిష్యే
హాహంత మామపి నయస్వ దృఢప్రతిజ్ఞమ్ ॥౧౨౪॥

గ—ఏవం శోకసాగరోర్మితాడితే తాతే సకరుణం విలపతి
భో భగవం స్తాతపాద మారుదమారుద ధృతధైర్యోభవ మనువంశ
సంభూతానాం ప్రతిజ్ఞాపరిపాలన మవశ్యంఖలు తస్మా దావయోః
క్షేమార్థం నిర్విశంక మనుజానీహి మా మనేకకారణై ర్నివారితా
భ్యామపి వనవాసే కృతనిశ్చయాభ్యాం సీతాలక్ష్మణాభ్యాంసహ ప్ర
స్థితం వనవాసాయ ప్రార్థయామీతి ప్రణమ్య కృతాంజలి స్తస్థౌ సీ
తాపతి ర్భక్తవత్సలః ॥౧౨౫॥

ఇత్థం వదంతం రామచంద్రముద్దిశ్య శోకావరుద్ధకంఠః పఙ్క్తి
రథస్తు పుత్రస్నేహా త్పునరప్యేవ మవాదీత్ ॥౧౨౬॥

అయి మమనేత్రానందన రామ దుష్టచారిణ్యాః కైకేయ్యాః
వరదానేన మోహితో ఽహం దుఃఖవారిధౌ నిమగ్నః కృత్యాకృత్య
వివేకాంధో ఽభవమ్ ॥౧౨౭॥

తస్మా న్మాం నిగృహ్య త్వమేవ రాజా భవాద్య సాకే
తనగర్యాః ॥౧౨౮॥

ప—ఏత ద్వచన మాకర్ణ్య సత్యసంధో రఘూద్వహః ।
ఉవాచ ధర్మసంపూర్ణం వచనం నీతికోవిదః ॥౧౨౯॥

తాతాహం నోత్సహే వక్తు మనృతం లోకనిందితమ్ ।
ప్రాణాపహారకాలేపి విద్ధి సత్యం మయోదితమ్ ॥౧౩౦॥

అపిచ పూజ్య దృఢప్రతిజ్ఞో ఽహం క్షణమ ప్యత్ర నవసే భవద్వాక్యతో ఽరణ్యం గమిష్యామి భవంతం సత్యసంధం కర్తుం వసాతై ్రవ వృద్ధో భవా న్రాజ్ఞా సకలసద్గుణభరితేన భరతేన భరితస్స న్నచిరేణాగమిష్యామి భవత్పాదారవింద సేవార్థం మాశుచమాశుచార్య త్వత్పాదపల్లవం నిపీడ్య ప్రార్థయె ॥౧౩౧॥

ప—ఏత చ్ఛ్రుత్వా మహద్వాక్యం ధర్మజ్ఞః పుత్రవత్సలః ।
శోకవహ్నిపరితప్తాత్మా రాఘవం ప్రత్యభాషత ॥౧౩౨॥

గచ్ఛతాత శుభం మార్గ మాయుష్మా న్భవ నిర్భయః ।
ఏహి క్షిప్రం మహాభాగ భవ రాజా మమాశిషా ॥౧౩౩॥

గ—అపిచ రామచంద్ర సత్య ప్రతిజ్ఞస్య ధర్మతంతుపరివేష్టితస్య తవ వచన మన్యథాకర్తుం నశక్తో ఽస్మి కో ఽన్య స్సమర్థో భవేత్త్రిషులోకేషు ఉచ్యతామ్ ॥౧౩౪॥

ప—సంపూర్ణాం శర్వరీం నీత్వా సమీపే మమ రాఘవ ।
శ్వః కాలే వనవాసాయ గచ్ఛ రామ యథాసుఖమ్ ॥౧౩౫॥

మాగచ్ఛ సర్వథేతి త్వా మిదానీం ప్రార్థయే సుత ।
కించి త్కాలంతు దృష్ట్వా తే వదనేందుం ప్రహర్షయె ॥౧౩౬॥

గ—ఏతద్వచన మాకర్ణ్య తాతపాదస్య ధీరో ఽపి దుఃఖార్త స్సహజాతేన లక్ష్మణేనసహ ఇత్థ మప్రార్థయత్ ॥౧౩౭॥

భోతాత మయా ససంతోషం విసృష్ట మఖిలం ధరణీమండలం ప్రియసతీసంతోషార్థం సంతుష్టేన మనసా సానుజాయ భరతాయ ప్రదీయతాం భవద్భి ర్ధర్మవిమర్శనః కార్య స్త్రీకరణేనాపి రాజ్యం నేచ్ఛామి సత్యంశపె మదనువృత్తాభ్యాం ప్రియానుజాభ్యాం మునివేషేణ సహహర్షం దండకారణ్యే చరితుం కృతనిశ్చయం మన్మనో న నివర్తితుం శక్యమ్ ॥౧౩౮॥

తస్మా దిదానీం ప్రతిజ్ఞానుసారేణ ప్రియరమణీమనోరథం పూరయన్ సత్యసంధోభవ భగవన్ తాతపాద ॥౧౩౯॥

ప—ఆజ్ఞాం తవాద్య శిరసా ధరణీశ భక్త్యా
ధృత్వా వసామి రజనీ మిహ మాశుచార్యా ।
వత్స్యే సదావనచరైస్సహ కాననేఽహం
ధైర్యేణ మంగళచతుర్దశవత్సరాణి ॥౧౪౦॥

జానకీం సహజాతాంశ్చాప్యాత్మానం త్వాంచ మాతరం ।
సర్వాన్కామా స్త్యజామ్యార్య నత్యజామి ప్రతిశ్రుతమ్ ॥౧౪౧॥

ప్రాణాపహారకాలేపి ధర్మజ్ఞేన ప్రతిశ్రుతం ।
నత్యాజ్యం సర్వథా సత్యం సర్వజ్ఞోసి భవా న్ప్రభో ॥౧౪౨॥

గ—లోకే తావ త్సకలసత్పురుషాణాం స్మృతంఖలు దైవతం పితే త్యతస్త్వం సత్యప్రతిజ్ఞం కతుర్ మహం కనిష్ఠమాతు రాజ్ఞయా శ్వఃకాలే మునివేషధరస్స న్చతుర్దశ వత్సరాణి వనవాసార్థం దండకాం ప్రవిశ్య తత్ర మన్మనోహారిణ్యా రమణ్యా సీతయా సుమిత్రాతనుజేన లక్ష్మణేనచ లీలయా క్రీడన్ త్వరితమేవాగమిష్యామి తాత త్వత్పాదసరసీరుహాలజ్కృతమూర్ధానం మా మాలోకయిష్యసె అచిరాదేవ, మాకురు సంతాపం సమాశ్వసిహి, రుదన్తంజననీసమూహం పరిజనంచావలోకయ, ధైర్యమవలంబ్య సర్వానాశ్వాస్య మమాప్యాజ్ఞాం దేహి వనవాసార్థ మితి ప్రార్థయే బహుధా భవత్పాదపల్లవం నిపీడ్యామలచరిత జనయితః ॥౧౪౩॥

ప—ఏత చ్ఛ్రుత్వా మహద్వాక్యం రాఘవస్య మహాత్మనః।
అఖిలాంతఃపురం రాజా వసిష్ఠశ్చ మహామునిః ॥౧౪౪॥

సుమంత్రశ్చ మహాప్రాజ్ఞః రురుదుర్భృశదుఃఖితాః ।
దృష్ట్వా దుఃఖంమపారం తంతత స్తః క్రోధసమాచ్ఛితః ॥౧౪౫॥

సుమంత్ర స్సచివో ధీమా న్ధైర్యేణోవాచ కోపనాం ।

_కైకేయీం భర్త్సయన్త్యాకై ర్ధ్రామస్థై ర్బహుభి స్తదా ॥౧౪౬॥

కేకయనందిని పుత్రవియోగా త్వత్పతి రద్య గమిష్యతినాకం।
మాభవ మాభవ నాథవిహీనా త్వం త్యజ కోప మమంగళ మంబ ॥

సర్వదా కోప మాపన్నా యానారీ పతిశోకదా ।
సానారీ నిరయాయైవ నస్వర్గసుఖమశ్నుతే ॥౧౩౭॥

దూషయం త్యఖిలాలోకాః పతిఘ్నీ వంశనాశినీ।
విధవాకారయత్యేవ రాజ్యం పుత్రేణనిర్భయా ॥౧౪౯॥

గ—అయ్యమ్బ ధనుర్ధరాణా మగ్రేసర మర్థిమందారం ద
యావారిధిం వరదం సుందరం భర్తారం నోపేక్షస్వ పతివ్రతానాం
సతీనాం పుత్రేభ్యః పతిరేవాతిరిచ్యతేఖ ల్వఖిలలోకేషు ॥౧౫౦॥

తస్మా త్పతిక్షేమ మనుచింత్యేదానీం త్యజ మన్యుం నచే త్పు
త్రవిరహశోకా న్మృతే రాజ్ఞి సర్వేవయం సీతారామ మనుసృత్యా
రణ్యం గమిష్యామో ఽనంతరం నిర్జనేపత్తనే ససంతోషం వస పుత్రే
ణసాకం సుఖ మమంగళా పాపీయసీ త్వమ్ ॥౧౫౧॥

అపిచ కైకేయి కింవదామి కిమాశ్చర్యం యుక్తమేవాచరితం
త్వయా పూర్వం వరానుగ్రహా త్సకల ప్రాణిభాషణజ్ఞం శయనస
మయే స్వపర్యంకపరిసరే గచ్ఛంతీనాం పిపీలికానాం సంవాదం శ్రు
త్వా హసంతం స్వపతిం తత్కారణ ముచ్యతామితి బలాత్కారం కు
ర్వంత్యా స్తత్కారణ కథనేన స్వప్రాణహాని ర్భవేదితి వదంతం భ
ర్తారం భర్త్సయంత్యా స్తత్కుపితేన త్వత్తాతేన తిరస్కృతాయా
జనన్యాః మార్గమనుసరసి ॥౧౫౨॥

ప—నిశ్చితాఖిలు లోకే ఽస్మి న్నియం వార్తా పురాతనీ ।
తాతం పుత్రా నుగచ్ఛంతి జననీం చాంగనా సదా ॥౧౫౩॥

గ—భోమాత దేవి ప్రార్థయేదానీం భవచ్చరణారవింద
ముపస్పృశ్య భవ భామిని హృదయవల్లభేష్టానుసారిణీ ముంచేదానీం

భవత్ప్రతిజ్ఞాం రాజ్యే ఽభిషిచ్యతా మినవంశమహామణి ర్భర్తా సర్వ లోకస్య ధురంధరో ఽఖిలధరణీమండలస్య వేత్తా సర్వశాస్త్రాణాం స్వసవిత్రీనిర్విశేషాఖిలజననీవర్గో ధర్మాత్మా క్షమాలంకృతహృదయః దయావారిధి ర్దాశరథి శ్శ్రీసీతాపతి శ్శరణ్య స్స్వపాదపల్లవాశ్రితమందారపాదపఇతి ॥౧౫౪॥

ప—భూపానాం సూర్యవంశ్యానాం స్వభావో వార్ధకే సుతం।
జ్యేష్ఠం రాజ్యే ఽభిషిచ్య స్వం వానప్రస్థనివాసనమ్ ॥౧౫౫॥

గ—అయి దేవి కుటిలహృదయే కైకేయి సకలసద్గుణాలయా ద్రామా దన్యః కస్సమర్థో భవే దస్మత్సకలావనీ మండలపాలనే॥౧౫౬

తస్మా ద్భవతు రాజా కౌసల్యాతనయః ప్రసీదాంబ నచే ద్రామవివాసనా ద్భూరమణ మరణాచ్చ బలవతీ నిందా ఽఽచంద్రార్కం భవతి నసంశయో త్రేతి నయేన భయేనచ మధ్యేసభం నిందతి కృతాంజలౌ సుమంత్రే మంత్రివర్యే నతత్యాజ మూర్ఖతాం కేకయేశ్వరసుతా॥

అథ దుఃఖేన వేపమానాభ్యాం బాహుభ్యాం సీతారామలక్ష్మణా నాలింగ్య బహుతరంవిలప్య భోసచివశిరోమణే ధనధాన్యరత్నాదీనా మశేషం కోశం చతురంగబలం గోధనంచ మత్సర్వస్వంచాపి వనవాసార్థే కృతప్రయాణాయ సలక్ష్మణాయ మైథిలీప్రాణనాథాయ శీఘ్రం ప్రదేహ్యపితు ద్విజప్రభృతిచండాలపర్యంత మఖిలాః పౌరాస్తాటకాసుబాహుసంహారిణం జనానురాగిణం రఘుకులతిలకం సర్వసమం రామ మనుసరత్విత్యాజ్ఞాపయ మద్వచనేన పౌరా స్వనే గహనే వనచరై స్సదాతపోనిరతైః ఋుషిభిస్సహ వసతు సుఖేన, మత్ప్రాణహారిణీ కేకయభూవల్లభకులపాంసినీ భరతమాతా పుత్రేణసమం వసతు నిర్జనే పుటభేదన ఇతి విలప్య దుఃఖార్తే కౌసల్యాసుమిత్రాభ్యాం కృతసమాశ్వాసే ప్రతిజ్ఞాపాశసందానితే చక్రవర్తిన్యపి కైకేయీకింకరే బహువిధార్తాఽంతఃపుర పరిజనకులే పుత్రవత్సలే

ఉపరితిహారరథే దశరథే మాత్రివరం సుమంత్ర ముద్దిశ్య దుఃఖావరు
ద్ధకంఠం సబాష్ప మాజ్ఞాపయతి సా దుష్టాశయా కైకేయీ ఏత
దాకర్ణ్య భయేన వేపమానా శుష్యమాణవదనేందుకాంతిః ఖి
న్నా ధరణీరమణ మిత్థం క్రూర మవాదీత్ ॥౧౫౭॥

ప—సాధు ప్రోక్తం మహారాజ త్వయేదానీ మమంగళం ।
కింకార్యం మమరాజ్యేన నిర్జనేన సుతస్యవా ॥౧౫౮॥

ఏవ ముక్త స్తయా రాజా నిర్లజ్జం క్రూరచేతసా ।
ప్రత్యువాచాహితం క్రూరం రోషతామ్రాయ తేక్షణః ॥౧౫౯॥

గ—అయికోపనే కిమర్థం వృథా మాం తుదసి నిష్కరుణా
యథాప్రతిజ్ఞం రామవివాసనం కృతం ఇదానీం పునశ్చ సీతారామా
నుజసాహార్యార్థం దత్త మఖిలం చతురంగబలం సకలసంపజ్జాల మపి
నిషేధయసి నయుక్తం తవానార్యే తస్మా న్మాకురుమాకురు మూ
ర్ఖతామ్ ॥౧౬౦॥

కైకేయీతు తదాకర్ణ్యాత్యంతద్విగుణీకృతకోపా అరుణా
యితలోచనా హస్తేన హస్తం నిపీడ్య దంతాస్కటకటాపయంతీ త
త్క్షణమేవ పతిప్రాణ మపహరంతీవ స్వాత్మవల్లభస్య దశరథస్య హృద
యదారణచణం దారుణం వచన మిత్థ మవోచత్ ॥౧౬౧॥

పూర్వంఖలు త్వద్వంశ్య స్సగరో నామ రాజా ప్రవ్రాజితవా
న్ఖలు జ్యేష్ఠ మసమంజస నామాన మౌరసతనయం తథైవ రామోపి
ప్రవ్రాజ్యతాం వనవాసాయ ససంతోష మకంటక మఖండలధరణీ
మండలధురం వహతు భరతో నిరతమ్ ॥౧౬౨॥

ప—ఏతచ్ఛ్రుత్వా సభా సర్వా లజ్జితా ఉభా న్నకోపనా ।
మూర్ఖాణాం కోపినాం లోకే లజ్జా నాస్త్యేవ సర్వధా ॥౧౬౩॥

గ—అయిదేవి కఠినచిత్తే కేకయ రాజన్యజాతే స్వపురీవా
స్తవ్యాఖిలబాలకా న్గృహీత్వా సరయ్వాం సంతోషేణ పాతయిత్వా

హాస త్యసమంజసే ఏతత్కూరమవలోక్య కర్మ అసహమానా నాం పౌరాణాం సంతోషార్థ మజహాత్కిల జ్యేష్ఠమపి సుతం ధర్మచ క్రమధ్యవర్తీ సగరచక్రవర్తీ సంతోషేణ కిలాంబ, కిముకరో త్రాన్యశ మపరాధ మసదృశాఖిలకల్యాణగుణాకరో మహాయశాః అస్మన్నయ నచకోరచంద్రో రామభద్ర స్సర్వోపయం తాదృశగుణసంయుతే సీ తాపతౌ నపశ్యామః కించదప్యవగుణ మథవా దోషం పశ్యసియది కంచి ద్రామే సద్గుణాభిరామే వద తత్త్వేన, తత్కలుషితచిత్తే ధ్రువ మస్తిచె ద్వివాస్యతాం రఘుకులేందుః కౌసల్యానంద సందోహదో రామః, కోపారుణాయతలోచనే! ప్రాయశోలోకే సత్పురుషశోక ప్ర దాయినా మవివేకినాం మనుజానాం క్షిప్రంభవత్యేవ అపారదుఃఖజా లం మనోరథవిఘటనం పరివాదశ్చ నసంశయో త్రేత్యవోచ ద్భయన యాభ్యాం కఠినతరం భరతమాతర మత్యంతప్రియో రాజ్ఞో ధర్మజ్ఞో వృద్ధ స్సిద్ధార్థనామా మంత్రిసత్తమః ॥౧౬౭॥

తన్నిశమ్య మంత్రివరస్య భాషణ మయిమానిని పాపవృత్తే రామాభిషేచనం నెచ్ఛసియది క్షిప్రమేవ పశ్యస్యమరరమణరమణీ యసింహాసనవిరాజమానం మాం కృపణమార్గానుసారిణి రఘుకులో ధ్వంసిని దుశ్శీలే ఽత్యంత ప్రియతమం రామమేవాను వ్రజిష్యామ్యు ద్య అహ మఖిలధరణీమండలవహనధురా మశేషసుఖంచ పరిత్యజ్యా నంతరం నిస్సపత్న మఖిలరాజ్యసుఖం బహుకాల మనుభవ భామిని భరతేనసహ రాజ్ఞా త్వ మిత్యవద చ్ఛోకార్తో రాజా కఠినతమమ్॥

వ—శ్రుత్వా గిరం రఘువర స్సచివోత్తమస్య
తాతస్యచామలయశాః పితరం జగాద ।
కింకార్య మార్య వసతో గహనె వనే మే
రాజ్యేనవా ఽఖిల సుఖేన జితేంద్రియస్య ॥౧౬౮॥

గ—అపితు సర్వే యూయ మత్రైవ వసధ్వ మనుయాత్రే

ణ కింప్రయోజనం మమ త్యక్తాఖిలసంగస్య ఋషిచర్యేణ వసతో ని
రంతర మరణ్యే ॥౧౬౭॥

ప—ఇయంతం తాత యాచేఽహం వినీతో పుత్రవత్సల!
ఖనిత్రపిటకే దేహి వల్కలంచ మమేప్సితమ్ ॥౧౬౮॥

పరిధత్స్వ సహసౌమిత్రే సీతయాసహ రాఘవ।
వదత్యేవం సభాయాం సా నిర్లజ్జా కఠినం తదా ॥౧౬౯॥

చీరాణి తేషాం ప్రత్యేకం దదౌ కేకయనందినీ।
దధౌ రామ స్ససౌమిత్రి స్సీతా త స్న విజానతీ ॥౧౭౦॥

తాదృశీ మశ్రుపూర్ణాక్షీం ధర్మిష్ఠాం లోకసుందరీమ్।
కౌశేయవాసినీం ముగ్ధాం లజ్జితాం ప్రాణవల్లభామ్ ॥౧౭౧॥

కథం బధ్నంతి చీరాణి తాపస్యో వద నాయక।
పృచ్ఛంతీం లజ్జయా నాథం పతిధర్మానుసారిణీమ్ ॥౧౭౨॥

స్వముఖాంభోజనిక్షిప్తలోచనాం జానకీం తదా।
దృష్ట్వా బబంధ సీతాయాః ధర్మిష్ఠో వల్కలె ప్రభుః ॥౧౭౩॥

రాఘవో లోకవిఖ్యాతో క్షమామూర్తి రధోముఖః।
సర్వేషాం దుఃఖ మాశ్చర్యం కైకేయీం జనయ న్వినా ॥౧౭౪॥

గ—తదానీం కైకేయీం మంతరేణ సర్వే భిత్తిలిఖితచిత్ర
ప్రతిమాభి స్సదృశాః అనిమేషాశ్రుపూర్ణదృశః హాహా కిమేత
త్పాపశీలాయా శ్చరితమితి నిందంతః భోభో రామచంద్ర యాయా
న ధారయత వధారయతేతి ప్రార్థయంతః స్తంభీభూతా స్తస్థుః॥ ౧౭౫॥

గ—శుశ్రూషణార్థం త్వామనుసృతాయాః పతివ్రతాయాః
వనవాసార్థం భరతమాత్రా ఽనియుక్తాయాః మృదుతనులతాయాః
జనకసుతాయా స్సీతాయాః నోచితం ఖలువల్కలధారణ మరణ్యే ని
వాసనం చాత స్సమీపే ఽస్మాకం వస త్వసదృశరూపాతిశయా మ
ఖిలకల్యాణగుణాలయాం మైథిలీం నిరంతరం పశ్యంత స్తవాగమనపర్యం

తమాత్మానం ధారయామో నచే న్నైవాఖిలమనోరథ ప్రదాయకర
ఘుకులతిలకాస్మత్ప్రార్థనాం నిరర్థకం మాకరోత్వితి ప్రార్థయత్సు
కౌసల్యాదిజనసమూహేషు శృణ్వన్నేవ తత్ప్రార్థనాం సీతాపతిస్సావ
ను సరణ్యాః ప్రియాయాశ్చీరం బబంధైవ పీతాంబరస్యోపరి ॥౧౭౬॥

కిమిదం పాపశీలే కులపాంసిని దుష్టే స్వరమణ ప్రియార్థం
పాతివ్రత్య పాలనాయచ పతి మనుసరన్త్యై మిథిలాధిపతనయాయై
ప్రయచ్ఛసి చీరం మాగచ్ఛ త్వరణ్య మత్రైవ రఘుకులావతంసస్య
కాకుత్థ్సస్య మహత్సింహాసన మధిరూఢా ఽస్మ న్నఖిలరాజ్యధురమ
పి వహంతీ వస త్వపనయ చీరాణ్యా పిత్వఖిలాభరణాని దేహి సస
న్తోష మప్రార్థితాయై త్వయా వనవాసార్థం విధువంశజాతాయై స్ను
షాయై సీతాయై, నచే దేవ మనుగచ్ఛామ స్సర్వే వయం చాఖిలం
పుర్యనుగచ్ఛతి భరతశత్రుఘ్నౌ చానువత్స్యతో మునివేషధరా వగ్ర
జ మరణ్యే వసంత మనంతర మపుత్రవతీ విజనే పుటభేదనే వస అపితు
లోకద్వయేపి సీతారామద్వేషిణీ పతిప్రాణాపహారిణీ స్వతనయమనః క్లే
శకారి ణ్యఖిలపౌరాణాం మనోరథకదళీవనకరిణీ త్యపవాదో భవిష్య
త్యేవాచంద్రార్కం మపిచారణ్యాంఖలు రామరహితా ఽయోధ్యా,
అరణ్యం రామచంద్రేణ సమం సకల సంపద్విరాజమానం రాష్ట్ర
మేవ, అయిమానిని ముంచ భవత్ప్రతిజ్ఞా మపిచ హాహా రామరమ
ణీ వల్కలధారిణీ సతీ వనవాసార్థ మప్రార్థితాఖలు త్వయా కృత్యా
కృత్యవివేకాంధయా, ప్రార్థితః ఖల్వేకో రామచంద్రః; అత స్సీతావ
ల్కల మపనీయ తస్యై సకల సంపదాలయాయై పీతాంబరాణి సక
లాభరణానిచతురంగబలమపి ప్రీత్యా ప్రదీయతామితి సకోప మనిం
దయ త్కేకయరాజనందినీం రోషతామ్రాయతలోచనో భగవాం
స్తత్రత్యో మహామునిగురు ర్వసిష్ఠో ఽరుంధతీపతిః ॥౧౭౭॥

ప—వల్కల శోభిత దేహలతాం తాం

నమ్రముఖీం మిథిలేశ్వరజాతామ్ ।
రామసతీం రమణీకులకాంతాం
వీక్ష్య రురోద భృశం పరితప్తా ॥౧౪౮॥

గ—విహాసయంత మరణ్యనివాసార్థం ప్రియతనయ మప్రతిహతం దశరథం ధిగ్ధిగితి ఘోషమాణాం నిందావచన మాకర్ణ్య తీవ్రదుఃఖశో నిరపేక్షితశ్రద్ధః ప్రాణధారణె ఆత్మనః కీర్తౌ ధర్మేచ రాజాదశరథః నిశ్వస న్నతితీక్ష్ణం విషపూర్ణ సర్పిణీమివ స్థితాం క్రోధావేష్టితచిత్తాం ప్రియసీం కైకేయీం ప్రత్యువాచ దేవమ్ ॥౧౪౯॥

ప—సీతా మనోజ్ఞచరితా జనకస్య జాతా
విద్యుల్లతాసదృశదేహలతాప్రకాన్తా ।
బాలా సతీకులమణి ర్విధువంశకీర్తి
ర్నైవోచితా నివసితుం గహనే వనే సా ॥౧౫౦॥

తస్మా దువాచ దయయా ఉద్య గురుర్వసిష్ఠో
యుక్తంచ సర్వజన సమ్మత మేవ వాక్యమ్ ।
రాజేశ్వరస్య తనయా ఉపకరోతి కించి
త్కస్యేయ మబ్జనయనా తవచేహ దేవి ॥౧౫౧॥

గ—అయి కఠినచిత్తే మద్వంశచ్ఛేదనకుఠారికె చీరధారిణీ రమణీమణి స్సాన్వీకులభూషణా కోశావృతఖడ్గమివ శ్రీమణీవ భాసతే కాచి త్త్రీతా ॥౧౫౨॥

ప—ఈదృశీ నకృతా పూర్వం ప్రతిజ్ఞా సర్వథా మయా ।
త్వదర్థం మానినీ శ్రేష్ఠె సీతానిర్గమనాత్మికా ॥౧౫౩॥

వల్కలాన్యవసయాశు సీతాయై సౌమ్యమూర్తయే ।
అఖిలాం సంపదం దేహి రత్నాన్యాభరణానిచ ॥౧౫౪॥

సముఖం గమ్యతాం సీతా సర్వాలంకారభూషితా ।
స్వాపత్యా లోకవిఖ్యాతా సుమిత్రానంద సేవితా ॥౧౫౫॥

గ—అయి పాపచారిణి మత్ప్రాణహారిణి నిరపరాధాం మృగీం వ్యాఘ్రీవ వనవాసార్థం ప్రేషయసి కథం త్వాదృశే కఠినహృదయా అన్యా కాపి క్వచిదపి నాస్త్యేవ త్రిభువనే పాపశీలే మహానరకం వ్రజే త్యుక్త్వా అతీవ విలప్య పుత్రశోకా న్మూర్ఛామవాప ॥

వనవాసే కృతనిశ్చయో రామచన్ద్రః స్వవిరహాసహమానం తచ్ఛోకేన బహుధా విలపన్తం మూర్ఛాంగనావలంబినం రాహుగ్రస్తసోమబింబమివ నిస్తేజసం భూరమణీరమణీయాంకశయానం కైకేయీమృతే కౌసల్యాదిభి రారచితోపచారం పితర ముద్దిశ్య ఏవ మవోచత్ ॥౧౮౭॥

భో తాతపాద? ఇయం మమమాతా అతివృద్ధా సదాధర్మచారిణీ సద్గుణాభరణధారిణీ పతివ్రతాంగనాశిరోమణి రస్మద్వంశముక్తామణిః కౌసల్యా భవన్తం నిరన్తరం పూజయతి ॥౧౮౮॥

తస్మా చ్ఛోకసాగరనిమగ్నా మద్విహీనా నూతన పుత్రవిరహకాతరా భవజ్జీవనైకజీవితా మన్మాతా భరత స్సమాశ్వాసేన విస్మరతి మద్విరహవ్యథాం యథా నత్యజేజ్జీవితంచ తథాసమాశ్వాస్యతాం సకలధర్మజ్ఞై ర్భవద్భిః ॥౧౮౯॥

ప—ఆకర్ణ్య రామవచనం బహునీతిసారం

రామం వినీత మమలం మునివేషకాన్తమ్ ।

దృష్ట్వా తదా దశరథో విలప న్సశోకో

మూర్ఛా మవాప సుతదుఃఖదవాగ్నితప్తః ॥౧౯౦॥

గ—అథ అచిరాదేవ సంజ్ఞాం ప్రాప్య అగ్నిమివ దీప్యమానం రవిమివ తేజోమయ మంబరతలా దాగతం భూమండలం చంద్రమసమివ రాజమానం శిరీషకుసుమసుకుమారశరీరమపి చీరధారిణం కృతాంజలిపుట మానతమౌళిం వామదక్షిణశోభితాభ్యాం తాపసవేషధ

రాభ్యాం రామమార్గానువర్తిభ్యాం సీతాలక్ష్మణాభ్యాం మత్యంతకా
న్తం దృష్ట్వా పిత్రోర్దుఃఖ మపార మతిదుఃఖితోపి ధైర్యావలంబి
నం నందనం ద్రష్టుః మశక్తస్స న్కించిదపిభాషితుంచ శోకావరుద్ధకం
ఠః క్షణకాలం తూష్ణీం స్థిత్వా ఽనంతర మిత్థం విలలాప ॥౧౯౧॥

ప—పూర్వం మయా బహుతరం కృతమేవపాపం
తస్మాద్ధి యుక్త మనఘోగ్రశదుఃఖజాలమ్ ।
భోక్తవ్యమేవ కఠినేన మయా ఽద్యకష్టం
పశ్యే కథం రఘువరం మునివేషకాన్తమ్ ॥౧౯౨॥

గ—స్వకార్యధురంధరాయాః కేకయధరణీధరజాతాయాః పత్ని
స్యాఃకృతే సర్వజనమనఃక్లేశఃకృతఃఖలు మయా స్త్రీవ్యామోహ
వాగురాన్తర్గతేన ధర్మపాశనిబద్ధేన వృద్ధేనానుచిత మాచరితం మర
ణమపి నజాయతేఖల్వస్య కైకేయీభుజగీవిషమూర్ఛితస్య మమ
హాహాంత కింకరోమి క్వనుయామి కష్ట మయిరామభద్ర నసహేనసహే
త్వన్ముఖేందుదర్శనవిరహదుఃఖమితి సబాష్పం బహుధా విలప్య
దుఃఖావరుద్ధకంఠః కించిదపి వక్తు మసమర్థో విసంజ్ఞో ఽభూత్ ॥౧౯౩॥

ప—పుత్రశోకస్తు లోకేస్మిన్ సర్వశోకాగ్రణీస్థివమ్ ।
శక్తః కథంభవే త్సోఢుం ధైర్యవా న్బుద్ధిమానపి ॥౧౯౪॥

గ—అథసంజ్ఞాం ప్రాప్య చిరా ద్బాష్పావృతలోచన స్సుమం
త్ర మిత్థ మకథయ త్సర్వమిత్రమ్ ॥౧౯౫॥

ప—ఆనయ దివ్యహయై ర్ఘటితం హే
స్వర్ణమయం జయదం రవికాన్తమ్ ।
స్యందన మద్య సుమంత్ర సఖే త్వం
ప్రాపయ రామ మరణ్య మపారమ్ ॥౧౯౬॥

గ—లోకే తావ త్సాధూనాం ధర్మమార్గనిరతానాం దైవ

విపర్యాసా త్పితృభ్యామపి హితాభ్యాం జాయతేఖలు కష్టం కిముప క్త వ్య మితరేషామ్ ॥౧౯౭॥

గ—తదా సుమంత్ర స్సుచరిత్రో రాజశాసనం శిరసాధార యన్నవరత్నవిరాజితజాంబూనదమయం దివ్యసైంధవయుక్తం మహారథ మచిరాదేవాదాయ స్థాపయిత్వా మహాద్వారే రాజ్ఞె దశరథాయ విజ్ఞాపయామాస ॥౧౯౮॥

తత స్సుమంత్రవచన మాకర్ణ్య అఖిలసంపదమపి సర్వమంగళాయై సీతాయై ప్రదేహీతి సకలశాస్త్రజ్ఞం కోశాధ్యక్ష మాజ్ఞాపయతి రాజ్ఞి తథేత్యంగీకృత్య సోప్యత్యంతసంతోషేణాశేషకోశమపి దదౌ ॥౧౯౯॥

తదా పీతాంబరేణచానఘైర్నవరత్నఖచిత భూషణై ర్భూషితాంగా మతిసుకుమారశరీరాం పతిముఖేందునిక్షిప్తాక్షియుగళా మత్యంతలజ్జితాం రమామివ దేదీప్యమానాం రతిమివ సర్వజనమనోహారిణీం పతివ్రతాం సీతా మాలింగ్య బాహుభ్యాం గాఢ ముపాఘ్రాయచ మూర్ధ్ని స్త్రీధర్మగర్భిత వచన మిత్థ మువాచ త్సాధ్వీశిరోమణి స్సర్వజ్ఞా శ్వశ్రూః కౌసల్యా ॥౨౦౦॥

ప—లోకే ఽస్మిన్ప్రియశ స్సీతె భర్తార మవమన్వతె ।
నార్యో దుశ్చరితా నిత్యం గుణాఢ్యమపి నిర్ధనమ్ ॥౨౦౧॥

భాగ్యవంతం పతిం నిత్యం శ్లాఘయంత్యో ధనాశయాః ।
స్త్రియ స్తమేవ దూష్యంతి దైవా న్నిర్భాగ్యమత్రిపాః ॥౨౦౨॥

దుశ్శీలానాం స్వభావోహి ప్రోక్తః పూర్వం మయానఘే।
కదాప్యేవం నకర్తవ్య స్త్వాదృశీభి ర్వరాననే ॥౨౦౩॥

సాధ్వీనాంతు కులస్త్రీణాం పతిరేవాతిరిచ్యతె ।
కులా ద్దైవా ద్ధ్రువం బాలె సంపదో బాంధవాదపి ॥౨౦౪॥

ఘోరతమాటవిసంచరణే త్వాం

సాధ్విశిరోమణి సుందరి నిత్యం ।
బాలకి జానకి పూజయ భక్త్యా
పాలయ కౌశికనందితశౌర్యమ్ ॥౨౦౫॥

మత్తనయం సుకుమారశరీరం
ప్రాణపతిం తవ రాక్షస మృత్యుమ్ ।
ఆశ్రితకష్టనివారణదక్షం
లక్ష్మణసేవితపాదసరోజమ్ ॥౨౦౬॥

గ—తదా సర్వమ ప్యవధానేనాకర్ణ్య నీతిసారం వచన మవనతశిరాః కౌసల్యాపాదసరోజే నాలంకృత్వా స్వమౌళి మనల్పభక్త్యా కృతాంజలిపుటేత్థ మువాచ సీతా శీతాంశుబింబాననా ॥
॥౨౦౭॥

భో అంబ భవదాజ్ఞాం శిరసా వహా మ్యపితు సర్వోపి పతివ్రతాధర్మో మయాశ్రుత ఆచరితశ్చ భవదనుగ్రహేణ దురాచారాగ్రేసరీణాం మానినీనాం కథాశ్రవణేపి జుగుప్సితచిత్తాం విద్ధి మాం నిరంతరార్య పుత్రశుశ్రూషణేనైవ కాలం యాపయా మ్యతో నభేత్తవ్యం కించిదపీతి ప్రార్థయె ॥౨౦౮॥

ప—దినమణికిరణాభావా
న్నళినీరజనీచ చంద్రరుచిరహితా ।
కాంచనసంగవియోగా
ద్రత్నంనాభాతి ఖలు లోకే ॥౨౦౯॥

రమణవిహీనానారీ
గుణగణమణిభూషితా ప్యనేకసుతా ।
మృదుతమసుమసమగాత్ర్యపి
కదాపి నాభాతి నను సత్యమ్ ॥౨౧౦॥

సర్వసౌఖ్యప్రదాతారం భర్తారం సుందరాకృతిమ్ ।
పితృభ్యామపి పుత్రాచ్చ శ్రేష్ఠం పూజ్యంచ దైవతమ్ ॥౨౧౧॥
న శుశ్రూషతి కా లోకే వద పూజ్యే పతివ్రతా ।
రూపవత్యపి ధర్మజ్ఞా కులస్త్రీ ధనవత్యపి ॥౨౧౨॥
సర్వదా కలహాసక్తా పతిద్వేషపరాయణా ।
కుటిలా కులటా ఘోరా నిర్లజ్జా పాపకారిణీ ॥౨౧౩॥
మానినీ వర్తతే యాతు నిరయం సైవ గచ్ఛతి ।
సత్యమేవ బ్రవీమ్యంబ సంశయో ఽత్ర న విద్యతే ॥౨౧౪॥
అహంతు బద్ధసంకల్పా పాతివ్రత్యస్య పాలనే ।
తస్మాన్నమ్రేశ్యా వహామ్యార్యే భవదాజ్ఞాం నిరంతరమ్ ॥౨౧౫॥
ఏవం సీతా వదంత్యేవ కృతాంజలిపుటా తదా ।
శ్వశ్రూం ననామ భర్త్రావ్వై నతాంగీ సప్రదక్షిణమ్ ॥౨౧౬॥

గ—ఏవం స్వచరణపల్లవనిక్షిప్తసీతాముఖాంబురుహా మత్యంతవాత్సల్యేన పశ్యంతీ భుజాభ్యాం గాఢ మాలింగ్య తాం శిరీషపుష్పసదృశతనులతా మంక మారోప్య శిరస్యాఘ్రాయ దుఃఖానందసూచకం బాష్పం విముంచతీం కౌసల్యాం తదా జననీజనమండలమధ్యమండనాయమానాం సీతారమణీమణి రమణీయమానాంకవిరాజమానా మత్యంతకాతరాం మాతరం సప్రదక్షిణం నమస్కృత్య స్వమౌళిం భూషయన్ తచ్చరణాంబురుహేణాత్యాదరేణ భక్తితశ్చ విజ్ఞాపయామాస తాంసతీం పరమకారుణికో జానకీనాయకః పరమధర్మజ్ఞః ॥౨౧౭॥

భో అంబ దుఃఖం మాకురు సమాశ్వాసిహి పితరం మద్విరహకాతరంచ సమాశ్వాసయ సురక్షితం క్షిప్రమేవాగమిష్యామి చతుర్దశవత్సరాన్ సలీలం విహృత్య ఘోరే ప్యరణ్యే ప్రియాభ్యాం జానకీలక్ష్మణాభ్యామితి ॥౨౧౮॥

అపితు తత్రస్థా స్సర్వా స్స్వవిరహకాతరాః పత్న్య స్తాతపా
దస్య నమస్కుర్వన్ క్షంతవ్యం మయా ఽజ్ఞానా ద్యత్కించిదపి దో
షః కృతశ్చేదపిచ వనవాసార్థం ప్రార్థయే భవదాశిషమితి వదతి కా
కుత్స్థేతద్వచనాకర్ణనేన జనితశోకకాతరదశరథరాజ్ఞీమండలస్య రోదన
రవేణజలనిధిమేఘరవేణేవ ప్రతిధ్వనిత మభూ న్నృపతిలకదశరథస్య
మందిరం వ్యసనభూయిష్ఠమ్ ॥౨౧౯॥

అపిచ సర్వాః పఙ్క్తిరథస్య మనోహారిణ్యాః పత్న్యః దుఃఖా
వరుద్ధకంఠా స్సబాష్ప మతిక్లేశేన సీతారామలక్ష్మణేభ్య ఏవం మం
గళాశాసన మకుర్వన్ ॥౨౨౦॥

ప—జయజయ సీతానాయక నిత్యం
జయజయ దీనోద్ధారక రామ ।
జయజయ పూజ్య త్వం కరుణాబ్ధే
జయజయ రాజ న్భానుకులేంద్రో ॥౨౨౧॥

భవతు మంగళం దశరథాత్మజ సుగుణవారిధే లక్ష్మణాగ్రజ ।
జనకసంభవారమణ సుందర వరద కౌశికాధ్వరసుపాలక ॥౨౨౨॥

జయ రాఘవ జనకేశ్వరతనయాధవ నిరతం
జయ కోసలతనయాత్మజ కరుణాకర భగవన్ ।
జయ కోమలపదనీరజ శరణాగతవినుత
జయ లక్ష్మణకరనీరజరచితార్చనముదిత ॥౨౨౩॥

భూమిసుతే మిథిలేశ్వరజాతే భక్తనుతే జగదీశ్వరి సీతే ।
సచ్చరితే వరరాఘవకాంతే సుందరి తేఽస్తు శుభం నిరతమ్ ॥౨౨౪॥

లక్ష్మణ మంగళ లక్షణ ధీమ న్రాఘవసేవక సుందరమూర్తే ।
మంగళ మస్తు సదా విపినే తే పఙ్క్తిరథాత్మజ నిర్జితకామ ॥౨౨౫॥

గ—అథ సకలధర్మవేత్తా రామచంద్ర శ్చంద్రవదనయా సీత
యా లక్ష్మణేన శుభలక్షణేనచ సాకం మ్లానితాననం రాజానం ససుమి

త్రాం శోకసాగరనిమగ్నాం జననీంచ ప్రణిపత్య సప్రదక్షిణం కృతాం
జలి రతిష్ఠ త్తదాజ్ఞానిరీక్షణార్థమ్ ॥౨౨౬॥

తదా అప్రతిహతరథో దశరథః ప్రియాభ్యాం కౌసల్యాసుమి
త్రాభ్యాం సాకం మంగళాశాసన మకరో త్తేషాం వాత్సల్యేన॥౨౨౭॥

ప—బాలాయ మమ రామాయ సర్వానందప్రదాయినే ।
వైదేహీప్రాణనాథాయ సదా భవతు మంగళం ॥౨౨౮॥

జయతుజయతు రామః కోమలాంగో మనోజ్ఞః
జయతుజయతు రమ్యో మన్మనోంభోజమిత్రః ।
జయతు జయతు కాన్తో మైథిలీ ప్రాణనాథో
జయతు జయతు ధీర స్సర్వలోకప్రసిద్ధః ॥౨౨౯॥

జయతు జయతు సీతా మోహనాంగీ మహేష్టా
జయతు జయతు బాలా జానకీ మందహాసా ।
జయతు జయతు రమ్యా చంద్రవంశోద్భవేయం
జయతు జయతు కాంతా సూర్యవంశప్రదీపా ॥౨౩౦॥

మంగళం మంగళాంగిన్యై సీతాయై మంగళం సదా।
మంగళం రామకాన్తాయై బాలాయై నిత్యమంగళమ్ ॥౨౩౧॥

సుమిత్రాపుత్రరత్నాయ భ్రాతృభక్తివిరాజినే ।
ఊర్మిళాప్రాణనాథాయ లక్ష్మణాయాస్తు మంగళమ్ ॥౨౩౨॥

రాఘవాయ మనోజ్ఞాయ సీతాయై లక్ష్మణాయచ ।
మద్వంశభూషణేభ్యస్తు వనే భవతు మంగళమ్ ॥౨౩౩॥

గ—తథైవ లక్ష్మణోపి మాతుర్నిర్విశేషాం కౌసల్యాం సమ
స్కృత్య పున స్స్వజననీపాదపల్లవే స్వముఖారవిందం నిక్షిపతి పుత్ర
శోకవిరహకాతరా సుమిత్రా ఽతీవ విలప్య ఆలింగ్యాంక మారోప్య
హితపూర్వకం వచన మబ్రూచత్ ॥౨౩౪॥

అయి బాల వనవాసార్థమేవ మద్గర్భే జనితోఽసి తథాప్య

ఖిలజనహితం కుర్వ న్నిరంతరవనవాసశ్రమగ్లపితమానసం సర్వవిధ
బంధుం భ్రాతరం ప్రజావతీంచ తథాభూతాం జాగరూకతయా నిరంత
రం శుశ్రూషమాణో వర్తస్వ లోకేతావ జ్యేష్ఠభ్రాతృ శుశ్రూషణ
మేవ ధర్మతమమితి కథ్యతే సర్వజ్ఞై రపి త్వస్మత్కులజనుషాం సనాత
నఏష ధర్మః ఖలు యోగ్యః ॥౨౩౫॥

ప—రామం సుగుణమణిం త్వం
విద్ధి దశరథ మవనీరమణ మనిశమ్ ।
మామ వ్యవేహి సీతాం రమ్యా మటవీంచ సాకేతమ్ ॥౨౩౬॥

ససుఖం యాహి బాల స్త్వం కుర్వన్సేవాం త్వ మార్యయోః।
జాగరూకతయా ఽరణ్యే వర్తస్వ గహనే సుత ॥౨౩౭॥

గ—ఏవం స్వతనయ ముక్త్వా సీతారమణీమనోహారిణం ర
ఘువంశమహామణిం వినీతమూర్తిం రామమ ప్యాశీర్వచనపూర్వకం
యాహీత్యవోచత్ ॥౨౩౮॥

తదా ప్రాణవల్లభయా మైథిల్యాసహ సలక్ష్మణో రామభ
ద్రే పరమకారుణికస్య మహాతపస్వినః పరబ్రహ్మతత్వజ్ఞానినో వసిష్ఠ
స్య చరణనళినం స్వశిరోభూషణం కృత్వా సప్రదక్షిణ మరణ్యం గమి
ష్యా మ్యను గృహ్యతా మితి సాంజలిబంధం ప్రార్థయతిస్మ మంగళా
శాసన మకరో త్సర్వజ్ఞో ఽరుంధతీజానిః ॥౨౩౯॥

ప—సీతాయైరాఘువేశాయ లక్ష్మణాయచ సర్వదా ।
వనవాసాయ గచ్ఛద్భ్యో నిత్యం భవతు మంగళమ్ ॥౨౪౦॥

జయతు జయతు రామో వేదవేద్యో మహాత్మా
జయతు జయతు సీతా సర్వలోకాభివంద్యా ।
జయతు జయతు విష్ణు ర్లక్ష్మణో భక్తసేవ్యో
జయతు జయతు దేవీ దాసకష్టాపహారీ ॥౨౪౧॥

జయతు జయతు నిత్యం లక్ష్మణో రమ్యమూర్తిః
జయతు జయతు సీతారామపాదాబ్జదాసః ।
జయతు జయతు సౌమ్య శ్చోర్మిళా ప్రాణనాథో
జయతు జయతు ధీర శ్చాపరమ్యాబ్జపాణిః ॥౨౮౨॥

గ—తత్కాలే సుమంత్రో ప్యాగత్య రామవిరహాసహమానోపి రాజాజ్ఞారజ్జుబద్ధః అత్యంతవినీతస్సన్ సాంజలిరిత్థం రామం విజ్ఞాపయామాస ॥౨౮౩॥

భో యశోవిజితచంద్రమండల ! నిజభుజాలింగితాఖిలధరణీమండల రామభద్ర భవద్వ్యపిన ప్రయాణార్థం మహాన్తం రథ మానీత మారోహ అస్తు ముగళ మపారం ప్రాపయిష్యామి భవద్భి ర్వాంఛితం స్థానం శీఘ్ర మేవేతి ॥౨౮౪॥

తద్వచనమాకర్ణ్య సీతాపతిః కాకుత్స్థో మైథిలీ లక్ష్మణాభ్యాం జననీసమూహం సప్రదక్షిణం నత్వా గురు మభివాద్య మంత్రివర్గం సమ్మాన్య పౌరా నాశ్వాస్య మిత్రజనా నాలింగ్య జనకం సమాధాయ సప్రదక్షిణం ననామ ॥౨౮౫॥

ప—అరణ్యం యామి తాతేతీత్యుక్త్వా రామ స్సలక్ష్మణః ।
ఆపృచ్ఛ్య పితరం మ్లాన మారురోహ రథం రథీ ॥౨౮౬॥

గ—తదను సర్వాలంకారభూషితా జనకనందినీ నివేశితాఖిలాయుధ సమూహం పరిపూరితాశేషకోశజాలంచ రథం రామలక్ష్మణాభ్యాం ప్రథమ మారురోహ ॥౨౮౭॥

గ—తదా మంత్రి సత్తమ స్సుమంత్ర స్సీతాలక్ష్మణ విరాజితోభయపార్శ్వం రథ మధ్యాసీనం రామ మవేక్ష్య పవనసదృశజవా న్మహాశ్వాం శ్చోదయామాస ॥౨౮౮॥

ప—అథ జగామ వనం రఘునందన
స్సకలలోకమనోహరమూర్తిమాన్ ।

అనుజపూజితపాదకుశేశయో
జనకజాపరిశోభితపార్శ్వకః ॥౨౪౦॥

గ—తదా సబాలవృద్ధా సీతాలక్ష్మణసుమన్త్రా ఏవ ధ
న్యాః ఇతి వదంతీ రామవిరహదుఃఖితా హాహాకారనిబిడితా సాకేతపు
రీసా గచ్ఛంతం దశరథసుతం రామమనుసృత్య గచ్ఛంతీ శీఘ్రం మా
గచ్ఛమాగచ్ఛేతి వారంవారం రామ ముఖేందుం పశ్యామీతి ప్రవ
దంతీత్థం మంగళాశాసన మకరోత్తేషామ్ ॥౨౫౦॥

ప—ప్రణమామి మనోహరం ప్రభుం
యువరాజం కరుణాపయోనిధిమ్ ।
ప్రణతార్తిహరం రఘూద్వహం
జనకాజ్ఞా పరిపాలనోత్సుకమ్ ॥౨౫౧॥

శ్రీరామచంద్ర కరుణాకర రాఘవేంద్ర
సీతాపతే త్వరితమేవ మమాంతికం త్వమ్ ।
ఆగచ్ఛ మఙ్గళయుత స్సహజేన పత్న్యా
రక్షన్ ప్రజాః కరుణయా వస కోటి వర్షమ్ ॥౨౫౨॥

దాశరథే భోదీనదయాళో
రాఘవ దేవ్యా మైథిలపుత్ర్యా ।
సాక మిదానీం త్వం జయ నిత్యమ్
సంతతి లాభం ప్రాప్య మనోజ్ఞమ్ ॥౨౫౩॥

ప్రజాపాలనదక్షాయ జగదానందకారిణే ।
అస్మత్ప్రాణస్వరూపాయ రామచంద్రాయ మఙ్గళమ్ ॥౨౫౪॥

జానకీలక్ష్మణాభ్యాంచ వామదక్షిణశోభినే ।
మునివేషప్రకాన్తాయ రామచంద్రాయ మఙ్గళమ్ ॥౨౫౫॥

గ—తదైవ రాజాధిరాజా పుత్రవత్సలో దశరథోఽపి హాహా
కారరవనిబిడితదిఙ్మండలేన స్వమనోహారిణా కైకేయ్యా వృతే కౌస

ల్యాసుమిత్రాదిపత్నీమండలేనసాకం వసిష్ఠకృతసమాశ్వాసోపి ము_క్త కంఠం రామరామేతి ప్రలప న్గతసంజ్ఞః పునః కౌసల్యాసుమిత్రాభ్యాం కృతశ్శైత్యోపచారేణ సంజ్ఞాం ప్రాప్య ససపర్ణ గృహా ద్యథా కైకే య్యా గృహా న్నిర్గత్య రామముఖేందుదర్శనార్థం స్యందనో_త్త మం స్థాపయ స్థాపయాఖిలధర్మజ్ఞ విద్వజ్జనమనోజ్ఞ సుమంత్రేతి సగ ద్గద ముక్త్వా రథ మనుసృత్య పాదెనైవ రథ్యా మధావీత్; తదా ॥

ప—పృష్ఠతశ్చాగతం తాతం రామరామేతి మాతరమ్ ।
దృష్ట్వా చాజ్ఞాపయ ద్రామో మంత్రిణం చోదయ స్రద్రథమ్ ॥౨౫౭॥
దుఃఖితౌ పితరౌ ద్రష్టుం నశక్నోమి చ నాగరాన్ ।
తస్మాచ్ఛీఘ్రమితో ఽరణ్యం ప్రాపయస్వ మదాజ్ఞయా ॥౨౫౮॥

గ—తదాకర్ణ్య సుమంత్రే ప్యత్యంతశీఘ్ర మశ్వాన్ త్వరి తగమనానపి ప్రచోదయతి సీతారామనమస్కారార్థం స్వమాళా వ లంకృతకరాంజలిపుటానా మశ్రుధారాప్లుతాంగానాం కథ మత్ర రామశూన్యే పత్తనేవసామః అపి ససుమిత్రా కౌసల్యా రాజాచ క థం సహేతేతి ము_క్తకంఠం రుదతాం నాగరాణాం మహా నా_ర్తనా దో దిఙ్మణ్డల భేదకో ఽభూత్ ॥౨౫౯॥

ప—బభౌ రమ్యా తదాఽయోధ్యా రామశోకసమన్వితా ।
నష్టనాథా యథా నారీ గతచంద్రా యథానిశా ॥౨౬౦॥

గ—తదా రామగమనానంతర మప్రతిహతమహారథోపి దశ రథశ్చ కృతా_ర్తనాదేన భరతమాతర మృతే సర్వాంతఃపురేణ పరి వృతః నాగరకృతస్వధిక్కారం శృణ్వ న్నతీవ విలప్య విషణ్ణః పపాత వసుంధరాయామ్ ॥౨౬౧॥

గ—తదా ధరణీరమణరమణీయబాహులతాగ్రవిరాజమాన స్వాకరపంకజాయాం కోసలపతితనయాయా ముద్ధ_ర్తు మమలచేతసం రాజాన మాగతాయాం వామభుజపరిసరం తాదృశీం భరతమాతరం

చ నిశామ్య తాం దుష్టచారిణీం వ్యథితేంద్రియ [illegible] సీత
నయవిరహశోకాగ్నినా ఏవం నిరభత్సర్యత్ ॥౨౬౨॥

రేరే కఠినహృదయే క్రూరప్రతిజ్ఞే ఉభయకులధ్వంసిని మ
త్ప్రాణవినాశిని మచ్ఛరీరం మాస్ప్రాక్షీ స్త్వాం నపశ్యామి క్రూరత
మం తవాననం నప్రాణనాయకీ మమ త్వం, కేవల మర్థపరా తస్మా
త్త్యజామి త్వాం త్వన్మతానుసారీయది తమపి భరతం త్యజేయ మప
సర దూరమితి ॥౨౬౩॥

అథేదృశం మహామిధా శాపసంతప్తసురేంద్రమివ భూగతం త
వాననేందుం దర్శయ శీఘ్రం రామచంద్ర హారామ రామేతి వారం
వారం బహుధా విలప్య ప్రియరమణ్యా శ్రీరామచంద్రస్య మాతు
ర్గృహం ప్రాపయధ్వం మా మన్యత్ర నరోచతే మమేతి బహుదీ
నం ప్రలపంతం ప్రాణవల్లభ ముత్థాప్య సీతారామలక్ష్మణశూన్యం వి
గతప్రభం స్వభవన మానీయ శయనాగారే రత్నపర్యంకోపరి విరాజ
మాన హంసతూలికాతల్పే శాయయిత్వా ౬తీవ రురోద పుత్రశో
కార్తా కోసలరాజపుత్రీ ॥౨౬౪॥

ప—పశ్యంతీ శయనేసన్నం ధర్మజ్ఞం ప్రాణవల్లభమ్ ।
పుత్రశోకాదితం త్వాంచ సపత్న్యా తాడితా సదా ॥౨౬౫॥

శిలీముఖసమై ర్వాక్యై స్సపత్న్యా దుఃఖితా౽నిశమ్ ।
కథం వసామి రాజేంద్ర పుత్రహీనే మహాగృహే ॥౨౬౬॥

మహాచండీతు కైకేయీ పరిపూర్ణమనోరథా ।
వసత్వంతఃపురే దుష్టా సాకం మంథరయా తయా ॥౨౬౭॥

పుత్రాభ్యాంరహితాహం
స్నుషయాచ క్షణ మప్యహా నజీవే ౽త్ర ।
శశివదన:మపశ్యంతీ
రామం రాజీవనేత్రయుగమ్ ॥౨౬౮॥

గ—తదానీం నరదేవపత్న్యాః కౌసల్యాయాః పరమధర్మ జ్ఞాయాః పరిదేవన మీదృశ మాకర్ణ్య తత్సమాన శీలా కుశలా ధర్మజ్ఞా సజ్జనమిత్రం సుమిత్రా స్వయమ ప్యతీవ దుఃఖితాఽపి ధైర్యావలంబిని పుత్రవిరహశోకకాతరాం రామమాతరం సమాశ్వాస యంతీ త్థం వ్యజ్ఞపత్ ॥౨౯॥

భో సాధ్వీశిరోమణే అర్యే సమాశ్వసి హ్యాద్య కిమర్థం శోచసి హారుద మారుద భవత్యాః పుత్రః పరమపురుషఏవాపితు స్వయం సుఖోచితాపి ఛాయానురూపా సీతా తద్భృత్యో లక్ష్మణో లక్ష్మణశ్చ నిరంతరం సేవేతే పదకమలయుగళ మరణ్యావాసగ్లపితదివ్యవిగ్రహస్య శరణాగతరక్షణధురీణస్య అశరణ్యశరణ్యస్య కాకుత్థ్సకులతిలకస్య రాఘవస్య సీతాపతేః క్షిప్ర మేవాగమిష్యతి లీలయాఽరణ్య సంచారాదికం కార్యం కుర్వ న్పితరమపి ధర్మపాశనిబద్ధం స్వవిరహదుఃఖసాగరనిమగ్నం సత్యసంధం కృత్వా భవచ్చరణనళినసేవార్థం సర్వజనమనోరథపూరణార్థ మస్మదాదీనా మానందప్రదానార్థంచ సుశీలయా సీతయా వినీతేనానుజేనసాకం శ్రీరామచంద్ర స్సీతాపతి రతో విరమవిరమ శోకా ద్దుస్తరాదితి ప్రార్థయే ఽపిచ ॥౨౭౦॥

ప—యదినయన సరోజాభ్యాం
పతం త్యశ్రుకణా స్సదా సతీనాంబ।
సధవానాం భువి నూనం
భవ త్యమంగళశతంను శాస్త్రజ్ఞై ॥౨౭౧॥

పుత్రశోకేపి నేత్రాభ్యాం నముంచే దశ్రువర్షణమ్ ।
సతీతు సతీత్యేవం వదం త్యార్యా బహుశ్రుతాః ॥౨౭౨॥

ఆకర్ణ్య వచనం తస్యా ధర్మసారమయం శుభమ్ ।
కౌసల్యా శ్లాఘయంతీ తాం దుఃఖం ధైర్యా దధారయత్ ॥౨౭౩॥

గ—ఇతశ్చ తావ ద్ధావంతం రథ మనుసృత్య అధావ న్సర్వే
పౌరా శ్శ్రీసీతావల్లభగుణాకర్షితా శ్చబాల వృద్ధాః క్రోశంత
శ్శ్రీరామభద్ర అస్మన్నయనచకోరచంద్ర రాజనీతికోవిద నిఖిలపురు
షార్థద సకలధర్మజ్ఞ మైథిలీమనోహర అశరణ్యశరణ్య నయస్వ భవ
త్సమీప మస్మా న్భవతా స్త్యక్తా భవద్రహితాయా మయోధ్యా
యాం శ్రియఃపతి రహితాయాం దేవాలయస్థల్యా మివేతి ॥౨౭౪॥

ఏవం బహువిధం ప్రలపతః పౌరా న్దృష్ట్వా ఽతీవ దుఃఖితో
పి ధైర్యముపలంబ్య మైథిలీప్రాణనాథః పౌరాకృష్టచిత్తః పరమదయా
ర్ద్రహృదయః ప్రాణవల్లభయా సహోదరేణచ రథాదవరుహ్య
జానపదై స్సహాలప న్నతికృపయా దినాంతే తమసాతట మాగత్య
హాయా శ్శ్రాంతా స్తస్మా ద్విముచ్యతామితి సుమంత్ర మాదిశ్యాగ
తై రాబాలవృద్ధైః పౌరై స్సహోషిత్వా స్వానురాగాబ్ధి నిమగ్న
పురజనని వర్తనే త్వశక్తస్స న్నర్ధరాత్రసమయే నిద్రితా న్పౌరా
న్దృష్ట్వా ఽతీవ ఖిన్నస్స న్వంచయిత్వా తాన్ గంతు ముద్యుక్తః
కించి దుపాయం చింతయ న్నాజ్ఞాపయ త్సుమంత్రం సకలతంత్రజ్ఞం
స్యందనే అశ్వాన్యోజయిత్వా అస్మాకం మార్గం పౌరా నవిదుర్య
థా తథా నానాముఖేన రథం చోదయిత్వా ఉదఙ్ముఖం ప్రస్థాప
యేతి ॥౨౭౫॥

సుమంత్రోఽపి రాజాజ్ఞాం శిరసా వహన్ తథైవాకరోత్ ॥

ప్రభాతకాలె చోత్థాయ పౌరా స్సర్వే సీతాలక్ష్మణ సుమం
త్రా నపశ్యంతో రామగమనమార్గ నిర్ధారణే ఽశక్తా బహుధా
విలప్య ఽతికష్టతయా పునః ప్రవివిశుః పురీ మయోధ్యాం రామశో
కభూయిష్ఠామ్ ॥౨౭౬॥

ప—వంచయిత్వా తదా పౌరా న్నిద్రితా న్సోకకర్శితాన్ ।
సశోష్వలేన మార్గేణ ప్రవివేశ మహావనమ్ ॥౨౭౭॥

పిత్రో ర్దుఃఖం స్మరన్ రామో వదన్నేవ తయో ర్మహత్ ।
వాత్సల్యం నాగరాణాంచ ప్రీతిం లక్ష్మణసీతయోః ॥౧౭౯॥

గ—అథ ప్రభాతాయాం సన్ధ్యా ముపాస్య కాకుత్స్థ స్సర్వాన్ కోసలా నతిక్రమ్య నదీం వేదశ్రుతీం చోత్తీర్య అగస్త్యఋషిసనాథితదిశాభిముఖో దీర్ఘకాలం గత్వా మంగళకరాం హంసకారండవాకరాం శుభదర్శనీం సముద్రగామినీం గోమతీం స్యందికానామ నదీంచ శీఘ్రగామినా రథేనోత్తీర్య పూర్వ మిక్ష్వాకవే మనుప్రదత్త మఖిలభూమండలం ప్రదర్శయ న్మైథిల్యై అయిసుమంత్ర కదాహం పునరాగత్య సరయూపరివేష్టితాయా అయోధ్యాయాః రమణీయోపవనే సకల బంధుభిస్సహ రమమాణ స్సర్వేషామ ప్యుపకారకో భవామి వదేతి విలప్య స్వపురాభిముఖః కృతాంజలి రిత్థ మస్తువదయోధ్యామ్ ॥౧౮౦॥

ప—వందే త్వాం మాతరం దేవీం జన్మభూమిం మనోహరామ్ ।
సాకేతాం లోకవిఖ్యాతాం పాలితాం రాఘవైశ్శివామ్ ॥౧౮౧॥

గ—భోమాత ర్యథార్థనామ్ని అయోధ్యే నిరంతరం మనువంశజైః పరిపాలితే పురశ్రేష్ఠే పునరాగమ్య భవత్సేవాం కరోమి ఇదానీంతు దేహ్యనుజ్ఞా మస్మాకం వనవాసాయేతి యాచే భవతీ మమలామ్ ॥౧౮౨॥

ఏవం విశాలకోసలదేశస్థా న్సర్వాన్ జనపదా నతిక్రమ్య శ్రీమత్త్రివిక్రమచరణనళిననిర్గతాం సకలదేవాధిదేవపూజితాం భవానీపతిజటామండలావృతరమణీయతోయాం జహ్నుతనయాం గభీరాం పవిత్రీకృతసాగరాం భాగీరథీం సకలమునిజననిషేవితా మఖిలపాపనివారిణీం నిర్మలవారిపూరమనోహరా మఖిలతరంగిణీవరాం రత్నాకరప్రియసతీ ముభయతటవిరాజమానరమణీయాశ్రమైః పరిమండితాం మహాదరణ్యావృతాం దదర్శ గంగామ్ ॥౧౮౩॥

ప—పశ్య లక్ష్మణ సీతే త్వం సుమన్త్ర సరితం శుభామ్।
త్రివిక్రమపదాంభోజా న్నిర్గతాం పాపహారిణీమ్ ॥౨౮-౪॥

సర్వే వయం నమస్కుర్మో భక్త్యై వన మనఘయా ।
ఇత్యుక్త్వా రామచంద్రోపి స్తుతిం చక్రే కృతాంజలిః ॥౨౮-౫॥

గంగాయై వారిధేః పత్న్యై నిర్గతాయై హరేః పదః ।
పూజ్యాయై పాపనాశిన్యై దేవ్యై నిత్యం నమోనమః ॥౨౮-౬॥

గ—అయి మంత్రిసత్తమ సుమంత్ర భ్రాతర్లక్ష్మణ ఇత స్సమీపతో దృశ్యమానస్యేంగుదీవృక్షస్య మూలే నిశాం నీత్వా శ్వస్తరామ స్సరిద్వరాం నదీం భాగీరథీమితి వదతి రామచంద్రే సుమంత్రో ప్యనయ ద్రథ మింగుదీపాదప మవతీర్య సర్వే చక్రుశ్చ సంధ్యావందనాదికమ్ ॥౨౮-౭॥

అథ తద్వృక్షస్య నాతిదూరే ప్రసిద్ధస్య శృంగిబేరపురస్య రాజా రఘునందనస్య ప్రాణసుహృ ద్గుహో నామ నిషాదాధిపతిః ప్రఖ్యాత స్థపతిశ్చేతి మహాబలపరాక్రమ శ్శ్రుత్వా రామచంద్రం స్వవిషయ మాగత మానందసాగరనిమగ్న స్సకలబంధుమంత్రిపరివారై స్సహ ఆగత్య సీతావల్లభసమీపం సాష్టాంగం ప్రణమ్య కృతాంజలి రవనతశిరా స్తస్థౌ ॥౨౮-౮॥

ప—తంహి నిశామ్య గుహం రఘుపుత్రో
హృష్టమనాః కృపయా కరుణాబ్ధిః ।
ఏహి నిషాదపతే స్థపతే త్వం
తే కుశలం హ్యపిభో మమ మిత్రమ్ ॥౨౮-౯॥

గ—గుహో ప్యేతద్వచన మాకర్ణ్య కుశలప్రశ్నపూర్వకం సీతాపతినోక్తం సర్వం వృత్తాంతమపి శ్రుత్వా ఖిన్నమానస స్స్వామిన్రాజాధిరాజ అస్మత్పాలనవశ ఇద మఖిలరాజ్యభార మస్మాకం భవదధీనమేవహి తస్మా ద్విహైవ రాజ్యభారం కుర్వ న్నః పాలయన్

చతుర్దశవత్సరాణి సుఖేన లీలయా చ వసతు భవాన్ కృపాం కృత్వామయీ త్యభ్యర్థయ త్కృతాంజలిః ॥౫౦॥

గ—ఏవం నిబన్ధితోపి మిత్రేణ దాశరథి స్సత్యవ్రతః కరుణాసింధు ర్దీనబంధు రయి సఖే ఏతద్విచారే నిబంధం మాకురు పితృవాక్యపరిపాలనైకబద్ధశ్రద్ధం గృహీతతాపసవ్రతం మామపి చ ఏతేషా మశ్వానాం దయితానాం రాజ్ఞః పఙ్క్తిరథస్య పితు ర్మే పానే నఖాదనే చ సపర్యాం కురు సుహృద్వరేణ్య ఏతేన భవత్ప్రియవచనే న చ ప్రహృష్టాంతరంగో భవామీ త్యవోచత్ ॥౫౧॥

తదా జానకీజానే రాజ్ఞాం శిరసా వహ న్గుహశ్శ్వ ప్యనుచరా నాజ్ఞాపయ ద్దీయతా మతిశీఘ్రం నూతనహరితమృదుఘాస మతిశీతలజలమ ప్యశ్వానాం మార్గాయాసగ్లపితాంగానాం స్వేదకణోద్భాసితానా మితి ॥౫౨॥

అథ రామభద్రే చీరవసనాలంకృతే సాయంసంధ్యా ముపాస్య ప్రియానుజేనానీత మతిమధురం శీతలం జలమేవ స్వీకృత్య సీతయా సహ తద్వృక్షమూలఏవ సుమిత్రానందనకృతసుకుమారబాలతృణశయనోపరి శయానే లక్ష్మణోపి తత్పాదపంకజప్రక్షాళనా త్పవిత్రీకృత ముదక మేవాదాయ తద్రక్షణార్థం సధను ర్జాగరూకస్స న్గుహేన సుమంత్రేణ చ మహాచాపహస్తాభ్యాం జాగరూకాభ్యాం భాషమాణో వృక్షమూలే తస్థౌ ॥౫౩॥

ఏవం భ్రాతు స్సంరక్షణే బద్ధశ్రద్ధ మతిజాగరూకతయాస్థితం సుమిత్రాసుత ముద్వీక్ష్య అయి బాలచంద్ర మనసిజసమసుందరాంగ సుకుమార మహారాజాధిరాజకుమార సర్వలక్షణవిలక్షణ లక్ష్మణ నితాంతం సుఖోచితస్య తవిదానీం అస్మద్విరచితే కోమలకిసలయశయనే నిర్విశంకం సుఖనిద్రాం కురు సౌమ్య ఏతదఖిల వనగోచర శ్రీసీతారామపాదనళినసేవకోఽహం త్వఖిలబంధువర్గై రనుచరై స్సరక్ష

మిత్రేణ సుమంత్రేణసాకం సధనుస్సీతాసమేతస్య కౌసల్యాసుతస్య సంరక్షణే బహుజాగరూకతయా వర్తిష్యే ॥౯౪॥

అపిచ జానకీనాయకా దధికః ప్రియతమో నాస్తి కశ్చి దస్మాకమస్మిన్లోక ఇతి సత్యం వదామి సప్రతిజ్ఞం తస్య మహాదనుగ్రహాత్కిల సర్వనిషాదాధిపతిత్వ మఖండయశోరాశిం ధర్మార్థాంశ్చ ప్రాప్తవా నస్మిధ మజాగరూకతయా తిష్ఠామి వఠ భూమిజాజానేః ప్రియసహాజేత్యప్రార్థయత లక్ష్మణం ప్రాంజలి నిషాదాధిపతిస్స్థపతిః॥

ప—అకర్ణ్య వాక్య మతిభక్తిసమేత మేత

ద్వాత్సల్యపూర్ణమపి నీతిమతో గుహస్య।

రాజ్ఞ స్సుతో దశరథస్య గుణైకశేషో

రామానుజో వినయమిశ్రితవా గవోచత్ ॥౯౫॥

గ—భోమిత్రవరేణ్య ధర్మజ్ఞేన త్వయా ఉభిరక్షితానా మస్మాకం నకుతశ్చి త్కించిదపి భయ ముపజాయతేఖ ల్వస్మి న్వయం కుతో భీతా భవేమ ॥౯౬॥

ప—ఆలోకయ స్మధ మహంను కరోమి నిద్రా

మార్యం శయాన మవనౌ సహసీతయా ఽత్ర।

శ్రీరామచంద్రచరణాంబుజ సేవకస్య

తత్సేవనా దధిక మస్తి సుఖం కి మస్మిన్ ॥౯౭॥

రాజాధిరాజతనయం సుకుమారదేహం

సీతాంచ చంచలకుచిం మిధిలేంద్రపుత్రీమ్।

నవైస్తృణై ర్విరచితే శయనే శయానం

దృష్ట్వా మమాక్షియుగళం స్ఫుటితంచ నాభూత్ ॥౯౮.

గ—హాకష్టం సశ్రమం బహుతపసా లబ్ధే సర్వజ్యేష్ఠే పుత్రే జ్యేష్ఠక్రమాగతం విపులం రాజ్యం కేకయావనీపతిసుతాసంతోషార్థం ధర్మనిరతపితృవాక్యానుసారేణ త్యక్త్వా సహచర్యయా ధర్మ

పత్యా ... ... యజేనచ దండకావనం గతే తాదృశపుత్రవిరహశో
కేన ఆర్యే తాతపాదేపి దివంగతే భర్తృవియోగదుఃఖేన సతీశిరో
మణౌ పుత్రవియోగాగ్నిసందహ్యమానాయాం రామజనన్యాం కౌస
ల్యాయాం పతిధర్మపరాయణయా జనన్యా మమ సుమిత్రయాసాకం
పతి మనుస్మృతాయాం సకలసంపత్సంపూర్ణా రాజధానీ పితు మరణామ
విధవా భవిష్య త్యపిచ స్సంతుష్టా స్సంచరంతి న తస్యాం, కదాచి ద్దై
వానుగ్రహేణ పితా కథమపి జీవె న్నిర్వర్తితత్ప్రతిజ్ఞా స్స్వపదనళినసం
దర్శనార్థం సర్వసంతోషప్రదానార్థంచ పునః ప్రవిశంతః పుర మ
స్మాన్ద్రష్ట్వా ససంతోష మాలింగ్య మూర్ధాన మాఘ్రాయాస్మా
భిస్సహ రాజధానీం ప్రవిశ్య భద్రాసనే సీతాపతిం శ్రీరామచంద్ర
మభిషిచ్య కృతార్థో భవిష్యతి ॥౩౦౦॥

ఏవం బహువిధం విలప్యమానే సుమిత్రానందనే సుమంత్రే
ణ గుహేనచ భర్తృభక్తిపూర్ణాభ్యా మాప్రభాతసమయమ్ ॥౩౦౧॥

ప—దాశరథే స్సహజస్య సుమిత్రా
గర్భపయోనిధిపూర్ణసుధాంశోః ।
అగ్రజభక్తిమతో నృపసూనో
ర్దుఃఖ మపార మమోఘగుణాఢ్యైః ॥౩౦౨॥

ప—దాశరథిం సుకుమారతనుం తం
ధీరవరంచ నతావనదీక్షమ్ ।
రామ మహోద్య గతాఖిలు రాత్రి
ర్ద్రష్టుమి వావనిసుప్త మశక్తా ॥౩౦౩॥

మజ్జుళభూరివనిత్యసుఖార్హాం
తప్తసువర్ణలతాభశరీరాం ।
రామసతీ మవనౌ శయితాం తాం
మైథిలరాజసుతాం సుకుమారీమ్ ॥౩౦౪॥

బ్రువన్నేనం సుదంతం తం లక్ష్మణం లక్షణాన్వితం ।
దృష్ట్వా గుహోఽపి దుఃఖార్తః ప్రరురోద భృశం తదా ॥౩౦౫॥
ఆరురోహ నభ స్సూర్య స్సర్వలోకసులోచనః ।
స్వీయవంశమణిం రామం దృష్ట్వా సాంత్వయితుం తదా ॥౩౦౬॥
అబ్రవీ జ్జానకీనాథ స్సుమిత్రానందనం హసన్ ।
వత్స రాత్రి ర్గతేదానీం ద్యుమణి శ్శోభతేఽమ్బరే ॥౩౦౭॥
కూజంతి విహగా స్సర్వే మధురశ్రుతి సుందరమ్ ।
తరామ జాహ్నవీం దివ్యాం రత్నాకరసతీం వయమ్ ॥౩౦౮॥

గ—తత్క్షణమే వేంగితజ్ఞ స్థపతిం సుమంత్ర మాహూయాగ్రజ స్యాగ్రతః కృతాంజలౌ తిష్ఠతి నిషాదాధిపతిరపి రామాజ్ఞాం శిరసా ధారయ న్నవోచ త్స్వామాత్యా న్మతిమతా న్సుగ్రేసరా నానయత నవ్యాం నావం చతురనావికోపేతాం శుభదా మితి ॥౩౦౯॥

గ—తథైవానీతా మనుచరై శ్శీఘ్రగామిని దాశేయై రా మభద్రాయ భద్రాం నావ మాసన్నీతాం దేవాధిదేవాజ్ఞాపయతా ద్వాం కర్తవ్యం శేషం కార్యమితి నిషాదాధిరా డవోచ ద్వినయా న్వితః ॥౩౧౦॥

దాశరథి స్సానుజ శ్శరచాపధారీ తూణీరఖడ్గశరాద్యఖిలాయు ధజాల మాదాయ సీతయాసహ గంగాతీర మాసాద్య స్సుహృద్వరే ణ్యం గుహ మవోచ త్కృపామకరందపూరితారవిందనయనేనావలో కయన్ కృతార్థా వయం భవదనుగ్రహేణ మిత్రవరేణ్య ఆరోప్యతా మితి ॥౩౧౧॥

తదా సూతశిఖామణిసుమంత్రే కింకర్తవ్యం మయాఽఽజ్ఞా పయతు భవానితి ప్రాంజలౌ ప్రార్థయతి జానకీజానిరపి మంగళకరే ణాత్మదక్షిణకరేణ సుమంత్రస్యోత్తమాంగం స్పృశ న్నుపాసూతాగ్రగణ్య

రాజ్ఞ స్సకాశం యాహి శీఘ్ర మితో వయమపి చరణాభ్యామేవ దం
డకాం ప్రవిశామేత్యబ్రవీత్ ॥౩౧౨॥

తద్వచన మాకర్ణ్య సూతోఽపి ఖిన్నమనాః ప్రణమ్య భోరా
మచంద్ర సుగుణసాంద్ర శిరీషసుకుమారశరీరయా సీతయా వీరవరేణ
సుమిత్రాకుమారేణచ పత్సరసిజైనైవ గచ్ఛంతం మహావీరం సుకుమా
రం భవంతం పశ్యతో మమాక్షిణీ న స్ఫుటతః పరమాశ్చర్యం కథం
వా గచ్ఛామి భవద్విహీనః పత్తన మపిచ రాజ్ఞే కింవదామి హారామ
హాహాసీతే హాలక్ష్మణ న దూరం గంతవ్యం పాపీయస్యాః కైకేయ్యా
వశమాగతః కింకరవాణీతి భృశముచ్చై ర్బాష్పపిహితనయనః ప్రరు
రోద ॥౩౧౩॥

ప—మారుద మారుద సూత సుమంత్ర
ప్రేమవతాం ప్రథమోఽసి సుమిత్ర ।
మత్పితరం పరిపాలయ భక్త్యా
పుత్రవియోగదవాగ్నిసుతప్తం ॥౩౧౪॥

గ—అయి సుమంత్ర మత్పితర మాసాద్య సీతాలక్ష్మణస
మేతస్య మమ ప్రణామం విజ్ఞాప్య పదనళినేషు భక్తిపూర్వకం సుమి
త్రాంచాభివంద్య కైకేయీంచాపిచ దండకారణ్యే చతుర్దశవర్షా
ణ్యుఖం నీత్వా క్లేశరహితా వయ మాగమిష్యామః, అతో నకర్తవ్య
శ్శోకః కించిద, ప్యాహూయ శీఘ్రం మాతులగృహా చ్ఛత్రుఘ్నస
మేతం సద్గుణభరితం భరతం యౌవరాజ్యే ఽభిషిచ్య కనిష్ఠమాతు
ర్మనోరథం పూరయిత్వా పుత్రగర్ధినీం జననీ మాశ్వాసయ కై
కేకయరాజనందినీం మానయ స్వప్రజాపాలనరత స్సుఖేన వసత్వమితి
ప్రణామపూర్వకం మద్వచనతో విజ్ఞాప్య ఆశ్వాసయేతి సబాష్పగద్గ
ద మవోచద్ద్యుమణివంశమహామణి శ్శ్రీమైథిలీప్రాణనాథ శ్శ్రీరామ
భద్రః కౌసల్యానయనకుమళినచంద్రః ॥౩౧౫॥

సుమంత్రో ప్యేతచ్ఛ్రుత్వా హా: కష్టం రామచంద్ర సగమి ష్యామి భవద్రహితం పురవర మరణ్యే భవత స్సమీపే ససంతోషం వతిష్ఠే ష్యే భవత్పరిచర్యాం కుర్వ న్భోభగవ న్నంగీకురుష్వ మత్ప్రా ర్థనాం నచే త్పరథో ఽగ్నిప్రవేశం కుర్వ న్మరిష్యే సత్యమిదం వచన మితి భూమౌ నిపత్య యువరాజపదకమలం నిపీడ్య ప్రార్థయమానః పునఃపునః పరిచర్యార్థం భృశం ప్రరుదతి భృత్యానుకంపీ రాఘవః అయిసుమంత్ర సమాశ్వసిహి సమాశ్వసిహి శ్రుణు సావధానేన మద్వచనం హేతుమ దంగ కైకేయీప్రత్యయార్థ మితో నిర్వర్తస్వ పునరాగతం పత్తన మస్మద్విహీన మస్మద్విరహ దుఃఖాగ్నిప్రతప్తం క్లాంత మతీవ త్వాం దృష్ట్వా దండకావనప్రవేశంచ మమ శ్రుత్వా సంతోషాంతరంగా హసన్ముఖీ పత్యు రభిముఖీ సత్యసంధఇతి పతిం శ్లాఘయంతీ ప్రియసుతేన భరతేన భరితాం వసుమతీ మవాప్నుయా దతః ప్రియార్థం రాజ్ఞశ్చ మమచ మావద ప్రతికూలం యాహి పురీ మిత శ్శీఘ్ర మాగమిష్యామి భక్తిమతా మగ్రేసర మద్విషయికాం భక్తిం తవ జానే ఽహం మదాజ్ఞాం శిరసా ధారయే త్యాజ్ఞాపయ న్ననంతరం గుహం గమనార్థం వాక్యమువోచత్ ॥౩౧౬॥

భోసుహృచ్ఛిఖామణే పునఃపునః ప్రజాగమన సులభే కాననే నయోగ్యో వాసో మమాత స్సాంప్రతం జటామండితమౌళి స్తపస్వి జనభూషణం వ్రత మాస్థాయాగ్రజభక్తిపూర్ణేన జటాధారిణా లక్ష్మణేన సహధర్మచారిణ్యా జనకక్షితిపతిపుత్ర్యా ప్రేయస్యా సీత యాచ కనిష్ఠమాతుః ప్రీత్యర్థం తాతపాదాజ్ఞాం శిరసాధారయ న్నిజజ నాం రాక్షసాదిదుష్టాశ్రయాం దండకాం ప్రవిశామ్యతో జటాకర ణార్థం నూతనం స్వచ్ఛం న్యగ్రోధక్షీర మానయ క్షిప్ర మితి ॥౩౧౭॥

తత్క్షణమేవ గుహేనానీయ్య విమలం క్షీర మనుచరై శ్శీరా

మాయ రవికులభూషణాయాపితాతవతి సత్యప్రతిజ్ఞ స్సీతామనోజ్ఞ స్స
ప్రమోదం లక్ష్మణేనసహ జటా మకరో త్తైన క్షీరేణ ॥౩౧౮॥

ప—ప్రకాశేతాం తదా తౌతు రాజపుత్రా వనిందితౌ ।
వ్రతం వైఖానసం ప్రాప్తౌ ఋషివేషౌ ధనుర్ధరౌ ॥౩౧౯॥

గ—తదా స్థపతి ర్గుహోఽపి తాదృశమునివేషధారిణం లక్ష్మ
ణాగ్రజం మిథిలేంద్ర పుత్రీసమేతం స్వసదృశఋషివేషోజ్వలానుజశోభి
తపార్శ్వం కౌసల్యాసుతం కాకుత్స్థ మిత్థ మస్తువత్ ॥౩౨౦॥

ప—రామాయ మమనాథాయ జటామండితమౌళయే ।
మునివేషాయ ధీరాయ జపమాలాప్రశోభినే ॥౩౨౧॥

వల్కలావృతదేహాయ శరకోదండపాణయే ।
రాజాధిరాజసింహాయ శరణ్యాయ నమోనమః ॥౩౨౨॥

సీతాశోభితపార్శ్వాయ తాతవాక్యప్రపాలినే ।
సౌమిత్రికృతపూజాయ మోహనాయ నమోనమః ॥౩౨౩॥

లక్ష్మణాయోర్మిళేశాయ సుమిత్రాకీర్తిపోషిణే ।
నమ స్తపస్వివేషాయ జటావల్కలశోభినె ॥౩౨౪॥

జనకజాం సుకుమారతనుం వరాం
శశిముఖీం విధువంశమణిం భజే ।
రఘువరాంకగతాం రుచిరాంబరాం
నతజనార్తిహరాం గుణసుందరాం ॥౩౨౫॥

పూర్వసంచితపుణ్యేన త్వద్దర్శన మభూన్మమ ।
ధన్యోఽస్మి జానకీనాథ రక్ష మాం కరుణోదధే ॥౩౨౬॥

గ—తదా సుమంత్రోఽపి తాదృశమునివేషధరం సుందరం
యువరాజం రామ మిత్థమస్తౌషీత్ ॥౩౨౭॥

ప—త్వాం భద్రభద్రం కమనీయగాత్రం
[illegible]నేత్రం శరదిందు వక్త్రమ్ ।

సత్య ప్రతిజ్ఞం ఖతహా మనోజ్ఞం
గచ్ఛామి హిత్వా కథ మార్యపుత్ర ॥౩౨౮॥

నమామి రామచంద్ర మద్య చీరకాన్తదేహినం
జటావిశోభిమౌళి మా ర్తసంక్షకదీక్షితమ్ ।
క్షమాసుతాప్రకాన్త వామపార్శ్వ మాయతేక్షణం
సహోదర ప్రశోభిదక్షభాగ సుంజుళం ప్రభుమ్ ॥౩౨౯॥

సుదివ్యచాపధారిణంచ మస్తహాసశోభినం
కృపాకరం వరప్రదాయకం ప్రజాపరిపాలినమ్ ।
సుబాహుతాటకాపరిమాథినంచ యాగరక్షిణం
త్రినేత్రదివ్యచాపభంజకం రఘూద్వహం భజే ॥౩౩౦॥

మఙ్గళం యువరాజాయ సీతాలక్ష్మణశోభినే ।
అస్తునిత్యం శరణ్యాయ సీతాయై లక్ష్మణాయచ ॥౩౩౧॥

గ—తదా బహుప్రకారేణ గుహ మాశ్వాస్య బహుజాగ రూకతయా రాజ్యపరిపాలనం కుర్విత్యాజ్ఞాప్య కథమపి సుమంత్రిం సమాధాయ సురనదీతీరం గత్వా ఽనుజేన భార్యయాసహ కూలస్థనావ మాలోక్య అంగ లక్ష్మణ ప్రథమం త్వమారుహ్యానంతరం సీతా మారోపయాహమపి పశ్చాదారోహణం కరోమీత్యాజ్ఞాపయతి రఘుపతౌ లక్ష్మణోపి భ్రాతు రాజ్ఞాం శిరసావహ న్తథైవాకరోత్ ॥

తదా గుహోపి నౌః పారం నీయతా మితిస్వభృత్యాన్ప్రత్యువోచత్ ॥౩౩౩॥

ప—సాకంలక్ష్మణసీతాభ్యాం నావ మారుహ్య రాఘవః ।
జప న్మంత్రం హితం స్వస్య బ్రహ్మక్షత్రస్వరూపిణమ్ ॥౩౩౪॥

ప—దేవీం భాగీరథీం పూజ్యా మాచమ్య విధిపూర్వకమ్ ।
నమస్కృత్యాఽఞ్జలిం బధ్వా భక్తిభావేన నిశ్చలః ॥౩౩౫॥

భాగీరథి మహాభాగే మద్వంశమణిభూషణే ।
సర్వపాపహరే పూజ్యే పాహి న శ్శరణాగతాన్ ॥౩౩౬॥

ఏవం స్తుత్వా నదీశ్రేష్ఠాం సూతంచ స్థపతిం తథా ।
ఆశ్వాసయన్ తదా రామః ప్రేరయామాస నావికాన్ ॥౩౩౭॥

గ—యదా కర్ణధారైః ప్రేరితా సా నౌ స్సరిద్వరాయాః ప్రావిశ న్మధ్యం గంగాయా స్తదా పతిభక్తినిరతా సీతాతు ప్రణమ్య శిరసా భాగీరథీ మంజలిం బధ్వా భోభగవత్యంబ తాతాజ్ఞయా చతుర్దశవత్సరాన్ దండకారణ్యే నీత్వా మునిచర్యయా మయా లక్ష్మణేనచ పునరాగతశ్చే త్త్వత్తసం స్వీయ మార్యపుత్ర స్సురక్షితః కింతు రాజ్యాభిషిక్తశ్చే ద్ప్రీత్యా సహ సంతోషం ధనధాన్యవస్త్రాభరణషడ్రసోపేతపరమాన్నగోధనాదికా న్బవత్ప్రీత్యై ప్రదాస్యే బ్రాహ్మణేభ్యః పవిత్రేభ్య స్సురాదిసకలపూజాద్రవ్యై స్త్వాం యక్ష్యే భగవత్భక్తిపరితభగీరథమనోరథప్రదాయిని భక్తభవపాశబంధనవిమోచని ప్రణతజనపోషిణి పరమపదప్రాప్తిరోహణనిశ్రేణ్యాపిచాఖిలదేవాన్యత్త్వే ప్రసీద దేవి పునరాగమనే అస్మాకం శరణంగతానా మితి ప్రార్థయిత్వా ఉవాచ దేవీమ్ ॥౩౩౮॥

ప—వం దేహం హరిపాదపంకజజనిం దేవీం జగత్పావనీం
పూజ్యాం త్వాం కలహంసకీర్ణజలజైఃకాంతాం తరంగాకులాం ।
లక్ష్మీకాంతగుణానువర్ణనపరై ర్భక్తైర్విరాజత్తటాం
ప్రాణాపాయకరై ర్మహాజలచరైః పూర్ణా మభీష్టప్రదామ్ ॥౩౩౯॥

త్రివిక్రమపదాంభోజనిర్గతాం వారిధే స్సతీమ్ ।
గంగాం గంభీరగమనాం తతార సరితాం వరామ్ ॥౩౪౦॥

గ—అథ గంగాయా స్తీరం దక్షిణం ప్రాప్య నావం పరిత్యజ్య నిఖిలారికులసంతాపకరే సర్వలోకభద్రంకరే శ్రీరామచంద్రే సహజేన సీతయా వసాకం అయి అంగ లక్ష్మణ వాసార్థ మస్మాకం

కుత్రచిత్స్థానే కర్తవ్యం భవన మవశ్యం కుతఇతిచే దసదృశరూపవ
తీ మమపతీ జనకభూపతిసుతా సీతా బహుజాగరూకతయా రక్షణీ
యా దుష్టరాక్షసాధిష్ఠితే వనే, తస్మాత్త్వరతోయాహి తాతాసంత
ఏం ప్రియాతు సీతా ఉహ మపి పాలయ న్వాం పృష్ఠత ఆగమి
ష్యామ్యనుజేతఃపర మన్యోన్యం రక్షణీయా వయ మహో కష్టం హావి
ధివిలసిత మాశ్చర్య మితఃపరం నిత్యసుఖోచితా సీతా బంధుజనరహి
తా నిరంతరం భయంకరరాక్షసనిబిడితం విషమప్రపాతం కంటకాశ్మ
సంకీర్ణం గహనం విజన మరణ్యం ప్రవిశ్య వనవాసస్య సుఖం వేత్స్య
తీత్యనుజ మాజ్ఞాపయతి సుమిత్రానందవర్ధన స్తథైవాచర త్ప్రజావ
త్స్యాసాకమ్ ॥౩౮౧॥

తదా రామవిరహాగ్నిసంతప్త సుమంత్రో ప్రవేక్ష్య గంగా
యాః పరంతీరం ప్రస్థవంతం సహోదరేణ లక్ష్మణేన దయితయాసీ
తయాచ సమేతం కౌసల్యాసుత మవేక్ష్య దృష్టిపథ మతియాతేషు
తేషు బహుప్రకారేణ గుహేనసహితః ప్రారోదీత్ ॥౩౮౨॥

తదా శరణాగతధురీణః పరబలవిమర్దనధురీణ శ్రీరామ స్తీ
ర్త్వా సరిద్వరాం కలశాబ్ధిసతీం భాగీరథీ మనంతరం సమృద్ధసస్యాదిభి
శ్శోభితే వత్సాఖ్యదేశే ఆహారార్థం వరాహాదీం శ్చతురో మృగా
న్లక్ష్మణేన సహితో హత్వా తాభ్యాం సీతాలక్ష్మణాభ్యాం వర్త
యిత్వా సాయంకాలే కశ్చిద్వృక్షమూల మాశ్రిత్య క్షపాం క్షప
యాంచకార లక్ష్మణేన కృతకిసలయశయనే శయాన స్సీతయాసహ
లక్ష్మణ మిత్థ మబ్రవీత్ ॥౩౮౩॥

అయివత్స ఇయమేవ ప్రథమా రాత్రి రస్మాకం జనవాసాత్త
మరణ్యం ప్రవిశతాం సుమంత్రరహితానా మితఃపరం బహుజాగరూ
కతయా వర్తితవ్య మావాభ్యాం సీతారక్షణతత్పరాభ్యామ్ ; అయి
శాలి పంక్తిదాసీం మకరీహితో [illegible]జాధిరాజ స్తాతపాదః క్లేశోదధిమ

గ్నే భవ త్యతిమూర్ఖస్వభావా కైకేయీ సన్తుష్టా భవతి నిస్సందే
హమపిచ దుష్టమతిః కైకేయీ భరతాగమనపర్యంతం రాజ్యాభిలాష
యా రాజ్ఞః ప్రాణా న్నచ్యావయే త్క్షేమం మత్ప్రహితః కింకరిష్యతి
జరాశిథిలో ఽనాథో మహారాజ స్తాతపాదస్తు ప్రియస్యాభీన స్తాదృ
శార్త్యస్య పరమదుఃఖం మనోభ్రాన్తిం చావలోక్య ఏవం తర్కయా
మి శృణు సుకుమారశరీర ॥౩౮౪॥

లోకైతావ త్సకలధర్మాశా మగ్రేసరః రామఇతి నచే న్మాదృ
శం వరపుత్రం పితృభక్తిపరాయణం కోవా పురుష స్సదసద్వివేచన
శూన్యోపి త్యజే ద్బత పత్నీసమేతో భరతోపి చక్రవర్తీభూత్వా
జనన్యాసాకం రాజ్య మకంటక మనుభవిష్య త్యార్యే తాతపాదే
మద్విరహదవదహన సంతప్తహృదయే రాజని రాజ్యవిముఖేసతి జ్ఞా
యస్వ సత్యమితి సుమిత్రాకీర్తివర్ధన మద్వనవాసప్రతోషిణీ ప్రియ
ప్రాణాపహారిణీ నిజతనయపట్టాభిషేకానందితచిత్తా రాజ్యమదమత్తా
కేకయభూపతిసుతా మదర్థం పతిపరాయణాం సాధ్వీశిరోమణిం పుత్ర
విరవహ్నిదగ్ధహృదయాం కౌసల్యాం మాతరం మమ తాదృశసుగుణ
సంపూర్ణాం సుమిత్రాంచ తవ జననీ మతీవ బాధతే యస్మా దస్మద్దే
తో స్సుమిత్రా దుఃఖార్తా న్వార్హతి తస్మా త్త్వ ముషఃకాలఏవోత్థా
య సాకేతపురీం గత్వా మద్విరహాగ్ని ప్రదగ్ధశరీరం పితరం త్వన్ముఖావ
లోకనకాతరాం మాతరం తవ క్షుద్రకర్మనిరతయా కేకయక్షితిపతి
సుతయా భర్త్సితా మతీవ మమాంబాంచ సమాశ్వాసయ స్గుణభరి
తే భరతే సంపూర్ణప్రీతింనిధాయ సుఖేనవర్తస్వాహంతు ప్రియయా
సీతయాసహ దండకాం ప్రవిశా మ్యయిబాలకాహం దుర్భాగ్యో
ఽస్మియతః పుత్రవాత్సల్యనిర్భరాయా మాతు ర్మద్వియోగదుఃఖ
మపనేత మపార మతఃపుత్రో మాదృశః కదాచిదపి మాభూ త్క

ప్యాశ్చిదపి సాధ్వీమణే శ్లోకఇతి బహుధా విలప ద్రామభద్రి స్సకల
సద్గుణసాంద్రః, అపిచ ॥౩౮౫॥

ప—పూర్వజన్మని సౌమిత్రే మాతుః పుత్రో వియోజితః।
ప్రీతిపాత్రో మయేదానీం భోక్తవ్యం తత్ఫలం ధ్రువమ్ ॥౩౮౬॥

ప—శాస్త్రజ్ఞైః కథితం సత్యం భోక్తవ్యం పూర్వసంచితం।
కర్మైవ ప్రబలం నిత్యం నవైః ప్రత్యతికషితైః ॥౩౮౭॥

శోకప్రదస్వపుత్రాయాః ప్రమదాయాః కి మంతరం।
వంధ్యాయా స్సర్వనింద్యాయా లోకేస్మి న్వద లక్ష్మణ ॥౩౮౮॥

గ—అయి బాలచంద్ర సుగుణసాంద్ర సుమిత్రానందవర్ధన మద్విరహాగ్నిప్రదగ్ధహృదయా సదయా మద్వియోగదావానల సందహ్యమానమానసం వాసవసమానబలపరాక్రమం సత్యప్రతిజ్ఞం మనోజ్ఞం పతిమాలోక్యాలోక్య తీవ వ్యధితహృదయా మద్రహితాసూమిటవీభూతాయా మయోధ్యాయాం సపత్నిపరిభవఖిన్నమనాః నిర్భాగ్యా కుసుమసుకుమారీ పతివ్రతా మమ మాతా కథంవత్స్యతి హాహా నవేద్మి భోఃకష్టం భోస్సవిత్రి అపారదుఃఖాంబుధౌ నిమజ్జితాసి దుఃఖప్రదేన మయా కింప్రయోజనమ్? ధిఙ్మాం ధిఙ్మాం లోకగర్హితం, హాతాత లక్ష్మణ క్షణార్ధేన ఏకోహంక్రుద్ధో భవిష్యామియది సకలభూమండల మయోధ్యాంచ ఛిత్వా పట్టాభిషిక్తః పిత్రోరానందం కర్తుం శక్తోపి పితువచనపరిపాలనార్థ మధర్మభయభీతః కాలాగ్నిసదృశం కోపం న కరోమీతి సకరుణం బహుధా విలప్య విజనే విపినే శోకబాష్పాకులితముఖకమల శ్శ్రీరామచంద్రః కరుణారసముద్ర స్సంభ్రాంతఇవ తూష్ణీ మతిష్ఠ ద్రజన్యామ్ ॥౩౮౯॥

గ—తదా అగ్రజభక్తిభరితో రామానుజ ఏవం విలప్యాతి దుఃఖా న్నామ్రకమిమోపవిశంతం మేఘాచ్ఛాదితమ్యామణిమివ నిస్తేజ

స్వం వ్యసనభరా జ్జనకక్ష్మాపతిసుతావక్షస్థలనివేశితశిరస మత్యుష్ణ
నేత్రోదకక్షాళితసీతాపయోధరమకరపత్రిక మగ్రజ మాశ్వాసయ
న్కృతాంజలి ర్భగవ న్నార్య ! నూన మద్య భవద్రహితా సాకేత
నగరీ నభాసతే సరసీరుహరహితసరోవరమివ, భోవీరాగ్రగణ్య మా
విషీద ఏవం భవద్దుఃఖేన ప్రజావతీంచ విషాదయసి, భవత్ప్రియసీ
ఆర్యా ప్రజావతీ భవచ్చరణనళినమధుప శ్చాహం క్షణార్ధమపి నజీ
వావో భవద్రహితౌ సకలసౌభాగ్యం భవానేవావయో ర్నగణయా
వః పితరా వయోర్థ్వ్యాం చావలోకయితు మపి నేచ్ఛావో భవద్రహి
తం స్వర్గ మపి నవాంఛావ ఇతి విజ్ఞాపయ న్నగ్రజపదనళినయుగళని
వేశితమౌళి రతిష్ఠత్ ||౩౪౯||

అనంతరం నాతిదూరవిరాజమానమహాన్యగ్రోధవృక్షమూల
విరచితాతిరుచిరకిసలయశయ్యాం ప్రియయా సీతయాసాక మభజ
ద్వత్సేన లక్ష్మణేనచ బహుప్రకార మాశ్వాసితో భ్రాతృవత్సలో
లోకనాయకో రఘునాయకః ||౩౫౦||

ప—తౌ రాఘవౌ సుగుణమౌక్తికరత్నశుక్తౌ
వీరౌ మృగేంద్రసుకుమారసమౌ దృఢాంగౌ ।
భీతిం నకించిదపి దుష్టమృగై ర్వనేస్మి
న్రాత్రించరై రభజతాం కుహకై ర్మదాంధైః ||౩౫౧||

ఆలోక్య సుప్త మవనౌ సుకుమారకాయం
రాజాధిరాజతనుజం ప్రియయా ఽనుజేన ।
సాకం పితు ర్వచనపాలనబద్ధదీక్షం
రాత్రి ర్గతైవ సదయా వ్యథితాంతరంగా ||౩౫౨||

గ—అథ తత్రైవ వృక్షమూలే నిశాం నీత్వా ఉషఃకాలే
చోత్థాయ భానా వారోహ త్యంబరమండలం విసృజ్య తం వృక్ష
మూలం గంగాయమునాసంగమప్రదేశ ముద్దిశ్యాగాధకాననం ప్రవిశ్య

ప్రియానుజాభ్యాం సాకం గచ్ఛ న్నానావిధదేశా న్నేత్రానందకరా నపూర్వా నాలోకయ న్క్షేమేణాంబరమండలమధ్యంగతే మార్తాండమండలే చండకిరణే ప్రయాగనికటంగత్వా ఉబ్రవీ త్సౌమ్యమూర్తిం సౌమిత్రిం సర్వమిత్రం దయాసముద్రో రామభద్రః ॥౩౫౩॥

పశ్యపశ్యానుజ పరితః ప్రయాగస్య ప్రసృతం హోమాగ్ని ధూమం యస్మా ద్దృశ్యతే తస్మాత్సర్వపాపనాశనసమర్థగంగాయమునాసంభేద మాగచ్ఛామ ఇతి దృఢం మన్యే ఉపిచ వారిణో రన్యోన్యసంఘట్టనజనితధ్వనిరపి శ్రూయతే దృశ్యంతేచ శమదమాదిమసకలసద్గుణభరితభరద్వాజాశ్రమవిరాజమానపుష్పఫలభరితా బహువిధా మహావృక్షాః ॥౩౫౪॥

ఏవం సల్లపంతౌ భ్రాతరౌ క్రమేణ విప్రఘోషై శ్శబ్దాయమానం హోమధూమవిరాజితం వృక్షాగ్రేలంబివల్కల మింగుదీతైలస్నిగ్ధశిలాపట్టం నిసర్గవైరీకృతస్వభావపశుపక్షిసమూహ మాశ్రమపదం ప్రాప్య మునే ర్భగవతో భరద్వాజస్య గంగాయమునాసంగమప్రద్యోతమానం స్వపక్షరిపుక్షురక్షోవక్షస్థలవిపాటనపటుబాణబాణాసనధారణౌ మృగపక్షిభయంకరౌ నిరంతరరమారమణచరణనలినయుగళమననపరాయణనారాయణభక్తాగ్రేసరవర భరద్వాజమునిపదపద్మసంసేవనకుతూహలినౌ పతిచ్ఛాయానువర్తిన్యా మైథిల్యా ఉనుగతౌ పర్ణశాలాం ప్రవిశ్య ఛాత్రమండలమధ్యసంశోభితం తారామండలవిరాజమానమివ చంద్రమసం యోగా న్నిమీలితనయన మసదృశతపః ప్రాప్తదివ్యజ్ఞానచక్షుషం వ్రతనిష్ఠగరిష్ఠం భగవంతం భరద్వాజం నమస్కృత్వా భూమౌ సాష్టాంగపూర్వం సీతాసహితౌ బద్ధాంజలిపుటౌ దూరాదేవ స్థిత్వా స్వోదంత మాదిత స్సవినయం న్యవేదయతా మాత్మనామధేయపూర్వకమ్ ॥౩౫౫॥

ప—అద్య వయం మునికర్మనియుక్తాః
మూలఫలాశనమాత్రసుతృప్తాః ।
భో భగవ న్విపినే రమణీయే
శాన్తగుణై ర్మునిభిః కృతవాసాః ॥౩౫౬॥
ఆర్యవచఃపరిపాలనశక్తాః
క్లిష్టదినాని వనేషు నయామః ।
ధర్మపథేషు నివేశితచిత్తాః
శ్రీశపదం శరణం నిరతం నః ॥౩౫౭॥

గ—సముని రపి జ్ఞానచక్షుషా శ్రీమల్లక్ష్మీనారాయణ ఏవా గత ఇతి జ్ఞాత్వా శ్రుత్వాచ తద్భాషణ మున్మీల్య చక్షుషీ నిశామ్య నేత్రానందకరం జగతః పితరం సహోదరేణ భార్యయాచాలంకృతవామదక్షిణపార్శ్వం రఘుకులనాయకం రణధీరనాయకం సీతాప్రియం రామం పాద్యార్ఘ్యాదిభి స్సంపూజ్య స్వాగతప్రశ్నాదికం కృత్వా వాసయోగ్యాం పర్ణశాలాంచ నిర్మాయ వాసార్థం జానకీజానే స్సత్కృతాతిథ్యముదిత ముపవిశంతం స్వాజ్ఞయా లోకపతిం సీతాపతి మిత్థ మబ్రవీ ద్భరద్వాజముని ర్ధర్మాన్వితం వచనమ్ ॥౩౫౮॥

భో రాజాధిరాజ దశరథాత్మజ మమమనోభిరామ రామ బహుకాలానంతరం భవద్దర్శన మభూ న్మమ సర్వమపి వనవాస హేతుభూతం చరితం భవతో వేద్మి జ్ఞానచక్షుషా ఇహ మిదానీ మిహైవ రమణీయే పుణ్యకరే గంగాయమునాసంగమే అస్మద్విరచితపర్ణశాలాయాం వస న్సుఖేనాస్మాభిస్సహ నిశ్శంకం సంచరేతి వద న్నేవ మస్తువ త్కృతాంజలిః ॥౩౫౯॥

ప—శ్రీరామచంద్ర భగవన్ రఘువంశధీర
సీతాపతే కుటిలరాక్షసమూలఘాతిన్ ।

లోకైకనాథ మధురేక్షణ మందహాస
త్వత్పాదపద్మయుగళం శరణం ప్రపద్యే ॥3౬0॥
వేదాన్తసార మహనీయ గుణాభిరామ
సౌమిత్రిపూజితపదామ్బుజ తాటకారే ।
శ్రీజామదగ్న్యపరికీర్తితదివ్యశక్తే
త్వత్పాదపద్మయుగళం శరణం ప్రపద్యే ॥3౬౧॥
పాలయ రాఘవ మాధవ శీఘ్రం
దేహి తవానఘరమ్యపదం భో ।
ధర్మగుణాన్విత లక్ష్మణపూజ్య
పాలయ మాం శరణాగత మద్య ॥3౬౨॥

వైదేహి రామవరపత్ని మనోహరాఙ్గి
మీనాక్షి చన్ద్రవదనే వరనాగవేణి ।
బిమ్బాధరే తనుకటీతటభాసమానే
త్వత్పాదపద్మయుగళం శరణం ప్రపద్యే ॥3౬3॥
సీతే మమాంబ మిథిలానగరీశభాగ్యే
లోకైకనాయకి దయాపరిపూర్ణచిత్తే ।
శ్రీరామచంద్రహృదయేశ్వరి చంద్రవంశ్యే
త్వత్పాదపద్మయుగళం శరణం ప్రపద్యే ॥3౬౪॥
లక్ష్మణ మఙ్గళలక్షణ సౌమ్య
పూర్వజభక్తిసుపూరితచిత్త ।
బాలక పఙ్క్తిరథాత్మజ ధీర
జీవచిరం సుకుమార శరీర ॥3౬౫॥
అద్యమే సఫలం జన్మ తాత మే సఫలం తపః ।
అహో ద్రాఘవలోకేశ దృష్ట్వా త్వాం జానకీపతిమ్ ॥3౬౬॥

ధన్యస్స్తుత్రహ మిదానీంతు సర్వలోకపితామహ ।
రక్షమాం కరుణాసింధో తావకం లక్ష్మణాగ్రజ ॥౩౬౮॥

౭—తదా రామచంద్రోపి భరద్వాజకృతనుతిసంతుష్టచిత్తో భోభగవ న్మునివరేణ్య భవదాజ్ఞానుసారేణ ఇహైవ వసామియది త దా ఇతస్సమీపవర్తినో ఽస్మద్భక్తిభరితా స్సకలధర్మనిరతాః పౌరా శ్శ్రుత్వా ఽత్రవర్తమానం మాం వైదేహీం లక్ష్మణంచ ద్రష్టు మాగచ్ఛంతి, శశ్వ దతో భవదాశ్రమస్థానం నరోచతే ఽస్మాకం, తస్మా ద్దేశాంతారణ్యే వాసయోగ్య మాశ్రమస్థానం ప్రదర్శయ తాం నిర్భయం వైదేహ్యాః క్రీడనయోగ్య మితి వినీతో వ్యజిజ్ఞపత్ ॥

భరద్వాజో వ్యాకర్ణ్య నీతియుతం వచనామృతం సీతాపతే రానందితచిత్తః అయిబాలచంద్ర రామభద్ర ఇతో దశక్రోశే గంధ మాదనసమీపవిరాజమానే మహాతపోధననిషేవితే అన్యోన్య మైత్రీ భావమనోహరమృగపక్షిసంకులే పుణ్యరాశావివోన్నతే మంగళద ర్శనే సర్వానువాశి న్యమితశుభదాయిని నానావిధఫలపుష్పభరిత మహీరుహాక్రాంతే అన్వర్థనామ్ని చిత్రకూటాఖ్యపర్వతే వస తాత సుఖేన సీతయా ఽనుజేనచే త్యుక్త్వా సభార్యాయ రామాయ లక్ష్మణాయచ సకలోపచారం కృత్వా విచిత్రకథాప్రసంగేన రామ మాహోషయ ద్రజన్యా మాప్రభాతమ్ ॥౩౬౯॥

నిత్యసుఖోచితో జానకీసమేత శ్శ్రీరామచంద్ర స్సోదరేణ సహ మార్గాయాస ఖిన్నోపి మహర్షివదనకమలనిర్గళితమనో హరకథామకరందపానేన నిరాయాస స్తాంరజనీం సుఖేన క్షణమివ నీత్వా ద్యుమణా నంబర మారోహతి సంధ్యావందనాదికర్మ నిర్వ ర్త్య సాక్షా ద్భగవంతమివ దేదీప్యమానం తపోధనం భరద్వాజం న త్వా భోభగవ న్నిదానీం భవదాశ్రమే సుఖేన రాత్రిం నీతా వయ

మిదానీం భవదనుజ్ఞాం పురస్కృత్య చిత్రకూటం గంతు మిచ్ఛామో
ఽతో ఽనుజ్ఞా దీయతా మిత్యప్రార్థయత్ ॥320॥

అయి కుమారవర జాహ్నవీసూర్యానుజయో స్సంగమం
ప్రాప్యానంతరం పశ్చిమదిగ్విరాజితాం నదీం కాళిందీం గత్వా ఽసదృ
శప్రవాహ మాలోక్య తస్యాస్తీరం తత్రైవ నావం విరచయ్య మహ
తీ మంశుమతీం తీర్త్వా ఽనంతరం తస్యా స్తీరే ప్రరూఢం మరకత
వర్ణశ్యామల మతఏవ శ్యామళనామకం మహాంతం సిద్ధవిద్యాధర
సంసేవితం న్యగ్రోధ మాసాద్య యదిరోచతే ఽత్రైవ వస నచేత్త్వర
తో గచ్ఛమో ఽక్రోశమాత్రా ద్ధ్వని సూర్యానుజాకూల ప్రరూఢ వేణుభి
ర్నానావిధవృక్షైశ్చ సంకులం నీలం కాననం కమనీయం నిశామయ
న్చిత్రకూట మాసాద్య మనోహరపర్ణశాలాం కృత్వా సీతయా
ఽనుజేనచ ససుఖం వసే త్యుక్త్వా చిత్రకూటమార్గదర్శనపూర్వ
కం సాశీర్వాద మనుగృహ్య కించిద్దూరం గత్వా ఽభిమానా త్తైస్సహ
స్వాశ్రమంప్రతి నివర్తమానే తపోధనే భరద్వాజే సాష్టాంగనమ
స్కారపూర్వకం తథేత్యంగీకృత్య త్రయోపి సీతారామలక్ష్మణాః
మునినా భరద్వాజేనోపదిష్టేన మార్గేణైవ ప్రయాతా వయం భా
గ్యశాలినో యతో భరద్వాజమునేః కృపాకటాక్షస్య పాత్ర మభవా
మ, ఇత్యన్యోన్యం సంభాషమాణా స్సీతామార్గానుయాయినః కా
ళిందీనదీసమీపం ప్రాప్య తస్యా మహాప్రవాహ ముద్వీక్ష్య సంతరణ
విషయే బహుచింతాపరాః క్షణకాలం తూష్ణీంభూత్వా ఽనంతరం
శుష్కవంశకాష్ఠైః కృత్వా నావం ఉశీరవేతసనవఘాసకల్పితాసనం
లజ్జమానాం సీతాం సతీమారోప్య ప్రథమం తస్యాభరణజాలం స్వా
యుధజాలంచ తన్నికటే నిధాయారుహ్య దశరథాత్మజౌ ప్రతేరా
తాం నదీం తాం ప్రఖ్యాతామ్ ॥321॥

గ—తదా జనకాత్మజాతు ప్లవే మధ్యంగతే నద్యాః కృతాంజలిపుటా నమస్కృత్య సరిద్వరాం భోః భగవతి మహనీయముని కులపవిత్రీకృతకూలే కలహంసకాంతవిమలకమలజాలలసల్లోలతరంగాకులే వయం సురక్షితం ప్రత్యాగతాశ్చేత్ త్వాం రవికులజైః పాలితం యక్ష్యే అహం భవతీం సకలపూజాద్రవ్యై రంబ పాలయ పాతివ్రత్యం రక్షాస్మాక మితిచ ప్రార్థయిత్వా అస్తౌషీ దిత్థమ్ ॥౩౨౨॥

ప—కాళింది భక్తఫలదాయిని భక్తబృందై
స్సంశోభిశుభ్రమృదుసైకతకాంతకూలె ।
కల్లోలమాలిని విశోభితరాజహంసె
మాం పాహి దేవి కృపయా నతలోకవంద్యే ॥౩౨౩॥

గ—అథ దక్షిణకూల మాసాద్య క్రమేణ తరంగమాలాసంకులాం మహాప్రవాహవతీ మంశుమతీం ప్లవేన తీర్త్వా అనంతరం యమునా మాసాద్య తరంగమాలినీ ముభయపార్శ్వవిరాజమానవనపంక్తిశ్యామాయమానా మతిక్రమ్య ప్లవా దవతీర్య తస్యాః కూల ఏవ స్థిత్వా మస్తకన్యస్తకరపంకజముకుళా స్సంతోషేణేత్థం నుతి మకుర్వన్ ॥౩౨౪॥

ప—సూర్యసుతే వినుతే నతలోకైః పంకజమధ్యవిరాజితహంసే ।
స్నానపూతజలేత్వం పాలయ మాం యమునే కమునేయే. ॥

గ—అనంతరం సూర్యాత్మజావనా న్నీలపర్ణవిరాజితం శీతలం మహావిశాలం శ్యామనామకం న్యగ్రోధ మభజ న్సీతాపి తంమహావృక్ష ముద్దిశ్య భోః భగవ న్మమ పాతివ్రత్య మచంచలం పాలయా పిచ నూతశైవ పునస్సాకేతపురీప్రవేశం కరవామయది భవదనుగ్రహా త్తదా పూజయా మ్యఖిలపూజాద్రవ్యై స్సంతోషమితి సంప్రార్థ్య సప్రదక్షిణం సాష్టాంగప్రణామం కృత్వా ఏవ మకీర్తయత్ ॥౩౨౬॥

క—అనోకహేంద్ర చంద్రమండలప్రకాంతశాఖినే
స్వీకరాయ సర్వదా మనోరథా న్ప్రదాయినే ।
నిరంతరం నమోస్తు నీలనామధేయశోభినే
దయాబ్ధయే మహాత్మనే ప్రదేహి సత్సుఖం మమ ॥౩౭౭॥

గ—ఏవం స్తుతిపరాయణాం మృదువాణీం పన్నగవేణీం రమణీం మనోహారిణీ మిందీవరనయనా మిందువదనాం కంబుకంఠీం ప్రవాళాధరాం పంకజకరాం కృశోదరీం సుందరీం పల్లవచరణాం మరాళగమనాం ప్రియసతీం సీతా మాలోక్యాలోక్యాతీవ సంతుష్టచిత్తః ప్రియానుజముద్దిశ్య అయిబాలచంద్ర భద్రంకర యాహి జనకాత్మజా నుయాయీత్ర దక్షిణాజాగరూకో ఽహమపి యువాం రక్ష న్పృష్ఠతో ఽనుయాస్యామి కోదండ్యపిచ ప్రియాయా వైదేహ్యా స్తవ ప్రజావత్యాః కాంక్షితా నఖిలా న్వన్యా న్ఫలపుష్పనిచయా న్సత్త్వమా న్మృగపక్షిగణా న్మనోహరా న్ప్రదర్శయేత్యాజ్ఞాపయ ద్రామభద్రః ప్రియానుజం ముఖనిర్జిత చంద్రబింబమ్ ॥౩౭౮॥

తదా శిరోభూషిణీకృతాగ్రజాజ్ఞే శరాసనవిరాజితకరాంబుజే సుమిత్రానందనే తథాఽఽచరతి సీతాపి తయో ర్మధ్యగా మనోరథా నఖిలా న్సంప్రాప్య సంతుష్టాంతరంగా కూజద్భ్రమరవిరాజితవికసత్కమలకింజల్కశోభికలహంసకమనీయ యమునానదీసుందరతాం నిశామయంతీ నలభాషమాణా ప్రియేణ వత్సేన దేవరేణచ సానంద మగచ్ఛ ద్యమునావనే ॥౩౭౯॥

గ—ఏవంసీతయా సహితౌ పఙ్క్తిరథసుతౌ సహోదరౌ యమునావనే శరారూ న్మృగా న్నిఘ్నంతౌ తత్రతత్ర స్వేచ్ఛయా విహారంతౌ తపనే యమునాతాతే స్వకులమూలభూతే స్వకులజరాజతనుజవనసంచరణదుఃఖేనేవ పశ్చిమాంబునిధి ముపయాతే క్వచి న్నివాసం సంకల్ప్య విశ్రాంతిసుఖ మనుభవతామ్ ॥౩౮౦॥

అంశుమ త్యంబరతల మారోహతి రామభద్రః పరిత్యజ్య
నిద్రాముద్రాం సహజం సుజనగణ్యాం వరేణ్యాం లక్ష్మణ మిత్థం ప్రా
బోధయ త్సీతాంచ ॥౩౮౧॥

ప—ఉత్తిష్ఠ లక్ష్మణ నిశామయ దేవ దేవం
మద్వంశభూషణమణిం తపసు దినేశమ్ ।
శ్రుత్వాఽద్య తాత మృగపక్షిమనోజ్ఞశబ్దాన్
యామప్రయాణసమయోఽయ మతీవ హృద్యః ॥౩౮౨॥

ఉత్తిష్ఠ జానకి గతా భయదా నిశాఽద్య
ప్రోన్మీల్య నేత్రకమలే ద్యుమణిం ప్రపశ్య ।
అస్మత్కులాదిపురుషం జగతాం సునేత్రం
పూజ్యం ప్రియే కురు నతిం పురతః ప్రయామః ॥౩౮౩॥

తచ్ఛ్రుత్వా శుభవాక్యంతు రామస్యాచారవేదినః ।
సర్వమిత్రంతు సౌమిత్రి ర్మైథిలీచ గుణోజ్జ్వలా ॥౩౮౪॥

శ్రీపతే ర్లోకనాథస్య నామస్మరణపూర్వకమ్ ।
ఉత్థాయ నత్వా రామస్య తస్థతు శ్చరణాంబుజే ॥౩౮౫॥

గ—తదను తే సర్వే కాళింద్యాం నద్యాం స్నాత్వా సంధ్యావందనాదికం కృత్వా పాదచారేణ మునినోక్తమార్గేణైవ చిత్రకూట ముద్దిశ్య ప్రయాతా స్తద్గిరిపరిసరకానన విరాజమాన వివిధ సుగంధిమనోహరపుష్పలతావృక్షాన్ స్వాదుఫలభరితాన్ ననేకా నాహారార్థ ముడ్డీయమానాన్ ఖగాంశ్చాంబరస్థలే కలకలారవరమణీయ పక్షిసంకుల కాంతారకుంజగిరికందరాదిషు సంచరతో బహువిధమృగా న్పశ్య న్నన్యోన్యం కథయ న్త స్తద్గుణా న్క్రమేణ చిత్రవిచిత్రవృక్షలతామృగపక్షిభి ర్విచిత్రతరకూటం చిత్రకూటగిరిం ప్రాప్య గిరే స్సౌభాగ్యం మాహాత్మ్యం రామణీయకంచ శ్లాఘయ న్నత్రైవ తపోధన నివాసపవిత్రీకృతే సర్వమనోహరే ఽంబరతలవిరాజమానేంద్రధను

స్సంఘర్షణాజ్జాతనీలిమాది గైరికాదిధాతువిరాజమానశిఖరే చిత్రకూ
టే వసామ స్తత్రాయమేవ యోగ్యో ఽస్మాకం వాసస్యేతి ప్రవదంతః
కృతాంజలయ స్సర్వే ప్రణమ్య మునే ర్వల్మీకసంభవస్య ఆశ్రమపదం
నిర్వైరపశుపక్షినిషేవితం మూర్తిమంతం శాంతిగుణమివ కాంతం
ప్రవిశ్యాత్ర దర్భాసనాసీనం సాక్షా దగ్నిమివ జ్వలంతం వల్మీక సం
భూతం తపోధనం నిర్జితమదనం ప్రణమ్య శిరసా ఽంజలిం కుర్వాం
త స్తస్థుః ||౩౮౬||

అయి లక్ష్మణాస్మాకం నామధేయ ముదంతంచాస్మై భగవ
తే వాల్మీకిమునయే నివేదయేత్యాజ్ఞాపయతి రఘుపతా వగ్రజాజ్ఞాను
సారేణ వ్యజిజ్ఞప ల్లక్ష్మణ స్సువిచక్షణః ||౩౮౭||

గ—తదా తపస్విసత్తమో వాల్మీకిముని రభ్యాగతం సీతా
పతిం సర్వలోకపతిం జ్ఞాత్వా ప్రముదితాంతరంగ స్సకలధర్మపారగ
స్సంపూజ్యార్ఘ్యాదిభి రుపవేశయ న్నాసనే సీతాలక్ష్మణసహితం
కాకుత్స్థం కుశలప్రశ్నానంతర మిత్థం స్తుతి మకరోత్ ||౩౮౮||

ప—నమః ప్రతప్త శత్రవే నమః ప్రచండబాహవే
నమో హసన్ముఖాయ తే నమ స్సదా జగత్పతే।
నమో భవాబ్ధితారిణే నమ స్స్వదాసరక్షిణే
నమ స్సుబాహునాశినే నమో ఽర్థికల్పశాఖినే ||౩౮౯||

వందే రామం జానకీ ప్రాణకాన్తం
దేవాధీశం రేణుకాపుత్రగీతమ్।
వందే పూజ్యం తాటకాధ్వంసినం తం
కౌసల్యాంబాప్రీతిపాత్రం శరణ్యమ్ ||౩౯౦||

శ్రీరామచంద్ర పరిపాలయ మైథిలీశ
బ్రహ్మాండనాయక శరణ్యకృపామ్బురాశే।

గౌరీశచాపవరిఖండనజాతకీర్తేః
శ్రీగౌతమప్రియసతీమణిశాపనాశిన్ ॥౩౯౧॥

౧—అథ వాల్మీకినా ఽఽజ్ఞప్తే కాకుత్స్థే సుమిత్రాసుత మనుజాత ముద్దిశ్య అయి వత్స దృఢతరకాష్ఠైః మనోహరపర్ణై శ్చావసథం కుర్వస్మాక మత్రైవ వసామ సుఖేనేత్యాజ్ఞాపయతి భరతాగ్రజే రామానుజ స్తత్క్షణమేవ అగ్రజాజ్ఞానుసారేణ కృత్వా పర్ణశాలాం విశాలాం సర్వానుకూలాం వ్యజిజ్ఞప ద్రఘుకులతిలకాయ మైథిలీశాయ రామాయాంజలిం బధ్వా ప్రణతి పూర్వకమ్ ॥

అథ సీతాసమేతో దశరథసుత శ్రీరామచంద్రోఽపి సహాస్థాయానుజనిర్దిశ్యమానం మాల్యవతీనదితీరవిరాజమానం మనోజ్ఞపర్ణకుటీర మాగత్య వాస్తుశమనంకృత్వా యథాశాస్త్రం ఐణేయమాంసాదిభి రనుజేనాహృతై ర్వాస్తుదేవాదిపూజనపూర్వకం పర్ణశాలాప్రవేశ మకురుత ॥౩౯౩॥

ఏవ మనుజనిర్మితపర్ణశాలాయాం సానుజః కౌసల్యాత్మజ శ్రీరామ స్సీతయా వినీతయా సహితో నిర్మలజలమాల్యవతీమృదుసికతారమణీయతీరే విహరన్ చిత్రకూటగిరిరమణీయతాం సరిద్వరామనోహరతాంచ దృష్ట్వా శ్లాఘయ న్పరస్పరం చిర మరమత రఘూద్వహః ॥౩౯౪॥

ఇతః కాకుత్స్థే దక్షిణకూలస్థే రామవిరహదుఃఖ మసహమానే గుహేఽపి సుమంత్రేణ మంత్రివరేణ సహ బహుతరం విలప్య స్వాలయం గతే సుమంత్రశ్చ కథమ ప్యనునీయ గుహ మశ్వాంశ్చోదయ న్వనగిరిదుర్గనదీనగరగ్రామాదీ నతిక్రమ్య తృతీయదినసాయాహ్నసమయే సర్వత్ర రామశోకనిమగ్నా ముత్సవరహితాం కైకయసుతానిందావాక్యపరిపూర్ణాం నిరానందా మయోధ్యాం ప్రవిశ్య మనోభిరా

మేరా రామః క్వతత్రత్రేతి స్వాలోకనతృష్ణయా త్రాక్రోశ్య సరోదన మాధావమానై స్స్వరధనికటం రామవిరహదుఃఖపరిపూర్ణాంతఃకర ణైః పౌరై ర్నివిడీకృత రాజమార్గా నతీత్య మహారాజప్రాసాదం ప్రవిశ్య జ్ఞాత్వా తత్రస్థైః క్షితిపతిం కౌసల్యాసదనవర్తినం తత్రైవ కౌసల్యాలయం ప్రాప్య రథా దవసహ్యా దుఃఖపరిపూర్ణ మంతఃపురం ప్రవిశ్య రామరామేతి విలపంతం సతీశిరోమణికౌసల్యాంకే నివేశిత శిరోభాగం సర్వమిత్రసుమిత్రయా పరిసేవితపాదపద్మయుగం నాకలో కగమననిశ్చితచిత్తం కోసలపతిం చక్రవర్తినం దృష్ట్వా నత్వాచ దుః ఖాశ్రుషూళితచరణకమలరజోనికరః కృతాంజలి ర్విజ్ఞాప్య సీతాపతే ర్వచనం ధర్మహితసంపూర్ణ మధోముఖః ఖిన్నో ఉతిష్ఠత్ ॥౩౯౫॥

యదా సుమంత్రస్య ముఖభావేన దుఃఖనిచయవచనేనచ ద్విగు ణీకృతశోకసంమూర్ఛయా భూమౌ నిపతితో భూపతి స్తదాంతః పురే ఆక్రందనేనాక్రామతి తాభ్యాం కౌసల్యాసుమిత్రాభ్యాం తై త్యోపచారాదిపూర్వక ముత్థాపిత స్సమాశ్వాసిత స్సంభాష్యతా మ యాభిరామరామవృత్తాంతం సూతేన సుమంత్రేణ నిర్భయ మత్ర కై కేయీ నాస్తీత్యుదాహరణ సంభ్రాంతఇవాతిష్ఠ ద్యదా కౌసల్యా పి తాదృశ మవనీశ మవలోక్యావలోక్య దుఃఖ మసహమానా క్షితి తలే ఉపత ద్విసంజ్ఞా తదైవాంతఃపురం శోకసాగరనిమగ్నం రామ రామ మహారాజ మహారాజ్ఞి కౌసల్యే త్యుచ్చై రాక్రుశ్య రురోద॥

భో మంత్రిసత్తమ సుమంత్ర? కుత్రవా మమ ప్రాణరూపం సుందరరూపం సీతాభిరామం రామం లక్ష్మణం శుభలక్షణం విసృ జ్యాగతోసి సుకుమారై ః కథం సహ్యేతే వనవాసక్లేశః హా విధే ర్విల సిత మాశ్చర్యం కష్టంభోః కష్ట మపిచ తైః కింవా కథిత మిత్యాపృ చ్ఛ ద్దుఃఖాభిత ప్తః పంక్తిరథః క్షితిపతిః; తదా సుమంత్రో ఉపి ॥

దేవాస్మాసు సర్వేషు ఇతో గంగాతటమాసాదితేషు తత్ర వార్తవ్యేన గుహేనానీతవటక్షీరేణ క్షీరాభిషేకోచితాని చికురాణి జటిలా న్యకురుతాం రామలక్ష్మణౌ వపిచ భో రాజన్ లక్ష్మణస్యాగ్రజభక్తిం కింవదామి సీతారామసేవయా ధన్యఏవ సః ॥౩౯౭॥

ప—నిద్రితౌ వృక్షమూలే తౌ రక్షన్ తిష్ఠతి లక్ష్మణః ।
అస్వప్నో జాగరూకశ్చ నిశాయామపి సేవతే ॥౩౯౮॥

గ—భో ఆర్య గురుం పితరం మాతృవర్గంచ మద్వాక్యేన నత్వా కుశల మపృచ్ఛమితి మాతృవర్గే సమత్వేన వర్తితవ్యమితి సకలసద్గుణభరితాయ భరతాయ నివేదయేతిచ మా మాజ్ఞాపయతి సుగుణసాంద్రే శ్రీరామచంద్రే కంచుకవినిర్ముక్తమహాసర్ప ఇవ శ్వసనోత్కపతామ్రాయితేక్షణో లక్ష్మణోపి దంతాన్ కటకటాపయిత్వా యుతః కేనాపరాధేన నిరపరాధ్యగ్రజో మమ ప్రవ్రాజితో వనవాసార్థమతో మమ సర్వవిధబంధు స్సీతారామఏవ నతు దశరథో రాజేత్యవోచత్ సీతాపి శిరీషకుసుమసుకుమారీ నావోచత్ కించిదపి దుఃఖాతిశయేన భ్రాంతచిత్తేవ తిష్ఠ త్తూష్ణీం పశ్యతో మమ కృతప్రయాణస్య దుఃఖాశ్రుపూర్ణాక్షియుగళం వదనం ముముచు స్సర్వే తే కరుణార్ద్రచిత్తా బాష్పోదక ముష్ణమ్ ॥౪౦౦॥

అథ తౌ జటావల్కలచీరధారిణావపి కోదండధారిణౌ సదా సుఖార్హయాపి నిరతదుఃఖతమారణ్యనివాసకృతచిత్తయా సీతయా సాకం వ్యాధపతినా గుహేనానీతనావ మారుహ్య ఆయిసుమంత్ర మంత్రిసత్తమ మాముపమారుద పత్తనం గత్వా మచ్ఛోకాభితప్తౌ జననీజనకౌ సమాశ్వాసయేత్యాజ్ఞాప్య మాం సబలాత్కారం ప్రేషయిత్వా క్రమేణ గంగా ముత్తీర్య గతౌ ప్రయాగాభిముఖం సాశ్రుముఖం పురత స్సౌమిత్రి రనంతరం జనకభూపతిపుత్రీ తత్పాలనపరః కౌసల్యాకుమారః పశ్చాదేవం ప్రయాతాస్తే దృష్టిపథ మతిక్రమ్య

మనూనంతర మహమపి కఠినతమహృదయః కృత్వాంజలిం తేభ్య స్తాన్విసృజ్య రామవిరహాభితప్తా న్హయా న్బలాత్కారేణ రథే యోజయిత్వా శృంగిబేరమాసాద్య సీతాపతి ర్మాం పునశ్శ్వఃప్రాపయే దిత్యుత్కంఠయా ఉపైత్రీవ గుహేన సాకం కంచిత్కాల ముషిత్వా నిరాశయా ఉస్మాత్ప్రయాత శ్శ్రీరామవిరహదుఃఖాకులాఖిలవిష యా న్భవతో తిక్రమ్యాగచ్ఛంరాజధానీ మయోధ్యాం పరబలాక్రి మణాసాధ్యాం నిరానందాం కైకేయీనిందావచన పూర్ణాం మద్రి ధావలోకనక్షణమేవ క్వరామః క్వరామ ఇత్యాపృచ్ఛ్య ససంభ్రమ మాయాతై ర్మత్సమీపం జనై రాకులామితి భృశంరురోద ॥౪౦౧॥

సుమంత్రేణ విజ్ఞాపిత మేతాదృశం కర్ణకఠోరం క్రూరతరం వచన మాకర్ణ్య అతీవదుఃఖితో వినీతం సూత మిద మకథయ దయి సూతాగ్రిగణ్య మందమతిరహం కామవశగః స్త్రీవ్యామోహా త్కృ త్యాకృత్యవివేచనశూన్యో మూర్ఖజనశిరోమణ్యాః కైకేయ్యాః పాపీ యస్యాః వరవ్యాజవచనరజ్జుబద్ధః పౌరజనై ర్మంత్రిభి ర్వృద్ధైశ్చా చార్యైశ్చ న మంత్రయిత్వా పూర్వం దేవాసురసమరే కృతసాహా య్యై కైకేయ్యై ప్రదత్తవరపరిపాలనార్థం జ్యేష్ఠం గుణగరిష్ఠం కులప్ర దీపం చక్రాధిపం రవివంశమణిం సీతారమణం సర్వజనమనోభిరామం రామం మన్నయనకువలయతారాధినాథం కోసలపతిసుతాసుతం రా జ్యాభిషేకాయ గృహీతవ్రతమపి చతుర్దశవత్సరాణి మునిచర్యయా దండకారణ్యాం వసేతి కఠినతమ మాజ్ఞాప్య ప్రేషయిత్వా ఉరణ్యం వసామ్యహం చంద్రశాలాయాం చంద్రవదనాభిః పూర్ణాయాం హా హా భవితవ్యతా కేనాపి దురతిక్రమా హాసుమంత్రాస్మద్వంశప్రశా శార్థమేవ కైకేయ్యాః పాణిగ్రహణ మభూ న్మమేతి నిశ్వస్య దీర్ఘ ముష్ణంచ అయి మిత్ర సుమంత్ర రామభద్రముఖచంద్ర మపశ్య

క్షణమపి ప్రాశ్య ధారయామ్యతః కించి త్సుకృతం మయా కృతంచే ద్బ్రహ్మర్షిగామినా గతేన ప్రాపయాశు మద్వచనపరిపాలనబద్ధదీక్షం పద్మాక్షం లక్ష్మణపాణిపరిచరితచరణనళినం కౌసల్యానందనం జానకీక్రీడానందితమానసం నచే ద్గమిష్యామి యమసదనం బ్రవీమి సత్య మయి ప్రియే సకల సద్గుణాకరే తాదృశగుణసుమిత్రాసమేతే ఈదృశదుఃఖార్తం పితరం నజానాతి రామచంద్రః కథం ధాత్రయామ్య సూర్య రహితో రామచంద్రేణ వద భామినీతి ॥౪౦౨॥

ప—హా రామభద్ర జననీనయనాబ్జమిత్ర
ప్రోత్ఫుల్లపద్మనయన ప్రియపుత్ర తాత ।
చంద్రాననం తవ కథం మమ తోషహేతుం
నాలోకయ న్నిహ వసామి నయస్వ భో మామ్ ॥౪౦౩॥

ఏవం విలప్య కరుణం క్షితినాయకో ఽసౌ
భూమ్యంగనాంకవినివేశితదివ్యమౌళిః ।
మూర్ఛా మవాప సుతశోకవితప్తకాయో
హా ఽంతఃపురం త్వభవ దార్తరవం తదైవ ॥౪౦౪॥

దృష్ట్వా తదా ప్రియతమా రఘువీరమాతా
సాధ్వీ పతిం ప్రియతమం స్థవిరం విసంజ్ఞమ్ ।
స్వాంకే నిధాయ విలలాప భృశం స్వపత్యు
ర్మౌళిం మనోజ్ఞనవరత్నకిరీటకాంతమ్ ॥౪౦౫॥

హా నాథ కోసలపతే సురరాజమిత్ర
ప్రోత్ఫుల్లయాశు నయనాబ్జయుగం దయార్ద్రే ।
ఆశ్వాసయాద్య సుతశోకదవాగ్నితప్తాం
మా మార్యపుత్ర సచివోత్తమ మాలపస్వ ౪౦౬॥

గ—ఏవం బహువిధం విలప్య హా కష్టం సుమంత్రమన్త్రిసత్తమ నయస్వ మామపి పుత్రసన్నిధిం సనాథా మప్యనాథామివ స్థితాం

సీతాపతే ర్లక్ష్మణాగ్రజస్య నికట మతిశీఘ్రం నచేత్ప్రాపితా స్వరిస్య
జామి క్షణమపి నజీవే రామభద్రముఖచంద్రావలోకనంవినా ఉతశ్శీ
ఘ్రగామినా రథేన దండకారణ్యం ప్రవేశయేతి సరోదనం విలప్య గృ
హీతేవభూతేన భ్రాంతచిత్తేవోన్మత్తేవ ధరణ్యాం నిపత్య లుఠంత్యాం
ధరణీపతిపత్న్యాం రామభద్రజనన్యాం కౌసల్యాయాం మంత్రిజ్ఞ
స్సూతోత్తమ స్సమాధాయ రాజాధిరాజపట్టమహిషీం మహనీయా
నందితచరితాం పూజ్యతమాం మాతరం రఘునందనస్య బధ్వాఽంజ
లిం ప్రణమ్య దేవి రోదనం పరాకురు సమాశ్వసిహి తనుజాతవియోగ
దుఃఖార్తం భర్తారం పశ్య శైత్యోపచారంచ సమాచర ధారయ ధై
ర్యంపతి మనుసృత్య అరణ్యం ప్రయాతయా పతివ్రతాగ్రేసర్యా జనక
సుతయా సీతయా సమేతౌ రామలక్ష్మణౌ వన్యోన్యబద్ధమైత్రీభావౌ
స్వపుటభేదనఇవారణ్యే దండకనామ్న్యఖిలానాం వన్యానాం మృగప
క్ష్యాదిప్రాణినాం వృక్షలతాదీనాం నామాని గుణాంశ్చ ప్రదర్శయం
తౌ జనకనందిన్యై వనవిహారకుశలావై తత్తత్తత్త్వవేదనోత్సుకా
వై యద్వదంతఃపురే తద్వద్వనేపి గహనే నిరతం సంతుష్టాంతరంగా
వై మూలఫలాశనౌ శరాసనవిరాజితామలపాణికమలావపి మునివే
షధారిణౌ తాతపాదాజ్ఞాపరిపాలనబద్ధదీక్షౌ నచింతయ నచింతయాం
బ భ్రాతరావితి నివారితాపి బహువిధం తేన సూతేన నాత్యజ
ద్రోదనం మూర్ఛితం పతి మవలోక్యావలోక్య ద్విగుణీకృతశోకా
హానాథ హానాథ సుతవిరహప్రదగ్ధహృదయాం భవదైకజీవనాం మా
మనాథా మాలోకయాశు కృపయాస్మిల్యా పుండరీకనయనే హారా
మ హాలక్ష్మణ హాహా జనకనందిని పశ్యత పశ్యత రాజానం విచే
తనం మామపి దుఃఖితాం నిగళితికాం దర్శయత దర్శయత భవ
న్ముఖేందు మండల మరం నచేద్యమనిలయగామినీ భవామీ త్యరుద
ద్బహువిధం భూభృద్రమణీ సతీశిరోమణి శ్రీరామసవిత్రీ ॥౮౦౭॥

అపిచావలోక్య మహర్షి శాపవశాదవనిం ప్రాప్తమివామరేన్ద్రం దేదీప్యమానం నిర్జితాఖిలారిబలం ప్రాణవల్లభం పశ్యన్తీ తమేవోద్దిశ్య భోః ప్రాణనాయక కోసలాధినాయక జగద్విఖ్యాతకీర్తే సుందరమూర్తే దయాసౌజన్యసౌహార్దాదిసద్గుణభరితౌ నిత్యసుఖోచితౌ సుకుమారశరీరౌ రాజాధిరాజకుమారావపి వినీతౌ పుత్రోత్తమౌ ప్రేమపాత్రౌ వార్యపుత్ర భవత శ్శిరీషకుసుమసుకుమారశరీరయా సదాన్తఃపురవాసిన్యా నిఖిలసుఖోచితయా పాతివ్రత్యాది సకలసద్గుణాభరణాలంకృతయా జనకభూపతిసుతయాపి భీకరరాక్షసమృగపక్షినిబిడితం నిమ్నోన్నతభూభాగం మహద్వృక్షలతాగుల్మకంటకాశ్మనదనదీపర్వతాదిభి ర్గంతు మశక్యం దండకారణ్యం గతయా వల్లభపరిచర్యార్థం తరుణ్యా రమణీశిరోమణ్యా ఉన్మత్కులప్రదీపయా సీతయాసాకం కథం ప్రేషితౌ భవతా నిష్కరుణం నిరతనిశాచరపిశాచభూతభేతాళ ప్రేతావాసం నిర్జనం మహావిశాలం దండకావనం హాహా కథం వా వసతః వన్యాహారతృప్తౌ కఠినతమావనిశయనే సుప్తౌ వన్యసత్త్వభీకరరవభేదితచిత్తాం మునిసతీమివ వన్యాహారాభిరుచిం తత్ప్రరుచిం సీతా మాశ్వాసయన్తౌ పరివిమర్దన ప్రచండబలదోర్దండోపధానౌ మత్ప్రాణస్వరూపిణౌ రామలక్ష్మణౌ ॥౪౦౮॥

ప — హా నాథ చంద్రవదనం కమలేక్షణం తం
సౌమ్యాకృతిం మధురభాషిణ మార్యపుత్ర ।
రామం సుతం సుజనమానసతోషిణం హా
ప్రేక్షే కదా ప్రియతమం వన కోమలాంగ ॥౪౦౯॥

నూనం వదామి హృదయేశ్వర చక్రవర్తిన్
వజ్రేణ నిర్మిత మిదం హృదయం మమాద్య ।
కోవా విదారయతి శూరతమో మహాత్మా
నాలోకయామి పురుషం బత తాదృశం తు ॥౪౧౦॥

గ—భోః ప్రాణనాయక యతో గుణశాలి పితృభక్తిపరాయ
ణో జ్యేష్ఠోఽపి కుమారః ప్రేషిత స్త్రీవ్యామోహా ద్విస్మృతధర్మేణ
భవతా ఽతో హన్త హతాస్మి నిర్గతికా ఽహం కింకరవాణి
క్వవా గచ్ఛామి సతీనాం ప్రథమా గతి ర్భర్తా ద్వితీయా త్వాత్మ
సంభవ స్తృతీయాస్తు బాంధవా ఇతి శ్రూయతే కిలై సంపతి పతిపు
త్రరహితా కథం ధారయామి జీవితం సర్వనాశ మభూ త్కష్టం హా,
హృష్టచిత్తా భవతు భవత్ప్రియసీ కైకేయా పుత్రేణ సాకమితి బహు
ధా విలప్య ధరణ్యాం నిపత్య లుంఠమానాయాం ముక్తకంఠం ప్రరు
దంత్యాం కౌసల్యాయాం నిశమ్య దారుణం సంభాషణం రామమా
తు ర్బహుదుఃఖితః క్షణకాల మవాప్య మూర్ఛా మనంతరం పూర్వ
వయసి కృతం స్వదుష్కృతం స్మరన్ రురోద భృశం ముక్తకంఠం
నరనాథో దశరథః కంపమాన స్తదా పార్శ్వస్థితాం దయితాం
రామజననీ మవోచ దంజలిం విరచయ న్నధోముఖో ఽనుగ్రహార్థం
దుఃఖావరుద్ధకంఠః ప్రియాం పశ్య న్నయి ప్రాణేశ్వరి క్షమస్వ మ
మాపరాధం ప్రణమామి, త్వమఖిలభూతదయాపరా పరోపకారిణీ
మన్మనోహారిణీ సతీశిరోమణి రత స్త్వాదృశీనాం సతీనాం పతిరేవ గతి
ర్నిర్గుణోఽపివా సద్గుణోఽపివా నిర్ధనోఽపివా సధనోఽపివా కురూపీవా
సురూపీవా సాక్షాద్దైవతం నను పతి ర్నారీణాం పతివ్రతానా మయి దేవి
సర్వం పాతివ్రత్యధర్మం విదితమేవ భవత్యా స్తథాపి కిమర్థ మేవం
ప్రలపసి నిర్మర్యాదం వృద్ధం ప్రియాత్మజవియోగదుఃఖాగ్నిదగ్ధం
బహుదుఃఖిత మయి భామిని త్వాదృశానాం సకల ధర్మజ్ఞానా మీ
దృశం భర్తృభర్త్సనం నయుక్తం ఖలు ॥౪౧౧॥

తదా ఽఖిలమపి దుఃఖసంపూర్ణం వచన మాకర్ణ్య ప
త్యుః కృతాంజలే రవనీపతేః ప్రియస్య సుదుఃఖితా కౌసల్యా లజ్జ

మూ ఽవాఙ్ముఖీ బాష్పపూర్ణేందీవరనయనా శిరస్యంజలిం కుర్వాం
తీ ప్రణమ్య పదనళినయుగళే ప్రాణనాథస్య సరోదనం పాతివ్రత్యభం
గభయభ్రాంతా దుఃఖావరుద్ధకంఠా స్ఖలితాక్షరం వ్యజిజ్ఞపత్ ॥౪౧౨॥

భో ఆర్యపుత్ర! మన్నేత్రశతపత్రమిత్ర ప్రసీదాభ్యర్థయే కరకమ
లముకుళకమనీయమాళిం భవచ్చరణనళినయుగళే సమర్ప్య పత్యుః
ప్రసాదనానర్హా నారీ హతకత్యైవ నసంశయః యతో హతాస్మ్య
హం సకలధర్మజ్ఞాపి పుత్రవిరహశోకోపహతప్రజ్ఞయా వాచ్యావాచ్య
వివేచనరహితా ధర్మజ్ఞం భవంతం సత్యభాషిణమితి జ్ఞాత్వాపి పుత్ర
శోకా ద్దారుణం భాషణమవోచం, హా శోకసమానో రిపుర్నాస్తి
లోకే, సర్వసౌభాగ్యం ధైర్యస్థైర్యశమదమాదిసకలసద్గుణమపి నాశ
యతి శోకో ఽతిశీఘ్రం, యమనియమాదియోగనియతా ఽపి యో
గినో మహాతపస్వినః ప్రపీడితాః కోపేన, హా ప్రాణనాథ మమాస్య
శోకోపహతాయాః పంచదివసా అపి పంచయుగానివాభూవన్ రామభ
ద్రవనగమనదిన మారభ్య ఏతత్క్షణావధీతి ధరణ్యా మలుఠ ద్ధరణీపతి
రమణీ ॥౪౧౩॥

ఏవం సంప్రార్థయిత్వా రుదంత్యాం కోసలపతిసుతాయాం
స్వకులజనుషా మాలోకయితుం శోక మసహిష్ణావివోష్ణరశ్మౌ పశ్చి
మాంబుధిం ప్రవిశతి శోకసఖీ రాత్రి రాగతా హా, భూపతిరపి దుఃఖా
తిరేకేణ నిద్రా మవాప్య తద్దైవాదుద్బుద్ధ్య క్షణార్ధకాలే శోకా
ద్ధా రామరామేత్యాక్రుశ్య సరోదనం పుత్రశోకార్తాం కోసలరాజపు
త్రిముద్దిశ్య హంత అయి మఙ్గళస్వరూపిణి కల్యాణి మన్మనోహారిణి
లోకే తావత్సకలజనై రపి పూర్వజన్మనికృతం కర్మావశ్య మనుభోక్త
వ్యం శుభం వా ఽశుభం వా యతో మయా పూర్వజన్మని పుత్ర
వియోగః కృతః కస్యచి దత ఇదానీ మసహిష్ణుమతిదారుణం పుత్ర

వియోగదుఃఖ మనుభవామి యద్దిన మారభ్య నచేత్పట్టాభిషేకార్హం జ్యేష్ఠం సర్వానందితాఖిలసద్గుణవంతం ప్రియతమం సుతం కుతః ప్రేషయిత్వా కఠినతమారణ్యవాసాయ కఠినహృదయః పశ్చా ద్వ్యధా శోచామి భామిని వివేకశూన్యః ప్రియే శృణ్వవధానేన పూర్వవయసి మయాకృతం పాపచరితమ్ ॥౪౧౪॥

అయి వల్లభే త్వద్వివాహాత్పూర్వం యువరాజపదవ్యాం శబ్దవేధీతి ప్రఖ్యాతయా విద్యయా మ త్త స్సర్వదా నిశి మృగయావిహారకుశలో ఽహ మేకదా విరహిజనసంతోషప్రదే శిఖిచాతకమండూకసారసహంసాదిసంతోషవిధాయిని మందీకృతరవికిరణే చంచలాచయరుచిరే మేఘఘర్జనవిదళితదిగ్భాగే సజలమేఘజాలమనోహరే వర్షాకాలే మృగయావిహారోత్సుకో బాణాసనవిరాజితపాణిః క్షపాయాం రథమారూఢ స్సరయూం ప్రాప్యోదకపానార్థ మాగతా న్వనమహిషగజాదీ న్హంతుకామః కుత్రచి ద్గుల్మసంఛాదితః కార్ముకారోపితశిలీముఖో జాగరూకతయా స్థితో ఽహం నిశాయాం జలార్థమాగతా ననేకసత్వా న్హత్వా పూర్యమాణఘటశబ్దం శ్రుత్వా ఽంధకారే సత్వదర్శనాశక్త్యా మత్తగజేంద్రజలపానమితి జ్ఞాత్వా శీఘ్రత శ్శబ్దవేధిం శరాసనే సంధాయ శబ్దమేవ లక్ష్యం కృత్వా యదా ఽపాతయం బాణం తదైవాజని హాహా హతోఽస్మీతి సకరుణం వచన మంభసి నిమజ్జతః పురుషస్య శరవిదీర్ణహృదయస్య నిశమ్య సంభ్రాంతచిత్తో యావజ్జాగరూకతయా దత్తశ్రుతి రతిష్ఠం తావదేవ పునరభూ న్మానుషీ వాక్, హా కిమర్థం మహాతపస్వినోః పిపాస్వోః పిత్రో ర్వార్ధకాతిశయేన సంచారాసమర్థయో రేకపుత్రయో మ ర్దేకజీవినోః కుంభేన జలం పూర్యమాణే సరసి జటావల్కలమాంజిదండకమండలుధారిణి వన్యఫలమూలాశనజీవిని వననివాసిని నిరపరాధిని మాణవకే తపస్వినా పితృభక్తిపరాయణే మయి

మహాసర్పసమాన శ్శరః పాతితః కేన పురుషేణ పాపీయసా కిమప
రాద్ధం మయా తస్య నశోచే జీవితక్షయే మమాద్య ఇతఃపరం
మత్ప్రాణోత్క్రమణాదనంతరం కథం జీవతః పితరౌ వృద్ధౌ పుత్రశో
కప్రదగ్ధౌ రక్షకాంతరరహితౌ మాంవినా అతః ప్రశోచే హాహా విధి
విలసిత మాశ్చర్య మాశ్చర్యం కింకరవాణి బాణప్రపీడితాసు నిపతి
తో ఽస్మి సరసి మమేదృశస్యోదంతం మమర్మాభిఘాతినం కోనా
నివేదయతి పిత్రో శ్శీఘ్రం హాకష్టం ప్రాణా స్త్వరయంతి ప్రయాతు
మితి ॥౪౧౫॥

అయి కోమలాంగి ఆకర్ణ్య తాదృశం దీనం మర్మచ్ఛేది
వచనం భయేన కరుణయా చ వ్యథితాంతరంగః కంపమానహృదయో
భువి నిపాతితశరకోదండతూణీర స్తపస్విభయజనితకాయకంపేన తం
దేశ మాగమ్య సరయూతటే శాపోపహతాగ్నిమివ నిపతితం ప్రసారి
తకరచరణం ప్రయాణోద్యుక్తప్రాణం కేశావృతముఖమండలం భ్రా
మితనేత్రయుగల మంబరా ద్ధరణిమండలం ప్రత్యాగతమార్తాండమివ
దేదీప్యమానం తేజసా సుందర మృషికుమారం భగ్నజలభాండం
చావలోక్య సంభ్రాంతచేతసి మయి స్థితే ప్రదహన్నివ చక్షుషా
మా మవలోక్య భవతః కిమపరాద్ధం మయా తపస్విబాలేన నిరపరా
ధినా జలాహరణార్థ మాగతేన పూజ్యయోః పిత్రో ర్నిమ వద
రాజన్ మద్ధననే పితరావపి హతా వేకస్యార్థేనం ద్వావపి తౌ
తపస్వినౌ వృద్ధౌ హతౌ హాహాకష్టం కథంవా వేత్తః ప్రతీక్షమాణౌ
మదాగమనం పిపాసూ వృద్ధదంపతీ అంధౌ తపోబలేన సర్వజ్ఞావపి
అజానానౌ మా మీదృశదురవస్థానిపతితం స్వర్గారోహణసిద్ధం
బతోత స్త్వమేవేతో నాతిదూరవిరాజమానాశ్రమే సపత్నీకం సా
క్షాదగ్నిమివ జ్వలంతం మదాగమననిరీక్షణరతం తాతపాదం మమ
త్వరితం గత్వా ఽఖిల మేతద్విచారం నివేదయ నచే త్త్వాం నదదాతి

శాపం ప్రసాదితో భవతా శీఘ్ర ముద్ధర హృదయంతుద మతిదారు
ణం బాణం వక్షస్థలా న్మే నసహే వేదనం త్వన్మనోగతాం చింతాం
వేన్మి రాజన్ శరోత్క్షేపణా ద్గతాసుం మా ముద్దిశ్య నానుచింతయ
బ్రహ్మహత్యా జనిత పాపా న్నబ్రాహ్మణో௨హమపితు వైశ్యేన
జాతో శూద్రాయా మతో న త్రాసకారణ మత్ర ధైర్యావలంబీ
ఉత్క్షిప రఘుక్షితి రఘుక్షితి శల్యమితి వద న్బహుకష్టం ఘూర్ణమాన మవని
తలే వేదనా చ్ఛరస్య నానుకంపేన మయోద్ధృతశర స్తత్క్షణేనైవ
పశ్య న్నేవ మాం తత్యాజాసూ నృషిపుత్రః పవిత్రచారిత్రః ॥౪౧౬॥

ప—ద్రష్టుం కష్ట మభూ ద్దేవి తాదృశం మునిపుత్రకమ్ ।
గతాసుం వ్రణగాత్రంతు సౌమ్యం నిరపరాధినమ్ ॥౪౧౭॥

గ—అయి మానిన్యవేక్ష్యావేక్ష్య జంబాలావలిప్తగాత్రం
మునిపుత్రం ద్రవీకృతహృదయో దుఃఖాద్బహువిధం విలప్యా నంతర
మృషిశాపభీతో జలపూర్ణకుంభ మాదాయ కృచ్ఛ్రాన్నిర్గత స్తపో
వనం గత్వా పితు స్తస్య తేనోపదిష్టమార్గేణైవ పర్ణకుటీరం యదా
ప్రావిశం మౌన మాశ్రిత్య ద్విగుణీకృతదుఃఖా ద్భయాచ్చ తపోధన
స్య త్వదేవాంధౌ తపోధనదంపతీ వృద్ధా వతిదాహార్త్తౌ నిరీక్షమా
ణౌ తనయాగమనం నిశమ్య చరణధ్వనిం సంతోషా దయికుమారవర
శీఘ్ర మేహ్యేహి పానీయం దేహి తాత తృషార్త్తయో రావయో
ర్మావిళంబయ చిరకాల మభూత్కిల జలాహరణార్థం గతస్య తే
కిమర్థం చిరాయసి జలక్రీడాకుతూహలా త్కోపాద్వా పూజ్యయో
రావయో ర్విషయే నాగచ్ఛసి శీఘ్ర మంధాభ్యాం తనయనేత్రా
భ్యా మావాభ్యా మపరాధః కృతః కీదృశః స్తథా ௨స్తిచేన్మాకురు
మనసి విరోధం మత్వాశ్రీహూప త్వమేవ గతి రావయో ర్నధారయా
వః ప్రాణా న్క్షణమపి త్వద్రహితౌ కిమర్థం నాభిభాషసే తనుజేతి బ
హువిధ మాక్రోశతామ్ ॥౪౧౮॥

తదా ఽహం గద్గదస్వరేణ కష్టా ద్బ్రువం నాహం పుత్రస్త్వ భగవ న్నయోధ్యాధిపతి ర్దశరథో నామ క్షత్రియః, క్షమస్వ మమాపరాధం భో స్తపోధన మృగయాకుతూహలా దర్ధరాత్రౌ ధనుష్పాణి రహం సరయూకాననాచ్ఛాదితః పానీయార్థ మాగత సత్త్వప్రహరణకాలే గజపానశబ్దం నిశమ్య యదా శబ్దవేధీతి ప్రఖ్యాత బాణప్రయోగ మకరవం తదైవ హా హతోఽస్మి వృద్ధపితరావపి హతా వి త్యుత్థితశబ్ద మాకర్ణ్య సంభ్రాంతచిత్త స్తీరం సరయ్వాః ప్రాప్య తత్కూలజంబాలనిపతితం వక్షస్థలనిఖాతశితశిలీముఖం చంద్రముఖం శతమఖాసనారోహణోద్యుక్తం తపస్విసూను మవేక్ష్య కరుణా ద్భయాచ్చ వేపమానకాయః కృత్యాకృత్యకరణశూన్యః ప్రేషిత స్తేనైవాగతోఽస్మి భవత్పాదపద్మమూల మపరాధ మపారమపి మమ క్షమస్వ క్షమస్వ దయయేతి ప్రార్థయమానస్య తస్య చరణనళినమూలే ఽపతం స్తూష్ణీమభూవం యదా తదైవ మర్మచ్ఛేదినా వచనేన మమ తీక్ష్ణఖడ్గధారేణేవ క్రూరేణ విదారితహృదయో హా పుత్రేతి బహుప్రకారం విలప్యోష్ణాశ్రుపూర్ణాకులేక్షణో దుఃఖా దుపరుద్ధకంఠః కఠోరతర మువాచ మాం ప్రతి భగవా నృషి ర్మహా తపోరాశిః ॥౪౧౯॥

అయిరాజ న్క్షత్రధర్మవిరుద్ధేన త్వయా కృత మిదం మహత్పాప మజ్ఞానా న్నభవేద్యది నిహతఏవ త్వం యుష్మత్కులమపి త్వయా సాకం నిర్మూలం నాశితమేవ హా నృపాలక నయస్వ నౌ పుత్రశోకార్తౌ సరస్తీరం తద్యత్ర శేతే పుత్రరత్నం మమావలోకయితు మిచ్ఛావః ప్రాణరూప మావయో ర్గతాసుం మహాతపస్వినం మాతాపితృభక్తిపరాయణం తరుణ మిత్యుక్త స్తేన తపస్వినా ఽహం తత్క్షణమేవ నీత్వా తౌ ప్రియపుత్రసకాశం కృతాంజలి రతిష్ఠమ్ ॥౪౨౦॥

తావపి తనయకాయోపరి పతితౌ హాహా కుమారవర కుతో మాం నాభిభాషసే ఉత్తిష్ఠోత్తిష్ఠ కిమర్థ మత్ర జంబాలమయే నద్యాస్తీరే శయితో ఽసి దేహ్యుదక మంధయోః పిత్రో రావయో రాలపస్వ మాతరం మాంచ కుతో గచ్ఛసి వైవస్వతాలయ మత్రైవాశ్రమే సుఖ మాస్వ జనయ స్సంతోషజాల మావయో ర్నిరంతరం మాగచ్ఛమాగచ్ఛ పుత్రకాగచ్ఛాగచ్ఛ శీఘ్రం నాయాసిచే దావామేవ ధర్మరాజసదన మాగమిష్యావ స్త్వత్కృత్యాహారణార్థ మశుభాం పదవీం గచ్ఛతు త్వత్కృతాహారీతి బహుధా విలప్యాకృశ్య సుద న్నుదకక్రియాం కర్తుం యదారభేతాం తదైవ స్వసుకృతబలేన ప్రాప్తదివ్యదేహః స్స్వర్గారోహణార్థ మాస్థిత శ్శతమఖేన సాకం దివ్యరథం పితరా వాశ్వాసయ న్భోతాతపాద భవత్పరిచరణప్రభావా దారోహాం స్స్వర్గం శీఘ్రమేవ ఏష్యత స్సమీపం మమ భవంతావపీత్యుక్త్వా సల్లపన్ దేవపతినా సాక మారోహ ద్దివ మృషితనయో జితేంద్రియః ॥౪౨౧॥

తదా తపోధనోఽపి పత్న్యాసాక ముదకక్రియాం కృత్వా పుత్రవరాయానంతరం మా ముద్దిశ్య బద్ధాంజలిం అయి ధరణీశ క్షత్రియాధమ మరణోన్ముఖం మాం జహి ఝటితి మత్పుత్రస్య మర్మవిదారిణా క్రూరతరేణ శరేణ నసంశయం హైర్యేణేత్యుక్త్వా నిశ్వస న్భృశ మయి నరాధిప యదవిజ్ఞానా త్కృత మిదం పాపం కర్మ మమైకపుత్రస్య హననరూపం త్వయా క్షత్రియోత్తమేనాపి తదహ మిదానీం శప్స్యామ్యతిక్రూరం పుత్రవియోగాగ్నిసంతప్తహృదయ స్త్వాం యథైవాహం పుత్రశోకా న్మరిష్యామి త్వమపి తథైవ తనుజాతవియోగదుఃఖదావానలప్రతప్త శ్శరీరం విసృజే త్యతిదారుణం శప్త్వా మాం సభార్య శ్చితా మారుహ్య ప్రాకృతశరీరం విసృజ్య స్వర్గారోహణ మకరోత్ ॥౪౨౨॥

హా రమణీశిరోమణీ ? కౌసల్యాసుమిత్రే మమప్రాణమిత్రే యస్మా త్త్వమ పూర్వవయసి రజన్యామపి మృగయావ్యసనం తస్మా త్సంప్రాప్తం తపస్విసూనుహననం ; తస్మా త్సంప్రాప్తతత్పితృజనదత్తశాపవృత్తాంతంచ విస్తరేణ కథితం మయా పుత్రశోకసంతప్తాభ్యాం మహాపతివ్రతాభ్యాం యువాభ్యాం ప్రియాభ్యా మతిదుఃఖాత్కింకరోమి తత్పాపకర్మ స్మృత్వాస్మృత్వా ద్విగుణీకృతశోకమనుభవామి హాహా దేవి ప్రాప్తమిదానీమేవ మత్పాపకర్మణః ఫలమనుభోక్తవ్యమేవ, భోకల్యాణ్యాద్యైవ త్యక్ష్యామి జీవితం పుత్రశోకకాతరః క్షణమపి నజీవే అయిభద్రే రామభద్రముఖచంద్రకిరణపానోత్కంఠేన కువలయనయనయుగళేన నాలోకయామి యువాం కిసలయరుచిరకరాభ్యాం మచ్ఛరీరం స్పృశ ప్రాణనాయకి సర్వలోకహితంకరం నిఖిలజనమనోహరం సద్గుణవంత మాత్మజాతం నిర్వ్యాజ మరణ్యాయ ప్రేషితవతో నిర్దయస్య నిశాచరస్వభావస్య మమ యత్సదృశం తదేవ ఫల మభూ త్కోవా ప్రవ్రాజయతి వివేకినం పితృభక్తిపరాయణం తనయవరం మాదృ తే,హా సుందరి దృష్టి ర్మందాభూత్స్మృతిశ్చ గతైవ, ధర్మరాజదూతా స్త్వరయంతి నిష్కరుణం మాం, కింకరోమి క్వయామి కిమపి నవేద్మి, ప్రాణోత్క్రమణకాలేపి తనయవదనేందుదర్శనం నాభవ త్కిల, హాబత కష్ట మితోప్యధికదుఃఖం కిమ స్తి లోకే పితుః పుత్రవత్సలస్య, తతో మహాపాపోఽహం ఇతో జీవితం త్యజామి తనయోత్తమముఖచంద్రావలోకనసుఖరహిత స్సర్వే తే ధన్యాః పశ్యంతి యే వనవాసానంతరం ప్రత్యాగతస్య సర్వానందకరస్య సీతాలక్ష్మణశోభితవామదక్షిణపార్శ్వస్య రామచంద్రస్య ముఖపంకజం హాహా కోసలధరణీధరాత్మజే కంఠగతప్రాణోఽహం నవేద్మి కిమపి విషయవ్యాపారం హా రామభద్ర రఘుకులమణిప్రదీప మమ ప్రాణరూప మద్దుఃఖప్రణాశన అర్వాఙ్ఞా

ధారిణి సర్వజనచిత్తాపహారి న్క్వాసిక్వాసి దర్శయాశుదర్శయ భవ న్మ్రక్షేమం గమిష్యతో మమ ధర్మరాజసదనం హాకౌసల్యే సుశీలే నూనం నజీవామి హాసుమిత్రే సర్వమిత్రం త్రాయస్వ త్రాయస్వ మాం హాహా మూర్ఖజనశిరోమణ్యా స్మద్వంశకుఠారరూపిణి పాపీయసి నృశంసే నిశాచరచర్యే కైకేయి మత్ప్రాణాపహారిణీ త్యాక్రుశ్య తయోః పశ్యంత్యోః స్నత్యోః పునఃపునశ్చ రామరామేత్యుద్ఘుష్యాతి దీనం విగతవాగధికరణః పుత్రశోకేనై వార్ధరాత్రసమయే ప్రాకృత కాయం విసృజ్య దివ్యదేహధారీ ధరాధీశ్వరో దశరథచక్రవర్తీ శత మఖార్ధాసనభా గభూత్   ॥౪౬౩॥

ప—అథ జగామదివం రఘువంశధ

ర్తనుజశోకదవాగ్నిపరీవృతః ।

బహుతరం సువిలప్య తదా ఽఽత్మజం

పరమపూరుషమేవ ననామ తమ్   ॥౪౬౪॥

మృతం నరపతిం ద్రష్టు మనిచ్ఛంతీవ శర్వరీ ।

గతా ఽహో దుఃఖసంతప్తా పశ్చిమాంభోనిధిం యదా   ॥౪౬౫॥

తదైవ భాను రాగచ్ఛ ద్దుఃఖా త్సంర క్తవిగ్రహః ।

స్వీయవంశమణిం భూపం ద్రష్టుకామో ఽతివత్సలః   ॥౪౬౬॥

గ—అథ క్రమేణ ప్రభాతే వందిసూతమాగధగాయకా స్స ర్వే సమాగత్యాంతఃపురద్వారప్రదేశ మస్తువ న్నపిచ ప్రబుద్ధాః ప క్షికలకలారవేణ స్త్రియ స్సర్వోపచారనిరతా స్ససంభ్రమేణ రాజప ర్యంక మాసాద్య నానాప్రకారేణోద్బోధ్యాపి స్వపంతమివ శయానం రాజానం దృష్ట్వా భయేన చకితాంతఃకరణాస్సమ్య క్పరీక్ష్య నిశ్చిత్య భూపతిం మృతమితి తస్య పార్శ్వే పుత్రశోకాయాసేన నిద్రితే కౌసల్యాసుమిత్రే నిశామ్య పరమదుఃఖితాః ప్రచుక్రుశు రుచ్చై ర్భృశ మశ్రుపూర్ణముఖా బహువిధం విలప్యోరస్తాడనపూర్వకం య

దా తదైవ రోదనశబ్దా త్త్రాసా ముద్బోధితే కోసలేశ్వరకుమారీ సుమిత్రే చ పరిత్యజ్య నిద్రాం నిస్తేజసం నిశ్చలం భర్తార మాలోక్యాతీవ కాతరతయా స్పృష్ట్వా శరీరం శిరీషకుసుమసుకుమారం ప్రాణనాథస్య జ్ఞాత్వో పరత మిత్యపారదుఃఖా న్నిపేతు ర్యదా ధరణీతలే హా నాథ నాథే త్యాక్రుశ్య విసంజ్ఞే తదైవ కైకేయీపురస్సరా స్సర్వా స్స్త్రియః కువలయాధిపతే రుపరతం పతిం తస్యోపరి లుఠంత్యౌ కౌసల్యాసుమిత్రే చావలోక్య దుఃఖాభిహతచిత్తా శ్ఛిన్నమూల రంభా స్తమ్భా ఇవ నిపత్యావనౌ రుదంత్య స్సాశ్రుపూర్వకం భృశ మలుఠన్ ॥౪౨॥

గ—హాహా కష్టం తేషాం మహానాదేన ప్రతిధ్వనితం తదంతఃపురం నిరానందం నిస్తేజసం మహాచ్ఛోకసంకులం దేవాలయమివ హీనం దైవేన దినమివ హి తం గగనతలమివ కమలాకరమివ రహితం కమలషండేన నాభాతి ఖలు దైవవిలసితం దురత్యయం ఖలు కింకర్తవ్యం హాహా నరదేవస్య ప్రియస్య స్తాదృశపత్న్యః తాయ మాలింగ్యాలింగ్య భృశదుఃఖితాః ప్రరుద న్నశరణ్యా స్సంతాపేన ముక్తకంఠ ముచ్చైః ॥౪౩॥

తదా ఽగ్నిమివ దాహాశూన్యం నిస్తేజసం భాస్వంతమివ శాపోపహతామరమివ ధరణీమండల మాగతం పతి మవలోక్యావలోక్యాతీవ దుఃఖితా కోసలావనీపాలబాలా కౌసల్యా స్రవదశ్రుజలమలినీకృతముఖీ వల్లభస్యోత్తమాంగం మంగళకరం రుచిరనవరత్నఖచితదివ్యకిరీటమండిత ముద్ధృత్య స్వాంకే నిధాయాలింగ్య చ మృణాళమృదుతమభావాభ్యాం శిరీషకుసుమసుకుమారశరీరం పత్న్యః ప్రాణవల్లభస్య నిలజ్జాం కైకేయీ మహోచ ద్దుఃఖావరుద్ధకంఠాం సకోప మయి పాపచారిణి మూర్ఖజనశిరోమణే పతిఘ్ని ఖిలప్రజాసంతోష నిస్నుకా న్నిశి అనుభవ రావ సీమండలం నిష్కంటక మేకాకినీ త్వచ్చి

స్తనమథనసమర్థా మంథరాద్వితీయా సకామాభవ పతిహీనా హాహా
కుతో నాస్ఫోటయ స్మమ హృదయం నూనం వజ్రసారమేవ వనంగ
తేపి ప్రియసుతే సాక్షాద్దైవతే పుత్రశోకా దుపరతే పత్యౌ హాహా
జ్ఞాతంజ్ఞాతం వజ్రహృదయాస్మి కింకరో మ్యనాథా కింప్రయోజనం
ప్రాణధారణేన మమాతఃక్షణమపి జీవితుం నోత్సహే హంతాశ్చ
ర్యం రఘువంశచ్ఛేదనకఠోరకుఠారిణి దుర్మనమంథరావచనకారిణి
త్వాదృశీ లోకే కాఽస్తి నిష్కరుణం భర్తృప్రాణాపహారిణీ సంచర
తి నిర్లజ్జా దాసీవచనావతంసయా త్వయా నాశితో ఽభూత్కిలా
నాదిసూర్యవంశః ప్రఖ్యాత స్త్రిభువనేషు హాలాపాపీయసి రాజర్షి
ర్జనకచక్రవర్త్యపి ఏతద్వృత్తాంతమాకర్ణ్యాతీవ దుఃఖితో భవిష్య
త్యధాఽహం తథైవ నూనం రామోపి సీతాలక్ష్మణసమేతో ఽర
ణ్యే నజానాత్యుపరతం తాత మనాథా మతీవ దుఃఖార్తాం సవిత్రీం
మాంచ బత సీతాపి సాధ్వీ త్రస్తా భవిష్యతి వనే భీకరరవేణ ఘోర
సత్వానాం సీతాజీవితైకజీవి త్యక్ష్యతి జీవితం జనకభూపతిరపి అహో
సర్వనాశ స్సమభూ త్కింకరవామ దైవవిలసితస్య కష్ట మహాబా
హ్వాలింగ్య దివ్యమంగళవిగ్రహం మన్మనోహరం సుకుమారం పత్యుః
ప్రవేక్ష్యామి చితాం హా సుమిత్రే మమమిత్ర మితి బహువిధం
శోచంతీ వల్లభముఖకమల మవేక్షమాణా చైవం ప్రలపత్ ॥౮౯॥

ప—హానాథ మన్మథసమాన మనోజ్ఞకాయ
వీరాగ్రగణ్య సకలావనిపాలదక్ష ।
హాపుత్రవత్సల కృపాంబునిధే ప్రదేహి
వాచం స్మితోన్ముఖ మమాద్యతు సత్యసంధ ॥౯౦॥
ఉన్మీలయాశు నయనోత్పల మార్యపుత్ర
ప్రాణప్రియాం తనయశోకవితప్తకాయామ్ ।

పశ్చాదరా చ్చరణపంకజసేవకీం మాం
త్యక్త్వా క్వవా ఝుడితి గచ్ఛసి మోహనాంగ ॥౪౩౧॥

గ—తదా ఏవం ప్రలపంతీం సతీ మతీవదుఃఖితాం కోసలేశ్వరసుతాం వినీతాం పట్టమహిషీం భూపతే ర్విమోచయిత్వా ప్రాణవల్లభాంగాలింగనా త్సచివో త్తమా స్సకలధర్మజ్ఞా స్సర్వశాస్త్రకోవిదస్య రాజ్ఞ స్సంస్కారం పుత్రేణైవ కారయితుం దృఢసంకల్పా శ్చక్రవర్తినం సత్యప్రతిజ్ఞం కౌసల్యామనోజ్ఞం దశరథం విఫలీకృతమనోరథం ప్రియతమయా కైకయావనీశతనయయా సుగంధతైలపరిపూర్ణస్వర్ణకటాహే శాయయిత్వా జాగరూకతయా రక్షంతః పరితో ఽతిష్ఠ న్యదా తదైవాభూ ద్ధాహాకార స్త్రీణాం ప్రేయసీనాం మనోజ్ఞ కల్యాణగుణగణస్య రాజ్ఞః పవిత్రచారిత్రస్య విత్రాసితారిపక్షస్యైవమ్ ॥౪౩౨॥

ప—హాహా ఽఽర్యపుత్ర నయనాంబుజమిత్ర న స్త్వం
సుత్రామమిత్ర శతపత్రమనోజ్ఞనేత్ర ।
హాహా పవిత్రతమ సర్వగుణైకపాత్ర
నః ప్రాణనాయక విసృజ్య గతో ఽసి కుత్ర ॥౪౩౩॥

ప్రాణేశ్వరాద్య వయ మత్ర కథం వసామ
శ్రీరామచంద్రరహితే విధవా స్సపత్న్యః ।
వాక్తాడితాః పతివియోగదవాగ్నితప్తా
స్సాకం త్వయా రమణ నః కృపయా నయస్వ ॥౪౩౪॥

బతార్యపుత్ర భూసురత్ర చంద్రవక్త్ర పశ్యనో
గతోఽసి కుత్ర సచ్చరిత్ర సర్వమిత్ర మద్య హా ।
కథం వసామ రామపూర్ణచంద్రహీనపత్తనె
నయస్వ భూపతేసహ త్వయా వివేకకోవిద ॥౪౩ ॥

గ—ఏవం విలపంతీషు రాజ్ఞః కౌసల్యాది వరస్త్రీషు విదితావనీపతిమరణదుఃఖవ్యాకులజనాకులా ఽయోధ్యా నిరానందా సరసీవ రాజహంసవిరాజితసరసీరుహవిహీనా రాజాధిరాజేన రహితా ఽఽచ్ఛాదితాఖిలదేవాలయాపణశ్రీశీ నాశోభితా హా కష్టమ్ ॥౪౩౬॥

అథ క్రమేణ చండకిరణో మార్తాండః పృథ్వీపతి ముపరతం స్వవంశమణివరం సుందరం పతివియోగదుఃఖదావానలదందహ్యమానా మురస్తాడనపూర్వకం ప్రరుదతీం బహువిధం కైకేయీం నిందంతీం కౌసల్యాప్రముఖప్రాణనాయకీపత్నీంచావనీపతే రవలోక్యాపలోక్యాతీవ దుఃఖితో మిత్రవియోగ మసహమాన ఇవ పశ్చిమాంబుధిం యదా ప్రవిశ త్తదైవ రాత్రి రాగతా ఽఽశ్వాసయితుమివ సఖీకదంబం ప్రాణవల్లభవియోగదుఃఖతప్తం పరదుఃఖ మసహమానా సర్వత్రాభూ ద్రోదనధ్వని ర్నిందావచనఘోషః కైకేయ్యాశ్చాయోధ్యా ఽభూ ద్విధవా కష్ట మహో ॥౪౩౭॥

ఏవం వ్యతీతాయాం నిశాయా మపారదుఃఖవ్యాకులాయా మంబరతల మధిరోహ త్యంశుమతి మార్కండేయాది విప్రముఖ్యా స్సక మమాత్యై ర్నయ విశారదై ర్వసిష్ఠ మరుంధతీపతిం పురస్కృత్య సభాంకృత్వా కింకుర్మో వయ మద్య దుఃఖా త్కరాళా రాత్రి గతా ఽవలోకయితు మశక్తైవోపరత మపనీశ్వరపతిం పతివియోగకాతర మవరోధజనంచేంద్రాధపీక మారోహతి భూపతితిలకే తనుజాతవియోగశోకేన రామలక్ష్మణయోర ప్యరణ్యం గతయోః పితుర్వచనా న్మాతులమందిరే ససుఖ మానందసాగరనిమగ్నయో ర్భరతశత్రుఘ్నయోః స్సతో స్సర్వనాశ మభూ దనాయకాచ, తస్మా ద్యథా సనాథా భవే దయోధ్యా తథా కశ్చి ద్రాజా విధీయతాం రాజ్యభారవహనార్థమ్, నచేన్నూన మస్మద్రాష్ట్రి మఖిల మపి భవతి నాశ మరాజకే దేశే వ్యాపారా స్సర్వే వ్యత్యస్తా భ

వంతిఖలు, సర్వేషామపి త్వమ్మేవ తి రేవ సర్వబంధు స్సుఖదుఃఖవిషయే ఽతో భగవ౯ భవానేవాస్మద్రాష్ట్రస్య రాజాభవ యావద్భరతాగమన మిత్యవోచ౯ ॥౮౩౫॥

౫—అధ వసిష్ఠోపి తేషాం వచన మాకర్ణ్యాలోచ్య తేషాం సచివానాం విప్రాణాంచ సమ్మతిపూర్వకం ద్రుతగమనశాలిన స్స్వామికార్యధురంధరా న్భటా నాజ్ఞాప్య సచాతుర్య మకథయంత స్సీతారామలక్ష్మణవనవాసోదంతం పితుర్మరణవార్తాం నై కేయీమప్యభాషంచ భరతశత్రుఘ్నయో రతిశీఘ్ర మానీయతాం రాజకుమారౌ మద్వచనేన భవద్భిరితి యదా ప్రాహిణో త్తదైవ తే వాయువేగా నశ్వశ్రేష్ఠా నారుహ్య మార్గాగతా నఖిలదేశనదీపర్వతా నతీత్య గిరివ్రజాఖ్యాం పురీం మహతీం ప్రాపు రతిశీఘ్రమ్॥౮౩౬॥

అధ దూతాః ప్రావిశ న్యస్మి౯ దినే పురీం తస్మిన్నేవ రాత్రౌ భరత శ్శత్రుఘ్నేనసాకం నానావిధా౯ దుస్స్వప్ననిచయా న్పితుర్విషయే దృష్ట్వా ఽతీవదుఃఖితః ప్రాతఃకాలే మిత్రమండలేన బహువిధం పృష్ట స్సర్వం దుస్స్వప్నవిచారం కష్టా చ్ఛ్రావయిత్వా తా స్సఖేదం విలప౯ తై స్సమానదుఃఖై ర్బహుప్రకార మాశ్వాసితోపి చింతాపరో ఽతిపాపశంకీ తాణపాదే యదా తూష్ణీ మతిష్ఠ త్తదైవాగతాః ప్రేషితా వసిష్ఠేన దూతాః ప్రణమ్య రాజకుమారౌ చింతాపరౌ గురో ర్వసిష్ఠస్య వాక్యేన బహుత్వరయా నిర్యాహి కార్యగౌరవం భవతి రాజ న్నిద మఖిలం వస్త్రాభరణాదికం భవన్మాతులాయ వత్తం వసిష్ఠేన సబహుమానం ప్రదాపయే త్యుక్త్వా నిధాయ పురతో ఽంజలిబంధపూర్వకం స్థితా న్పృచ్ఛతి కుశలం రాజ్ఞః స్తాతపాదస్య పితృనిర్విశేషస్య రామస్య సద్గుణలక్షణోపేతస్య లక్ష్మణస్యచ సీతాయా స్సమహాస్య జననీనా మతీవ కాతరా ద్భరతే సానుజే తేపి కుశల మఖిలానాం నివేద్య మహారాజ నిర్యాహీత శ్శీఘ్రం

రాజకార్యగౌరవ మిత్యాపృచ్ఛ్య మాతామహ మాతులౌ పిత్యా
జ్ఞప్త్వ తూష్ణీ మథావత్ ॥౪౪౦॥

ప—తదా భరతశత్రుఘ్నౌ గత్వా రాజనివేశనమ్ ।
మాతామహస్య వృద్ధస్య మాతులస్యచ పద్యాగమ్ ॥౪౪౧॥

నత్వా ఽఽవేద్యాఖిలోదంతం ధృత్వా ఽఽజ్ఞాం శిరసా తయోః।
నిర్గతౌ రాజభవనా ద్యయతు స్స్వపురీం ప్రతి ॥౪౪౨॥

గ—అథ తౌ రాజకుమారౌ చాప్తై స్సహ ప్రస్థాయ ప్రస్థా యానేకా న్శ్లాఘనీయా శ్శ్రేష్ఠా నద్య స్సంతీర్యానేకప్యధరోత్త మాన్ గహనాని కాననానిచాతీత్య ప్రఖ్యాతానేకదేశా స్స్వతీత్య క్రమేణ సప్తమేహని స్వకీయాం పురీ మయోధ్యాం నిరానందాం ప్ర విశ్యావలోక్య చాతీవ కాతర చిత్తౌ అయి సారథే సదృశ్యతేఖలు ని త్యశోభనేయం సాకేతపురీ పూర్వవ త్కుతస్సంశయో ఽతీవబాధతే చిత్త మావయో రమంగళసూచనా ద్వ్యత్యాసా త్పుర్యాః పిహితా పణ దేవాలయకవాటాయాః పరిత్యక్తానందసందోహజనాకులాయాః ప్రశాంతవిప్రఘోషాయా స్సంత్యక్తాహారపశుపక్షిసంకులాయా స్సం మ్లానోద్యానవనారామపూర్ణాయా స్సర్వతో ఽమంగళదర్శనా త్స ర్వథాఽకుశలమేవ భాత్యహో కిమర్థ మాహూతౌ త్వరమాణా వా వాం గురుణేతి వద న్సూతం శోకసంపూర్ణం ప్రశాంతకోలాహలం పితు రార్యస్యాలయోత్తమం ప్రవిశ్యాత్రపశ్య న్జనక మాలోకయి తుం స్వపితృగృహం ప్రావిశ ద్యదా తదైవాగతం వినీతం తనయవ ర మవలోక్యాతీవ హృష్టా కైకేయీ రుచిరకాంచనాసనా దుత్థా యాలింగనార్థం తనయస్యాగచ్ఛత్ ॥౪౪౩॥

ప—తదా జగ్రాహ చరణౌ జనన్యా శ్శాస్త్రకోవిదః ।
భరతో భక్తిమా న్నిత్య మార్యేషు ప్రశ్రితోఽభృశమ్ ॥౪౪౪॥

ఆలింగ్య పుత్రి మనఘం సుకుమారదేహ
మాఘ్రాయ మూర్ధ్ని నవరత్నకిరీటకాంతే ।
ఆరోప్య తం భరత మానతమౌళి మంకె
సా ఽఽనందసాగరనిమగ్నమనా బభూవ ॥౪౪॥

గ—అయి బాలచంద్ర భద్రమూర్తే భూమీంద్ర? అపి కుశలీ తాతపాదో మమ్మ్యాగజశ్చ తద్దేశవాసిన స్సర్వేచ వద వల్లువచన? కుశల మశేషాణామితి మాతామహగృహా త్ప్రస్థితస్య తవ కియద్దినాన్యతీతానీతిచ పృచ్ఛంత్యై నిజజనన్యై కుశల మావేద్యాఖిలానాం భోఅంబ సగౌరవం గృహీత్వా వాత్సల్యా న్మాతులేన దత్త మఖిలం వస్తుజాలం మాతులగృహా త్ప్రస్థిత స్సప్తదినేష్వాగతోస్మి భవన్నికట మంబ దూతై స్సార్వభౌమాజ్ఞాధరై ర్దివ్యాశ్వారోహై స్త్వరమాణ స్త్విదానీం కథయకథయాంబ కుత స్తవ నవరత్నఖచితో హంసతూలికాశయనీయకాంతః పర్యంకః పృథ్వీపతిశూన్యోఽద్య దృశ్యతే విశేషతో భవద్గృహఏవ రాజా ఽస్మత్తాతపాద శ్శేతఇదానీం కిమర్థం రాజశూన్యం శయనాగారం భవత్యాః నాభాతిఖిలుశయనీయ స్తవ క్షితిపతిరహిత స్సర్వాలంకారభూషితోపి తాతపాదపదపద్మసందర్శనార్థ మాగతస్యాలయో భవత్యాః రమణీయతరో నాభాతి కలార్యస్య దర్శన మపి, అథవా పట్టమహిష్యాః కౌసల్యాయాః కింవసతి మందిరె ధరణీపతి రార్యే ఇతి పృచ్ఛతి భరతే సకలసుగుణభరితె పితృభక్తిపరాయణం పరమోదారిణం తం తనయవర మహోచ దయితాత మమానందద సత్యవాదీ రాజాధిరాజ శ్శతక్రతో రర్ధాసన మారోహ త్పుణ్యపురుషైః పూర్వకై రివ గేగీయమాన స్త్రీషు లోకేష్వతో ఽనుభవాఖిలావనీమండలం నిస్సపత్నం సానందం సాక మస్మాభి ర్నిర్భయం చిరకాల మిత్యర్ధకామా హై కేయీ నిర్లజ్జమ్ ॥౪౫॥

ప—పితు మ్మరణవార్తాం తాం శ్రుత్వామూర్ఛాం గత స్తదా।
భరతో భక్తిమాం స్తాతె న్యపత ద్ధరణీతలె ॥౪౪౭॥

పునః ప్రాప్య చిరా త్సంజ్ఞాం పితుర్మరణదుఃఖితః ।
లుఠ న్భూమౌ భృశం దుఃఖీ విలలాప సరోదనమ్ ॥౪౪౮॥

హా తాతపాద నయకోవిద దీనబంధో
త్యక్త్వా సుతా న్ప్రియతమా న్పితృభక్తిపూర్ణాన్ ।
కిం వా గతోఽసి బత కుత్ర నయస్వ నోఽద్య
దుఃఖాబ్ధిమధ్యపతితాన్ కథమీక్షసే త్వమ్ ॥౪౪౯॥

గ—అయి తాత త్వద్రహిత మంతఃపుర మంబాయా శ్చంద్రమండలరహిత మంబరతలమివ కమలరహితకమలాకరమివ దేవతాశూన్యదేవమందిరమివ న విభాతి త్వత్పితు స్స్మశానమేవేతి విలపన్ సజలం నయనం నిమీల్యాచ్ఛాద్య కరవస్త్రేణేందువదనం ధరణీరమణీ రమణీయాంకె శయన మకరో న్మాత్రాఽసఖీకృతాలిఙ్గనః ॥౪౫౦॥

తదా తాదృశతనయవర మవలోక్య అయి నతోఽస్తిష్ఠ కిమర్థం శేషే భుంక్ష్వా కంటకం రాజ్యం వృథా ప్రలపస్యున్మత్తఇవ అయిబాల త్వద్విధః కోవా ప్రాజ్ఞః ప్రలప త్యేవం త్యజ శోక మఖిలాః ప్రజాః ప్రపాలయేతి సాంత్వయంతీ సుతం పితృశోకసంతప్త ముత్థాపయామాస సుతవత్సలా కైకేయీ ॥౪౫౧॥

అథ శోకభరితో భరతః ప్రజ్ఞాం ప్రాప్యోన్మీల్య నేత్రె జననీవదన మవలోకయ న్నాహ నిర్భాగ్యోఽహం యతః శ్రీరామమూర్ధాభిషేకానంతరం విశ్రాంతిం ప్రాప్య యజ్ఞహోమాదీన్ కుర్వంతం సదా భగవద్ధ్యాననిరతం నిశ్చలదీపశిఖేవ ప్రకాశంతం పత్నీభి ర్నిరంతర ముపచరితం తాతం నదృష్టవాన్ హా హతోఽస్మి కష్ట మన్యథాఽభూన్మమనోరథం మమ దైవవిలసిత మాశ్చర్యమ్, భోఅంబ? కేనవ్యాధినా దేహ మత్యజ ద్రాజాధిరాజః ప్రియహితై రతోఽస్మాకం ధన్య

తమాహి సీతావల్లభాదయః పితృఋణవిముక్తాః కింకరోమి తాదృశ పుణ్యసంచయో మయా నకృతః పూర్వస్మిఞ్జన్మని, కిముక్త మంత్ర్య కాలే రాజ్ఞా తాతపాదేన నీతివచనం మహ్యమ్, అపితు కుత్రాస్తే పితృసమో జ్యేష్ఠభ్రాతా సకలధర్మజ్ఞః కృపాబ్ధి శ్శరణాగతవత్సల స్సీతావల్లభో రామచంద్రః ప్రదర్శయాంచ శీఘ్రం తస్య పాదపంకజాభ్యామలంకరోమ్యుత్తమాంగమ్ ॥౪౫౨॥

వ—ఏవం దుఃఖితే మాతృజం నయవిదం శ్రీరామభక్త్యుజ్జ్వలం
శత్రుఘ్నాగ్రజ మబ్జనేత్ర మనఘం ప్రాలింగ్య దృష్ట్వా తదా ।
మూర్ధ్న్యాఘ్రాయ జగాద కేకయసుతా మర్మచ్ఛిదం భాషణం
నిర్లజ్జా సుతవత్సలా ఛలవతీ ప్రాశ్వాసయంతీ భృశమ్ ॥౪౫౩॥

గ—అయి వత్స రాజాధిరాజః పితా తే హాహా రామభద్ర సద్గుణసాంద్ర నిఖిలలోకచకోరచంద్ర మహేంద్రసార రఘువీర రణధీర మన్మనోహర కౌసల్యానందవర్ధన జానకీజానే హా రాఘవ అయి బాలచంద్ర అగ్రజభక్తిపరిపూర్ణ హాహా సుమిత్రాపుత్ర నిఖిలామిత్రకర్శన అస్మదానందకారణ సులక్షణ లక్ష్మణ హాహా సీతే జనకజాతే రామదయితే సుచరితే రఘువంశభూషణే హాహా ఉస్మత్ప్రితోషదాయిని జగజ్జనని భర్తృచిత్తానువర్తిని సర్వే యూయం స్వర్గగమనోన్ముఖం మాం త్యక్త్వా నిర్దయం కుత్రవా గతాస్థ హాహా భాగ్యశాలినో జనాః పశ్యంత్యాగతాన్ పున స్సంతోషేణ సీతారామలక్ష్మణానితి పునఃపున ర్బహుధా విలప్య హాహా సీతారామలక్ష్మణేతి చరమాం వాణీం వదన్నేవ స్వర్గమారోహత్ ॥

వ—అకర్ణ్య కర్ణపరుషం వచనం జనన్యాః
శోకేన శుష్కవదనో విలుఠన్ ధరణ్యామ్ ।
హా తాత కుత్ర గతవాన్ తనయాన్ విసృజ్య
శీఘ్రం ప్రసాదయ గురో భృశదుఃఖితాన్ హా ॥౪౫౪॥

గ—ఏవం బహుధా విలప్య జననీ మపృచ్ఛ త్పునః పునః ॥

ప—కుత్రాస్తే భ్రాతృషు జ్యేష్ఠ స్సీతాలక్ష్మణసేవితః ।
పితృతుల్యో మహాసత్వః ప్రజారక్షణతత్పరః ॥౪౫౭॥

సహజోజ్జ్వలవాత్సల్య స్సర్వలోకమనోహరః ।
ధర్మజ్ఞ శ్శీలసంపన్నో మాతః కుత్రాస్తి మే వద ॥౪౫౮॥

గ—ఏవం సదుఃఖం వదత స్తనుజాతస్య వాచ మాకర్ణ్య పుత్రహితైషిణీ మంథరాహృదయతోషిణీ కేకయరాజనందినీ తనయ మాభాషాతాతిసంతోషేణ అయివత్స తవ భ్రాతా కౌసల్యాసుత శ్శ్రీరామచంద్ర స్సీతాలక్ష్మణాభ్యాం సహితో దండకా న్ప్రవివేశ ఋషివేషధర ఇతి ॥౪౫౯॥

గ—తదాకర్ణ్య కిమార్యేణ రామభద్రేణ ధర్మసారజ్ఞేన కృతం దుష్కర్మ వదాంబేతి పునఃపునః పృచ్ఛతి చకితచిత్తే సగ్గదా భరితే భరతే ఋూధా ఉతీవ ఛలవతీ కైకేయీ పరితుష్టహృదయా తనయ మాలింగ్యాయిపుత్రక సంతాపం మాకురు త్యజ శోకం త్వదర్థమేవ యాచితో ఽసౌ పుత్రగర్ధిన్యా మయా త్వత్తాత శ్చక్రవర్తీ రామైకజీవీ మనుకులప్రదీపో రామారణ్యవాసం రాజ్యాభిషేకంచ తవ ధర పాశనిబద్ధః ప్రియం పుత్ర మాజ్ఞాపయ స్మదిచ్ఛానుసారి మమానందవర్ధన సుకుమార అయి బాలచంద్ర తద్దైవ శ్రీరామచంద్రోపి పితృవాక్యతః కుర్వ న్మదానందం సీతాలక్ష్మణాభ్యాంసహ గహనం వనం ప్రవివేశ జితేంద్రియః ॥౪౬౦॥

ప—తద్దైవ గతవాన్ రాజా ధర్మజ్ఞో జానకీపతేః ।
అపశ్య న్ముఖచంద్రం తు స్వచిత్తోల్లాసినం ప్రియమ్ ॥౪౬౧॥

తస్మా దేహి కుమార త్వం మా శోకం కురునందన ।
కృత్వా తాతస్య సంస్కారం రాజ్యం స్వీకురు నిశ్చయమ్ ॥౪౬౨॥

త్వద్వనేనాహి రాజ్యశ్రీ ర్భుంక్ష్వ భోగా న్మయాసహా ।
త్వదర్థంహి మయా సర్వం కృతం పుత్రక సాహసమ్ ॥౪౬౩॥

నిశమ్య వచనం ఘోరం జనన్యా భృశదుఃఖితః ।
అనింద స్మాతరం త్వేవం వాక్యై ర్మర్మవిదారణైః ॥౪౬౪॥

గ—అయి దుర్వినీతే కైకయకులపాంసిని హా అస్మద్వంశకు ఠారరూపిణి పాపీయసి ఛలశాలిని సుఖైకాభిలాషిణి పతిప్రాణహారిణి వివేకశూన్యయా పండితమానిన్యా త్వయా కృతో ఽనర్థః హాహ తోఽస్మి మందభాగ్యః కింకరోమి! పితృవిహీన స్సద్భ్రాతృరహితో హాహా కింప్రయోజనం రాజ్యేనార్యరహితేన మమ బాలిశస్య దుః ఖపరంపరాకూపాంమగ్నస్య హాహా స్వప్రాణవాయుకాళభుజంగీ త్వ బుద్ధ్వా ప్రేయసీ ప్రాణనాయికేతి మత్వా ఽతీవ విస్రంభ మాచరన్ త్వయి ధర్మపాశనిబద్ధ స్త్యక్త్వా నసూ న్హా ప్రియపుత్రవిరహశోకా ద్ధాహా పాపదర్శిని వసామంగళా విధవా కృతే సచ్చరిత్రే మ హాత్మ్యే కౌసల్యాసుమిత్రే చాతీవ దుఃఖభాజనే విధవే చ పుత్రశోకకాత రే చ, హాహా ధర్మజ్ఞేన రఘునందనేన రామేణ కోవా ఽపరాధః కృ తః భక్తిమతా ఽనిశం త్వయ్యపి కౌసల్యాయామివ కౌసల్యాఽపి సాక్షా ద్భగినీమివ భావయతి ఖలు త్వాం ఛలస్వభావామపి నిరత మయి కోపవతి తాం వృశేకౌసల్యాపుత్రం జన్మనా పవిత్రీకృతాస్మత్కు లం వివాసయిత్వా ఽరణ్యం ఘోరం కథం నశోచస్యయికఠినహృద యే కిమర్థం ప్రవ్రాజిత స్త్వయా రామభద్రః ప్రియానుజాభ్యామ్, రాజ్యభారవహనశక్తిమా నపి క్షణమపి రామలక్ష్మణ విరహితః ప్రతో పాయ పుత్రగర్ధిన్యా స్తవ కథంవా వహామి రాజ్యధురం బాలకో ఽహం మద్గ్రజాజ్ఞాంవినా, నకరోమి రాజ్యభారం బాఢ మితి విద్ధి పశ్యన్నజీవామి క్షణమపి భ్రాత్రోః కమనీయముఖకమలే అయి, పాప నిశ్చయే యదిభవే ద్రామచంద్రస్య త్వయి మాతృభక్తి స్తథాచే

దహమపి నశ్యామి త్వాం రాజధర్మో నావలోకిత స్త్వయా సమ్య
క్త్వేనా వినాశయతి సద్గుణవరిష్ఠం జ్యేష్ఠం పాపభీత్యా ప్రసిద్ధః ఖలు
లోకే జ్యేష్ఠపుత్రాభిషేచనం విశేషతః కులే ఽస్మాకం ప్రసిద్ధః ఖలు
తదపి సత్కులప్రసూతాయా స్తవ ధర్మరహస్యవేదినో మహారాజ
స్య తనయాయా అపీదృశీ లోకగర్హితా నిందామలీమసా కుత్సి
తా బుద్ధిః కథ మభూ ద్ధంత విధివిలసితం సర్వం భవతునామేదానీం
పాపనిశ్చయాయా స్తవాతీవశోకప్రదాయాః ప్రాణాంతపర్యంతం మ
నోరథం నకరిష్యే ఽపితు ప్రజారంజకం బాంధవాంభోజమిత్రం కౌ
సల్యాపుత్రం రామ మద్యైవానయిష్యామి వనవాసా త్సాదోపసం
గ్రహపూర్వకం సంప్రార్థ్య రాజ్యే ఽభిషిచ్య పాదసేవకో భవిష్యా
మితస్య మహానుభావస్య నిశ్చలభక్తిభావేన త్వన్మనోరథవినాశార్థం
నూన మితి దారుణై ర్వాక్యై ర్నిందన్ జననీమపి ధర్మపథోల్లంఘి
నీం పతిఘాతినీం లోకాపవాదమలీమసాం వ్యసనాభిపీడిత ఉచ్చై రా
క్రుశ్య రురోద దిక్తటా న్భేదయన్నివ భృశమ్ ॥౪౩౫॥

ప—కథం ధర్మవిదో వంశే జాతా ఽసి కులపాంసిని ।
మాతామహస్య నీచా త్వ మస్మత్కులనిషూదినీ ॥౪౩౬॥

గ—అయి మమామిత్రే ఽస్మాకం వంశలవిత్రి మూఢే జడ
స్వభావే "ఆత్మా వై పుత్రనామాసీ"తి శ్రుతిరీత్యా సర్వబంధుష్వధికః
పుత్రః కిల మాతు స్తస్మా త్పుత్రవిరహేణాతీవ దుఃఖితా కౌసల్యా
కథం జీవతి నజానే హాకష్టం పుత్రవాత్సల్యవిషయే ప్రసిద్ధాం పూర్వ
గాథాం శృణు వక్ష్యామి కౌసల్యా దుఃఖదాయిని మత్సంతోషవి
నాశిని ॥౪౩౭॥

ఏకదా ఖలు ధరణీమండలే కర్షంతౌ భువ మతిశ్రమేణ వృష
భౌ శ్రాంతౌ నిశామ్య సకలనీతిజ్ఞా అమరశ్లాఘ్యా సురభిః పుత్రకష్ట
మసహమానా బహుదుఃఖితా బాష్పాకులేక్షణా భృశం రురోద య

దా తదైవాశ్రుకణా స్తస్యా ఉమరపతే ర్భూమౌ సంచరత ఉపరి
న్యపతన్ పరిమళయుతాః ॥౪౬౮॥

ప — ఇంద్రో దృష్ట్వా ఽశ్రుబిందూన్ తాన్।
సౌరభించాతిదుఃఖితామ్ ।
కిమర్థం రోదసి త్వం భో వద హేతుం తు కామధుక్ ॥౪౬౯॥
ఇతి బ్రువతి శక్రే తు కామధేను రభాషత ।
క్లిశ్యతః పుత్రకా న్దృష్ట్వా భూమౌ మే తప్యతే మనః ॥౪౭౦॥
త్రిదశేంద్ర సుతస్నేహో లోకే బలవతీ ఖలు ।
కింకరో మ్యబలా దేవ నజానే దుఃఖనాశినమ్ ॥౪౭౧॥

గ — తస్మా దయి సత్యార్యవిష్ణుదేవతే ఏవంఖలు పుత్రస్నేహః పుత్రగర్ధిన్యాః ప్రసిద్ధో లోకే బహుపుత్రవత్యా అప్యేవంచే దేకపుత్రాయాః కౌసల్యాయాః కిముత, అయి పాపసంకల్పే తత్రభవంతం రామ మానీయ రాజ్యేఽభిషిచ్యానంతర మగ్రజాజ్ఞాం సంతోషేణ కుర్వ న్వర్తేయ మథవా ఽరణ్యం వా గచ్ఛేయం మునివేషధరో నూనం నకరిష్యే తవాభీష్ట మయిధూర్తే విబకాలకూటం వా ఽరణ్యం వా గచ్ఛాథవా పత జలే కంఠే రజ్జుం వా బధ్వా ప్రాణత్యాగం కురు యథాతథాపి వస నకరిష్యే తవ మనోరథ మిత్యుక్త్వా భృశదుఃఖితః పపాత ధరణీతలే మూర్ఛితః ॥

గ — అథ చిరా త్ప్రాప్య సంజ్ఞాం దుఃఖసంతప్తహృదయో మధ్యేసభం కులపాంసినీం జననీ మనింద దతీవ భరత స్సతాం సమ్మత స్సరోష మయినిర్భాగ్యే నమాతా త్వంతుమే సత్యమేవ బ్రవీమి నమేస్తి రాజ్యేచ్ఛా నామంత్రయే సవిత్రీతి కించిదపి త్వయా నోత్సహే ఽభిషేకార్థ మహం నజానామి కస్మిన్నరణ్యే వసంతి సీతారామలక్ష్మణా ఇత్యత స్సశత్రుఘ్నో ఽహం నిర్జనప్రదేశే మహారణ్యే శ్రీరామచంద్రవ దృషివేషధరః పరిచ్ఛన్నో వ

సామీతి విలప్య బహుధా కౌసల్యాం ద్రష్టుం తస్యాంతఃపురం ప్రావి
శ ద్యదా తత్రైవ కౌసల్యాపి భరతస్యార్తనాదం శ్రుత్వా ఉపాగత్యో
నృశంసాయాః కైకేయ్యా స్సుతో భరత స్సకలశాస్త్రపారంగత
స్సుమిత్రే పశ్యావః శీఘ్ర మేహీత్యుక్త్వా తత్కరావలంబనా పదతీ
కరవస్త్రాచ్ఛాదితముఖచంద్రా దుఃఖా త్కంపమానా జీయవా విగత
ప్రజ్ఞా ఉపాగచ్ఛత్ ॥౪౭౩॥

శ్లో—ఆలోక్య మాతరమతీవకృశదుఃఖతప్తాం
రామస్య దివ్యగుణకీర్తిమతీం ప్రపూజ్యామ్ ।
నత్వాచ తౌ సుగుణమౌక్తికహేమపంక్తౌ
దుఃఖా దతీవ పరితప్తహృదా విసితౌ ॥౪౭౪॥

గ—తదా ఉయిపుత్రక ఛలవత్యా జనన్యా పతిఘాతిన్యా
బహుక్లేశైర్జితం రాజ్య ముపభుంక్ష్వ సమిత్ర్యాసాకం నినిర్దామి
త్రం ప్రవాసయంత్యా మత్పుత్రరత్న మృషిచర్యయా హాఃకష్టం క
మపరాధ మపశ్య త్తవ మాతా నజానే రామచంద్రే సర్వలోకానం
దదే హాహా ససుమిత్రాం మామపి ప్రస్థాపయతు సీతాపతి ర్యత్రా
స్తే సానుజో దయితయా సీతయా సాకం కైకేయ్యాః క్రూరకృత్యా
నచే దహమేవ ససుమిత్రా గచ్ఛామి జగన్మిత్రస్య పుత్రస్య నికట
మథవా నయస్వాద్యైవ త్వమేవ మైథిలీ ప్రాణనాథస్య తే ఉగ్రజస్య
పతిపుత్ర విరహప్రబలతమశోకాగ్నిపరితప్తాంగీం మా మిత్యేవం బ
హుతరం విలపంత్యాం కౌసల్యాయాం సద్గుణభరితో భరతోఽపి రా
మమాతు ర్వచన ముపశ్రుత్య బహుదారుణ మతీవ దుఃఖితః పదప
ద్మయో స్తస్యాః పత న్మూర్ఛిత స్సంప్రాప్యాచిరాదేవ సంజ్ఞాం
రుద న్భృశం బహుతరం భర్త్సయంతీ మాత్మానం కుర్వంతీ మతీవ
రోదనం కోసలరాజసుతాం దృష్ట్వా బద్ధాంజలి ర్నివేద్య చరణావ
ణసకసీనహో తస్యాః కుతో మాం నిందస్యేవం నిరపరాధిన మాజ్ఞా

తోదంతం జానాస్యేవ మద్భక్తి మార్యే రామచంద్రే దృఢా మతీవ భో భగవతి క్షమావత్యార్యే కిమర్థం గర్హసె క్షమస్వ దేవి కురు కృపాం మయ్యనాథే శృణుష్వ శపథం కరోమి బహుతరం లోకే తావ త్సత్కార్యోల్లంఘనేన యాదృశో నరకో భవే త్పితృభ్రాతృ గురువాక్యోల్లంఘనేన యాదృశనిరయో భవే దతిథితిరస్కారేణచ భగవద్వాక్యోల్లంఘనేనచ భవే త్తాదృశో నరకో భవేన్మమ మాతృ మతానుసారిచే దహమితి బహుధా విలప న్కౌసల్యాం పతిపుత్రర హితాం సాధ్వీమణిం సమాశ్వాస్య విసంజ్ఞో నిపపాత భూతలే॥౪౭౫॥

ప—నిశమ్య శపథం క్రూరం భరతస్యామితౌజసః ।
ప్రీతిం శ్రీరామచంద్రేచ దృఢాం దృష్ట్వా ఽబ్రవీద్వచః ॥౪౭౬॥

గ—అయి బాలచంద్ర సుగుణసాంద్ర రామభక్తిభరిత భరత శపథేనాతిదారుణేన తవ ద్విగుణీకృతా శోకాగ్నిజ్వాలా మమ నచలితం చిత్తం తవ దైవయోగేన సన్మార్గా ద్రాజపుత్ర చిరంజీవ సహానుజ స్సత్యసంధ త్త్వం పుణ్యాలోకా న్లభస్వ, ఏహ్యేహి త్వా కృష్యాంకమారోప్యాగ్రజభక్తిప్రదీప్యమానం భరతం శత్రుఘ్నం చాలింగ్య విలలాప బహుతరమ్ ॥౪౭౭॥

ప—ఇత్థం భయంకరీ రాత్రి ర్గతా శోకేన దుఃఖితామ్ ।
కౌసల్యాం భరతంచైవ శత్రుఘ్నం దుఃఖినంతథా ॥౪౭౮॥
వీక్షితుం క్షణమప్యేవం స్థితా న్నాశక దాయతా ।
ఏవం సజ్జనదుఃఖంతు సర్వచిత్తద్రవీకరమ్ ॥౪౭౯॥

గ—ఏవం బహుతరం విలపంతం వినయభరితం భరత మువాచ సకరుణ మయివత్స శోకేనాలమలం కురు సంయానం సమాశ్వాసయ మాతౄః పురజనాంశ్చేతి ధర్మవిదాం వరిష్ఠే వసిష్ఠే ప్రోక్తవతి తథేత్యుక్త్వా పితృవిగ్రహ ముద్ధృత్య తైలద్రోణ్యాః హోతాత కుతశ్చేషే ఉత్తిష్ఠాలపస్వ మాం సత్యసంధేతి బహుధా విలప్య

గుహునా పునఃపున ర్నిబోధిత శ్శిబికా మారోప్య నవరత్నఖచితాం బహుదుఃఖేన గురుప్రభృతిబ్రాహ్మణమండలేన పురజనేనచ స్త్రీజన పరివృతమాతృభిశ్చసాక మానీయ పితృవనం చందనకాష్ఠనిర్మితచితా మారోప్య గురుప్రముఖాదిబ్రహ్మసంఘే ఘోషయతి మంత్రసమూహం కౌసల్యాప్రముఖనారీగణె భృశంరోదతి హాహాకారే కృతే పుర జనై ర్హాహా గతో౽సి మాం దుఃఖినం త్యక్త్వేత్యాక్రుశ్య రుద న్నగ్నిం నిక్షిప్య పితృకార్యాణి విధివత్కృత్వా సర్వైస్సాకం సరయూ మాగమ్య స్నాత్వా సోదనం పుర మావిశత్ ॥౪౭౦॥

ఏవం దుఃఖేన ద్వాదశదివసేషు గతేషు త్రయోదశదివసే శత్రుఘ్నేన సాకం పితు శ్చితాసమీపే బహుతరం రుదిత్వా పౌరై ర్వసిష్ఠేనచ కృతసమాశ్వాస స్త్రయోదశదినకర్మాణి విధిపూర్వకం కృత్వా శ్రీరామచంద్రగుణకథనపూర్వక మనుజేన శత్రుఘ్నేన సంభాషమాణ స్సద్యాభ్రాతృదర్శనోద్యుక్తో భరతో ఉత్తిష్ఠత్ ॥౪౭౧॥

తదా ససంభ్రమ మాయాంతీ మనర్ఘాభరణోజ్జ్వలాం క్షితిసుతానిర్వాశేషాం ప్రాగ్ద్వారస్థై ర్నీయమానాం పాపకారిణీం భరతాభిషేకావలోకనకుతూహలాం సఖీజనమధ్యవర్తినీం కైకేయీసహచరీం మంథరాం నామ కుబ్జా మపశ్యతాం భరతశత్రుఘ్నౌ దుష్టజనఘ్నౌ లోకసమ్మతౌ భృశదుఃఖితౌ ॥౪౭౨॥

తదాశత్రుఘ్నో ఉతిరోషేణ లగుడతాడితసర్పేణేవోత్థాయ ప్రధావ్య తాం పాపచారిణీం కేశేషు గృహీత్వా బహుధా వినింద్య తాడయతి శ్రుత్వా సఖీజనై ర్గదితం మంథరావృత్తాంతం భరత మాగత్య స్వీయం సుత మనుద త్కైకేయీ మంథరావిమోచనార్థమ్ ॥౪౭౩॥

ప—దృష్ట్వాపి ఉతాం జననీం స్వీయాం భరతశ్చ దయాన్వితః ।
ఆజ్ఞాపయ ద్వినీతం తం శత్రుఘ్నం స్వానుజం ప్రతి ॥౪౭౪॥

అయి వత్స త్యజాద్యైవ నిర్ఘృణాం లోకకంటకామ్ ।
క్రూరా మిమాం మంథరాం త్వం కైకేయీసహచారిణీమ్ ॥౪౦౫॥

గర్హితః కిల లోకే ఽస్మిన్ స్త్రీవధ స్సర్వదా బుధైః ।
కైకేయ్యపి వధార్హా హి నృశంసా తత్కర్మణో భృశమ్ ॥౪౦౬॥

ఇతి శ్రుత్వా వధం నార్యా స్తత్క్షణం లక్ష్మణాగ్రజః ।
ఆర్యః కుప్యత్యసౌ భ్రాత స్తస్మాత్క్రోధం పరిత్యజ ॥౪౦౭॥

గ—అథ శత్రుఘ్నేన భ్రాతృశాసనాలంకృతమౌళినా విముక్తాం పరిభర్త్సనపూర్వకం ముక్తకంఠం ప్రరుదంతీం ప్రియసఖీ మవేక్ష్య బహుధా సమాశ్వాసయత్కైకేయీ కఠినహృదయా॥౪౦౮॥

అథాగతే ప్రభాతసమయే మంత్రిసత్తమైః పౌరైశ్చ బహుతరం పట్టాభిషేకార్థం యాచితో భరత స్తా న్నబ్రవీ ద్రఘువంశజాః ఖలు జ్యేష్ఠానుక్రమేణ రాజ్యధురం వహంతి తస్మాన్నేచ్ఛామి రాజ్యధురావహన మపిత్విదానీమేవ సకలసంభారైస్సాక మరణ్యం గత్వా ఽఽశయిత్వా రఘుకులతిలక మార్యం రాజ్యే ఽభిషిచ్య గమిష్యామి మునివేషధరో ఽరణ్యం సేనాగమనార్థం సమ్యక్క్రియతాం మార్గ ఇతి ॥౪౦౯॥

తేష్వపి తాదృశ మసదృశం సర్వలోకాభినందనీయ మనపేతధర్మం వచన మాకర్ణ్య భరతస్య ప్రముదితచిత్తేషు తదాజ్ఞానుసారేణ క్షిప్రమేవ కృత్వా మార్గాన్సుఖకరా న్నివేదయత్సు భరతో ఽపి సర్వా న్జ్ఞానపదా నాజ్ఞాప్య ప్రయాణార్థం సుమంత్రానీతం రథ మారుహ్య గురుమభివాద్య సానుజః ప్రతస్థే ॥౪౧౦॥

గ—తదను సమాగతం సానుజం నిజజననీదోషదుఃఖితం నిస్సపత్నం రాజ్య మనుభవేతి నిజజనన్యా ముక్తవత్యాం కోపేన తాం నిందంత మగ్రజవనగమనా త్పితృమరణాచ్చ బహుతరం విలపంతం తాడితమంథరం లుఠంతం భూమౌ భరతం నానావిధై స్తత్త్వబోధకై

ర్వాక్యై రనునీయ సహాగమనసిద్ధే కౌసల్యాసుమిత్రే సమాధానం కృత్వా తేన భరతేన దశరథాయౌర్ధ్వదైహికం యథావిధి సవిస్తరం కారయిత్వా ఽనంతరం పితృవాక్యాత స్త్వం రాజ్యపరిపాలకో భవేతి ప్రోక్తవచనమపి తిరస్కృత్య రామదర్శనాయ ప్రయాతం సపరివారం భరత మనుసృత్య స్వయమపి కృతప్రయాణో ఽభవదరుంధతీపతిః ॥౪౯౧॥

ప— స ససైన్యో భరత శ్శ్రీమా న్జగామ సురనిమ్నగామ్ ।
ససైన్యం భరతం దృష్ట్వా గుహోఽపి స్వజనై ర్వృతః ॥౪౯౨॥
శంకితో భరతే రాజ్ఞి రామక్షేమానుచింతకః ।
గృహీత్వోపాయనం శ్రేష్ఠం గతవా న్భరతాంతికమ్ ॥౪౯౩॥
సుమంత్రవచనా చ్ఛ్రుత్వా భరతో గుహ మాగతమ్ ।
అపృచ్ఛ ద్రామమార్గం తు ప్రీత్యా సకుశలం తదా ॥౪౯౪॥

గ—తదా గుహో ఽప్యపారసేనాసహితే భరతే శంకమాన స్సీతాపతే ర్విప్రియం క్రమేణ జ్ఞాత్వా భరతస్యాభిమతం సజ్జనసమ్మతం సంతుష్టాంతరంగ స్సీతారామలక్ష్మణానా మఖిలవృత్తాంత మాదితః స్వపత్తనే సంవృత్తం నివేదయిత్వా జటాధారణాదిక మింగుదీవృక్షమూలే గంగాతరణంచ స్వకృతం న్యదర్శయత మహాంత మింగుదీవృక్షమ్ ॥౪౯౫॥

భరతోఽపి తద్వృత్తాంత మాకర్ణ్య సపరివార స్త్రీజనై స్సాకం సశత్రుఘ్నో గత్వేంగుదీపాదపమూల మధ్యుషితం రామేణాఖిలప్రదేశం నిశామ్య భృశదుఃఖితో నిపత్య భూమౌ విసంజ్ఞో లుతం శ్చిరేణ ప్రాప్య సంజ్ఞాం బహువిధం విలప్య సర్వైస్సహ స్వయమప్యత్రైవ ధృతజటావల్కల స్సోదరేణ సాకం ఉహాపయిత్వా ఽఖిలాం నిశాం తత్రైవ రోదనేనోత్థాయోషఃకాలే ప్రబోధ్య సహోదర మయివత్స గుహ మాశాద్య మద్వాక్యేన గంగాతరణార్థ [illegible]నీ

యతాం నౌ రతిశీఘ్రం త్వరయతి మేమన ఇత్యుక్త్వా ఉఉనయ గుహ మితి ప్రచోదయామాసానుజమ్ ॥౪౯౬॥

తదైవ శత్రుఘ్నోపి భరతాజ్ఞానుసారేణ గుహ మాజ్ఞాపయతి నావానయనార్థం గుహోఽపి స్వపత్తన మాసాద్య స్వజనైస్సాకం దివ్యనౌకాసమూహం సజ్జీకృత్య భరతాయ న్యవేదయ దారోహణార్థమ్ ॥౪౯౭॥

ప—అథ నవనావం భరతో
భరితాంచాఖిలపదార్థనిచయైస్తామ్ ।
సర్వైస్సాకం త్వరయైవారోహ
ద్భ్రాతృదర్శనాకాంక్షీ ॥౪౯౮॥

తేన సమ్మానితశ్చాథ గుహేన గుణశాలినా ।
రామే ఽతి భక్తిసంపన్న స్తీర్త్వా గంగాం సమాయయౌ ॥౪౯౯॥

గ—అథ నావ మారుహ్య మహత్ప్రియాగవనం గత్వా ఽఖిలచమూం సమాశ్వాస్య మహదాశ్రమా దవిదూరత స్సమావేశ్య మంత్రిభిస్సహిత స్సానుజః పురోధసం పురస్కృత్య భగవంతం భరద్వాజ మృషి మవలోకయితు మాశ్రమం గతవాం స్తస్య మహాత్మనః ॥౫౦౦॥

తదా భగవా న్భరద్వాజోఽపి మహానుభావ స్సంప్రేక్ష్య వసిష్ఠం మహనీయగరిష్ఠ మాసనా దుత్థాయార్ఘ్యపాద్యై స్సంపూజ్య రామాభ్యుదయకాంక్షీ సస్సైన్యే భరతే కించి ద్విశంకమానః కుశల మపృచ్ఛత్ ॥౫౦౧॥

ప— ఋషిం తతో భరద్వాజం దృష్ట్వా హృష్టశ్చ పూజితః ।
వినీత స్సర్వ మాచష్టే నత్వా పాదపయోజయోః ॥౫౦౩॥

పితు స్మరణజం శోకం దుఃఖం భ్రాతృవియోగజమ్ ।
తస్తో మఃఖేవ భరతో సానుజః ప్రాంజలి స్తదా ॥౫౦౪॥

గ—తదా స మహాతేజస్వీ ఋషి ర్భరద్వాజోపి విస్మితో।
ఉవాచ దతీవ భక్తిమంతం భరత ముద్వీక్ష్యావిచ ॥౫౦౪।

వ—ఆకర్ణ్య వాణీం రఘునందనస్య
శత్రుఘ్నపూజ్యస్య మనోహరాం తామ్ ।
గీతాంచ సర్వైర్బహుధర్మసారాం
హృష్టాంతరంగో నితరాం బభూవ ॥౫౦౫॥

గ—అయివత్స ధార్మికశిరోమణే భరత సంతుష్టోఽస్మి నితరాం సద్భావై స్తవ నివసతి చిత్రకూటే ఽవిదూరత ఇత స్తం గిరివరం ప్రతి శ్వః ప్రయాణం కర్తు మర్హ స్యతో వసాత్రైవ సర్వైస్సాక మితి వదతి మహానుభావే భరద్వాజే వినయభరితో భరతోపి తదాజ్ఞాం శిరసా ధారయం స్తత్రైవోషిత్వా ఽఖిలబలైస్సాక మాతిథ్యేన మహాశ్చర్యప్రదేన కృతసత్కారో మహర్షిణా సర్వైస్స్వైస్సాకం మహదాశ్చర్యకర మతిథిసత్కారస్య వైభవ మవలోక్యాతీవ విస్మితః ప్రాత రుత్థాయాంతిక మృషే ర్భరద్వాజస్యాగత్య ప్రణమ్య చరణనళినె శిరసా ప్రాంజలి ర్భక్తిపూర్వకం భోభగవ న్నాతిథ్యేన మహతా ధన్యోఽస్మి భవతః పూజ్యస్యేత్యుక్త్వా వ్యజిజ్ఞప త్ప్రయాణార్థం చిత్రకూటగిరిం ప్రతి శ్రీరామచంద్ర దివ్యచరణనళినయుగళసేవార్థమ్ ॥౫౦౬॥

వ—భగవ న్ప్రష్టు మిచ్ఛామి మార్గం తస్య గిరే రహమ్ ।
ఆర్యసందర్శనాకాంక్షీ ప్రోచ్యతాం కృపయా ఽనఘ ॥౫౦౭॥

గ—ఏవం ప్రార్థయమానో భరతేన ముదితహృదయః ప్రోవాచాయి బాలచంద్రాస్మదాశ్రమా దవిదూరతః ప్రకాశతే మనోహరకాననపరివృత శ్చిత్రకూట స్తస్యోత్తరపార్శ్వే ప్రవహ త్యఖిలపాపహరా జాహ్నవీనామ సరిద్వరా రమణీయ తరంగపరంపరా తస్యాస్తీరే విరచితాయాం పర్ణశాలాయాం మనోహారిణ్యాం వసంతి

సీతారామలక్ష్మణా స్తత్ర తస్మా దస్మదాశ్రమా త్కించిద్దూరం ద
క్షిణమార్గేణ గత్వా ఽనంతరం నిరృతిదిగ్భాగేన పథా వాహినీ
సహితో గచ్ఛసిచే దార్యా ద్రక్ష్య స్యేతు సద్గుణాకర మాం నమ
స్కుర్వంతీనాం జననీజనానాం జ్ఞాతు మిచ్ఛామి విశేషమితి ॥౫౦౮॥

భరతోఽపి ఋషివర్యాయ భరద్వాజాయ క్రమేణ పరిచయ మాతన్వ న్జననీనాం ప్రయాణాయాభ్యనుజ్ఞాతశ్చ తేనైవ భగవతా మునినా చమూ మచోదయ ద్గంతుం చిత్రకూటమ్ ॥౫౦౯॥

స—మాతృభి స్సహితో ధీమా న్భరతో గుణినా తదా ।
తదాజ్ఞయా యయౌ శ్రీమా న్ద్రష్టుం రామం మహాయశాః ॥

విలంఘ్య వివిధా నదీ న్కాననాని మహాంతిచ ।
ప్రాప్యాద్రిం చిత్రకూటంతు వసిష్ఠాదిభి రన్వితః ॥౫౧౧॥

తత్ర తత్ర విచిత్ర్యాగ్ర్యం శ్లాఘయ న్రమ్యతాం గిరేః ।
క్రమేణ ప్రాప్తవా న్రమ్యాం పర్ణశాలాం యవీయసః ॥౫౧౨॥

గ—తదా నాతిదూరే శ్రీసీతారామలక్ష్మణా ఉత్రైవ వర్తంతఇతి సూచితు ముద్ధృతగ్రీవఇవ విరాజమానాత్యున్నతశిఖరే విచిత్రమృగపక్షిసంకులే చిత్రకూటే ప్రకాశమానే నానాపుష్పఫల నిబిడీకృతవృక్షలతాభి ర్దర్శనీయే అన్యోన్యమైత్రీ విచిత్రితచరత్పశుపక్షి భి స్సంకీర్ణే శాంతచిత్తై ర్మహర్షిభిః పరివృతే శాంత్యాలయఇవ విరాజ మానే మహాదాశ్రమే మనోహరపర్ణశాలాయాం దర్భాసనోప ర్యుప విశంతం కోదండ జపమాలాలంకృతకరకమలం జటామండలమండిత మూర్ధానం వల్కలోజ్జ్వలాంగం రుచిరనవరత్నాభరణభ్రాజమానయా సీతయా పరిశోభితవామభాగం తులసీనవపంకజాదివివిధసుగంధకుసుమ కలితమాలావిశోభితకంబుకంఠం స్వాలంకారసదృశమండనయుక్తేన కోదండధరేణ సౌమిత్రిణా విరాజితదక్షిణపార్శ్వం దర్శయంతం సీతా మై జనకతనయామై వనరాజరంజితచిత్రకూటసౌభాగ్యం గంగాయా

మనోహరతాం కాననస్యచ శరణాగతవత్సల మశరణ్యశరణ్యం యా
పరిపూరితనేత్రాంబుకం స్నిగ్ధస్నేహదర్శనేనాతీవ కుపిత మనసం శత
మానం స్వవిషయే సాంత్వయంతం నవనీలమేఘశ్యామ మగ్రజ
మార్యం రామభద్రం రఘుకులచంద్రం భూమీంద్ర సమాలోక్య
దూరాదేవ హాహా కష్టం భోరాజాధిరాజ స్సర్వసుఖోచిత శ్రీరామ
చంద్రః కథం మునివర్యయా చరతి మదర్థం నను, ఈదృశదుఃఖభాజ
న మభూ ద్ధా లోకవిగర్హితం జన్మ మమేదం ధిగితి బహుధా విల
ప న్నానుజః ప్రధావ దుస్మృత్తోప సమీపం జానకీజాని వచ్ఛాయా
సింహోః ॥౫౨॥

ప—శ్రీమంతం రఘునందనం జనకజాసౌమిత్రియుక్తం గురుం
శాంతం చీరవరాంబరం ప్రవిలసత్పద్మాభనేత్రద్వయమ్ ।
నీలేందీవరకాంతికాంత మతులం పద్మాసనస్థం ప్రియం
రామం పూర్వజ మద్రిజాపతినుతం దృష్ట్వాఽతిహృష్టో భవత్ ॥

గ—తదా ఽతీవ దుఃఖాభితప్తో భరతః క్షితిపతితనయః
ప్రోక్త్వా ఽఽర్యేత్యుచ్చై దీనం దుఃఖా త్కించదపి నావోచత్ ॥

అథ ధైర్య మవలంబ్య సీతారామపదకమలయోః ప్రణమ్య
భ్రాతృభక్తిభరితో భరత స్సమాలింగ్య లక్ష్మణంచాథ సానుజ మ
గ్రజం మైథిలీసహితం కోసలసుతాసుత మేవ మస్తౌషీత్ ॥౫౧౫॥

ప—జటావిభూషితం కురంగచిత్రచర్మధారిణం
మనోజ్ఞవల్కలావృతం కుశాసనోజ్జ్వలం ప్రభుమ్ ।
నతాగ్రగామిపాలనైకబద్ధమానసం సదా
నమామి పూజ్య మార్య మగ్రజం ప్రచండధన్వినమ్ ॥౫౮౬॥

వందే మమాగ్రజ ముదారగుణాభిరామం
రామం విదేహతనయాదయితం శరణ్యమ్ ।

సౌమిత్రిపూజితపదం కరుణాపయోధిం
తాతస్యవాక్యనిరతం పురుషోత్తమం తమ్ ||౫౧౭||

గ—అథ శత్రుఘ్నో ప్యార్యయో ర్జానకీరాఘవయోః
పదనళినేషు నమస్కృత్య లక్ష్మణస్య పూజ్యస్యాగ్రజస్య చేత్థ మ
శంస ద్రఘునాథం మైథిలీకాంతం ప్రియానుజాభ్యాం ప్రకాంత మత్య
న్తమ్ ||౫౧౮||

ప—నమామి రామచంద్ర మద్య జానకీపతిం వరం
దయాకరం మనోజ్ఞవిగ్రహంచ దీనపాలినమ్ ।
కకుత్స్థ వంశదివ్యమౌక్తికం సహావానరార్చితం
జటావిరాజితం సుచీరవల్కలోజ్జ్వలం శుభమ్ ||౫౧౯||

దృష్ట్వా తం భరతం ప్రణామ్రశిరసం శత్రుఘ్నయుక్తం తదా
దోర్భ్యాం తౌ పరిరభ్య సార్ద్రనయన శ్శ్రీరామచంద్రః ప్రభుః ।
తావ త్స్వీయగురుం వసిష్ఠ మతులం మాతౄశ్చ సర్వా స్సము
త్తస్థా వీక్ష్య ససంభ్రమం ప్రవిలసన్నేత్రాంబుజ స్సీతయా ||౫౨౦||

గ—అథ రఘుపతి స్సౌమిత్రిణా సీతయాచ సాకం ప్రథమం
గురుచరణసరోజయో శ్శిరసా ప్రణమ్యానంతరం మాతృజనస్య పదక
మలేషు భక్తిపూర్వకం నమస్కృత్య కృతాంజలిజలజముకుళరంజి
తరుచిరజటామండలమండితమౌళీ కృష్ణాజినచీరవల్కలాలంకృతాంగౌ
శరాసనజపమాలావిరాజితపాణిపంకజౌ స్వసమానధర్మచారిణౌ లజ్జ
యా దుఃఖేన చావనతవదనేందూ బాష్పాకలితనయనసరోజౌ వినీతౌ
చిత్రార్పితావివ స్థితౌ భరతశత్రుఘ్నావాలింగ్యాఘ్రాయ మూ
ర్ధ్ని వాత్సల్యేనాతీవాంక మారోప్య పితృకుశల మపృచ్ఛ చ్ఛం
కితచిత్తః ||౫౨౧||

ప—స్థవిరం తాతపాదం త్వం పరిత్యజ్యాగతః కుతః ।
మాతృభి ర్గురుభి స్సాకం పౌరై ర్జానపదై స్సహ ||౫౨౨||

కుశో ధారయసె బాల మునివేషం వనోచితమ్ ।
నియుక్తాం తాతపాదేం త్యక్త్వా రాజ్యధురం ప్రభో ॥౨౩॥
బ్రూహి తత్త్వం పితు ర్మేఽద్య వృత్తాంతం ధర్మకోవిద ।
కాతరంహి మనః కష్టం మమేదం దీనచేతసః ॥౨౪॥

గ—అథ భరతే తద్వచన మాకర్ణ్య భవద్విరహేణైవార్యా స్తాతపాద స్సురేంద్రాధ్వానం గతఇతి బహుకష్టేన వదతి తద్వచన మాకర్ణ్య పితృశోకేన మూర్ఛితౌ రామలక్ష్మణౌ, సీతాచ విసంజ్ఞా శ్వశురమరణదుఃఖేన బంధుజనకృతోపచారేణ సంజ్ఞాం ప్రాప్య భృశ మరుదన్ ॥౨౫॥

అథ నిరర్గళగళద్బాష్పోదకమలీమసవదనసరసీరుహం దుఃఖావనతశిరసం సానుజం భరత ముద్దిశ్యాయివత్సరత్న ధన్యతమోఽపి మత్త స్త్వం యస్మాత్కృతవాన్ చరమసంస్కారం హా హతోఽస్మి మందభాగ్యోఽహం హా లక్ష్మణ హా సీతే బహుకష్ట మభూత్కాలాస్మాకం కింకరోమి దైవాధీనం సర్వ మతః పితు రుత్తరక్రియాం కర్తుం గంగాయా స్తీరం పవిత్రతమాయా శ్శీఘ్ర మితో బదరీమి శ్రింగుదీపిణ్యాక మాదాయ గచ్ఛామే త్యుక్త్వా సరిత్తట మగమ ద్రమణీయం రఘుకులోత్తంస స్సీతాపతిః ॥౨౬॥

ప—తాతంచోపరతం స్మృత్వా స్నాత్వా సౌమిత్రిణా తతః ।
జలాంజలిం ప్రదాయాథ దదౌ పిండాన్ యథావిధి ॥౨౭॥
శ్రుత్వా సీతాపి మరణం శ్వశురస్య మహీపతేః ।
శ్వశ్రూభి స్సహితా దుఃఖా ద్గంగాయాం స్నాన మాతనోత్ ॥౨౮॥

గ—అథ సర్వే స్నాన ముటజ మాగత్య బహుదుఃఖితం భ్రాతృభి స్సీతయాచ ప్రేమస్యా దర్భాసనోపస్యుపవిశంతం నిఖిలసద్గుణయుతం రామం సంప్రేక్షితు మాగతే అరుంధతీపతౌ వసిష్ఠే రామేణ సంచరిత ప్రదేశా న్సాలోక్య దుఃఖా దన్యోన్య మాతపంతీభి

శోకపూర్వకం వచనం కౌసల్యాదిభిః పత్నీభి ర్మహారాజస్య దశరథ
స్య సమన్వితే సానుజ స్సీతాపతిః కాకుత్స్థ స్సీతయా సహోత్థాయాస
నా ద్ద్రుతో రాజ్ఞస్య చరణారుణాంబుజే శిరోభూషణీకృత్యానంతరం
క్రమేణ కౌసల్యాదిమాతృజనానాం పదపంకేరుహాణి నమస్కృత్య
బద్ధాంజలి రతిష్ఠత్ ॥౨౯॥

తదా సుమిత్రాన్వితా దుఃఖార్తా కౌసల్యా సీతారామలక్ష్మ
ణా నాలింగ్యోత్సంగ మారోప్య మూర్ధ్న్యాఘ్రాయ భృశం రుదం
త్యేవ మబ్రవీ త్సీతాం సతీశిరోమణిం సర్వజనమనోహారిణీమ్ ॥౩౦॥

ప — కథం వా సహసే దుఃఖం దుస్సహం వనవాసజమ్ ।
వత్సే కమలపత్రాక్షి సుకుమారాంగి మైథిలి ॥౩౧॥

రామస్య దయితా పత్నీ రఘో ర్వంశప్రదీపినీ ।
త్వంహి లోకప్రసిద్ధాహి మమ ప్రాణసమా సదా ॥౩౨॥

పశ్యంత్యా స్త్వాం మమేదంహి హృదయం వజ్రనిర్మితమ్ ।
నస్ఫుటి త్యంబ కింకార్య మిత్యరోదీ ద్భృశాకులా ॥౩౩॥

గ — ఏవం రుదంతీం కోసలపతిసుతాం మాతరం సమాశ్వా
స్యోపవేశ్యాసనే గురు మార్య మనంతరం స్వయ మప్యుపవిశ్య భ్రా
తృభిస్సహ పౌరా న్మంత్రిగణాం శ్చోపవేష్టు మాజ్ఞాప్య కుశలప్రశ్న
పూర్వకం నమ్రశిరసం మూర్తిమంతం వినయమివ స్థితం మునివేష
ధరం కృతాంజలిం గురుభక్తిపూర్ణం తాదృశశత్రుఘ్నసమేతం భర
త మవలోక్యావద ద్రఘునాయక స్సీతాపతి రయి వత్స కిమర్థ మాగ
తోసి కిమ స్తికార్య మిహ కుతో ధృతవా నసి జటావల్కలాని మహ
ద్రాజ్యం త్యక్త్వా ఘోరారణ్య మిదం ప్రవిష్టః కిమర్థ మయి బాల
సర్వమపి వృత్తాంతం వక్తు మర్హసి సవిస్తర మితి ॥౩౪॥

భో ఆర్య సర్వధర్మజ్ఞోప్యార్య స్తాతపాదః పూజ్యం సర్వానంద
దాయకం జ్యేష్ఠ మఖిలనీతికోవిదం భవంతం (స్త్రీవాక్యతః) ప్రవాసయి

త్వా త్వద్విరహదుఃఖేనైవాగా ద్దివం మహారాజమప్యపూర్వమేవ హాహా ధిక్త్వాం మద్విధంహి నను కైకేయీ కులపాంసనీ స్వార్థపరా కాలభుజంగీ భర్తుః ప్రాణహారిణీ మదీయైశ్చంద్రికామేఘపటలీ మజ్జననీ యాచయిత్వా రాజ్యం పాపాచరణేన విధవాసతీ మమ హృదయం తుదతి ప్రతిక్షణం స్త్రీవధభయా ద్భవదాగ్రహభయాచ్చ సవ్యాపాదితా మయా మాతృమనోరథ ప్రతికూలేన భోః కరుణాకరేదానీ మాగమ్యతాం పత్తనం భవద్భి రభిషేకార్థం రాజ్యస్య కృపాం కురు భవానితి ప్రణతిపూర్వకం ప్రార్థయమానే భరతే రామచంద్రోపి సమాశ్వాస్య వివిధనీతివచనాని వద న్నయిబాలచాంద్ర సద్గుణసాంద్ర భూమిం ద్ర లోకే తావ త్సకలధర్మాణాం మధ్యే మాతాపితృవాక్యపరిపాలనమేవ ముఖ్య మితి ధర్మకోవిదైః కథ్యతే ఽతో నోత్సహే మనోరథ మంబాయా స్తవ వితథం కర్తు ముల్లంఘయితుంచ తాతపాదాజ్ఞాయాః కేవలం సత్యసంధం కర్తు – మహ మిచ్ఛామి రాజ్యం కదాచిదపి నేచ్ఛే గహన మరణ్యమేవాకాంక్షే జనకేన దత్తం త్వమపి పితృవాక్యత స్సవిత్రీసంతోషకారణం ప్రాప్తం రాజ్య మర్హసి ఏవంచే ద్వయం సర్వేపి పితర మృణా న్మోచయిష్యామ శ్శృణు మాతరం ననిందయ మాతృదేవో భవితు మర్హసి, యస్మా త్పూర్వం దేవాసురయుద్ధే తవ జనన్యా మహానుపకారః కృతః పితు స్సత్యసంధస్య, తస్మా త్ప్రియచ్ఛ ద్వరద్వయం మమ వివాసనం పట్టాభిషేకంచ తవ యాచమానాయా స్తవమాతు స్తస్మాన్నదూష్యా కైకయరాజనందినీ సర్వేవయం దృఢమనస్కాః పితర మనృణం కరవామేత్యవదత్ ॥

తదా భరత మాశ్వాసయంతం బహునీతివచనై శ్శ్రీరామ ముద్దిశ్య భోః రామభద్ర పిత్ర్యం రాజ్య మకంటక మవాప్య భ్రాతృభిస్సహ పౌరాన్ జానపదా న్పాలయ న్సుఖం వసేతి ధర్మవిశుద్ధైరవసి

[illegible]ై ర్ధర్మ్యవచనై ర్వదతి జాబాలి మహర్షిసత్తమే రామచన్ద్రోపి స పాన్వితో ఽనేకధర్మార్థ వాద న్నిపుణో ఽథా దృష్టిం కించ దనిన్ద యచ్చ ||౩౭||

తదవసరే విశిష్టధర్మజ్ఞో వసిష్ఠోపి రామజాబాల్యో స్సంవా దం నిశమ్య జ్ఞాత్వాచ కోపావిష్టం రామ మయి రామభద్ర త్వద్వాత్స ల్యేనైవ కథితం మహాత్మనా నిఖిలధర్మసారజ్ఞేన జాబాలినా, అయిచ త్సగురో ర్వచనా జ్జ్యేష్ఠక్రమా త్ప్రాప్తం రాజ్యం పరిపాలయ న్సు ఖేన వత్సే త్యశేషధర్మా న్నిక్ష్వాకువంశకథనపూర్వక మవదత్ ||

భో గురువర్య క్షన్తవ్యో మహాపరాధః కృతాం ప్రతిజ్ఞాం నత్యజామి పూజ్యే ష్వధికో భవా న్సత్యమేవేతి వదతి సీతాపతౌ భరతో ఽపి స్వాజ్ఞయా సుమన్త్రేణ రచితదర్భా స్తరణే శేషే యావ ద్రామః ప్రసీదతి తావ న్నోత్తిష్ఠామీతి దృఢచిత్తః ||౩౮||

ఏవం ప్రాయోపవేశం కుర్వన్తం భరత మాలోక్య దుఃఖాభి తప్తం భృశదుఃఖితో రామభద్రః ప్రవద దనుజం సానుజ మయి వత్స కులచన్ద్ర మూర్ధా ఽభిషిక్తానా మనుచిత మిదం త్వయా కృతం క ర్మ తదుత్తిష్ఠేహ ఘోరం వ్రతం పరిత్యజ్య పత్తనం ప్రాప్య భుం క్ష్వ రాజ్య మకణ్టకం మద్వచనాదితి ||౩౯||

అథ భరతో ఽపి పౌరజనబోధితనానావిధధర్మవచనై ర్నీతి వాక్యైశ్చ రామస్య ప్రతిబోధిత స్సన్ స్పృశే జ్జల మేవం ప్రతిజ్ఞా మక రోత్ ||౪౦||

భో ఆర్యవర పౌరా స్సచివా శ్శ్రూయతాం మాతు ర్మనోర థం న పూరయా మ్యహం రాజ్యతన్త్రధురావహనం నేచ్ఛే, తథాపి కర్తుం పితరం సత్యసంధ మవశ్యంచే దేవమేవ మునివేషధరః కేవలం ఫలాహారీ యావదార్యాగమనం చతుర్దశసమా వసామి వనే గహనే న ప్రవేష్టు మిచ్ఛామి పురవరం సత్య మిద మితి ||౪౧||

ఏతాదృశీం ప్రతిజ్ఞా మాకర్ణ్య మహామతే ర్భరతస్య విస్మితః ప్రోవాచ సభాస్తారా న్భో భోః సభ్యాః పశ్యతానుజస్య దృఢచిత్తతాం అపిశ్రుతా మమానుజస్య ప్రతిజ్ఞా [illegible]నతరా తస్మా దహమపి చతుర్దశవత్సరా న్నీత్వా ఽరణ్యే మునిచర్యయా పితృవాక్యతో ఽనంతర మాగత్య పురవరం పున స్సంగతో భ్రాత్రా ఽగ్రజభక్తిభరితేన కరోమి రాజ్యభార మఖిలజనప్రీత్యర్థం సౌభ్రాత్ర మనుపశ్య న్యాశ్వతీ స్సమా స్తావ త్పరిపాలయతు మమాజ్ఞయా యువరాజో భరతో జననీమనోరథం పూరయ న్నేవం చే త్సర్వే వయం కరిష్యామః పితరం సత్యసంధ మతః తదిష్య త్యనృతజన్యపాపా ద్విమోచితః పితామహసమో ఽస్మాకం తాతపాదో మహీపతిః ॥

స—శ్రుత్వా భ్రాత్రో వచశ్చ శ్లక్ష్ణం ధర్మసారమయం తదా।
విస్మితా ఋషయ స్సర్వే శశంసు ర్భరతం బహు ॥౫౪౩॥

గ—అయివత్సకులభూషణాయుష్మ న్పితర మితిమన్యసే చేదగ్రజ మార్యం కౌసల్యాతనయం రామం తస్యాజ్ఞాం శిరసా ధారయ న్సర్వథా ఇత్యుక్త్వా భరతం భక్తిమంతం సగంధర్వా స్సర్వే ఋషయ ఆకాంక్షంత శ్శీఘ్రం లోకరావణరావణాదిదుష్టహననం గతా స్తదా స్థానం స్వంస్వమ్ ॥౫౪౪॥

స—అపూజయ దృషీ న్సర్వా న్రాఘవో లోకపాలకః।
ధర్మసారమయం శ్రుత్వా తేషాం వాక్యం ప్రతోషితః ॥౫౪౫॥

శ్రుత్వా వాక్య మృషీణాంతు ధర్మసారం మహామతిః।
తదా కోసలరాజస్య తనయో ధర్మకోవిదః ॥౫౪౬॥

కృతాంజలిపుటో దీనో వినీతో లోకసమ్మతః।
యయాచే భరత శ్శ్రీమా నగ్రజం మైథిలీపతిమ్ ॥౫౪౭॥

మూర్ధ్నా నత్వా పదాంభోజం తస్యార్యస్య మనోహరమ్।
సర్వపాపహరం దివ్యం పాదుకాయుగళం తదా ॥౫౪౮॥

భగవ న్నేవ హ్యయోధ్యాంభో రాజ్యం ప్రాప్తై న్నృపాసనమ్ ।
అస్మాకీ స్సహితో ధీర రక్షితుం కరుణానిధే ॥౫౪౯॥

కులధర్మంతు నః పశ్య రాజనీతించ భూమిరాట్ ।
మాతుర్వాఞ్ఛాంతు మే దేవ పాలయానశ్యకం ప్రభో ॥౫౫౦॥

గ—తదా రామచంద్రో ప్యేవం ప్రార్థయంతం భరతం మంక మాంకోప్య శిరస్యాఘ్రాయ నచింతయ తాత పుర మాసాద్య సర్వ కార్యాణి మంత్రి సుమ్మంత్రి కుశ ప్రజాః కరుణయా పరిపాల య మాతౄః పూజయ భక్తిపురస్సరం మానిందయ జననీం కైకే యీంచ సదా పూజయ కేనాపి హేతునా నత్యజేయం పితుః ప్రతిజ్ఞాం సత్యం వదామి కదాచిదపి నవదామి మృషావచన మిత్యుక్త్వా న్వాత్సల్యేన ॥౫౫౧॥

ప—ప్రార్థితో ప్యనుజాతేన పాదగ్రహణపూర్వకమ్ ।
సత్యసంధం గురుం కర్తుం నజగామ పురీం పునః ॥౫౫౨॥

గ—ఏవం వదంత మార్యం కోటిసూర్యప్రభాభాసమానం చంద్రవదనం సద్గుణాలయం రామ మిత్థం ప్రార్థయత్ ॥౫౫౩॥

ప—దేహి దేహి జగన్నాథ భవతః పాదుకాద్వయమ్ ।
తస్యాభిషేచనం కృత్వా సేవే త్వామివ తత్ప్రభో ॥౫౫౪॥

గ—భరతేన వసిష్ఠేనచ జాబాలిప్రముఖై ర్మంత్రివర్గై ర్మాతృభిశ్చ ప్రార్థితోపి సత్యప్రతిజ్ఞాం నజహౌ రామభద్రః కింతు భరత మిత్థమకథయత్ ॥౫౫౫॥

ప—దదామి తాతగృహ్ణీష్వ ప్రజానాం సుహితో భవ ।
సౌవర్ణపాదుకాం దివ్యాం తవ ప్రీత్యై మమ ప్రియ ॥౫౫౬॥

మానయ స్వజననీం తాత సర్వదా భక్తిపూరితః ।
ప్రాప్తం మద్విరహో దేవ ముంచ శోకం మమాజ్ఞయా ॥౫౫౭॥

ఏవ ముక్త్వా ప్రదత్తాం తాం రాఘవేణ కృపావశాత్ ।
కృత్వోత్తమస్య నాగస్య మూర్ధ్ని తుష్టో౽భవ త్స్వయమ్ ॥౫౫౮॥

౧—అపిచ భో ఆర్య భవంతమివ పురా ద్బహిః నందిగ్రామే కృత్వా౽౽శ్రమం పర్ణశాలాయాం జటాచీరవల్కలాజినాక్షమాలాః సంధారయ న్నహైవ కందమూలాహారో మునివేషేణ చతుర్దశవత్సరపూరకం దివసదినకరోదయపర్యంతం జీవామి వ్రతనిరతో భవదాగమనాకాంక్ష్యనంతరం నజీవామి క్షణమపి నాగచ్ఛసిచేన్నియమితకాలే తత్క్షణమేవ ప్రవిశామ్యగ్నిం భగవంతం భగ్నమనోరథః కరోమి ప్రతిజ్ఞా మార్యస్య భవతః పాదపద్మయోః దృఢమితి మన్యతా మితి వ్యజ్ఞాపయ ద్భరతో ధృతవ్రతః ॥౫౫౯॥

తథా భవత్వితి శపథపూర్వక ముక్త్వా౽తిప్రీత్యా భ్రాతరౌ భరతశత్రుఘ్నౌ వాలింగ్యాయువత్సకులభూషణ జననీం తవ కేకయరాజనందినీం మానిందయ కదాచిదపి అపితు పాలయ గౌరవేణాస్మదాజ్ఞయా గచ్ఛేత శీఘ్రం ప్రకృతిమండలైస్సహేత్యుక్తవతి రఘుపతౌ తతః ప్రదక్షిణీకృత్య నమస్కృత్య స్వచరణారుణాంబుజేషు సీతారామయో ర్ముహు ర్మోచాశ్రూణి నిరర్గళం శత్రుఘ్నసహితో భరత స్సకలధర్మనిరతః ॥౫౬౦॥

తదా రామచంద్రోపి సమాశ్వాస్య మాతృవర్గం స్వజననీపూర్వకం గురు మరుంధతీపతిం మంత్రిపురోహితా నఖిలాపౌరా న ప్యాశ్వాస్య మంత్రకోవిదం సుమంత్రంచ సమాధాయ బాష్పపర్యాకులేక్షణః కుటీరం ప్రవివేశ ప్రియానుజాభ్యాం సహితో వ్యథితఏవ ॥

అథ నవరత్నఖచితపాదుకాద్వయం స్వజటామండలమధ్యే ధారయ న్నతిభక్త్యా౽ఖిలపరివారై ర్గురుణా బ్రహ్మవాదిభి ర్జాబాల్యాదిఋషిగణైశ్చ మంత్రిపురోహితైశ్చాపి జననీ సమూహేనచ రథమారుహ్య భాగీరథీం సరిద్వరాం పూర్వదిఙ్ముఖేన గత్వా చిత్ర

కూటంనామ భూధరం ప్రదక్షిణీకృత్య తత్పార్శ్వేనైవ గచ్ఛ న్సమీపేచిత్రకూటస్య విరాజమానం భరద్వాజాశ్రమం ప్రాప్య రథా దవరుహ్య నత్వాచ పాదపద్మయుగళ మృషే ర్భరద్వాజస్య వ్యజ్ఞిపత్సకలోదంతం పృచ్ఛతి ఋషివర్యే ॥౫౬౨॥

ప—పశ్య మునె కరుణాం మయి రూఢాం
పాపహారె రుచిరే మణిపాద్వౌ ।
పంకజవల్లభవంశమణౌ స్తే
దీనజనోద్ధరణే శిశిరే చ ॥౫౬౩॥

సత్యసంధో మహాప్రాజ్ఞో నాగచ్ఛ త్తత్తనం పునః ।
దత్వా పాద్వౌ వనుజ్ఞాప్య పితృవాక్యైకపాలకః ॥౫౬౪॥

గృహీత్వా పాదుకే తస్య సాకేతనగరీం ప్రతి
అప్రాప్యైవ గమిష్యామి ఖిన్నచిత్తో మనోరథమ్ ॥౫౬౫॥

అనుజ్ఞాం దేహి భగవ న్గంతుం సాకేతపత్తనమ్ ।
వన న్నేవం సమస్కృత్య భరద్వాజ మృషిం యయౌ ॥౫౬౬॥

గ—ఏవం ప్రయాతో భరత స్సానుజో యమునాం తరంగిణీం పావనతీర్థాం భాగీరథీంచ తీర్త్వా క్రమేణ శృంగిబేరపురం ప్రాప్యాత్ర పశ్య న్గుహ మనంతర మయోధ్యాం ప్రవిశ్య నిరానందాం పతిరహితాం పతివ్రతామివ నిర్గతశోభాం పితు ర్భవన మాలోక్యాతీవ దుఃఖిత స్తత్రైవ జననీసమూహం నిక్షిప్య బహుదుఃఖిత స్సశత్రుఘ్న స్సహసా ఽభివాద్య గురు మరుంధతీమనోహరం ప్రణమ్య భో భగవ న్గురో వసామ్యహం కృతనిశ్చయో నందిగ్రామే సాకేతనగరీం పరిత్యజ్యార్యాగమనపర్యంతం ప్రదీయతాం మమాజ్ఞేతి విజ్ఞాప్య ప్రణతిపూర్వకం తేనాచార్యేణ పౌరైశ్చ శ్లాఘితసద్గుణ స్సైన్యమనుసృతః పురోపకంఠవా స్తవ్య నందిగ్రామం గత్వా సుమంత్రానీతరథ మారుహ్య మణిపాదుకాలంకృతమౌళి స్తత్రైవాశ్రమపదం రచ

యిత్వా జటావల్కలధా ర్యనుజేనసాక మగ్రజపాదుకే దివ్యే ఽభిషి
చ్య నవరత్నఖచితసింహాసనే సకలరాజ్యభారం రత్నపాదుకయో ర్ని
వేశ్య సకలరాజ్యభారకార్యాంతస్సమ్మతేన కారయన్ సచివై స్సమం
త్ర్య మునివేషధరో తపస్విచర్య స్స్వభ్రాతు రాగమన మాకాంక్ష
మాణః పరిపాలితభ్రాతృవాక్య స్సత్యసంధో భరతో న్యవస న్మంత్రి
భి స్సహిత స్సర్వసమ్మతః ॥౫౬౭॥

శ్రీమతి భరతే సాకేతం గతవతి శశ్వత్తత్రాగతఖరదూషణ
త్రిశిరఃప్రభృతిరాక్షసై హింసితఋషిగణై రయిరామభద్ర రాక్ష
సై హింసితా వయం శశ్వ దతో నపారయామో ఽత్రనివసితు
మన్యత్ర గచ్ఛామః క్షిప్ర మతో విజనే రాక్షసపరిచితే ఽత్ర కేవల
మనుజసహాయస్య సుందరీసహితస్య బలవతోఽపి నయుక్త స్తవ వాస
స్తస్మా త్త్యక్త్వా త్వమ ప్యేహీతి బోధిత శ్శ్రీరామచంద్ర స్సర్వే
షు ఋషిగణేషు గతే ష్వనుజేనసాక మాలోచ్యాత్ర పౌరాః
ప్రియా స్సచివా స్సవిత్రీచ మద్విరహదుఃఖితా సమానదుఃఖిన్యా
సుమిత్రయాసాకం ప్రాణమిత్రేణా యోధ్యాయా స్సమాగమిష్యం
తీతి విచారయ న్సీతాలక్ష్మణాభ్యాం సహిత శ్చిత్రకూట ము
త్సృజ్య భగవత శ్చాత్రే రాశ్రమ మాసాద్య సపత్నీక మృషివర్యం
ప్రణమ్య విగతాసూయయా అనసూయయా సమేతేన అత్రిమహ
ర్షిణా సబహుమాన మర్చితః కృతాంజలి రవతస్థే ॥౫౬౮॥

తదా ఋషే ర్మనోభిప్రాయానుసారిణో భర్తు ర్మనోభా
వం జ్ఞాత్వా పతివాక్యత స్సమీప మాగతాం జనకనందినీం సీతా
మంతర్గృహ మానీయ సకలపతివ్రతాధర్మా న్బోధయిత్వా విశేషత
స్స్త్రీణాం సర్వదశాసు పతిరేవ గతిః నగరస్థోవా ఽరణ్యవాసీవా పతి
రేవ దైవం దరిద్రోవా ధనికోవా సుందరోపివా కురూపీవా పూజనీ
యఏవాతో భర్తారం సమ్య గుపచర మహారాజనందిని సుకుమా

త్యపి పతివ్రతాత్వం భర్తార మనుసృత్య కాననం ఘోరం విజనం సంచరిష్యస్యయి భామిని చరితం తవ జగద్విఖ్యాతం ఖలు పరితుష్టా ఽస్మి యుష్మద్దర్శనేనాతీవాయి సద్గుణశాలిని శ్రోతు మిచ్ఛామి త్వత్స్వయంవరం కథ మభూ దితి వదత్యా మనసూయాయా మకథయ త్స్వజనన మారభ్య ఏతదాశ్రమాగమన పర్యంతం సీతా ఽనసూయాచిత్తాపహారిణీ ప్రణతిపూర్వకం ముకుళీకృతకరకమలరుచిరమాళి ర్మందహాసభాసమానచంద్రవదనా కుందరదనా ॥౫౬౯॥

అథ ఏవ మవనతాం సీతాం సర్వాలంకారభూషితాం కృత్వా పరిమళకుసుమగంధైః పరిపూజ్యాలింగ్యానందబాష్పపరిపుతా ఽఽలోక్య ప్రతుష్టాంతరంగా ఋషే ర్ధర్మపత్నీ త్థ మగాయత్ ॥౫౭౦॥

ప—భూజాతే జనకాత్మజె శుభకరె సీతె మనోజ్ఞె వరే
వేదాంతైః పరికీర్తితే మమనిధే పీతాంబరాలంకృతే ।
లోకైకేశ్వరి రామనాయకి శుభే మాతః ప్రసన్నా భవ
పద్మాస్యె వరదే సరోజనిలయే రమ్యేరమే సుందరి ॥౫౭౧॥

జయజయ సీతె రాఘవకాంతె
జయజయ మాతః పంకజనేత్రే ।
జయజయ పూజ్యే కోమలగాత్రె
జయజయ దీనజనావనశక్తె ॥౫౭౨॥

జయ సీతే వరే పూజ్యే జయ మాత ర్మనోహరె ।
జయత్వం సర్వపాపఘ్ని జయ మన్మూర్తిదాయిని ॥౫౭౩॥

ఇదానీం పరితుష్టాస్మి దర్శనా త్తవ జానకి ।
ఫలితంతు మనో ఽభీష్టం భవద్దర్శనలాలసమ్ ॥౫౭౪॥

గ—అథజానకీ సర్వలోకనాయకస్యానవ్యర్థనామ్నా మనసూయయా

మాలింగ్యామంత్రిక్ర తయా ఉపగృహీతాసతీ లక్ష్మణాగ్రజవామ
పార్శ్వ మలంచకార ॥౫౭౫॥

తదా ఉత్త్రిరపి సపత్నీకః ప్రముదితాన్తఃకరణః ప్రాస్తువ దే
తాదృశం దయామకరందసందోహమనోహరకుశేశయదృశం సీతా
రామ మేవమ్ ॥౫౭౬॥

ప—భో రామచంద్ర రఘువంశమణే మనోజ్ఞ
సీతాపతే నిశిచరౌఘతుషాగ్నిరూప ।
వేదాంతగీత శరణాగతపాల నిత్య
మస్మా నవాద్య మునిపాలనబద్ధదీక్ష ॥౫౭౬॥

రావణం దుష్టకర్మాణం బహుభి స్సహపుత్త్రకైః ।
హత్వా ఉద్య రక్ష నో దేవ త్వద్భక్తా న్దుష్టహింసితాన్ ॥౫౭౭॥

మన్యేత్రేతే సఫలే రావహా ఘాతాం దర్శనత స్తవ ।
లోకనాథ మహాసత్వ మజ్జన్మ సఫలం ప్రభో ॥౫౭౮॥

అంబాయై మమ నాథాయ సర్వరాక్షసమర్దినే ।
సీతాయై రఘునాథాయ లక్ష్మణాయచ మంగళం ॥౫౭౯॥

వందే రామ మశేషపాపహరణం దేవం జగన్మోహనం
సీతాశోభిత వామపార్శ్వ మనఘం సౌమిత్రియుక్తం హరిమ్ ।
కౌసల్యానయనోత్పలస్య శశినం కోదండహస్తోజ్వలం
కాకుత్థ్సం దరహాసకాంతవదనం దేవాధిదేవం విభుమ్ ॥౫౮౦॥

గ—అథ జానకీజాని రత్రైవ నిశాం నీత్వా ప్రియానుజా
భ్యాంసాకం ప్రభాతేతు కృతాహ్నిక స్తాభ్యాం సహ నమస్కృత్వ
న్ననసూయాపమేత మత్రిబుషివర్యం తదాజ్ఞయా సకలరాక్షసై
కనిలయాం దండకా మగాత్ ॥౫౮౧॥

అయోధ్యాకాణ్డ స్సమాప్తః.

శ్రీరఘునందన పరబ్రహ్మణేనమః.

ప— కరోతు సతతం రామ స్సీతాలక్ష్మణసంయుతః ।
మాంగళంభక్తబృందస్య మంగళాయతనం ప్రభుః ॥ ౧ ॥

పఙ్క్తిరథాత్మజ రాక్షసనాశిన్
రామవిభో సుకుమారకశరీర ।
లక్ష్మణపూర్వజ వల్కలధారిన్
దేహి పదాంబుజ మాద్య తవాద్య ॥ ౨ ॥

సుందరి లోకవిధాయిని మాత
ర్మైథిలి దాశరథేః ప్రియకాన్తే ।
పన్నగవేణి కుశేశయ వాసే
మే తవ దేహి పదాంబుజ మంబ ॥ ౩ ॥

వల్కలకాన్త మనోహరదేహ
పీతదుకూలవిరాజితకాయే ।
చాపవిభూషితపంకజపాణే
నీరజకాంతకరాంబుజశోభే ॥ ౪ ॥

శ్రీతులసీవరహారసురమ్య
మౌక్తికహారవిశోభితకంఠే ।
పాలయతాం చరణాబ్జగతాం వాం
మాం తనయాం భవపాశనిబద్ధామ్ ॥ ౫ ॥

శ్రీసీతాలక్ష్మణ భరతశత్రుఘ్న హనుమత్సమేత
శ్రీరామచంద్ర పరబ్రహ్మణే నమః.

అరణ్యకాండః.

ప—శ్రీమతం రఘువర మంబుజేక్షణం త్వాం
సేవే ఽహం బహుకృపయా ప్రపాహి మాం త్వమ్ ।
మూర్ధ్నా తే పరికలయే నతిం పదాబ్జే
భక్తానాం భవభయ భంజనైకదక్షే ॥౧॥

మంగళం జానకీశాయ సౌమిత్రిపరిశోభినే ।
మంగళం సౌమ్యరూపాయ శరణాగతపాలినే ॥౨॥

విరాధదైత్యహంతారం మున్యాశ్రమ విహారిణమ్ ।
కుంభోద్భవాదిమునిభి స్సేవితం రాఘవం భజే ॥౩॥

గ—తదా రామచంద్రో ఽత్రిమహర్షేః వచనా దరణ్య మతిఘోరం దండకేతి ప్రసిద్ధం దుష్టజంతుజన్మభూమిం దైత్యదానవ రాక్షసానా మావాసస్థాన మనవరతం తపస్విగణమండితం ప్రవిశ్య తత్రతత్రాశ్రమా న్దృష్ట్వా మునీనాం వినీత స్సహసా వినిముక్త మావిః కృత్వా శరాసనం ప్రవిశ ద్యదా తదైవ జ్ఞానిన స్తే సర్వే సమాగత్య శ్రీరామచంద్ర మాలోక్య ప్రియానుజాభ్యాం పరిశోభితం దుష్టసంహారార్థ మాగత శ్రీమన్నారాయణ ఇతి జ్ఞాత్వా ఽఽశ్రమం నీత్వా ఆతిథ్యేన పూజయిత్వా ఽత్యంతసంతోషేణ సంక్షుభాయ సర్వే సీతాపతిం లక్ష్మణాగ్రజ మిత్థ మస్తువన్ ॥౪॥

ప—శరణ్య రామచంద్ర రాఘవేంద్ర మైథిలీపతే
సకలరిపుకులరాశివహ్నిరూప లక్ష్మణాగ్రజ ।

సదేహభక్తబృందపాలనైకబద్ధకంకణ
సమోస్తుతే సహోదరేణ కాంతయాచ శోభిత ॥౫॥

రవికులతిలకో నతజనవరద
స్సరసిజనయనః కువలయరుచిరః ।
మునినుతచరిత స్త్రిభువనజనకః
ప్రముదితహృదయో రచయతు కుశలమ్ ॥౬॥

పాలయనోభక్తవరాంసే దయయాదాశరథే ।
కీర్తినిధే లోకపతే త్వం నిరతం రామవిభో ॥౭॥

జయతు రఘువంశకేతు
ర్దశరథపుత్రో దయార్ద్రి రనవరతమ్ ।
నతజనపాలనదీక్ష
స్సీతాపతి రతుల చారిత్రః ॥౮॥

గ—భో రఘుకులాబ్ధిచంద్ర రామభద్ర సర్వతోభయా దస్మాన్నవ రాక్షసానాం పిశితాశనానాం, రక్షణీయాః ఖల్వనవరతం రాజాధిరాజై ర్భవాదృశై ర్వయ మతో రాజధర్మః ఖలు ఋషి సంత్రాణమ ప్యస్తు భద్రంచ యుష్మాక మస్మిన్నేవాశ్రమే నిశామే నాం నీత్వా శ్వః ప్రయాతు మహార్సీతి వదతి ఋషిగణేషు అత్రైవోషిత్వా రజనీ ముత్థాయోషఃకాల ఏవ తేషా మనుజ్ఞాం శిరసా ధారయన్ ప్రణతిపూర్వకం ప్రావిశ ద్దండకావనం గహన మగ్రజభక్తిభరిన లక్ష్మణేన సీతయా సతీకులతిలకయాచాన్వితః కోదండధారీ రణధీరవర శ్శ్రీరామచంద్ర స్సుగుణ సాంద్రః ॥౯॥

తదను తపస్వినాం మహాత్మనా మాశ్రమశతైః పుణ్యాకరై ర్మనోహరై ర్నిర్వైరప్రాణివర్గై రలంకృతం శిరీషకేసరవకుళ పున్నాగచంపకబంధూకపాటలచందనపారిజాతాదిభి ర్బిల్వజంబీరబదరీచూతపనసనారికేళక్రముకకపిత్థతింత్రిణీదాడిమ్యాదిభిశ్చ వృక్షషండై

మాధవీమల్లికాజాతిముకిచికానాగవల్లీవేత్రలతాప్రముఖవివిధపుష్ప లతాభిశ్చ కంటకవల్లీభిశ్చ మండితాం, దుష్టవ్యాఘ్రభల్లూకవ్యాళనాగజంబుకవృకహరిణసారమేయవరాహమహిష మార్జాలశశాదిభిః పరిపూర్ణాం, హంసకారండవశుకశారికామయూర కోకిలారణ్యకుక్కుట మయూరతలవింకపీతపాదగృధ్రశ్యేనఘూకకాకప్రభృతిభిః పక్షిజాతిభిర్నిబిడితాం, ఝిల్లికానాదభైరవాం, నదనదీగిరిశోభితాం, గుల్మపాషాణకంటకై ర్దుష్ప్రవేశాం, ఘోరరాక్షసై ర్భీకరాం, దండకాం ప్రవిశ్య తత్రతత్ర విచరన్ రఘుకులశరధిశశాంక శ్శ్రీరామభద్రోపి కామపి నదీ మత్రిశిష్యసాహాయ్యేన సంతీర్య సౌమిత్రి మాహూయ వత్సేదానీం మహతి దండకారణ్యే దుర్వృత్తరాక్షసైకనిలయే బహుజాగరూకతయా గంతవ్య మత స్త్వం జనకనందనీ మావయో ర్మధ్యగాం కృత్వా ఉద్గోపితగుణసజ్జకోదండాభ్యా మావాభ్యాం గంతవ్య మితి సమాదిశత్ ॥౧౦॥

తత స్తథైవ తేషు శనైశ్శనై ర్గచ్ఛత్సు తన్మార్గమేవ ప్రోతానేకకుణపశతం మహచ్ఛూలాయుధ మంసదేశే నిధాయ స్థిజవసముత్థితమసముత్పాటిత విటపిశత స్సపక్షః కోపి మహీధరఇవ స్థితో భీరుజనహృదయదారువిదారణక్రకచాయమానః ప్రవిదారితవదనాంతః ప్రదశ్యమాననిశితటంకాయమానదంష్ట్రః క్రూరో విరాధో నామ కశ్చన దుర్ధరో రాక్షస స్సమాజగామ ॥౧౧॥

తదా రామే త మాలోక్య పశ్య లక్ష్మణాయం కశ్చనమహాసుర స్సమాయాతి తస్మా త్సీతారక్షణవ త్తదృష్టి ర్భవేదానీ మితి వదతి తావదేవ విరాధ స్సమీప మాగత్య సీతా మంకేనాదాయ కౌ యువాం మునివేషధారిణావపి చాపకరౌ కామినీసహాయా విత్యప్రాక్షీ ద్రామలక్ష్మణౌ ధీరవరేణ్యౌ ॥౧౨॥

తదనన్తర మాకర్ణ్య తద్వచన మవనిజాజానిరపి సకలలోక గేగీయమానకీర్తిః దశరథస్యాత్మజా వావాం రామ ఇతి లక్ష్మణ ఇతిచ ప్రసిద్ధౌ తనయౌ కిఞ్చ మమేయం సీతానామ్నీ ప్రియే త్యపి చ పితృవాక్య పరిపాలనాయ భవాదృశానాం మునిహింసకానాం నిధనాయచ ప్రాప్తా వితి సందిశ్య కస్త్వం కిన్నామాసీత్యపృచ్ఛత్ ॥

తద్వచన మాకర్ణ్య విరాధో ప్యబ్రవీ ద్భోః నృపాత్మజౌ జయేన శతహ్రదాయా ముత్పన్నో ఽహం ఘోరం తపః కృత్వా బ్రహ్మణో అస్త్రశస్త్రై రవధ్యత్వరూపం వరం ప్రాప్య సర్వానపి హింసయ న్మాంసాదనో ఽస్మిన్కాననే వసామ్యపిచ శ్రుణుతం సావధానేన ॥౧౪॥

వ—విరాధో ఽహం మహారణ్యే మునిబృందమహాంతకః ।
చరామి తవ కాంతాం మె దత్వా గచ్ఛ యథాసుఖమ్ ॥౧౫॥
నోచే ద్యువాం గ్రసిత్వా ఽహం సీతాం నేష్యే బలా ద్ధృతం।
ఇత్యేవం తర్జయామాస సానుజం రాఘవం తదా ॥౧౬॥

గ—తదా రామచంద్రో ఽప్యేతాదృశం కఠినవచన మాకర్ణ్య దుష్టస్యాం కే వేపమానాం జనకనందినీంచ దృష్ట్వా ఽత్యంతకోపావిష్టస్స న్లక్ష్మణేన సాకం నిశితశిలీముఖేన తం పాపాచారం నిజఘాన ॥౧౭॥

తస్మిన్నపి రాక్షసాధమే సీతాం భూమౌ నిక్షిప్య యువాం కబళయామీతి రామలక్ష్మణౌ భుజాభ్యా మాదాయ గచ్ఛతి సీతాపి తౌ విముచ్య మాం కబళయే త్యుచ్చై శ్చుక్రోశ ॥౧౮॥

తదా రామలక్ష్మణావపి రుదంతీం తా మవేక్ష్య సకరుణం నిశితఖడ్గేన పాపశీలస్య భుజౌ చిచ్ఛిదతు ర్యావ దసౌ పాదాభ్యాం రామభద్రం తాడయితుం ప్రవృత్తః ॥౧౯॥

ప—తావద్రాఘవఖడ్గభిన్నభుజయుగక్తాక్తగాత్రో ఽద్భుతో
గర్జన్మేఘరవేణ భీకరముఖో భింద న్గిరిశ్రేణికామ్ ।
వజ్రచ్ఛిన్నగిరీంద్రఖండసదృశో శ్యామాలేన యుక్తో ఽయమ
త్యక్త్వాసు ర్నిపపాత వృక్షనిచయం సంచూర్ణయ న్రాక్షసః ॥౨౦॥

గ—తత్క్షణమేవ విరాధో విదితపూర్వవృత్తాన్త స్సీతారామం శ్రీమన్నారాయణ ఇతి మత్వా భో సీతారామ పూర్వం గంధర్వకులసంభవే మయ్యేకదా రంభాసక్తే సహస్రాక్షః కుపితో శ్రేష్ఠీచ రక్షోభవేతి శాపం దత్వా కించ మత్ప్రార్థనయా సకరుణో బహుకాలానంతరం వనవాసార్థం ప్రాప్తరామహతః పూర్వరూపం ప్రాప్స్యసేతి శాపపరిహారంచ ప్రదదాత్ ॥౨౧॥

తస్మా దహ మీదృశో ఽభవ మిదానీ మస్త్రశస్త్రై రవధ్యత్వేఽపవరం ప్రాప్తం మాం మహాగర్తే యది నిక్షిప్త త్యక్త్వాసు భర్తా మ్యాహమితి వద న్సీతాభిరామం రామ మిత్థ మగాయత్ ॥

ప—కాకుత్థ్సాయ మనోజ్ఞాయ రక్షసాం నాశకారిణే ।
మమ శాపనిహంత్రే తే సీతారామాయ మంగళమ్ ॥౨౩॥
శరణాగతరక్షాయ నిత్యం దీనదయాళవే ।
దుష్టతూలాగ్నిరూపాయ సీతారామాయ మంగళమ్ ॥౨౪॥
రాఘవేశ దయాసింధో కారుణ్యా త్తవ పాలితః ।
అహం గచ్ఛామి నాకంతు గచ్ఛ త్వం సీతయా సహ ॥౨౫॥

గ—అథ గతశాపేన విరాధేన స్తూయమాన శ్శ్రీరఘుపతిరపి తస్మై విరాధాయ దివ మనుగృహ్య తస్య కుణపంచ శ్వభ్రే నిధాయానంతరం ప్రియసతీం సీతాం సమాలింగ్య సమాశ్వాస్యచోక్త్వాన అయి వత్సే ఇదం భీమం దుర్గమం రాక్షసైకనిలయం వనం శీఘ్రమేవాతిక్రమ్య గచ్ఛామ ఋషే మహాత్మన శ్శరభంగస్యాశ్రమపద

మితి ప్రియానుజాభ్యాం సాకం తత్రైవజగామ శాంత్యాలయ మాశ్ర
మమ్ ||౨౬||

తత్ర తపఃప్రభావా ద్విదితస్వప్రభావం శరభంగ మభంగుర యోగసిద్ధిం తస్యాంతికే తేజసా జ్వలంతం హరిదశ్వయుక్తా ద్రథా దవరుహ్య భూస్పర్శరహితం తిష్ఠంతం స్వాకారైః పురుషైః పరివృత మాలపంతం బహుప్రీత్యా తేన ఋషిణాసాకం దేవపురుషంచ దృష్ట్వా అయి కుమార సుమిత్రాసుత నిశామయ నిశామయాయం దేవపురుషః పూర్వశ్రుతై శ్చిహ్నైర్వాసవఇతి నిర్ధారయితుం శక్యతే తథాప్యహం గత్వా తయో ర్నికటం సర్వమపి జ్ఞాత్వా తత్వ మాగచ్ఛామి శీఘ్రం తావత్సీతయా సహాత్రైవ తిష్ఠే త్యుక్త్వా ఉగా త్సమీపం యదా తదైవ రామభద్ర స్సమీప మావయో రాగతః పశ్యగచ్ఛామ్యహ మిదానీ మ్మృషే అలక్షితస్స్వనివాసం కుతఇతిచే దిదానీం రామేణ సహ మత్సంభాషణేన దేవత్వ ప్రకాశనం భవతి రామభద్రస్య అయి మునికులతిలక నాభూత్కాల తథా రాక్షస నిధనపర్య ఇత్యుక్త్వా ఉఽమంత్ర్య సమ్మాన్యచ తం తపోధనం రథ మారుహ్య గతవాన్ దివం శచీధవో వాసవః ||౨౭||

ప—గతేతు సహితే దేవై ర్వాసవె లోకపూజితే ।
అగ్నిహోత్రత సమీపేతు తిష్ఠంతం మునిపుంగవమ్ ||౨౮||
శరాన్ శాతుస్యభజ్ఞ్యారం శరభంగం మహామునిమ్ ।
దృష్ట్వా రామో వవందే తం సీతాలక్ష్మణసంయుతః ||౨౯||

గ—స ఋషిరపి శ్రీసీతారామదర్శనతుష్టహృదయః కృత వందనానాం తేషా మాతిథ్యం కృత్వా పరిపూర్ణ మోరథ స్సముప వేశ్య పవిత్రతమదర్భాసనే సర్వకామపరిపూర్ణం నయనానందకరం మోక్షప్రదాతారం మనోభిరామం రామం సీతారమణం శ్రీమన్నా రాయణ మితి మత్వా ఉస్తువ దేవమ్ ||౩౦||

ప—రాఘవేశ దయాసింధో సీతాలక్ష్మణశోభిత ।
గృహీతజనకాదేశ శరణాగతవత్సల ॥౩౦॥
సంసార పాశబద్ధం మాం త్వామేవ శరణం గతం ।
ఛిత్వా తద్బంధనం దేవ దేహి మే త్వత్పదం హరే ॥౩౧॥
నారాయణాచ్యుత కృపాకర దానవారే
మాం తారయాద్య తవ పాదగతం మురారే ।
కష్టాద్భవా ద్రఘుకులోద్భవ లోకనాథ
త్వద్ధామ దేహి తవ పూజనభాగ్యభోగమ్ ॥౩౩॥
ధన్యోఽస్మి వీక్ష్య తవ సుందరమూర్తి మద్య
లక్ష్మీశ మానికులపాలనబద్ధకేతు ।
సీతాపతే నిఖిలఖేదతమః ప్రదీప
మాం పాహిపాహి రఘురామ దయాసముద్ర ॥౩౪॥
భవతు మంగళం తే నిరంతరం
ధరణిజాపతే కోసలేశ్వర ।
దశరథాత్మజ బ్రాహ్మణప్రియ
సుగుణవారిధే లోకనాయక ॥౩౫॥

గ—తదా మహాత్మనా తేన కృతస్తుతిజాలేన సంతుష్టాంతరంగే రఘుపుంగవే సహస్రాక్షాగమనకారణం పృచ్ఛతి ప్రణతిపూర్వకం భోరఘుకులోత్తంస శచీపతి రసౌ మహత్తపోనిర్జితాఖిలపుణ్యలోకచయం భవత్పదాంభోజయుగళప్రవేశనహృష్టభృంగాయమానహృదయం నిరంతరం సదయం సత్వరమం మాం ప్రాపయితుం బ్రహ్మలోక మాగతో నాకలోకా దహంతు జ్ఞాత్వాఽఽగతం భగవంతం త్వాం మన్ముక్తిప్రదాతారం సర్వలోకవిధాతారం ప్రియాతిథిం లోకేఽస్మిన్నేవ భవత్సేవాం కృత్వాఽనంతరం పుర మమరాణాం సర్వసుఖపరిపూర్ణం గమిష్యామీతి కృతనిశ్చయ స్తస్మాద్భగవ

స్త్రీతిగృహీత్వా మయార్జితా స్సర్వపుణ్యలోకా నక్షయా నిత్యాశ్శ చవృషివర్యో భక్తిభరేణ శరభంగః ||౩౬||

తదా రామచన్ద్రస్తు శ్రుత్వా మునిపుంగవస్య రుచిరాం గిర మతిసంతోషేణాహారిష్యామి భగవన్ భవతా ప్రదత్తా నఖిలా న్పుణ్యలోకాన్ భోపూజ్యతమ మద్వాసార్థం సమీచీనం స్థానం ప్రదర్శయితా మరణ్యే ఽస్మి న్ఘోరతమ ఇతి ప్రార్థయామాస ||౩౭||

సీతాపతే ర్వచనామృత మాస్వాద్య కర్ణపుటేన భోరఘువరేణ్యా ఇతో నాతిదూరే వసతి సుతీక్ష్ణో నామ మునిపుంగవో ఽరణ్యే సకలధర్మజ్ఞ స్సాత్త్వికశిరోమణి ర్విధాస్యతి మంగళాని వాసస్థానంచవనే భవత స్తస్మాద్భాగీరథీం సర్వమనోరథపూరణసమర్థా మిమా మనుగచ్ఛన్ తస్య ధర్మాత్మన స్సుతీక్ష్ణస్య సమీపం గచ్ఛ క్షణమాత్ర మత్రైవస్థిత్వా జీర్ణమివ వసనం శరీరం నిర్మోహం త్యజంతం మాం దృష్ట్వా ఽనుగ్రహం కృత్వేతి వదన్ నత్వా సీతారామపదనళినేష్వనంతర మాజ్యేనాగ్నిం హుత్వా వర్థయన్ జాజ్వల్యమానే ఽగ్నికుండే శ్రీరామార్పణ మిత్యర్పయ న్స్వదేహం ప్రవిశ్య పరమపద మఖిలై రప్రాప్యం యయౌ దివ్యదేహధారీ జాజ్వల్యమానః కుమారన్న న్నగ్నిజ్వాలామధ్యా దుత్థాయాఖిలధర్మజ్ఞ శ్శరభంగమహర్షిః ||౩౮||

అథ భగవాన్ రఘునందనోఽపి మహాత్మనః పరమర్షే ర్భగవత శ్శరభంగస్య కర్మాద్భుతం మాహాత్మ్యం దృఢచిత్తతాంచ నిశామ్య ప్రియానుజాభ్యాంసహ విస్మితస్సన్ బహుప్రీత్యా ఽనంతరం కృతస్తోత్రాయ విహితసపర్యాయ విదితస్వతత్త్వాయాగ్నిసాత్కృత దేహాయ శరభంగాయ శాశ్వతీం స్వపదవీం వ్యతరత్ ||౩౯||

అథ మహాతపస్విసత్తమే శరభంగే దివ్యలోకంగతే సర్వే వైఖానసవాలఖిల్యాదిమహర్షయ శ్శరభంగాశ్రమ మాగత్య నిఖిల పాపహారిణం సీతారామౌ సమవేక్ష్య ప్రణమ్యేత్థ మస్తువన్ ||౪౦||

ప—నమామ రామచంద్ర జానకీపతిం
నతార్తత్రాణైకబద్ధదీక్షితం క్షమాకరం ।
అమోఘకీర్తిభూషితంచ తాటకావినాశినం
మహాతపస్విపాలినం శరణ్యమాయతేక్షణమ్ ॥౪౧॥
పాలయ పాలయ రాఘవ శీఘ్రం
నీచనిశాచరచూర్ణితకాయాన్ ।
శ్రీపతిపాదపయోరుహదాసాన్
నిగలితకా నమలా న్మునిసంఘాన్ ॥౪౨॥
రావణప్రముఖా న్సర్వాన్ రాక్షసా న్లోకహింసకాన్ ।
హత్వా త్వం జానకీజానే రక్ష నో రఘునందన ॥౪౩॥
సర్వజ్ఞోఽసి జగన్నాథ త్వం చరాచరనాయకః ।
తస్మాద్విశేషతో వక్తుం న సమర్థా వయం ప్రభో ॥౪౪॥
అరివర్గంతు ఛిత్వాతు న శ్శీఘ్రం లక్ష్మణాగ్రజ ।
భజస్వ మంగళం నిత్యం పశ్యన్ తుష్టా న్స్వభక్తకాన్ ॥౪౫॥

గ—అయి రఘుకులచంద్ర పంపాగోదావరీగంగాచిత్రకూట
ప్రాంతేషు వసతాం తపోధనానాం పిశితాశనై ర్ఘోరై ర్నిశాచరై
ర్భక్ష్యమాణానా మసంఖ్యాకానా మస్థీని పర్వతాకారాణి పశ్యాస్మి
న్ఘోరారణ్యే భీతా స్సర్వదా రాక్షసగణా న్మునిహింసకా దతో నిర్గతి
కా వయ మశరణ్యశరణ్యం వరేణ్యం సర్వజ్ఞం సీతామనోజ్ఞం లోక
నాయక మస్మత్పాలక మితి మత్వా ఽఽగత్య శరణం గతాస్స్మ
స్త్రికరణేన భగవ న్నతోఽస్మదరీన్ రాక్షసాన్ హత్వా ఽరం పాల
యాస్మాకమితి ప్రార్థయామాసు రఖిలఋషివర్యాః ॥౪౬॥

భో భగవంతః పూజితుం నైవార్హాః ఖల్వహం భవద్భిః కేవల
మాజ్ఞాపయితు మర్హాః కింతు పితుర్వచనపరిపాలనార్థ మరణ్యమాగత
స్య మమ యుష్మత్పాలనమేవ యుక్త మతో నభేత్తవ్యం నభేత్తవ్యం

యుష్మద్రిపూ నఖిలరాక్షసవర్గా౯ హత్వా పాలయాం వ్యాకులతా
పనసమూహా మితి తేషా మభయ మక్షయం దత్వా వీరాగ్రజేనా
నుజేన సహితస్య మహాజేయపరాక్రమస్య మహావీరత్వా న్నిరీక్ష్య
తా మితి వదద్భి స్తైస్సహ తత్రాగతై ర్మునిపుంగవై స్తేషాం ప్రార్థ
నయా తత్తదాశ్రమ మపి ప్రవిశ్య తత్రతత్ర పతితాని నరాస్థీని
పశ్య౯ కేషా మిమానీతి స్వప్రశ్నానంతరం రాక్షసై ర్భక్షితానాం
మునీనా మస్థీనీత్యుక్తం ఋషిభి రుత్తరం శ్రుత్వా స్నతికోపేన రా
క్షసకులనిర్మూలనాయ ప్రతిజ్ఞామపి కుర్వ౯ శనైశ్శనై రనేక నదీనద
పర్వతా నతిక్రమ్య కానన వివిధవృక్షలతాసౌభాగ్యంచ పశ్య౯ సుతీక్ష్ణ
స్యాశ్రమపదం సాక్షాద్బ్రహ్మలోకమివ విరాజమానం ఘోరారణ్య
మధ్యగతం ప్రవిశ్య తత్ర దర్భాసనోప ర్యుపవిష్టం వేదిమధ్యజాజ్వల్య
మానహవ్యవాహమివ జ్వలంతం జటావల్కలధారిణం సుతీక్ష్ణం జ్ఞాని
నం మునిం నిశామ్య సంతుష్టాంతరంగః ప్రణమ్య భగవత స్తస్య
పదపద్మయో స్స్వనామధేయం విశ్రావయిత్వా భక్తిప్రణతమౌళిః
కృతాంజలి స్సీతయా లక్ష్మణేన సాకం మునిగణ పరివృత శ్శ్రీరామ
చంద్రః కరుణాసముద్రః ||౪౮||

స ఋషిపుంగవోఽపి శ్రీసీతారామనామశ్రవణేన ముదితచిత్తః
ప్రోన్మీల్య నయనే లోకాభిరామం శ్రీరామ మవలోక్య ప్రియాను
జాభ్యాం భాసమానం సద్గుణభరిత మాలింగ్య బాహుభ్యాం కుశల
ప్రశ్నపూర్వకం సంభాష్య ధన్యోఽస్మి భవదాగమనేన పవిత్రీకృత
మస్మదాశ్రమపదం భోరఘుకులేంద్రో తపసా మయానిర్జితా నఖిలపు
ణ్యలోకా ననుభవితు మాహూతోఽపి శచీకాంతేన పితు రాజ్ఞయా
రాజ్యం పరిత్యజ్య వనవాసార్థం చిత్రకూట మాగతం ఋషివేషవిరా
జితం శ్రుత్వా త్వాం ద్రష్టుకామః ప్రతిక్షణం నిరీక్షమాణః తపశ్చ
ర న్నతిష్ఠ మిదానీం మదనుగ్రహా ద్విహరస్వ సీతాలక్ష్మణసహిత

స్సంతోషేణా త్రైవేతి వన స్నాతిథ్యం కృత్వా విధివ ద్వివిధవేదాంత
వాక్యసారేణైవ మస్తువత్ ॥౪౮॥

ప—వైకుంఠ దేవ తవ దర్శనలాలసేన
తప్తం తప స్సఫల మద్య మయా ముకుంద ।
త్వత్పాదపంకజ మహం శరణం ప్రపద్యే
మాం పాలయాశు రవివంశజ మాధవేశ ॥౪౯॥

సీతాపతే మునిజనార్చితపాదపద్మ
దేవాధిదేవ పరికీర్తిత దివ్యకీర్తే ।
లోకేశ పావనచరిత్ర సుబాహునాశిన్
మా ముద్ధరాద్య శరణాగత మాయతాక్ష ॥౫౦॥

జయజయ శశివక్త్ర మందహాసాతిరమ్య
రఘుకులతిలక త్వం భక్తమందారవృక్షః ।
మునిగణనుతకీర్తి ర్వేదవేదాంతగీతో
జనకనృపతిపుత్రీప్రాణకాంతః కృపాబ్ధిః ॥౫౧॥

గ—తదా మహాత్మనా తేన కృతాతిథ్య స్తూయమానశ్చ వేదాంతసారేణ స్తుతిజాలేన ప్రహృష్టచిత్త స్సత్యసంధో రఘుకులేందు న్నత్వా తం సాక్షా దగ్నిమివ జ్వలంతం భో భగవన్ శ్రుతఃకిల భవత శ్శరభంగేన మహాత్మనా కథిత మఖిలం మాహాత్మ్యం గృహ్ణామ్యఖిలాన్ తవ పుణ్యలోకాన్ తపసా ఽఽర్జితా న్నచింతయ నచింతయ భవతా కుత స్తోత్ర మీదృశం మద్విషయకం కృతం మయాకర్తవ్యమేవ భవాదృశానా మృషీణాం సాహాయ్య మిదానీం వాసయోగ్యం స్థలం ప్రదర్శయ మమే త్యవోచత్ ॥౫౨॥

తస్మిన్ ఋషిపుంగవే సుతీక్ష్ణే శ్లక్ష్ణం వచన మాకర్ణ్యాన్ రఘువరేణ్యస్య సంతుష్టాంతరంగే అయిరఘుకులలలామ అస్మిన్ వనే ఘోరమృగా నిర్భీకా స్సదా ఽఽగత్య హింసంతీతి కథయతి

లక్ష్మణాగ్రజ శ్శరాసన ముద్ధృత్య నభేత్తవ్యం మహాభాగ నిఖిలాన్ దుష్టజన్తూ నమునా ధనుషా నిశితాగ్రశరేణ హన్యా మపితు నో చేతే ఽస్మిన్నాశ్రమే బహుకాలం వస్తు మ షేత్యుక్త్వా సంధ్యాం కృత్వా పశ్చిమాం సీతాలక్ష్మణాభ్యాం తేన మహర్షిణా సుతీక్ష్ణేన కృతాతిథ్య స్తాపసాహారేణ భక్తిపూర్వక మత్రైవ నిశాం నీత్వా ప్రభాతే ప్రాప్తే సముత్థాయ ప్రియానుజాభ్యాం పూర్వసంధ్యాం కృత్వా తీక్ష్ణతపసం సుతీక్ష్ణ మభిగమ్య చరణౌ నిపీడ్య భోభగవన్ దండకారణ్యవాసినాం తపస్వినాం తపోవనాని ద్రష్టు మృషయ స్త్వరయంతి మాం ప్రయాణార్థ మత స్సంతోషేణానుజ్ఞా దీయతా మిత్యప్రార్థయత్ ॥౫౩॥

ఏతాదృశం మూర్తిమంతం వినయమివ స్థితం కౌసల్యాతనయ ముత్థాప్యాలింగ్య స్నేహపూర్వక మయి కాకుత్థ్స నయనానందకరాణి మునీనా మాశ్రమపదాని సదనదీగిరివనరమ్యాతాంచ పశ్యన్ సీతాలక్ష్మణాభ్యాం సంచరిత్వా దండకాం పున రాశ్రమం మమేహీతి వద న్నాశిష మకుర్వత్ ॥౫౪॥

ప—గచ్ఛ రఘూద్వహ మంగళమార్గం
లక్ష్మణభూమిసుతాసహిత స్త్వమ్ ।
మంగళ మస్తు సదా భవతాం వః
పాలయ పాలయ తాపసబృందమ్ ॥౫౫॥

గ—అథ రామచంద్రోపేక్షితం మంగళాశాసనం కుర్వంతం సుతీక్ష్ణం ప్రదక్షిణం కృత్వా ప్రణమ్య సీతాలక్ష్మణాభ్యాం శరాసనే తూణీచాదాయానుజేన సాకం జనకసుతయా ప్రదత్తే మునిభిః పరివృతః ప్రతస్థే దండకావనం గహనమ్ ॥౫౬॥

ఏవం గతేషు తేషు కమనీయకమలలోచనా జనకనందినీ సాభిలాషా వినీతా సకలలోకభర్తారం భర్తార మేవ మువాచ త్సీతా ॥

ప—ధారయ మద్వచనం హితపూర్వం
ధర్మయుతం కరుణాకర శీఘ్రమిమ ।
కంజదళాయతలోచనకాంత
ప్రేమమయం మమ చిత్తనిహారి ॥౫౧॥

ప్రియార్యపుత్ర సర్వమిత్ర మిత్రవంశభూషణా
ప్రభో చరాచరేశ్వర ప్రతప్తశత్రుమండల ।
జటావిభూషితోత్తమాంగ చక్రవర్తిపుత్ర భో
సుబాహుతాటకాంతక ప్రకృష్టసత్యభాషిత ॥౫౨॥

గ—భో భగవ న్నార్యపుత్ర త్వ మఖిలధర్మజ్ఞోసి తథాపి స్మారయామి స్త్రీచాపలా త్త్వంతవ్యో మమాపరాధః కామప్రభవాని వ్యసనాని త్రీణ్యేవ ఖలు పరస్త్రీసంభోగం శత్రుత్వరహితకోప మనృత వాక్యంచ తేష్వేకైక మేవాలం వినాశాయ పుంసాం, భోప్రాణ కాంత ఏతాని త్వయి నాస్త్యేవ సత్యం బ్రవీమి సత్యధర్మావినకలనస్గు ణా స్త్వయ్యేవ వర్తంతే నాన్యత్ర, భోధర్మభృతా మగ్రేసర భవజ్జితేం ద్రియత్వంచాహం వేద్మి సమ్యక్, భోసత్యసంధ త్రితీయం వైరంవినా కారణం త్వం కృతం నిర్వైర మిదానీం రాక్షసానాం నిధనే తపస్విపాల నార్థం, రాక్షసవంశనిర్మూలనంచ త్వయా ప్రతిజ్ఞాతం హాకష్టం, ప్రాణవల్లభ జ్ఞాత మిదానీం దండకారణ్యప్రవేశనకారణం కోదండధా రిణోభవత స్తస్మా ద్రాజాధిరాజ మచ్చిత్తం వ్యాకులతాం ప్రా ప్నోతి భవతో న్నదాహితైషిణ్యాః ప్రభో దండకారణ్య ప్రవేశనం నరోచతే ఖలు మమాయిప్రాణవల్లభ గృహీతాయుధేనానుజేన సహిత స్త్వం ధను రారోపితశరస్సన్ వనంగతశ్చే త్కదాచి త్ప్రాణిహింసనం కుర్యా స్తత్ర న సందేహో ఽగ్నే రింధనప్రాప్తి ర్యథా సర్వనాశకరీ తథా రాజ్ఞాం నికటె సర్వథా ఽఽయుధ సమావేశః; పురాతు కస్యచి ద్బ్రాహ్మణస్య తపోవిఘాతార్థం వజ్రపాణిరింద్ర స్స

మాగత్య తదాశ్రమం కంచిత్ఖడ్గం న్యాసరూపేణ తన్నికటే నిధాయ గతవాన్యదా తద్దినమారభ్య ఖడ్గనాశభయచకిత స్సమహర్షి స్సదా ఖడ్గపాణి రటవ్యాం సంచర న్కన్దమూల ఫలాద్యాహరణార్థం కాల క్రమేణ శస్త్రసంయోగా ద్రౌద్రత్వమేవ ప్రాప్య హత్వాచ సర్వజం తూ న్తేన నరకం గతఇతీతిహాసోవర్తతే ఖలు త్వయాపి శ్రుతపూర్వః, ఏవంస్థితే నిరపరాధి రాక్షసహననే కృతాం ప్రతిజ్ఞాం కదాచిదపి నకామయే, క్షత్రియాణాం కేవల మార్తరక్షణార్థమేవ ఖల్వాయుధ గ్రహణమ్, భోమచ్చిత్తకాన్త తపశ్చర్యానిష్ఠానా మస్మాక మాయుధేన కింప్రయోజన మాయుధా త్కలుషా భవతి బుద్ధి ర్భోమ న్మనోహర వనవాసానంతర మయోధ్యాం గత్వా పునః క్షత్రధర్మ మాశ్రయే దానీంతు మునిధర్మ మాశ్రిత్య శాంతచిత్త స్సర్వప్రాణి హితమేవాచర, ఏతాదృశా ద్ధర్మా చ్ఛ్రేయో భవతి ఖలు సర్వ మేత ద్విదితమేవ భవతా మపితు స్త్రీజనోచితచాపలా దవదం త్వచ్ఛిక్షకః కోవావర్తతే భువి భో కృత్యాకృత్య విచారణదక్షానుజేనసాక మాలోచ్యోచితం కర్మ కురు త్వరిత మిత్యుక్త్వా తూష్ణీ మతిష్ఠత్ ॥

ప—వాక్యం శ్రుత్వాతు వైదేహ్యా స్సర్వధర్మయుతంమృదు।
ప్రీత్యా ఽఽలింగ్య భుజాభ్యాం తాం ధర్మజ్ఞాం జనకాత్మజామ్ ॥౬౧॥
ఉవాచ పరమప్రీత స్సుందరీం రఘుపుంగవః।
సత్పాలనరతో ధీమా న్సర్వధర్మమయం వచః ॥౬౨॥

గ—అయి సీతే జనకావనీశనంది న్యస్యత స్సర్వధర్మసారమపి వేత్సి తస్మా ద్దుష్టహనననిరోధో నకర్తవ్య స్సర్వథా తథాపి మయి స్నిగ్ధయా త్వయా ఏవ ముక్తమితి విదిత్వా ఽహం సంతుష్టాంతరంగో ఽభవం శిష్టపరిపాలనార్థం దుష్టనిరసనాయచ ధార్యతే ఖలు లోకే సత్క్షత్రియై స్సశరం బాణాసనం నవిడంబనార్థ మిదానీంతు పిశితాశ్నైః క్రూరరాక్షసై హింసితానాం దండకారణ్యవాసినాం

మహాతపఃకర్శితానాం మహాత్మనాం మునిజనానామశరణానాం శరణాగతానాం రక్షణార్థం మాం రామరామ త్వమేవగతి ర స్మాకం రాక్షసహింసితానామిత్యాతానాం దీనచేతసాం ఋషీణాం సన్నిధౌ తేషాం పాలనం రాక్షసానాం నిధనంచ ప్రతిజ్ఞాతంఖలు సశపథం మయా తద్దీనవచనాకర్ణనాసమర్థేన దీనోద్ధారణబద్ధశ్రద్ధేన లోకకంటకోద్ధరణనిరతేన, అయిభీరుస్వభావే! సాత్వికానాం ఋషీణాం విషయే కృతాం ప్రతిజ్ఞాం త్యక్తుం నశక్ష్యామి కథమసత్యం చరితుం సమర్థో భవిష్యామి? ప్రియమేవ సదా మమ సత్యం మయిభామిని ప్రియతమం ప్రాణం తిస్మాద్గరీయసీం త్వాం సర్వాధిక మనుజంచ కదాచిదపి జహ్యామపితు సంశ్రుత్య ప్రతిజ్ఞాం బ్రాహ్మణపాలనార్థం కథంచిదపి త్యక్తుం నోత్సహే ఋషీణాం పాలనమేవాస్మత్కులధర్మః ఖల్వేవంచే త్ప్రతిశ్రుత్యాగ్నికల్పానాం మునీనాం కింపున స్త్వస్మి న్నపరిత్యజేయం ప్రతిజ్ఞాం కదాచిదపి కృచ్ఛ్రగతోప్యయి మోహనాంగి స్నేహా స్మమ సౌహార్దాదేవ ముక్తం త్వయా కరుణార్ద్రహృదయయా జనకకులసంభవా త్పరిపక్వచిత్తయా పరితుష్టోస్మి సచ్చరిత్రే భవాదృశీ సహధర్మచారిణీ లోకే కుత్రాపి నదృశ్యతే గరీయసీ మత్ప్రాణేభ్యోపి మమామంగళం నభవతి కదాపి త్యజ భయ మిత్యుక్త్వా స్వచిత్తాపహారిణీం జనకనందినీం సలక్ష్మణ స్తయాసహ ప్రస్థితః కాకుత్స్థ స్సీతామతీవ భీతాం మధ్యగాం కృత్వా పరిరక్షమాణోజగామ కోదండధారీ జాగరూకః ॥౬౩॥

ఏవం నదనదీపర్వతవృక్షషండమండితారణ్యాని రమ్యాణి పశ్యంత స్సుదూర మధ్వానం గత్వా సాయాహ్నసమయే మనోహరకమలకల్హారకుముదేందీవరారుణాంబుజపుండరీకాది కుసుమషండైర్మండితం హంసకారండవ సారసకాదంబబృందపరిశోభితం నిరంతరమత్త

గజసంఘోహధిలోద్భూతానదజలం సరస్వాసపగూలసమిత నిర్మలం మోజాయతం రమణీయం తటాకం దృష్ట్వా శ్రుత్వాచ తస్మిన్నేవ విజనే తటాకాంతరే మనోహరగానయుత వాద్యఘోషం విస్మితా స్సర్వే ఉపాగతా ॥౬౪॥

అథ రామలక్ష్మణౌ మో కుతూహలా త్తత్ర్యవిశ్చయె భో భగవ న్నిదమిద మాశ్చర్యం విజనే తటాకే వాద్యఘోష మీదృశం భవతి కిమర్థ మితి సవిస్మ॥, కుతూహలం త్వేతీవ వర్తతే జ్ఞాతుమ్. నచే ప్రహాస్య ఉచ్యతాం ఘోషస్య హేతుం యద్యస్తి మయి విస్రంభ ఇతిపృచ్ఛతో ధర్మభృతం నామ మునిపుంగవం సోప్యేవ మవద త్తటాకమిద మత్యాశ్చర్యకరం పంచాప్సరో నామ నిరంతరవిరాజమానం మాండకర్ణి ఋషిణా నిర్మితం తపోబలేన, భో రఘుకులతిలక తటాకనిర్మాణహేతు మాకర్ణయ పూర్వం సోపి మాండకర్ణి ర్నామ మహాఋషి వాయుభక్షణం కుర్వన్ దశవర్షసహస్రాణి జలమధ్యే మహా త్తపః కుర్వ న్బహుకాలానంతరం స్వతపోగ్నిజ్వాలాత ప్తదేవప్రేషితా స్స్వాశ్రమమాగతా స్స్వతపోవిఘ్నార్థం లావణ్యవతీ స్సుందరీః పంచాప్సర శ్శ్రేష్ఠా స్సాయకా ఇవ మన్మథస్య సర్వాచి త్తపహారిణ్య స్సమాలోక్యానంగాధీనో విసృజ్య మహా త్తప స్తాభిస్సహిత క్రీడార్థ మిదం నిర్మాయ తటాక మస్మిన్నంతరే దివ్యసౌధ మాకల్ప్య తపోబలేన పతీత్వం గతాభి స్తాభి ర్మనోహారిణీభి రప్సరోభి ర్నిరంతరం రమతే కామపరవశ స్తేషాం క్రీడావినోదనార్థం కృత వాదిత్రమంజుగానఘోషో ఽయం శ్రూయత ఇత్యవోచత్ ॥

ప—తదా ఽఽకర్ణ్య గిరం తస్య మహర్షే ర్భావితాత్మనః।
ఆశ్చర్యం జగ్మతు ర్వీరౌ రాఘవౌ వతులం తదా ॥౬౬॥

గ—ఏవం వివిధకథాః కథయంత స్సర్వే మునిభి స్సాకం సీతారామలక్ష్మణా స్సుదూరం గత్వా విప్రసంఘాలంకృతం మహా

నీయచరితానాం మునీనా మాశ్రమమణ్డలం ప్రవిశ్య తత్రత్యై
స్తైర్మునిపుంగవైః కృతాతిథ్య స్తై రేవం స్తుతో బభూవ ॥౬౭॥

ప—రాఘవ లక్ష్మణపూజితపాద
ఘాతనమాధవ భో కపటాశ్రా ।
ఖండయ రాక్షసవంశ మపారం
పాలయ నో భవ పాదగతాం స్త్వమ్ ॥౬౮॥

జగజ్జనన్యై సీతాయై రాఘవాయ మహాత్మనే ।
లక్ష్మణాయచ ధీరాయ సర్వదాస్తు సుమంగళమ్ ॥౬౯॥

౭—ఏవం ఋషిభి ర్బహుధా స్తూయమానః పూజితశ్చ తత్రైరోషిత్వా రజనీం ప్రభాతే నిర్వర్తితనిత్యకర్మా తేషాం తత్తదాశ్రమపదం గత్వా కానిచి ద్దినాని వస న్క్రమేణ దశసంవత్సరాన్నీత్వా సీతాలక్ష్మణాభ్యాం మునిభి స్సాకం సంతోషేణాగతః పున స్సుతీక్ష్ణాశ్రమపదం పూజితశ్చ తత్రస్థై ర్మునిపుంగవైః కించి త్కాల ముషిత్వా కదాచి ద్వినీత స్సానుజో విదేహసుతయా సాకం ప్రణమ్య సుతీక్ష్ణం తీక్ష్ణతపస మపృచ్ఛ ద్భోమునివరేణ్యాస్మి న్కాననె భగవా నగస్త్యముని ర్వసతీతి శ్రుతం మయా ఋషిభ్యః కుతూహల మస్తి తద్దర్శనే ఉపితు నవేద్మి కుత్ర వసతీతి వనం త్వతిగహనం దుష్ప్రవేశం తస్మా ద్భో ప్రాజ్ఞ ప్రోచ్యతాం కృపయా వర్తతే కుత్రాశ్రమపదం మహాత్మన స్తస్యాగస్త్యస్య కుతూహల మపార మస్మాకం వర్తతే తస్యాభివాదనే దర్శనేచేతి విజ్ఞాపయత స్సీతాపతే ర్వచన మాకర్ణ్య ప్రముదితహృదయ స్సదయ స్సోప్యబ్రవీ ద్రామచంద్ర మదభిప్రాయానుసారిణా వచనేన తవ సంతుష్టోస్మ్యహం [illegible]చంద్ర చత్వారి యోజనాని గత్వా ఉస్మదాశ్రమా ద్దక్షిణదిగ్భాగేన పిప్పలీవనశోభితం రమణీయతర మాశ్రమపద మగస్త్యభ్రాతుః [illegible]

శ్య తం ఋషిసత్తమ మభివాద్య రజనీ మేకాం నీత్వా ఽనన్తరం తదాశ్రమా ద్దక్షిణేన మార్గేణ ఏకయోజనం గచ్ఛన్ రమణీయం శాన్త్యాలయం నిర్వైరీకృత మృగపక్షిసంఘాతం దివ్యసరోవరాలంకృతం వనరాజిరాజిత మాశ్రమపదం మునే రగస్త్యస్య ప్రవిశ్య తమభివాదయాపితు విహారస్వ సీతయా వనదర్శనకుతూహలయా లక్ష్మణేనచాయిపత్యాపంథ తద్దర్శనకుతూహలం చే త్తవాద్యైవ గచ్ఛేత్యవదత్ ॥౨౦।

ప—మునే ర్వచన మాకర్ణ్య ప్రస్థితో రఘునందనః ।
సాహాయ్యవశేణ పత్న్యాచ నత్వా తం తాపసోత్తమమ్ ॥౨౧॥

తేన నిర్దిష్టమార్గేణ పశ్య న్లోచనతోషకమ్ ।
వనరాజిం తతో గత్వా ఽగస్త్యస్య భ్రాతు రాశ్రమమ్ ॥౨౨॥

పశ్య లక్ష్మణ సౌమ్యత్వం మునినా మాశ్రమేష్వహై ।
మునిప్రకీర్తితం సర్వం వర్తతే త్యబ్రవీ ద్ధనః ॥౨౩।

గ—అపిత్వయి లక్ష్మణాత్ర పూర్వం క్రూరతమౌ సోదరౌ వాతాపీల్వలా వితి ఖ్యాతౌ బ్రాహ్మణహింసకౌ దారుణచరితౌ వసురా వన్యోన్యం వసతస్తయో రిల్వలో ఘోరరూపీ విప్రరూపం ధారయ న్నామన్త్ర్య బ్రాహ్మణా న్శ్రౌత్రియసత్తమా న్నిమన్త్రణాయ మేషరూపిణం సర్వప్రాణాపహారిణం భ్రాతరం వాతాపిం మారయిత్వా తన్మాంసేన విప్రా న్భోజయిత్వా ఽనన్తరం వాతాపే నిష్క్రమస్వేత్యాక్రోశతి యదా తదైవ నిష్క్రమ్య భిన్న న్బ్రాహ్మణశరీరం వాతాపీ ఘోరరూప్య నన్తరం భ్రాత్రాసహ భక్షయతి తద్బ్రాహ్మణమాంస మేవంగతే బహుకాలే ఏకదా దేవ ప్రార్థితేన వాతాపీల్వలనాశార్థం మహాత్మనా ఽగస్త్యమునినా నిమన్త్రితేన వాతాపీల్వలాభ్యాం భోజనానన్తరం వాతాపే ఏహీతి శబ్ద జనితక్షణమేవ వాపీణో ఽభవదిత్యుక్తం తదైవ తద్ధననార్థ మాధావ న్నిల్వలోపి

నేత్రాగ్నినాదగ్ధోఘా స్తస్య మహాత్మనో౽గస్త్యస్య భ్రాతు రాశ్రమపద
మిదమేవేతి వద న్సరసి నిర్మలజలే సాయంసంధ్యావందనం నిర్వర్త్యా
నుజేనసాక మగస్త్య భ్రాతు స్సుదర్శనస్యాశ్రమపదం ప్రవిశ్యాగ్ని
మివ దేదీప్యమానం తం నత్వా తేన కృతాతిథ్య స్సంపూజితచరణక
మలస్తస్యయమానో ఽభూదిత్థమ్ । ॥౭౪॥

ప—భో రామచంద్ర మనుజస్య మనోహరాంగ
సీతాప్రియామితపరాక్రమ రాజచంద్ర ।
త్వత్పాదపంకజ మఘవ్రతరూపిణాం మాం
దుఃఖాంబుధౌ పతిత ముద్ధర దేవదేవ ॥౭౫॥

వందే త్వాం రఘునాయకం మునుగుణం వందే సుబాహ్వంతకం
వందే కౌశికయాగరక్షక మహం వందే జగన్నాయకమ్ ।
వందే దేవకిరీటరంజితపదం వందే రఘూణాంపతిం
వందే భూమిసుతాప్రియం సుచరితం వందే జటాశోభితమ్ ॥౭౬॥

మంగళం పాపనాశిన్యై సీతాయై రాఘవాయచ ।
శరణ్యాయ వరేణ్యాయ లక్ష్మణాయాస్తుమంగళమ్ ॥౭౭॥

గ—అథ తేన సంప్రార్థిత స్తత్రైవ తాం రజనీం నీత్వా సవి
తరి గగనమండల మలంకుర్వతి ప్రియయా ఽనుజేనసాక ముత్థాయా
భిగమ్య భ్రాతర మగస్త్యస్య భో మునివరా, గ్రజం భవత స్సంప్రేక్షి
తుం గచ్ఛా మ్యధునా దీయతా మనుజ్ఞేత్యామంత్ర్య తేనాజ్ఞప్తః
ప్రస్థిత స్సానుజ స్సీతయాసహ పశ్య న్నరణ్య సౌభాగ్యం నానావిధం
మనోహరం శనై శ్శనై రవిదూర మేత్య మునే రగస్త్యస్య సర్వలక్ష
ణసంపన్నం లక్ష్మణ మవలోక్య యివత్స పశ్యపశ్య సర్వధర్మాశ్ర
య స్సకలసంతాపహరో దృశ్యతే మహా నాశ్రమ స్తపస్వినః కుంభ
సంభవస్య శ్రుణు వత్స రవికులతిలక రవిమార్గనిరోధనోద్యతో విన్ధ్య
మహీంధ్రో యస్యానుజ్ఞయా స్వసంకల్పం విహాయ నత్వా శైత్యా వా

భూ త్తస్యాశీర్వాదేన సోపి మునిర ప్యన్వర్థనామధేయో ఒభూ ద్రా
క్షసైరపి దక్షిణా దిఙ్న బాధితా ఒభూ న్మునిపాదస్పర్శనా దయి
వత్సశిరోమణె అయం భగవా నగస్త్య స్సర్వదా సత్పాలనె రత
స్సర్వైః పూజితో లోకవంద్యో నమ్రీకృతవింధ్యః క్షమామూ
ర్తి రస్మా నప్యవ త్వాశీర్భి రతో గచ్ఛామస్తదాశ్రమపదం దేవకిన్న
రకింపురుషగంధర్వయక్షనాగసిద్ధపురుషై ర్నిరంతర మలంకృతం మ
హర్షిభి శ్శోభమానం శాంత్యాలయమితి వద న్క్రమేణాగత్య
బ్రహ్మఘోషముఖరితభూమ్యంతరిక్షం నిర్వైరీకృతాఖిలసత్వం త
పోవనం కుంభాత్మజస్య బహుసంతోషేణాయి కుమారశిరోమణే ము
నేరగస్త్యస్య భగవత స్సమీపం గత్వా సీతయా సాక మాగతం
మాం దర్శనార్థం తస్య వందనీయస్య భగవతఇతి నివేదయే త్యవో
చత్ ॥౭౮॥

తదానీమేవ సర్వలక్షణసంపన్నో లక్ష్మణో ప్యగ్రజస్యా
జ్ఞాం శిరసా వహ న్నాశ్రమం ప్రవిశ్య సర్వవృత్తాంత కథనపూర్వ
కం సీతారామాగమనం దర్శనార్థ మృషే ర్నివేదయిత్వా శిష్య
ముఖ్యేన తత్క్షణమేవ తస్య విదిత సకలవృత్తాంతస్య పితు ర్నిదేశా
దాగతా స్సీతారామలక్ష్మణా స్తపస్వివేషధరా వనవాసార్థమితి
శ్రుత్వా సంతుష్టాంతరంగస్యాగస్త్యస్యాజ్ఞయా శిష్యేణసహ ప్రా
ప్యాశ్రమద్వారం సర్వమపి విజ్ఞాప్య ఋషే రాజ్ఞా రామాయ శాం
తినిలయాయ కృతాంజలి రతిష్ఠత్ ॥౭౯॥

తదా సీతాపతావపి మునిసందర్శనకుతూహలా చ్ఛీఘ్రం సీ
తయా ఒనుజేనచ విరాజితవామదక్షిణపార్శ్వః ప్రవిశ్య పర్ణశా
లాం విశాలాం తత్ర పవిత్రతమదర్భాసనోపర్యుపవిష్టం మహతా త
పసాజాజ్వల్యమాన మగ్నిమివ చులకితరత్నాకరం తపోధనైః పరివృ
తంలోపాముద్రాకాన్తం చీరజటావల్కల ప్రకాన్తం మహాతపస్వినం

వాతాపిప్రధ్వంసినః స్వాగమనదర్శనా త్ప్రీత్యుత్థాన మాచరంతం
శిష్యభూతవింధ్య మగస్త్య మృషిసత్తమం ప్రియానుజాభ్యాం సాకం
నత్వా కృతాంజలౌ మాహాత్మ్యం కథయతి లక్ష్మణాయమునేః
ప్రణమ్రమస్తకశ్చ తిష్ఠతి తేన సంతుష్టాంతరంగేన కృతాశీర్వా రామ
చంద్రః తేనైవ నిర్దిష్ట భద్రాసనో ఽప్యుపవిశతి సోఽపి శరణాగ
తవత్సలం దయాపరిపూర్ణహృదయాంతరాలం సకలలోకరక్షణైకకృ
తమతిం సీతాపతి మేకం గాతు ముపచక్రమె ॥౮౦॥

ప—శ్రీరాఘవేంద్ర తవ పాదుకశేఖరం భో
యద్గౌతమాఖ్యమునిదారవిశాపకారి ।
గంగాసతీజనక మాదృతభక్తబృందం
తన్మోక్షదం సుఖకరం శరణం ప్రపద్యే ॥౮౧॥

లోకైకనాథ వరదాసనతాబ్జపాణే
కారుణ్యసాగర జటాపరికా న్తవకాశే ।
వేదాంతగీత మునిపాలనబద్ధదీక్ష
మాముద్ధరాచ్యుత భవాబ్ధిగతం ముకుంద ॥౮౨॥

జయతు జయతు సీతానాయకో భక్తపాలో
జయతు జయతు శాంత్యాలింగితో దీర్ఘబాహుః ।
జయతు జయతు పూజ్యో భూమితాపాపహారో
జయతు జయతు దేవో వల్కలాలంకృతాంగః ॥౮౩॥

నమో ఽనన్తాయ రామాయ నమో వేదాంతశోభినే ।
నమో వేదస్వరూపాయ సీతాయాః పతయే నమః ॥౮౪॥

మఙ్గళం రామభద్రాయ మంగళం లోకరక్షిణే ।
మంగళం మమ నాథాయ మంగళం మోక్షదాయినె ॥౮౫॥

సీతాయై మంగళం నిత్యం లక్ష్మణాయచ ధీమతె ।
భవ త్వమోఘరూపాయ కాకుత్థ్సాయ మహాత్మనె ॥౮౬॥

రాజరాజ మహాబాహో కోదండవిలసత్కర ।
రక్షసాం రావణాదీనాం సంహారార్థం మునిప్రియ ॥౮౭॥
పూర్వం ప్రదత్తమింద్రాయ బ్రహ్మణా ఽయుతజాలకమ్ ।
తస్మాత్ప్రాప్తం మహచ్చాపం శరానపి మయానఘ ॥౮౮॥
సీతాపతే స్వీకురుష్వ జగత్పాలనహేతవే ।
తత్ప్రీత్వా రామచంద్రస్తు సీతాలక్ష్మణశోభితః ॥౮౯॥
నత్వా ఽగస్త్యం మునిం రామః పూజితస్తేన సాదరం ।
జగ్రాహైంద్రం శరం చాపం దత్తం తేన మహాత్మనా ॥౯౦॥

గ—అయి రఘునందన మద్దర్శనార్థ మాగతాన్ యుష్మాన్ దృష్ట్వా హృష్టోస్మి త్యుక్త్వా ఽయి వత్సకులభూషణ సచ్చరిత్రయా సీతయా వనవిహరణకుతూహలయా దయితయాసహ సానుజో విహరస్వేతి వదతి లోపాముద్రాపతౌ తపస్విసత్తమే నిపీడ్య చరణారవిందౌ తస్య ఋషే రగస్త్యస్యావనతశిరాః కృతాంజలి ర్భో భగవ న్ధన్యోస్మి యతో భవత్కృపాపాత్రం కృతాశిషశ్చ భవతా ఽపితు దయాసింధో ప్రదర్శయాస్మాకం వాసార్థం సజలఫలకందమూలం బహువనజాలం రమణీయం ప్రదేశం సుఖప్రదం చేతి వ్యాజహార రామచంద్ర స్సకలసద్గుణసాంద్రో రాజేంద్రః కరుణాసముద్రః ॥

స భగవా నగస్త్యోపి శ్రుత్వా శ్రుతిమనోహరాం జనకకుమారీమనోహరస్య రామస్య సుధాసారాం గిరం తపసా విదితరామాభిప్రాయ స్స ఋషివర్య స్సంతుష్టాంతరంగః కృతార్థ స్సంపశ్యన్ రామభద్రముఖచంద్ర మయిరాఘవ జనక స్తే యయాతిరివ తారితః పుత్రేణ త్వయా పాపభయా దయిమనువంశప్రదీప కించిత్కాల ముషిత్వా ఽత్రాంతర మితో యోజనద్వయే గోదావరీ సరిద్వరాతీరే మహత్కాననావృతాం వివిక్తాం మనోహరాం పంచవటీం గ

త్వా ఽత్రి వస న్సుఖేన మునిమండలంచ పాలయ న్సీతయా ఽనుజే
ననాకం తీర్ణప్రతిజ్ఞశ్చ భవే త్వాశ్రమం కృతవాన్ ॥౯౧॥

ప—ఋషే రాజ్ఞాం పురస్కృత్య జానకీప్రాణవల్లభః ।
ప్రణమ్య శిరసా భక్త్యా సానుజ స్సీతయా సహ ॥౯౨॥
పాదపద్మం మునే స్తస్య పావనం లోకవందితం ।
కించి త్కాలం వసం స్తత్ర తోషయ న్మునిమండలమ్ ॥౯౩॥
ఆమంత్ర్యచ మునిం పూజ్యం తపస్వికులభూషణమ్ ।
ప్రయయౌ రఘునాథస్తు తతః పంచవటీం ప్రభుః ॥౯౪॥
కుంభజన్మాజ్ఞయా రామో వ్రజ న్మార్గేణ సలక్ష్మణః ।
సీతయాసహ దృష్ట్వా తం జటాయుం విస్మయం గతః ॥౯౫॥
సౌమిత్రే పశ్య మార్గస్థం మహీధ్రసదృశం పురః ।
సత్వం హ న్మి ధను ర్దేహీ త్యువాచ రఘుసత్తమః ॥౯౬॥
తచ్ఛ్రుత్వా గృధ్రరాజస్తు భయాదాహ రఘూత్తమమ్ ।
నహంతవ్యోస్మి తే రామ సఖా ఽహం జనకస్య భో ॥౯౭॥

గ—ఏతద్వచన మాకర్ణ్య బహువిస్మయం ప్రాప్య కోభవా న్కిన్నామ తవ కస్య వంశీయః కథ మభూ న్మైత్రీ జనకేన మమ తే కథ్యతాం సర్వమితి పృచ్ఛతి కాకుత్స్థే భో రాజాధిరాజ కాశ్యప ప్రజాపతి కూటస్థో వినతాపౌత్రో ఽహ మరుణపుత్రః ప్రసిద్ధో జటాయు రితి మ త్తః ప్రబల స్సంపాతిరితి విశ్రుతో ఽస్తి మమాగ్రజ ఇత్యుక్త్వా గృధ్రరాజో జటాయుః పునరప్యువాచ దేవమ్ ॥౯౮॥

ప—యదా త్వం పంచవట్యాంభో వాస మేష్యతి సీతయా ।
రక్షక శ్చాస్మి సీతాయా మృగయార్థం గతే త్వయి ॥౯౯॥

గ—ఇతి జటాయువచన మాకర్ణ్య ప్రముదితమనా రఘుపతిరపి తథేతి వద న్తం సంమాన్య గౌతమీతీరవర్తినీం రక్షఃకులాకులాం పంచవటీ మాసాద్య తత్ర రమణీయవనోద్దేశే స్వచ్ఛందానువృ

త్రినా సౌమిత్రిణా కృతాం వాస్తుపూజాలంకృతాం స్వసమ్మతాం విచిత్రపర్ణశాలా మతిపేశలాం ప్రియయా ఽనుజేన మిత్రవరేణ జటాయుషాచ సహిత స్సంతుష్టచిత్త స్సుముహూర్తే - ప్రవిశ్యాత్ర సురేంద్రఇవ శచ్యా శ్రీమన్నారాయణఇవ శ్రీలక్ష్మీదేవ్యా దయితయా సీతయా రమమాణః సౌమిత్రికృతపరిచర్య స్ససుఖ మువాస కంచిత్కాల మానందేన ॥౧౦౦॥

అథ ఏవంగతే కాలే కదాచి త్తుషారకణ-మలినీభూతభూమ్యన్తరిక్షో మందీకృతచంద్రకాంతి శ్చందనకుసుమహార్యాదిశీతలవస్తునిరపేక్షతాం కుర్వ న్నరాణాం సూర్యాతపగంధఘనసారాంకవాంబరాంతగృహేషు ప్రీతిముత్పాదయ న్తామరసాదిపుష్పనిచయం వినాశ్య న్కలహంసాదీనా మప్రియ ముత్పాదయ న్హేమంతఋతు రాజగామ ॥౧౦౧॥

తస్మిన్కాలే ఏకదా సానుజో రామచంద్ర స్సుశీలయా సీతయా సాకం స్నానార్థం గోదావరీం సరిద్వరాం గచ్ఛ న్ప్రభాతకాలే హేమంతఋతుసౌభాగ్యావలోకనజాతవిస్మయో బహుధావిలప న్భరతశత్రుఘ్నౌ జననీ వర్గంచ పౌరానపి స్మృత్వా లక్ష్మణానువర్ణితం భరతసౌభాగ్యం కైకేయీనిందావచనమపిచ శ్రుత్వా ఽసహమానః ప్రియానుజ ముద్దిశ్యాయువత్స మద్భక్తిపరిపూర్ణ లక్ష్మణ మానిందయ జననీం మధ్యమాం పూజనీయా మస్మాకం పరిత్యక్తాఖిలసుఖ మస్మద్భక్త్యతిశయా న్నిఖిలసద్గుణాభరితం భరతం సశత్రుఘ్నమాశాపిశాచఘ్నమధికృత్య నిరంతర ప్రియవచన మవేక్షితుం త్వరయతిమ నోమమేతి వదన్నేవ సరిద్వరాం గోదావరీం ప్రాప్య స్నాత్వా తర్పయిత్వాచ దేవర్షిపితౄ న్పవిత్రగోదావరీవారిభి న్నమస్కృత్వాచ దినమణిం కమనీయనీరజరంజితకమలహస్తయా సీతయా శీతలోదకపూర్ణకమండలువిరాజితపాణినా లక్ష్మణేనచ ప్రకాన్తోభయపార్శ్వః

ప్రవిశ్యాగ్రిమపదం పునః కృత్వా పౌర్వాహ్ణికం కర్మ మహర్షిభిః పరివృతః పవిత్రితపర్ణశాలామధ్యశోభాయమానదర్భాసనోపవిష్ట స్సీతావిరాజితవామోత్సంగ స్సౌమిత్రిపరిశోభితదక్షిణభాగ స్సుసుఖం వివిధాః కథా శ్శృణ్వ న్మునిగణేరితా స్సాదరం తారామండలాంతరాళవిరాజమానేందుమండలమివ ప్రకాశతే యదా ॥౧౦౨॥

తదా పంచవటీపరిసరే స్వేచ్ఛయా చరమాణా కామరూపిణీ ఘోరాకారా రాక్షసీ సర్వరావణరావణస్వసా శూర్పణఖీ భయంకరముఖీ ప్రాప్య హఠా త్పర్ణశాలాం తత్ర పవిత్రితకుశాసనోపవిష్టతనయయా సాక మాసీనం కథాశ్రవణాసక్తమానసం సాక్షాత్కందర్పమివ రత్యా రంజితం విభ్రాజమానం యువతీజనమనోల్లాసినం సుందరావయవం ధనుర్ధరేణ సోదరేణచ దేదీప్యమానం సర్వమనోభిరామం శ్రీరామ మవలోక్య శూర్పణఖా కారాతిశరవిదీర్యమాణహృదయా కథమపి తేన వినా ఆత్మానం ధారయితు మపారయంతీ తదనురూపరూపమపి క్షణాదేవ పరిగృహ్య కటాక్షావలోకనేన స్మితేన గమనేనచ తరుణజనచేతోమృగగ్రాహిణీ సుందరరూపిణీ సాక్షాద్రతిరివ విరాజమానా త మాగత్య హంసగమనేన సర్వా న్మోహయంతీ క్షణ మవలోకయంతీ సానురాగ మపాంగవీక్షణేన లజ్జాన్వితేవ విలిఖంతీ భూతలం చరణాంగుష్ఠేన ముహుర్ముహు రాకర్షంతీ వక్షోజాలంకృతకాంచనచేలాంచలం ప్రతిక్షణం భూషణరవం కుర్వం త్యధోముఖీ తస్థౌ యదా రామచంద్రోపి తదైవ శింజితాకృష్టకర్ణః కంఠ ముద్ధృత్య ॥౧౦౩॥

స— దృష్ట్వా శూర్పణఖీం మనోహరతనుం దివ్యాబ్జదృ
క్శోభితాం
పూర్ణేందుప్రతిమాననాం స్మితముఖీం వక్షోజయుగ్మాంచితామ్।

సత్పాలంకృతిభూషితాం వరలసద్వస్త్రాం సముభాసితాం
సీతాం ప్రాహ రఘూద్వహో జనకజే పశ్యాగ్రతస్తాం భామిని ||౧౦౪||

గ—అథ శూర్పణఖా తాం తు తన్నికట మాగత్య కస్త్వం కిమర్థ మత్రాగతో ఽసి దేశో ఽయం ఘోరరాక్షసైకనిలయ ఇతి కిం న వేత్సి ? వద సత్యేన సర్వోపాంతి మితి వదంత్యాం విదితసర్వమనోభావ స్సీతాపతి రేవ మస్త్రా చద్ధస న్కించిత్ ||౧౦౫||

ప—అహం సాకేతనృపతే స్తనయో ఽస్మి వరాఙ్గనే ।
అనయా ప్రియయా పత్న్యా సోదరేణ సమాగతః ||౧౦౬||
పితృవాక్యానురోధేన చరామి మునివేషధృత్
శిక్షార్థంహి దుష్టానాం శిష్టానాం పాలనాయచ ||౧౦౭||
అహం రామ ఇతి ఖ్యాత స్సీతేయమితి విశ్రుతా ।
సోదరో ఽప్యేష మే తన్వి లక్ష్మణ శ్చేతి విశ్రుతః ||౧౦౮||

గ—అయి సర్వజనమనోహారిణి కా త్వం సుకుమారాఙ్గి కుత ఏకాకినీ ఘోరరాక్షసాధారే భయంకరాటవీమధ్యే ఽబలా చరసి కిమర్థ మాగతాసి మదంతికం నిర్భయం వద కలహంసగమనేతి మందస్మితపూర్వకం వదతి రఘుపతా వాకర్ణ్య తద్వచనం మన్మథబాణవిదారితహృదయా కామినీరూపరమణీయా రాక్షసీ దశకంధరస్వసా పికరవరమణీయగిరా భో మన్మనోహర ? సర్వలోకసుందర తామామనోభిరామ రామాహం శూర్పణఖేతి ప్రసిద్ధా రాక్షసరమణీ కామరూపిణీ విశ్రవసః పుత్రస్య లోకవిశ్రుతస్య రాక్షసోత్తమకుంభకర్ణసాత్వికశిరోమణి విభీషణయో రగ్రజస్య రావణస్యానుజా నిర్భయా ఖరపరాక్రమ ఖరదూషణత్రిశిరః ప్రభృతిభిః పాలితే జనస్థానే చరంత్యత్ర హఠాత్త్వాం జటామండలమండితమౌళి మరవిందలోచనం పూర్ణచంద్రనిభాననం మందస్మితమనోహరరదనవదనం బింబాధరం సుందరం ఫాలేందుమండలాంతరవిరచితరుచిరమృగమదతిలకం

తిరస్కృతచంపకకోరకనాసికం ఉపరితనకంబుగ్రీవాయుగళం వామ కరసరసీరుహవిరాజితకోదండం మనోహరకంబుసుందరకంఠం చంద్ర కాంతిశోభితకిరీటవిశాలవక్షస్థలం భోగీంద్రభోగాయతభుజదండం గంభీర నాభిసరోజం కమనీయకమలచరణం చీనవస్త్రాలంకృతదివ్యదేహం ఘనమధ్యగతమార్తాండమండలమివ దేదీప్యమానం ప్రియానుజాభ్యాం విశోభితపార్శ్వయుగళం నరదేవదేవం సర్వమోహనకరం నిశాస్య మోహం గతవతీ సర్వబాంధవానతిక్రమ్య పురుషోత్తమం త్వామేవ శరణమితి నిశ్చిత్య ప్రాప్తాస్మి అయి ప్రాణవల్లభ ప్రేయసీం మాం పరిగృహాణ మహాత్మన్ కిమనయా అననురూపయా తవ వికృతరూపయా వరయ మాం తవానురూపాం సర్వాంగసుందరీం త్యజ మోహం ప్రియాసోదరయోః తావదేవ భక్షయిష్యామ్యస్మద్విహారణావిఘ్నభూతౌ సీతాలక్ష్మణౌ మానుషౌ వనంతరం మయా సహ మనోరమేషు గోదావరీతీరవిపినేషు సమున్నతపర్వతమస్తకేషు చ యథేచ్ఛం నిర్భయం విహర్తుం సక్తమనా భవేత్యవద త్వామసతీ సమానాకారధరా కామరూపిణీ రాక్షసస్వభావేన నిర్దయం నిర్లజ్జం చ ॥౧౦౯॥

వ—తచ్ఛ్రుత్వా వచనం రామః కామిన్యా ఉధమత్ సంయుతమ్।
విహస్య ప్రోక్తవాన్ ధీమాన్ కామరూపధరాం తదా ॥౧౧౦॥

గ—అయి భామిన్యహం వివాహితః సప్రియోఽస్మి అయిక మతి త్వాదృశానాం రూపవతీనాం కులస్త్రీణాం దుఃఖకారణం సపత్నీత్వం మత్తో ఽనుజస్య మే సర్వాంగసుందరస్య తరుణస్యాకృతదారస్య సర్వలక్షణసంపన్నస్య లక్ష్మణస్య భార్యా భూత్వాఽనపత్నా ఽనుభవ సర్వమనోరథం సుఖం గచ్ఛ మానిని తన్నికటమ్ ॥

ప—నిశమ్య వచనం సా తు రాఘవస్య మహాత్మనః ।
హృష్టచిత్తా తదా గత్వా త్వరితం లక్ష్మణాన్తికమ్ ॥౧౧౨॥
వరయస్వ నరశ్రేష్ఠ కామినీం లోకసుందరీమ్ ।
తవానురూపిణీం మాం త్వం విహరస్వ యథేప్సితమ్ ॥౧౧౩॥

గ—తదను రఘుపతివచనేన స్వనికట మాగతాం రామాయ నివేదితస్వవృత్తాంతాం నిర్లజ్జాం దశకంధరానుజాం దుర్ముఖీ మవలోక్య రామానుజో లక్ష్మణోపి స్మితపూర్వక మనుజాం నిశాచరేంద్రస్య కృతాంతసుతామివ స్థితా మవాదీ దయి కామిని రాక్షసాధిపానుజా ఽసి త్వ మతో రాజాధిరాజరామచంద్రదాసభూతస్య రమణీ భవితుం నార్హ స్యపి చ మోహనాంగి సుకుమారశరీరా సుందరీ లోకైకవీరవరరావణసోదరీ త్వం కథ మర్హసి దాసీభవితుం సీతాయాః ప్రజానత్యా మమ వచనాని న్యతో వ్రజ మమాగ్రజం రామభద్రం సుగుణసాంద్ర మఖిలభూమీంద్రం మానినీనయనేందీవరచంద్రమితి ॥౧౧౪॥

ప—అథ రామం సమాగత్య ప్రియో మే భవ రాఘవ ।
ఇతి సంయాచితో రామ స్తాం జగాద పున ర్హసన్ ॥౧౧౫॥
సపత్నీకంచ మాం త్యక్త్వా వ్రజ సుందరి మే ఽనుజమ్ ।
విహారస్వ యథేచ్ఛం త్వం లక్ష్మణేనాభిమానినా ॥౧౧౬॥
గచ్ఛ తన్నికటం చేతి చోదయామాస తాం హసన్ ।
ఇతి సంచోదితా సాపి యయౌ రామానుజం పునః ॥౧౧౭॥

గ—అథ సీతాహరణలాలసాం యమసోదరీమివ స్థితా మతి క్రూరా మేనాం విరూపాం కర్తు మర్హ స్యర మిత్యుక్తో భ్రాత్రా లక్ష్మణో వ్యగ్రజభ్రూలతాసంజ్ఞయా పున రాగతాం స్వనికటం కశటనుదరీం గృహీత్వా కేశేషు తత్క్షణమేవోద్ధృత్య నిశితముఖఖడ్గం

కామక్రోధాత్మకశ్యాస్య నారీణాం సుతీక్ష్ణస్య మమావేన నికృత్తకర్ణ నాసాం కృత్వా ఉజ్జహౌ విససర్జ ॥౧౧౯॥

సాపి భృశ మాక్రోశంతీ ఘనగర్జానిభఘోషస్వనేన బధిరీకృతదిక్తటా శోణితాప్లుతసర్వశరీరా పర్వతసదృశాకారం జనస్థాన మాగత్య ఖరదూషణత్రిశిరసా మగ్రే నిపత్య బహుధా రుదిత్వా మూర్ఛా మవాప ॥౧౧౯॥

తత స్త్వీదృశీం సంధ్యారాగవిరాజితకాలాభ్రా త్రిమిప స్థితాం శూర్పణఖీ మవలోక్య విస్మితా స్సర్వే ఖరాదయః కించిదిలి కృత్స్నాం త స్స్వమాశ్వాస్యాయి సోదరి కేన మూర్ఖేణ నాల్పాయుషా వైరూప్య మీదృశం కృతం తే ఉస్మాను జీవత్సు హాహా కః క్రీడతి లాంఛతా దనజనితకోపవిస్ఫారితేన మహాహినా అయి వత్సే యః కోపివా భవతు దేవమనుష్యతిర్యగాది షష్వైరైన హానిష్యామి మచ్ఛ్రతపథ మాగతః కోవా జీవ త్యుత్తో వద శీఘ్రను మయి భయమపహాయేతి పప్రచ్ఛుః ॥౧౨౦॥

తత స్తత్కృతాశ్వాసనేనాతిశీఘ్ర ముత్థాయ స్థిత్వా పార్శ్వే ఖరస్య ఏవ మువోచ ద్వికృత కర్ణనాసా నిశాచరీ ॥౧౨౧॥

ప—తరుణౌ రూపసమ్పన్నౌ సుకుమారౌ మహాబలౌ ।
పుండరీకవిశాలాక్షౌ చీరకృష్ణాజినామ్బరౌ ॥౧౨౨॥

గంధర్వ రాజప్రతిమౌ లోకేవిఖ్యాతపూరుషౌ ।
దేవౌవా మానుషౌవాఽఽతౌ న తర్కయితు ముత్సహే ॥౧౨౩॥

గ—ఇత్యుక్త్వా భూయోప్యగ్రజాభిముఖీ ఏవ మువోచత్ ॥

భో అగ్రజ వరేణ్య అయోధ్యాధిపతే ర్దశరథస్య రామలక్ష్మణావితి ప్రఖ్యాతౌ పుత్రౌ మునివేషధరావపి ప్రచండకోదండధారిణౌ జగన్మోహనాకారసుందరశరీరౌ సుందరీత్యుత్తమయా పంచవట్యాం వసత స్తయో ర్మధ్యవర్తినీం నిరంతరపాలితాం జాగరూకతయా తా

భ్యాం సౌందర్యరాశిం కాముకజనమోహనచూర్ణరూపాం సురూ
పాం సీతాం నామ తరుణీ మధికృత్య త్వదర్థం విరూపితా౽హం
తాభ్యాం రాజకుమారాభ్యా మనగతమనోభిప్రాయాభ్యాం నారీవానా
థా౽తఇదానీం పాతు మిచ్ఛామి తేషాం రుధిరం గతాసూనాం భవ
ద్భిస్సై రితి వదంత్యాం నిశాచర్యాం ఖరతరకోపతామ్రాయతలోచ
నః ఖర స్సమాశ్వాస్య భగినీం యమసోదరఇవ భీకరధ్వని రిదానీమే వ
తా న్నిహత్య శీఘ్ర మాగచ్ఛతాం తద్రుధిరపూర్ణపాత్రపుటమ స్మై
రితి సంతోషయ ద్భ్యాం వీరభటా స్తదుత్తరక్షణఏవ రాక్షసకులవినా
శసహాలయా స్వానుజయా వ్యపగతాసూ న్సర్వాన్ రామబాణై రి
తి శ్రుత్వా పునరపి భర్త్సన్ తస్తయా మృత్యురూపయా నిశితపర
శుపసుమవాక్యై రతీవ కుపిత స్సర్వవీరభటై రనుజై స్సాకం తయా
చానుగతః ప్రస్థితో యుద్ధార్థం దివ్యరథేన సాయుధో రామం సీతా
భిరామ ముద్దిశ్య పశ్యన్ననేకదుర్నిమిత్తాని చకితచిత్తో౽పి భగినీప్రీత్య
ర్థం ధైర్య మవలంబ్యాంతరిక్షే నిబిడితా న్యుద్ధసమీక్షణార్థ మాగతా
న్సర్వలోకమంగళాకాంక్షిణో దేవగంధర్వాదిసంఘా నృషిగణాంశ్చ ప
శ్యన్నాయయౌ రామాశ్రమమ్ ॥౧౩౫॥

స—దృష్ట్వా తా నాగతా న్ఘోరా న్ఖరాదీ న్రాక్షసాధమాన్।
అద్య లక్ష్మణ సీతాం త్వం రక్షన్ తిష్ఠ గుహాంతరే ॥౧౩౬॥
వీరో౽సి త్వం తథా౽ప్యద్య కర్తు మిచ్ఛామి సంయుగం ।
భీమసత్త్వై ర్మహాసత్త్వై రహమేవ నిశాచరైః ॥౧౩౭॥
భ్రాతృశాసన మాదాయ శిరసా సీతయా సహ
గుహాం యయౌ ధనుర్ధారీ సుమిత్రానందవర్ధనః ॥౧౩౮॥
రాఘవో౽పి ఖరం వీక్ష్య ప్రహస న్నిద మబ్రవీత్ ।
సశరం చాప మాదాయ కృత్వా టంకార మద్భుతమ్ ॥౧౩౯॥

శిక్షార్థం హి దుష్టానాం శిష్టానాం పాలనాయ చ ।
ఆగతోఽస్మి వనం ఘోరం ప్రార్థితో మునిపుంగవైః ॥౧౩౦॥
రామోఽహం లోకవిఖ్యాతో పుత్రో దశరథస్య వై ।
ఖరాద్యై ర్మాం జయస్వ త్వ మజేయం వనచారిణమ్ ॥౧౩౧॥

గ—తదా తద్వచనాకర్ణనరుష్టా ఖరదూషణ ప్రముఖా స్త్రాశ
నరుష్టదుష్టసర్పసమా న్నిశ్వసన్త స్సమాగతా స్వివిధాయుధ ప్రహారా
న్హింసితసజ్జనా స్చతుర్దశసహస్రసంఖ్యాకా స్సురాసురైరపి జేతు మశ
క్యా౯ క్షణమాత్రేణ స్వశరశకలీకృతా౯ విధాయ రణే వీరో రఘువరః
కోదండధారీ ॥౧౩౨॥

తదా ఽన్తరిక్షా త్పుష్పవృష్టి రపత ద్రామమూర్ధ్ని జటా
మండలశోభిని నేదుశ్చ దేవదుందుభయ స్తదా సీతయా సహ లక్ష్మ
ణేప్యాగతే గుహాన్తరా ద్రఘుజస్య సమీప మీడిరే ఋషయ స్సర్వే
దేవగణై స్సహ సీతారామ మభయముద్రాభిరామం రఘువరేణ్యం
నిర్జితాఖిలారినిచయమేవం మనోహరాభి స్తుతిభి స్సంతోషపూర్వ
కం భక్తిభావేన ॥౧౩౩॥

ప—నమామి రామచంద్ర రాఘవేంద్ర కీర్తిసాంద్ర తే
పదాబ్జ మబ్జపీఠవందితం ప్రభాయుతం శుభమ్ ।
నతాగ్ర్యదివ్యపద్మభూత మద్య లక్ష్మణార్చితం
విదేహరాజనందనాకరాబ్జమర్దితం సదా ॥౧౩౪॥

సంహార సంహార రాఘవ శీఘ్రం
రావణ మంతకసోదరహాసమ్ ।
పాలయ పాలయ సాత్త్వికబృందం
త్వత్పదపంకజషట్పదభూతమ్ ॥౧౩౫॥

జయ రాఘవ జయ రాఘవ జయ రాఘవ నిరతం
జనకేశ్వరసుతయా సహ వరసోదరసహితః ।

శరణాగతపరిపాలనరంజిత[illegible]భగణ
సురవందితచరణాంబుజ పితాశవహరణ ॥౧౩౬॥

ఖరాంతకాయ రామాయ సీతాయై లక్ష్మణాయ చ ।
పాలితాఖిలభక్తాయ రాఘవేంద్రాయ మంగళం ॥౧౩౭॥

గ—అథ సర్వేషు యథాగతం గతేషు లక్ష్మణే చరణకమలే ప్రణమతి సీతాపి విగతభయా భర్త్రా మాలింగ్య సంతుష్టాంతరంగా శ్లాఘయంతీ ప్రాణనాయకం భక్తపరిపాలకం ప్రేమ్ణా దేవరేణ చ సాకం పర్ణశాలాం ప్రవిశ్య సుఖ మాసీనా ఽభూత్ ॥౧౩౮॥

అథ తేష్వకంపనో నామ కశ్చి ద్రాక్షసాధమః కథం చిదపి రామసాయకా ద్విముక్త స్త్వరిత మాగత్య రావణాంతికం ఖరదూషణత్రిశిరోముఖాఖిల రాక్షసనాశనం జనస్థానే రఘువంశకేతునా దశరథతనయేన కృతం ముదాగ్రైవ హాంత భో రాజాధిరాజ ! ధర్షితు మశక్యో దేవాధిదేవైర ప్యసౌ తద్వధనే ఉపాయమేతం విరచయ లోకైకసుందర్యా స్తస్యా స్తస్య భార్యాయా హరణరూప మేతేన తద్విరహాగ్నిజ్వాలాసంతప్తః కాకుత్స్థః త్యజతి ప్రాణా న్సోదరేణ సాక మథ త్వమస్యా లోకసుందర్యా తయా సాకం క్రీడస్వ సుఖేనేతి వ్యజ్ఞాపయత్ ॥౧౩౯॥

తదాసీమేవాకంపనేన చోదితో రావణో లోకరావణ స్త్రిభువనమోహనరూపాం సీతామపహర్తుం రథేన మారీచాశ్రమం ప్రాప్య పూర్వోక్త స్తేన సకలవృత్తాంతమపి నివేద్య సీతాహరణే సహాయో భవే త్యుక్త్వా తేన వివిధనీతివాక్యైన ప్రబోధితః స్వకః పురీ మాగత్య మంత్రిభిస్సహాలప న్సింహాగ్రే దివ్యసింహాసనోప ర్యుపవిశ ద్యదా తదైవ రామేణ విమర్దితం ఖరాదిప్రముఖం చతుర్దశసహస్రరాక్షస బల మక్షోభ్య రుదంతీ భృశ మురస్తాడనపూర్వకం సభా మాగత్య శూర్పణఖా వివిధపరుషవచనై ర్నిందిత్వా ఽగ్రజం రామలక్ష్మణయోః

పదాశ్రమం సీతాయా స్సర్వమోహనరూపంచ నివేద్య శ్లాఘయంతీ భో రాక్షసాధిప ? ధీరవరేణ్యాగ్రజ ? సాకేతాధిపతేః పుత్రౌ రామ లక్ష్మణా విటి ఖ్యాతౌ భ్రాతరౌ మునివేషధరావపి బాణాసనాలం కృతకరపంకజౌ తయోః పితృవాక్యానురోధేన జనస్థాన మాగతౌ లావణ్యవత్యా సీతానామ్న్యా తయోన్యా సాక మహో సౌదర్య తస్యా స్సమర్థః కోవా వర్ణయితుం మహామపి కందర్పరమణీమివ సుందరీం తయో ర్జ్యేష్ఠస్య భార్యాం తాం సీతాం నామ తరుణీరోమణి మయా లోక్య త్వదర్థం గృహీతు ముద్యుక్తా రామాణేణ లక్ష్మణేన ప్రాపితా వైరూప్యం ఖరాదిరాక్షసా స్మి ప్రోద్య యుద్ధాయానంతరం నిహతాః తా సఖీరాః రామేణ దృష్ట్వా ఽఽగతాఽస్మి భవన్నికటం భో రణధీర సోదర ? ఇదానీం సీతా మాహృత్య యథేచ్ఛం విహరస్వ తావపి తద్విరహేణ మృతిం గమిష్యత ఇతి ప్రాచోదయ ద్రావణానుజా శూర్పణఖా నిష్కృన్తనాసా దారుణమ్ ॥౧౮౦॥

అథ లంకాపతిరపి రామాస్త్రనిదారితా న్ఖరాదీన్ త్రిభువనవిమోహనమహాపథమితి జనకజాంచ లక్ష్మణశరనికృత్తనాసయా స్వానుజయా శృణ్వన్ రామవృత్తాంతము వ్యతితరాం క్రోధేన గర్జన్ స్తూర్ణాదేవ తాం సీతాం హరామీతి ప్రతిజ్ఞాం కృత్వా దివ్యరథేన పున రాగమ్య మారీచాశ్రమం పూజిత స్తేన శంకాకులచిత్తేన కిమర్థం పునరాగతోఽసీతి పృష్టశ్చాకథయ దేవమ్ ॥౧౮౧॥

భో ఆర్య ? శ్రూయతాం విదితమేవ జనస్థానే ప్రవృత్తం ఖరప్రముఖమహారాక్షసనిధన మద్య మహాజ్ఞాతివధ మసహమానః ప్రియసహోదరీవైరూప్యంచాపహర్తుం-కామ స్తస్య రామస్య భార్యా మనన్యశరూపాం రమణీమణిం తరుణీం సీతాం భవంతం మాయావిం సహాయార్థం ఏతేన సీతావిరహేణ త్యక్ష్యతి జీవితం రామ స్తస్య వియో

గా స్త్ర్వజతి లక్ష్మణోపి మద్భాగినీ విరూపహేతు స్తదనన్తరం నిష్కంటక మనుభవిష్యామి సీతా మత స్త్వ్వదాసీం రజతబిందుశోభిత జాంబూనదమ్మృగో భూత్వా తదాశ్రమపరిసరే సంచరంతం త్వా మన్తఃపురవిభూషార్థ మపేక్షమాణా రామమనోహారిణీ త్వదాహరణకుతూహలా భర్తారం దేవరంచ ప్రేషయతి యదా ఉభావపి తత్రైవ హరామి తా మేకాకినీం కామినీం నిర్ణయమ్ ॥౧౭౨॥

తదా సర్వ మాకర్ణ్య రామవృత్తాంతం సీతాహరణప్రయత్నంచ రామనామశ్రవణమాత్రా దుద్భూతో మారీచః పూర్వం రామపరాక్రమస్మరణోద్భూత శుష్కవదనః కంపితసర్వాంగ శ్చిత్రార్పితఇవ క్షణం స్థిత్వా బద్ధాంజలివిరాజితమౌళి స్సత్యం ప్రియం వచన ముదీరయ దాత్మహితపూర్వకం ప్రేమ్ణా ॥౧౭౩॥

ప—బిభేమి సతతం రాజన్ రేఫశ్రవణమాత్రతః ।
ఆహతో రామచంద్రేణ పూర్వం కౌశికసత్క్రతౌ ॥౧౭౪॥

నిరతం తస్య శౌర్యంతు స్మృత్వా స్మృత్వా బిభేమ్యహమ్ ।
నగంతవ్యం నగంతవ్యం సమీపంతు మహాత్మనః ॥౧౭౫॥

మహాసత్త్వో మహాధన్వీ సహిత స్సోదరేణచ ।
సత్యధర్మపర శ్శ్రీమాన్ సుశీలో దీనవత్సలః ॥౧౭౬॥

తాదృశం వంచయిత్వా త్వం కథం జీవిష్యసి ప్రభో ।
మూఢ ఇత్యేవ మన్యే త్వాం పరస్త్రీక్రీడన లాలసమ్ ॥౧౭౭॥

నయుక్తంపరనారీణాం స్పర్శనం సర్వథా నృణామ్ ।
విశేషేణతు రాజ్ఞాం వై మోహిత స్త్వం తథా ప్యహో ॥౧౭౮॥

గ—అయి రజనిచరరమణీనయనకువలయచంద్ర సకలసద్గుణసాంద్ర రాక్షసేంద్ర భద్రముఖ దశముఖ మహావీరధురీణ రావణ విజితాఖిలదిక్పాలకనిచయ నిఖిలశాస్త్రనిలయ కేవల హితశత్రుణా ప్రచోదితో౽సీదృశదుర్వ్యాపారే హా హా కష్ట మహో త్సీతానామతరుణీ రా

ఋషికులప్రణాశనార్థమేవాయాతం త్వాం సవేత్సి శౌర్యం రామస్యేతి కుపితో యది రామభద్ర స్సకలలోక మరాక్షసం కరిష్యత్యేవ. భో రాజాధిరాజ! కస్తాడయతి ప్రసుప్తం పంచాననం మాంగచ్ఛ మాగచ్ఛ రామాంతికం హే తాత నీతిజ్ఞ రమ్యాహైత్య స్సానకం సమ్మంత్రిస్స బుద్ధ్యా బలం సీతాపతే స్తవచ త్యజ దుష్టభావం కుమారస్య గాయిరాక్షసకుం భూషణః పూర్వ ముద్ధృతేన సుబాహుసహితేన మయా విశ్వామిత్రస్య సత్రే విఘ్నస్తేసతి తేనానీతో దశరథతనయ స్సానుజో వీరతమో రామ స్సంహృత్య సుబాహుం నిపాతయామాస మాంచ మకరాలయే సాగరే అతో విదితరామబలో ఒహం వారయామి తస్మాన్నిచకృత్యా స్స్వద్వనం న శుభీశోపి యద్యరమేవ నాశముపైష్యసి సకల సౌభాగ్యయుతయా లంకయాసహ ధ్రువం న్యాయ్యకృత్య సీతాహరణం సత్యేన శపే ఒయిమందోదరీమనోహర? పునరపి విరాధసంహారిణా మునివేషధారిణా రామేణ కృతాపరాధో ఒహ మరణ్యే మూర్ఛాం ప్రాపిత స్సర్వ మరణ్యం రామమయం పశ్యామ్యతో బంధుత్వేన కథితం మయా శ్రేష్ఠాచార్హోసి యథా రోచతే తథా కర్తుమ్ ॥౧౪౯॥

తదా దురాత్మా రావణో బహువిధమాయాప్రపంచనిలయో న మారీచేనాఖిలనీతినిపుణై ర్నిరుధ్యమానోపి మచ్ఛందానువర్తి నముదీదానీమేవ హన్మి త్వాం ధిక్కృతరాజ మితి భీషయన్నాజగామాశ్రమపదం రామస్య తేనసాకం మరణే కృతనిశ్చయేన రామశరాస్త్రహాఖరయుక్తేన రథేన శీఘ్రమ్ ॥౧౫౦॥

తత్ర మారీచోపి రావణేన ప్రచోదితః ప్రద్యోత నవరత్నకనక రజతమయశరీరశోభావిరాజిత స్సర్వమనోహరమాయాకురంగో హరిణో భూత్వా తత్రతత్ర మృగైస్సహ చరన్ క్రమేణాశ్రమపార్శ్వే మా

గత్య పుష్పాపచయలాలసాయా స్సీతాయా గోచరోఽక్షిపథస్య బభూవ మందం మందమ్ ॥౧౪౧॥

ప—చిత్రం మోహాకరం బిభ్ర న్మారీచో మృగరూపకమ్ ।
చచార మోహయ న్సీతాం విచిత్రై ర్గతిలాఘవైః ॥౧౪౨॥

గ—సీతాపి తం దృష్ట్వా విమోహితవతీ తేన క్రీడితు మిచ్ఛం త్యాశ్రమ మాగత్య మృగ ఆగతో ఽస్పృష్టపూర్వః కనకరజతనవరత్నాదిభి రాశ్రమసమీపే ఽస్మాక మార్యపుత్రాసీయతాం మద్విహారార్థ మతీవ మోహన స్త్వస్మి న్నితి నివేదయామాస రఘుపతయే దయాజలనిధయే సవినయమ్ ॥౧౪౩॥

తద్వచన మాకర్ణ్యాలోక్యాతీవ విచిత్రతరరూపం తం మృగం విస్మితో రామచంద్రోపి సానుజో మారీచనామకో నిశాచరోఽయం ధృత్వా మాయామృగరూపం లోభయితు మస్మాక మాగత ఇతి మన్యే ఽగ్రజ భో ఇతి లక్ష్మణేనోదితం వచనం ప్రతిరుంధత్యా మృగలాలసయా సీతయా ప్రచోదితః పునః పున ర్విదితరాక్షసమాయోపి సీతారక్షణార్థం నిక్షిప్య లక్ష్మణ మాశ్రమే గతవాన్ ధనుర్ధారీ వివిధలాఘవగతిమనోహరం మృగ మనుసృత్య దూర మధ్వానం గత్వా ఽనంతరం వంచనపరం నిశితశరేణ హతవాం స్తం మృగరూపిణం మారీచమ్ ॥౧౪౪॥

సోపి మాయావీ తద్బాణవిదారితహృదయ స్స్వనాథోపకారార్థం హా సీతే హా హా లక్ష్మణేత్యాక్రుశ్య దీర్ఘం దైన్యపూర్వకం రామస్వరానుసృతధ్వనినా త్యక్త్వా మాయామయం శరీరం గతాసు రభూత్ ॥౧౪౫॥

తదాక్రోశ మాకర్ణ్య చకితచిత్తౌ సీతాలక్ష్మణౌ వభూవతామ్॥

ప—హా హా సీతే ప్రియే తన్వి హా హా లక్ష్మణ సుందర ।
ఇత్యేవం దైన్యసంమిశ్రం సవ౯చిత్తద్రవీకరమ్ ॥౧౪౬।

రామస్య రఘునాథస్య స్వరేణ సదృశం వచః ।
ఆకర్ణ్య జానకీ భీతా శ్యామా సంభ్రాంతచేతనా ॥౧౫౮॥

గ—అయి రఘుకులతిలక లక్ష్మణః శ్రుతవాన స్యగ్రజార్త్తనాద మతో గచ్ఛ శీఘ్రమార్యపుత్రస్య సమీపం రాక్షసవశ మాపన్నస్యేతి వదత్యాం భయచకితచిత్తాయాం సీతాయా మగ్రజభక్తిపరిపూర్ణం భ్రాతృశాసనా త్స్వాజ్ఞా ముల్లంఘయంతం వినీతం దేవరం

ధీమతాం వరం లక్ష్మణ మనిందదేవం కర్ణకఠోరవచనైః ॥౧౫౯॥

స—సౌమిత్రే మిత్రవద్భాసి హ్యార్యపుత్రే మహాత్మని ।
స్వభావా చ్ఛత్రురేవ త్వం భ్రాతు ర్నిత్యం ధ్రువం శఠే ॥౧౬౦॥

యస్మా దాపద్గతం దీనం భ్రాతరం నాభిభాషసే ।
భ్రాతృవాత్సల్య సంపూర్ణం సర్వలోకహితైషిణమ్ ॥౧౬౧॥

తస్మా ద్భ్రాతరి నాస్త్యేవ వ్యసనం తే మహాత్మనః ।
మా మిచ్ఛం స్తిష్ఠసే నీచ నిర్దయః కిం న గచ్ఛసి ॥౧౬౨॥

గ—ఏవ ముచ్యమానం సీతయా నిర్దయం పతిక్షేపానుచింతనపరయా బహువాక్యాణవచన మాకర్ణ్య వ్యథితాంతరంగ స్తదా వినీతో బద్ధాంజలి ర్భూత్వా ఆర్యే! మాస్మైవం వద సమాశ్వసిహి భర్తా భవత్యాః కదాచిదపి నజేతవ్యో దేవాసురదానవయక్షరాక్షస కిన్నరై రపరిమేయ పరాక్రమై రపి ప్రసభమితి విశ్వసిహి మాతః కరుణాలయే! ఖరాదిరాక్షసహననా త్కృతవైరా వయం రాక్షసై రతో బాధనార్థ మస్మాకం రాక్షసా శ్శశ్వ దాగచ్ఛంతి విధృత వివిధ మాయావేషాః దీనవాణి ర్న్యాయ్యశ్వ నిసదృశరవోయం రాక్షసకృత ఏవ న సంశయః శీఘ్రమేవాయం నయిష్యత్యేన మదృష్టపూర్వం మృగం హత్వా అయి భీరు స్వభావే ధైర్యమవలంబ్య స్త్రీస్వభావతః కఠినం వచనం వక్తుం నార్హసీతి బహువిధనీతివచనై రాశ్వాసితాయాం సీతాయాం పునరపి మర్మచ్ఛిదభాషణై ర్భాషమాణాయాం భో ప్ర

జావతి ! స్వస్వపతీతో౽ధికం విజ్ఞాపయితుం న శక్తోస్మి దాసోహమేవ గమి
ష్యామి మహారణ్యం కరుణాకరం పాలయంతు సర్వదేవతా స్త్వాం
తమసీం భగవతీం భవతీం హా ఉపితు దుర్నిమిత్తాని పశ్యా మ్యపరి
మితాని హా హా ధిక్కా మాత్యేణ నిక్షిప్తాం మయి న్యాసత్వేనేదా
నీం కథం త్యక్త్వా ఏకాకినీం జనకనందినీం గమిష్యామి హా కష్టం
విధివిలసితం దురత్యయం ఖల్వపి పశ్యేయ మార్యరమణీయాంకే విరా
జంతీం భవతీం పునః కష్టంభోఃకష్టం కింకరోమి చరణదాసోహ మా
ర్యయో ర్భగవతి పూజ్యతమే దేవి గమిష్యామీతి విజ్ఞాప్య సాష్టాంగ
ప్రణామం కృత్వా ఉగ్రజసమీపం గతవా న్ఖేదేన ॥౧౬౩॥

యదా సీతయా తదాహరణాయ చోదితే శ్రీరామచంద్రే
మాంస మధ్యాహ్నం నిర్యాతే తంప్రతి రామబాణ విదీర్యమాణ మృగ
ముఖనిస్సృత రామవచనసదృశం వచన మాకర్ణ్య కాతరయా వదం
త మేత ద్రాక్షసమాయేతి స్వంప్రతి క్రూరం వదంత్యా జనకత
నయయా ప్రజావత్యా స్వనాయకం గామం మార్గయితుం లక్ష్మణే
ప్రేషితే తదా నిమేవ పరివ్రాడ్రూపధారీ రావణ స్సమాగత్యోట
జే స్థితా మేకాకినీం వనదేవతామివ ప్రజ్వలంతీం రుదంతీం పతి ముద్ది
శ్య సర్వాంగసుందరీం ప్రతీక్షమాణాం భర్తు రాగమనం సతీమణిం
సీతారమణీ మవలోక్య కా త్వ మసి భామిని రాక్షసైకనిలయే జన
స్థానే ఏకాకినీ కిమర్థం చరసీదం సుందరీమణీనా మావాసస్థానం నఖలు
చంద్రాననే మయాసహైహీత్యుక్తా యదా తూష్ణీమతిష్ఠ త్తదైవ పతి
వ్రతాయాం సీతాయాం భోద్విజవరాగమ్యతా ముటజ మర్ఘ్యపా
ద్యాదికం గృహ్యతా మాగమిష్యత్యార్యపుత్ర స్సానుజ శ్శీఘ్రమేవ
వనాంతరా న్మృగోస్య మాంస మజినంచ విచిత్రతర మాదాయాహం
తు జనకనందినీ సీతానామ దాశరథే స్సతీ ధర్మపత్నీ పితృవాక్యతో
౽రణ్య మాగతస్య మహాత్మన స్సానుజస్య రామచంద్రస్యాపితు

కస్త్వమేకాకీ చరసి విజనే వనే రాక్షసశరణే వదేత్యుక్తాయాం తయా పూర్ణచంద్రవదనే లోకవిదితో ఽహం రావణో నామ రాక్షసేశ్వర శ్శ్రుత్వా భవద్రూపలావణ్యాదికం విమోహిత స్సర్వాన్తఃపుర స్త్రీరత్నం చోపేక్ష్యాగతవా నయి వక్ర కుంతలే! సముద్రమధ్య విరాజమానలంకోపవనే మయా సాకం యథేచ్ఛం రమస్వాగ్రమహిషీం కరోమి సర్వాసాం మహిషీణాం మమేత్యవద న్నిశాచరేంద్ర స్సుగుణదరిద్రః॥

తదా ఽఽకర్ణ్యాతిఘోరాం గిరం కర్ణకఠోరాం కుపితా సీతా ఽరే నీచాపశద గచ్ఛేత శ్శీఘ్రం గుణసాగరం భర్తారం పరిత్యజ్య స్వప్నేపి నాలోకయామి పురుష మంధకారం రవిప్రభేవ న స్పృశామి తవాంగం రే చండాల గరుడవాయసయోరివ గజమార్జాలయోరివ కంఠీరవజంబుకయోరివచార్యపుత్రస్య తవచాంతరం వర్తతే ఽయిమూఢ రాక్షసాధమేతి భర్త్సయంతీ వేపమానా మారుతాకంపితకదళీవ తస్థౌ తదైవ భ్రుకుటీభయంకరముఖో దశముఖః కాలాంతకాలభైరవఇవ ఘర్జయ మేఘరవసమానధ్వనినా ఽయిమూఢే? విద్ధి మాం మహారసం పుత్రం విశ్రవసః కుబేరస్యానుజం జితాఖిలదిఙ్మండలం వశీకృతబ్రహ్మరుద్రేంద్రసురాసురదేవగంధర్వయక్షరాక్షసనాగకింపురుషం లోకవిఖ్యాతసుందరీరమణీయాంతఃపురం భవల్లావణ్యపూరమగ్నమానసం మన్మథబాణవిదారితచిత్తం మాం మాలింగ్య నస్మరిష్యసి నరాధమం రాజ్యభ్రష్టం తపస్వినం దీనమిత్యాది తదా నఘాత్   ॥౧౩౫॥

ప—ఆకర్ణ్య వచనం సీతా కఠోరం చకితా తదా ।
రాక్షసేంద్రస్య నీచస్య కుపితా రక్తలోచనా   ॥౧౩౬॥

గ—రేరే రాక్షసాధమ దుర్వినీత? కథమసి సర్వలోకనమస్కృతస్య వైశ్రవణస్యానుజో లోకవిరుద్ధం వచనం మావద పతివ్రతాం మాం సంభాషమాణస్య తవ జిహ్వా ద్విధా ఛేత్స్యా

ఉషిత్వాచ శ్వోపి ప్రణశ్యం త్యేవాఖిలరాక్షసమండల మతిశీఘ్రేణ
కాముకేన త్వయా రాజ్ఞా ఉగ్రప్రతిహతపరాక్రమస్య రామస్య దాశర
థే ర్ధర్మపత్నీం మాం స ముపహర్తుం క స్సమర్థో భవ లోకేషు
మాం స్పృష్ట్వా క్షణమపి నజీవ స్యయి శ్వానాధమ బహిర్గచ్ఛ త్వ
భ ర్త్సయత ||౧౬౭||

తదా సర్వలోకరావణో రావణః పరిత్యజ్య పరివ్రాజకం
స్వస్వరూపధారీ భయంకరాకార శ్శోణాయితలోచనో భ్రుకుటీవిరాజితల
లాట స్సంపేష్య హస్తేన హస్తం కటకటాయయ న్దంతా న్రోషేణ
కాలఇవ చంద్రవదనా మశ్రుజలసిచ్యమాననయనా ముపగమ్య
కేశగ్రహణపూర్వక మూరుద్వయం పరిగృహ్య హస్తాభ్యాం క్రౌంచీం
శ్యేనఇవ సువర్ణరథ మారుహ్య మహాఖరయుక్తం స్వాంక మారోప
య న్ఖరో క్తిభి స్తర్జయ న్స్వపత్తనాభిముఖో యయౌ వతిశీఘ్రే
ణాంతరిక్షమార్గేణ ||౧౬౮||

వ—తదా రావణనీతా సా సీతా సురసుతోపమా ।
పామంకహస్తసంభ్రాంతా దివ్యా శ్రుతిరివామలా ||౧౬౯||

వేపమానా భృశం తన్వీ చుక్రోశ కరుణం సతీ ।
వ్యాఘ్రగ్రస్తకురంగీవ దుఃఖార్తా మీలితేక్షణా ||౧౭౦||

హా రామచంద్ర రఘువంశమనోజ్ఞ కేతో
హా దేవకోత్తమ గుణాంబునిధే వినీత ।
క్వాస్తే ప్రచండభుజశౌర్యమనోహరాత్మా
దుష్టేన వంచకజనాగ్రణినా గృహీతా ||౧౭౧||

ఏహ్యేహి రాఘవ మమప్రియ దీనబన్ధో
ఆర్త్యాన్యపాహి సహజేన యుతః కృపాబ్ధే ।
దీనాం ప్రియాం కుటిలరావణనీయమానాం
ముగ్ధామిమాం కమలనేత్ర సతీ మనాథామ్ ||౧౭౨||

౫— ఏవం బహుప్రకారం ప్రలపన్తీ వృద్ధజటాయుషం దృష్ట్వా
హే తాత మిత్ర జటాయో పశ్య మాం మృత్యోరివ నీయమానాం కురఙ్గీమి
వాయునేవ దురాత్మనా నిరాయుధ స్త్వ మతో రామాయాస్మత్పృ
వృత్తి మహాత్మనే నివేదయ నీయమానా సీతా దురాత్మనా కాము
కేన రావణేనే త్యాక్రన్దన్తీం సుదర్శనధర్మ పిశాచకేన్ద్రాఙ్కమారూఢ
తాఙ్గతాం శార్దూలాగ్రస్తామృగీవ వేపమానాం లక్ష్మణవితననవ
నాని గ్లాపయన్తీం శశ్వద్రామరామేతి ప్రలపన్తీం భ్రాన్త్యా ది
క్షు నిక్షిప్తాక్షీ మసహాయాం శశ్వ న్మృగ్యాణసఖీ మాశ్రయన్తీం
హే మమ ప్రాణనాయక సర్వసుఖసార మమభాగ్యాకర అమన్దానన్ద
రామచన్ద్ర సుగుణసాన్ద్రార్యపుత్ర హా హా దేవర వత్సకులతిలక స
ద్గుణనిలయ త్వాం స్తః త్వాం స్త శ్శీఘ్ర మాగచ్ఛతం దుష్టరావణో ఽసౌ
ఛద్మనా మా మపహర న్నిర్యాతి కింకరోమి దైవదుర్విపాకం విలఙ్ఘి
తుం సమర్థః కః ఇదానీ మసహాయాం మాం క్షిప్రం విమోచయతం
విమోచయతం పాలయతం పాలయతం భో సర్వదేవతా స్సాక్షిణశ్చ
మృగఖగాశ్చ వనవనదీపర్వతా స్సర్వే మద్వ్యథాం రామాయావిదిత
వృత్తాన్తాయ నివేదయ తేతి ప్రార్థయమానా సకలచరాచరమపి
దుఃఖసాగరే నిపాతయన్తీ మశ్రుకణసిక్తభూభాగాం ముఖరితదిగ్భా
గా మాక్రోశయన్తీం సీతాం విలోక్య హా కష్ట మాపతితం రాజాధి
రాజస్య రామచన్ద్రస్య మహిషీ దురాత్మనా రావణేనాపహృతేతి
దుఃఖసమన్వితః ప్రచణ్డబలో జటాయుర్గన్ధర్వకేశాయిదురాత్మ
న్పరదారాగ్రహణవ్యగ్రానేక తాఖిలశాస్త్రనిచయోఽపి జానాసి నై
తత్త్వ మితీ దానీం లోకవిదితోఽసి తిష్ఠతిష్ఠాగ్రతో నగన్తవ్యం
శ్రీరామధర్మపత్నీ మపహృత్యాహంతు జటాయు ర్నామా ప్ర
తిహతబలో గృధ్రరాజ స్సంపాతే స్సోదర స్సీతావల్లభస్య సు
హృ దనలంఘితసత్యకశుః కథం సహే సీతాహరణ మత ఏనాం

విసృజ్య గచ్ఛ యథేచ్ఛం నచేద్యుద్ధ్యస్వ మయాసహేత్యుక్త్వా వ
పునర ప్యయిమూర్ఖ తే పరదారగ్రహణం రాజ్ఞాం నోచితం ఖలు
ధర్మజ్ఞానాం పరమపురుష ప్రజానాం సత్యసంధో రాజా సర్వం రాజ
మూలం శుభాశుభం కర్మ ఏవం చే త్వమధ ముద్యుక్తః పరదారగ్ర
హణాత్వం హా హా కర్మ చండాలాపరాధః కృతః క స్సీతానాయకేన
ధర్మాత్మనా సాత్వికశిరోమణినా వనవాసనిరతేన తవ, అయి నీచా
పశద దుర్వృత్త శూర్పణఖివచనాగతాఖిలఖరాది సంహారః కృత
శ్శ్రీరామభద్రేణ నిరపరాధినా తమేవ బంధువినాశ ముద్దిశ్య ఏవం
పరదారచౌర్యం నకర్తవ్యం జగదేకవీరేణ సర్వరాక్షసేన రావణేన
త్వయే త్యుక్త్వా పక్షాభ్యాం ప్రహృత్య విదారయ న్చ మాపుచ్ఛ
పృష్ఠభాగం భో మాతః మైథిలి? నభేతవ్యం నభేతవ్య మిత్య
వోచత్ ||౧౮౨||

తదా ఽఖిలవిరావణో రావణః సంక్రుద్ధః శోణాయితవింశతినేత్రః
బహుకాలం యుద్ధ్వా తేన మహాశూరవరేణ జటాయుషా ఽనంత
ర మయం గృధ్రరాజో వృద్ధ స్సమభవ ద్దుర్బల ఇతి మత్వా ప్రహృ
త్య ఛిందానేనతి పక్షౌ చరణౌ చాతితీక్ష్ణబాణసహస్రై ర్జటాయురపి నిహ
తపక్షచరణ స్సీతాం పశ్యన్ ధ్యానేన రామచంద్రస్యాపత ద్భువి
దుఃఖసంతప్తః ||౧౮౩||

తదా కరుణాపూర్ణచిత్తా యుద్ధార్థం పూర్వమేవ భూమౌ
నిక్షిప్తా రాక్షసేన సీతా వేష్టమాన మవనౌ ప్రియమిత మార్యపుత్ర
స్య పరోపకారిణం గృధ్రవరేణ్యం నిశామ్య ప్రసృత్య హా హా
మిత్రవరేద్య కష్ట మభూత్కిల మదర్థం తవ కింకరో మ్యబలా
ఽహ మసహాయా మమాభాగ్యేన నిహతోఽసి దుష్టేన కామచారి
ణా రావణేనేతి బహుధా విలప్యార్యపుత్ర హా లక్ష్మణ పాలయతం
పాణిగృహీతాం యువాం మతిగోక్షేత్రి సనాథా మన్యనాథాం మా మితి

హసంతీం విముక్తకేశాం స్ఖలద్వాసాం భయాత్ప్రచలచిత్తాం గృహీత్వా కేశేష్వంక మారోప్య గగనచారిణా రథేన యయౌ ॥౧౮౪॥

ప—తదా రావణానీతాయా స్సీతాయాః కేశపాశతః ।
ప్రపత త్పుష్పవృష్టిస్తు నేత్రాభ్యాం చాశ్రుసంతతిః ॥౧౮౫॥

గ—అథ సీతా మపహరంతం స్వం నివేదితుకామ ఇవ సత్వరం యుద్ధం కుర్వాణాం జటాయుషమపి నిర్జిత్య సంహృత్య గగనచారిణా రథేన బుద్ధ్యాయుష్యాకోపరి స్వనగరంప్రతి గచ్ఛతి రావణే సీతా పర్వతాగ్రభాగే సంస్థితా న్కపీ న్పంచ విలోక్య తే మద్వృత్తాంత మార్యపుత్రాయ రామాయ కథయేయురితి స్వాభరణాని స్వకనకచేలాంచలఖండే నిబధ్య తత్ర విసర్జయిత్వా అతిశోకార్తా అయి దురాత్మన్ త్వం చ మాం మసహ్యాం నచే న్మృత్యుం మాం విద్ధి మహాపాపేతి లోకే కః ప్రాణిని నిశితముఖశిలీముఖై ర్రాజపుత్రస్య కః క్రీడతి సపక్షస్య దయా అయి మూఢ త్యజ మూర్ఖతా మగ్నికణ మంకమారోపయతి కిం లోక ఇత్యగర్హయత్ ॥౧౮౬॥

ప—తత స్స గత్వా లంకాం తాం రత్నకాంచనరంజితే ।
విన్యస్యాంతఃపురే సీతాం రాక్షసీగణమండితే ॥౧౮౭॥

జాగరూకతయా రక్ష్యా యుష్మాభిః ప్రేయసీ మమ ।
ఇయం సీతా ప్రియై ర్వాక్యై రితి సందిశ్య రాక్షసీః ॥౧౮౮॥

ఖరహాన్యే జనస్థానే న్యవసధ్వం మదాజ్ఞయా ।
యూయంతు ధైర్య మాలంబ్య సదా మిత్రపుంగవాః ॥౧౮౯॥

ఇత్యష్టౌ రాక్షసా న్ధీమా న్సందిశ్య పున రాతురః ।
కాముకో రావణో దుష్ట స్సీతాయా స్సన్నిధిం తదా ॥౧౯౦॥

ఆలోక్య తత్ర విహితాశనసుందరీభి
రాబద్ధమండలగతాం ప్రణతాననాం తాం ।

ఆచ్ఛాదితాబ్జనయనాం కరపఙ్కజాభ్యాం
నేత్రోదకాప్లుతమనోహరదేహశోభామ్ ॥౧౯౧॥

వ్యాఘ్రీగణైః పరివృతాం హరిణీమివార్తాం
దుఃఖాగ్నితప్తహృదయాం ప్రవిముక్తకేశామ్ ।
శ్రీరామనామపరికీర్తనసక్తచిత్తాం
సీతామమోఘపతిభక్తివిరాజమానామ్ ॥౧౯౨॥

గ — అయి భామిని కిమర్థం శోచసి త్యజ రామాసక్తచిత్తవ్యాపారం భజస్వ మాం విజితసర్వలోకాధినాథం రమణీమణిమణ్డోదరీనాథ మమితబలపరాక్రమం దశకంధరం వైశ్రవణానుజం రాక్షసాధిపం పశ్యాయి తరుణి సుందరి సౌభాగ్య మఖిలం మమాన్యై ర్దురాసదం విమానంచ పుష్పకంనామ భ్రాతుర్మే కామచారిణ మయి కోమలాంగి మత్సదృశః కోఽస్తి త్రిషు లోకేషు బలేనైశ్వర్యేణచాయి ముగ్ధే భవేశ్వరీ నిఖిలసౌభాగ్యానాం మమాపితు మద్రమణీమండలస్యచ కింప్రయోజనం నిర్ధనేన రాజ్యభ్రష్టేన దుర్బలేన నరాధమేన జనకాగ్రహమాత్రేణ రామేణేతఃపరం మనసాపి నచింతయ పతిదశాన, మయిముగ్ధే? మనసాపి నలంఘనీయః ఖలు సాగరో మకరాలయో వర్షశతైరపి దుర్బలై ర్నరై రతో రామాగమన మశక్య మత్రేతి వచ న్నిశామ్య రుదంతీ మధోముఖీం సీతాం ముఖ మాచ్ఛాద్య వస్త్రాంచలేన దుఃఖాయణ మశ్రుకణవిరాజితం చింతాగ్నివితప్తవదనపద్మాం రామమేవ ధ్యాయంతీం సతీం మన్మథమథితచిత్తో అయి చంద్రప్రభే వల్లభే? కిమర్థం లజ్జసె కురు ప్రసాదం మయి త్వదధీనచిత్తే ప్రణమామి తే చరణౌ త్వాంవినా కాంచి న్మూర్ధ్నా కదాపి రమణీం నప్రణమేత రాక్షసచక్రవర్తీ రావణ ఇతి మన్యస్వ మన్మనోహారకే ఇతి మదనవశగః కాలపాశపరివృత స్స్వప్రాణాపహారక

మృత్యురూపా మహాసురాణాం ప్రథమాం సీతాం స్వవల్లభామితి మత్వా మూఢః ప్రోవాచ జనకజాం నిర్జితమనోజరమణీం దనుజశ్రేష్ఠై ర్నిపత్యా పదపంకజే తస్యా ఉదయన్నివ కువలయనిచయై ర్వికసితైః ॥౧౯౩॥

౧౯౪—తదను సీతాయాం తద్వచన మాకర్ణ్య కర్ణకఠోరం తృణమంతరతః కృత్వా ఉయిమరాత్మ న్నిరంజల్ప స్వాత్మ త్తమ్మిన దినకరకులభూషణో దాశరథిః కౌసల్యాత్మజ స్సకలసద్గుణనిలయః ప్రియవాదీ మహాశూరధౌరేయః కమనీయగాత్ర స్సర్వమోహనో రామచంద్ర ఏవార్యపుత్రో మమ ప్రాణవల్లభ స్తమృతే కంచిదపి పురుషం నపశ్యామి తాదృశం గుణభరితం మన్మథం మానిందయ మానిందయ వర్షశతైరపి మద్వశీకరణప్రయత్నవత స్తవ వశం నాగచ్ఛేయం యథేచ్ఛం మారయవా పాలయవా త్వన్మనోరథం నపూరయామ్యయి జారచోరాగ్రణే ? మన్మథసాన్నిధ్యే మద్ధరణం కృతంచే త్తవ శిరాంసి నికృత్తా న్యభూవన్ రామసాయకై రయిపేచ ? ఖరాదివ త్త్వమపి వినంక్ష్యసీతి క్రూరం నిభర్త్సయం నిపంత్యా మయిమూర్ఖశిరోమణే ? మద్వచనం నశృణోషి యది త్వాం వర్షా దూర్ధ్వం ఛిత్వా త్వాం ప్రాతరాశార్థం మమ సూదా ఉపనయంతు త్వయి చాపహాసిని ? మూర్ఖతాం త్యజేత్యుక్త్వా రనిశాచరీబృంద స్సర్వప్రయత్నేన మద్వశవర్తినీం కురుత నయభయై రేనాం జనకనందినీం మచ్చిత్తాపహారిణీం తరుణీమణిం సర్వేయూయ మితో నీత్వా అశోకవనం విన్యస్య శింశుపామూలే జాగరూకతయా రక్షధ్వ మిత్యాజ్ఞాపయామాస రజనీచరచక్రవర్తీ సంసారచక్రవర్తీ రావణః కోపారుణలోచనః ప్రావిశచ్చ స్వవేశ్మ సీతాచింతనాసక్తచిత్తః ॥౧౯౪॥

౧౯౫—రాక్షస్యో ఘోరరూపా స్తా అశోకవిపినే తదా ।
శింశపావృక్షమూలే తాం స్థాపయామాసతు స్సతీమ్ ॥౧౯౫॥

జానకీం లోకవిఖ్యాతాం పరివార్య సమంతతః ।
భర్తు రాజ్ఞాం పురస్కృత్య నిర్భితా ఒనిందయ స్సహ ॥౧౯౩॥
జానకీరక్షణార్థంహి వృక్షస్య పరితః కృతమ్ ।
మండలం రాక్షసీనాంతు రావణేన దురాత్మనా ॥౧౯౪॥

గ—ఇతః కాకుత్థ్సో రఘుపతిరపి వివిధమాయాప్రపంచం మారీచం నిహత్యైకేన బాణేన తద్వచనా ద్ధాసీతే హా హా లక్ష్మణేతి నిర్గతం దీనం స్వస్వరసదృశం దీర్ఘం నిస్వన మాకర్ణ్య చకితచిత్తో ద్రుతతర మాగచ్ఛ న్దృష్ట్వా ఒభిముఖ మాయాంతం వినీతం మ్లానమానవదనపద్మ మనుజ మత్యంతకాతరమనాః పశ్యన్ దుని-మిత్తాని బహుదుఃఖిత స్సీతాదర్శనసంశయితో భూత్వా సమీపాగత మహూర్తవశేన సర్వరాక్షసైకనిలయే జనస్థాన ఏకాకినీం విసృజ్య సీతాం కుత ఆయాతఇతి పృష్టేన మాయారాక్షసస్వరచకితచిత్తయా తత్ర కఠోర వివిధనిందావచనా న్మాం సంభర్త్సయంత్యా బలా త్ప్రేరితో ఒస్మిప్రజావత్యా కింకరోమి క స్సమర్థ స్త్రీషు లోకేషు దుర్వచన మాకర్ణితుం కష్ట మార్య క్షమస్వ మమాపరాధ మితి ప్రార్థయమానేన లక్ష్మణేన విదిత సకలవృత్తాంతః కాతర స్సీతాదర్శనే తేనసాక మాగతో ఒటజం తత్రాత్యంతప్రియాం జనక తనయాం సీతా మపశ్య న్దుఃఖాక్రాంతమనా శ్శుష్కవదనో హా హా ప్రాణనాయకి? విపినవాసే ప్యానందదాయిని జనకనందిని సీతే కుత్రా స్యాగచ్ఛ మా మాలింగ్యాలపస్వేతి బహువిధం విలప్య ప్రాప్యచ మూర్ఛా మనుజేన కృతాశ్వాస శ్శనై రుత్థాయ లక్ష్మణాంసనిక్షి ప్తాయతబాహు స్తేనసాకం నిర్గత్య పర్ణశాలాయా స్తత్రతత్ర జానకీ మార్గమాణ పర్యట న్నదనదీగిరిమహీరుహా న్మృగపక్షిసమూహాంశ్చ పృచ్ఛన్ సీతావృత్తాంతం నానాప్రకారేణానుజేన సహ విలప న్సీతా మార్గో న్ముఖమృగపక్షిజాలాభిప్రాయవేదినా సౌమిత్రిణా చోదితో

దక్షిణాం దిశం ప్రస్థితః కించి ద్దూరం గత్వా తత్ర ప్రస్పరసన్నిపతచా పశరాన్ యుధ్యమానానాం యోధానాం దృష్ట్వా ఽత్ర సీతాహరణాయ రాక్షసానామేవేదం యుద్ధమితి చింతయన్ తస్య సమీపే నిపతితం పర్వతాకారసత్వం దృష్ట్వా ఽనేనైవ సీతా భక్షితేతి తర్కయన్ సమీప మాగత్యాథ స్వకార్యార్థం రావణేనాకృతేఽప్యత్ర ప్రాణైర మిత్రవరేణ గృధ్రరాజేన జటాయుషా సీతాహృతా ని సకలం శ్రుత్వా తస్మై నిజపదం వితీర్యాథ కుణపంచ దగ్ధ్వా కాస్మై స్తస్య పితృమిత్రస్యానంతరం జానకీమార్గణతత్పరో పశ్చిమాటవీం ప్రవివేశ ||౧౯౮||

ఏవం ప్రయాతౌ తౌ క్రమేణ దక్షిణదిగ్భాగేన గత్వా సుదూరం క్రౌంచాటవీ మతీత్య మతంగాశ్రమం ప్రవిశ్య తత్రాకాశగంభీరత్వం పశ్యంతౌ కించిద్దూరం గత్వా తత్ర దక్షిణవృక్షవనం వ్యాదాయ స్థితాం లంబోదరీం ఘోరరూపాం మయోముఖీం నామ రాక్షసీ మపశ్యతామ్ ||౧౯౯||

ప—తత్రాగతాం రమణభావ మపేక్షమాణాం
దృష్ట్వా విహస్య కఠినాంచ కరాళరూపామ్ ।
రామాజ్ఞయా వికృతరూపయుతాంచ కృత్వా
సౌమిత్రి రగ్రజపదం శుభదం సనామ ||౨౦౦||

గ—ఏవం క్రూరాయా మయోముఖ్యా లక్ష్మణేన ఛిన్నకర్ణనాసపయోధరాయా మహతా ఘోషేణ ప్రవిశంత్యాం వనం గత్వా కించిద్దూరం దుర్నిమిత్తాని శుభానిచ దృష్ట్వా ఽస్మాకం భయ మభయంచ జాయతే ఽతో ఽత్ర సస్త్రసకోదండాభ్యాం భవితవ్య మిత్యగ్రజాయ విజ్ఞాపయతి లక్ష్మణే తదైవ మహాన్మహాంతం ఘోరరవం శృణ్వంతౌ తద్ధేతునిశ్చయార్థం శబ్దానుసారిణౌ మను

వృత్త్యా తత్రతత్ర విచిన్వన్తౌ కస్మింశ్చి ద్గుల్మే స్థితం ఘోరరూపిణం యోజనాయతబాహు ముదరనిమగ్నశిరస ముత్తమాంగరహితకం ధం కబంధంనామ రాక్షసం ఋషిపుంగవస్థూలశిరస శ్శాపేన రాక్షసరూపం దధానం యదా ఉపశ్యతాం తదైవ గ్రసితు మాగతమాక్షిప్తాఖిలచరితం సీతారామలక్ష్మణానాం మహాబలం రాక్షసం దృష్ట్వా స్వబన్ధనకృతప్రయత్నం భ్రాంతౌ భ్రాతరౌ తౌ ధీరౌ తస్య బాహుయుగళమపి రామలక్ష్మణౌ చిచ్ఛిదతు ర్నిర్భయమ్ ॥౨౦౧॥

సోఽపి ధనుః కబంధ స్స్మృతపూర్వవృత్తాన్తో మమ దేహం దాహయే ద్యది విశాపో ఽహం తవ పరమమిత్రం సీతామార్గణవ్యాగ్రం దర్శయామీతి తం నమస్కృత్య ప్రార్థయామాస ॥౨౦౨॥

ప—తదా రామ స్ససౌమిత్రి ర్దదాహ కుణపం పృథు ।
నిశాచరస్య తస్యాశు శరణాగతవత్సలః ॥౨౦౩॥

గ—తదా వ్యపగతశాపో దివ్యదేహధరః కబన్ధ శ్చితామధ్యా దుత్థాయ గగన మాస్థాయ కృతాంజలిపుట శ్శిరోదేశే సౌమిత్రిసహితం రామ మిత్థ మస్తువత్ ॥౨౦౪॥

ప—సౌమిత్రిపూజ్య మమశాపవిమోక్షకారిన్
దృష్టిం నిధేహి మయి చంద్రకరా మిదానీమ్ ।
ఏవం ప్రణాశయ నిశాచర బృన్దమద్య
భక్తా న్ప్రపాలయ సదా ఖరనాశక త్వమ్ ॥౨౦౫॥

వందే త్వాం ఖరదూషణత్రిశిరసో హత్వా ప్రదీప్తం హరే
మారీచాసుభుజంగపత్రిరమణం లోకేశ్వరం మోహనమ్ ।
కారుణ్యామృతపూర్ణమానస మహం సాకేతనాథం శుభం
రాజేంద్రం మనువంశజం రిపుదమం సీతాపతిం సుందరమ్ ॥౨౦౬॥

శరణాగతపాలాయ రామచంద్రాయ మంగళమ్ ।
అగ్రజే భక్తిపూర్ణాయ లక్ష్మణాయచ మంగళమ్ ॥౨౦౭॥

౯—అథ భో రామచన్ద్ర ? సుందరరూపో ౽హం మాయయా ఘోరాకారం ప్రదర్శ్య ఋషీన్ త్రాసయన్ భ్రమంశ్చ స్థూలశిరసం కదా మదాన్వితో ౽ధర్షితవాన్ ఋషిస్తు కోపేన ఏవం విధం ఘోరరూపమేవ ధారయేతి యదా రామబాణవిదారితబాహు స్త్వం భవిష్యసి తదైవ స్వగతరూపశ్చ భవిష్యసీతి చ శాపపరిహారం ప్రాప్తవాన - కం శక్తస్తపసా బ్రహ్మాణ మారాధ్య ప్రాప్య చ వరం చిరజీవనార్థం తన్మదోద్ధృతో జేతు మింద్రం ప్రాప్య స్వర్గం తత్ర యుద్ధే శచీపతి నా జితో౽హ మూరుభంగప్రాపణేక మనంతరం రామబాణవిదారిత బాహు ర్యదా భవిష్యసి తదైవ విగతశాపో భూత్వా స్వర్గ మారో హ శ్యనుగృహీతో బహుకాల మేవ మవరం దుర్భాగ్య స్సీతానా యక భో రామచంద్ర కరుణానిధే ! ఇతో నాతిదూరే మతంగాశ్రమే విద్యోతమానఋశ్యమూకగిరివా స్తవ్యేన సంచారితసర్వభూమణ్డలేన చతుర్భి స్సచివైః పరివృతేన సాత్వికోత్తమేన సద్గుణశాలినా సూ ర్యతనయేన సుగ్రీవేణసహ మైత్రీం కృత్వా తస్య సాహాయ్యేన జాన కీం భజస్వేతి వద న్నోభో రఘుకులభూషణాపి చ తదృశ్యమూకపరిసరే పంపాసరస్సమీపకాననే మతంగఋషిపుంగవాంతేవాసినీ శబరీనామ శ్రమణీ వస త్యద్యా ప్యత్రైవ భవదాగమనం నిరీక్షమాణా ౽౽ద రాతిశయా దత స్తాం కృతార్థాం కృత్వా గచ్ఛ సౌమ్య సుగ్రీవనికటం మంగళ మస్త్విత్యుక్త్వా కృతాభ్యనుజ్ఞో రామేణ గతవా న్నాకం దనుకబన్ధః ॥౨౦౮॥

అనంతరం రఘువరస్తు రమణీయం మతంగాశ్రమం ప్రవిశ్య తత్రవాస్తవ్యయా మతంగాంతేవాసిన్యా శ్రీసీతారామభక్తిపరిపూర్ణాంతరంగయా తపస్విన్యా శ్రమణ్యా శ్రీరామార్థం సంచితస్వాదుఫలనిచయయా శబర్యా కృతాతిథ్యః పరితుష్ట స్తయేత్థం స్తుతో ౽భూత్ ॥౨౦౯॥

ప—రామరామ దయాసింధో దర్శనాత్ఫలితం తవ ।
దర్శనార్థం తవేహాసం క్రూరం తప్తం మయా తపః ॥౨౧౦॥
అశరణ్యశరణ్యాయ భక్తమోక్షప్రదాయినే ।
వరదాభయహస్తాయ రామచంద్రాయ మంగళమ్ ॥౨౧౧॥
భజే దేవం నాథం రవికులమణిం సజ్జనహితం
దయాపూర్ణం రమ్యం మునికులనుతం త్వాం దృఢమతిమ్ ।
జటాకాన్తం పూజ్యం మధురవచనం శ్రీరఘుపతిం
శరణ్యం భక్తానాం రిపుకులయమం వల్కలధరమ్ ॥౨౧౨॥
శ్రీరామచంద్ర మనఘం కరుణాపయోధిం
సద్ధర్మపాలక మయోనిజ మాయతాక్షమ్ ।
సత్యప్రతిజ్ఞ మరవిందముఖం మహాస్త్రం

వందే మనోజ్ఞచరితం మను పాలకం త్వామ్ ॥౨౧౩॥
సేవే గౌతమకౌశికాద్యభినుతం సీతాపతిం శ్యామలం
నాథం భక్తజనౌఘకల్పకతరుం లోకైకనాథం వరమ్ ।
వైదేహీహృదయేశ్వరం మణినిభం సౌందర్యరాశిం ప్రభుమ్
మారీచాదినిశాచరౌఘరిపు మానందాలయం సుందరమ్ ॥౨౧౪॥
నమో నమ శ్శరణ్యాయ మంగళాయ నమో నమః ।
నమో నమో మహేశాయ కాకుత్స్థాయ నమో నమః ॥౨౧౫॥
పాలయాశు కృపాపూర్ణ త్వద్భక్తాం శరణాగతామ్ ।
కటాక్షైః కరుణాపూర్ణైర్దృష్ట్వా మాం రఘునాయక ॥౨౧౬॥
త్వం శీఘ్రం ప్రాప్స్యసే వీర సీతాం మంగళరూపిణీమ్ ।
దుఃఖితాం త్వద్వియోగార్తాం రాక్షసీచక్రమధ్యగామ్ ॥౨౧౭॥
గ—అథ నిశ్చలభక్తిపరిపూర్ణమానసాం స్వదర్శనతుష్టచిత్తాం శబరీంచ పూర్ణకామా మాతన్వద్భక్తవత్సల శ్రీసీతాపతిః ॥

కించ తదా శబర్యామపి పూర్ణకామాయాం పుణ్యలోకం గతాయాం సీతావిరహదుఃఖితః కృతాశ్వాసో ఽనుజేన శ్రీరామచన్ద్రశ్శనైశ్శనైః స్వచ్ఛమానస మివ నిర్మలోదకపూర్ణం హంసకారండవ బకసారసధార్తరాష్ట్ర విరాజితతీరం కుశేశయారవిందారుణాంబుజకమల కుముదకల్హారనీలేందీవరాదిపుష్పలతాశోభితమధ్యభాగం మత్స్యకూర్మసరీసృపమండూకాదిమత్తజంతుభి ర్వ్యాప్తాంతర మతిశీతలవారి తట సమీపవిరాజమానవివిధవృక్షస్థితమనోహరవిహంగమసమూహకూజితఘోరమ్యమధురవాకీర్ణపరిసరం నానావృక్షై రాకీర్ణతటవిరాజమాన కాననం వివిధలతాపరిశోభితతటం గారుత్మతమణిసమాననూతనశాద్వలరంజితప్రాంతభువం మృగయార్థ మాగతస్త్రీశబరపుళిందబృంద ధనుష్టంకారరవధ్వనితసమీపారణ్యాం సువాసనాపుష్పరజఃకషాయితసువాసనాయితోదకం మందమారుతసేవ్యమానం రమణీయం రసికజన చిత్తాహ్లాదకరం విరహిలోకోద్వేగకరం పాంథజనశ్రమాపహారకం పంపాసరశ్శ్రేష్ఠ మభజత ॥౨౧౯॥

అరణ్యకాణ్డ స్సంపూర్ణః.

ప—రక్షమాం రామచంద్ర త్వం తవపాదసరోరుహే ।
భృంగాయమానాం త్వద్భక్తాం సర్వలోకైకరక్షక ॥౧॥

భో రామచంద్ర కరుణాపరిపూర్ణనేత్ర
ధర్మావతార ఖలనాశన జానకీశ ।
లోకైకవీర శరణాగతపాలక త్వం
మాం తారయాద్య భవవారిధిపూరమగ్నమ్ ॥౨॥

శ్రీః.

శ్రీసీతాలక్ష్మణ భరత శత్రుఘ్న హనుమత్సమేత

శ్రీరామచంద్ర పరబ్రహ్మణేనమః.

కి ష్కిం ధా కా ణ్డః.

ప—సుగ్రీవకామపాలాయ వాలిమోక్షప్రదాయినే ।
తారాతనయపాలాయ రామచంద్రాయ మంగళమ్ ॥౧॥
సీతామార్గణ ముద్దిశ్య ప్రేషయిత్రే వనౌకసః ।
జాంబవత్ప్రముఖా న్సర్వా న్వాయుపుత్రాంగదా దిశః ॥౨॥

గ—అథ రఘుపతిస్తు లక్ష్మణేన సాకం సజ్జనమనోవృత్తిమి
వ స్వచ్ఛాం స్వాదుతమోదకపూర్ణా మకర్దమాం విశాలా మఖిలజల
చరనిచయా మరవిందకుముదాదిజలపుష్పరమణీయాం తద్రజఃకషాయి
తోదకాం మందమారుతస్పర్శా దతిశీతలాం సుగంధి కుసుమ మక
రందసంసర్గా దతిసుగంధమధురతరసలిలాం తీరప్రరూఢవృక్షజాలచ్ఛా
యాశీతలతమాం విరహిజనోద్వేగకారిణీం పాంథజనశ్రమాపహారిణీం
మన్మథోద్రేకకారిణీ ముపజ్యాం పంపాం విలోక్యాతీవ దూయమాన
మానస స్తత్తీరప్రవృద్ధస్య కస్యచి త్తరో రధఃప్రదేశే నిషణ్ణో బ
హువిధం విలలాప ఏవం సీతావిరహదుఃఖితః ॥౩॥

ప—పశ్య లక్ష్మణ సౌందర్యం పంపాయా స్సర్వమోహనమ్।
మనోద్వేగకరం వత్స ప్రియావిరహదుఃఖినః ॥౪॥
అరణ్యం రమణీయంహి తత్తీరద్రుమశోభితమ్ ।
దుఃఖదం కామినాం నిత్యం సర్వదా గహనం మహత్ ॥౫॥

గ.—అయి సుమిత్రానందన నిర్ఝరశీకరవసంతానిలేషు ఉన్మీ న్వికసితాఖిలపుష్పలతాసు పరిపక్వఫలఫలితాశేషవృక్షనికుజేషు ప్రవృ త్తేషు మృగపక్షిజాలా సుద్వేగకరా నన్యా న్వస్తునిచయాంశ్చ దృష్ట్వా దృ ష్ట్వా భ్రాంతి ముపైతి మచ్చిత్తం సీతావిరహాతురస్య కష్టం మహా ధన్యా ఇమేనన్యాః ప్రియాసంగమసంతోషితచిత్తా మృగపక్షిసంఘాః కుర్వంతి మదమత్తాః ప్రియాభిస్సహ క్రీడాం హాహా ప్రియానుజ? అస్మిన్ కాలే కాముకజనప్రమోదజనకే సీతావిరహదుఃఖితో ఽస్మి కి తః కృతం మయా పూర్వజన్మని దుష్కృతం హా కథం ధారయా మి సీతావిరహజం దుఃఖం కిం వదామి మాతు స్సన్నిధౌ క్వ స్నుషే తి పృచ్ఛంత్యాః పున రాగతం మాం క్వోపమీపం హా కష్ట మాతా తితం గచ్ఛ సౌమిత్రే త్వ మిత స్సాకేతం సోదరవాత్సల్యపరిపూర్ణేన భరతేన నిత్యశత్రుఘ్నేన శత్రుఘ్నేనచ సుఖేన వస రాజ్యభోగ మనుభవ న్నివేదితాఖిలమదీయవృత్తాంతో మమ ప్రియానుజ? న ధారయామి జీవిత మహం ప్రేయసీం లావణ్యరాశిం జనకసుతాం సీతాంవినా హా ధిఙ్మాం పరహస్తగతాయామపి పత్న్యాం మూర్ఖ ఇవ నిరుద్యోగో జీవామి హా విధివిలసితం జేతుం కస్సమర్థ స్త్రిషు లోకేషు హాహా సీతే మిథిలేశ్వరజాతే మచ్చిత్తకాంతే విపినసంచారే ష్వానందదాయిని తరుణి క్వాసి? క్వాస్యాలపస్వ ప్రియం మాం కాతర మాలింగ్య అయిమోహనాంగి? ముఖచంద్రం దర్శయ త్వై కవారంవేతి బహువిధం విలప్య మూర్ఛాంగనాలింగితః ప్రియస హోదరాంకపర్యంకే సుఖమస్వపత్ ॥౬॥

ఏవం బహువిధం విలప్య మూర్ఛితం మూర్తిమంతం ధర్మమి వ స్థితం రఘువీరం భ్రాతరం సమాశ్వాస్య శైత్యోపచారైః ప్రాప్త సంజ్ఞం సకల ధర్మజ్ఞ మగ్రజం వ్యజిజ్ఞప ద్భో మహామూర్తే? సహ్య తాం సహ్యతాం దుఃఖ మాపతితం దైవేన ధైర్యా ద్ధీరోఽసి కుజనసా

ధారణం దుఃఖం కర్తుం నార్హ స్త్వఖిలధర్మభృతాంవర? ధైర్యావలం
బనం సహజం హి ధీరాణాం భోరణధీరధౌరేయ? కుత్ర గచ్ఛతి సీతా
పహారీ చోరాగ్రణీ ర్నిశాచర చక్రవర్తీ సర్వరావణో రావణః ప్రవి
శన్తమపి జలధిజఠరం శఠం రిపుం భవత స్సతీహారిణం హనిష్యామి
నచే దపనాయిష్యతి భవతే ధైర్య మాశ్రయ భోసహజవాత్సల్య
భరిత? త్యజ శోకం సర్వథా భవత్యేవ మఙ్గళం భవతే సత్యసం
ధాయ అపితు లోకే కుశలం తనోత్యుత్సాహ ఏవ సర్వమనోరథో
పుత్సాహవతాం హస్తగత ఏవ నిరుత్సాహ స్సనానర్థహేతు
రేవ భో భానుకులసంభూత? నిఖిలశాస్త్రపారంగతాతిస్నేహః పాప
శఙ్కయాపితు నాశ మేవ కరోతి పురుషం విద్వాంసమ ప్యతః ప్రియజనే
ష్వతిస్నేహః కదాపి న కర్తవ్యో భవాదృశైః కాపురుషోచిత ఇతి సక
లధర్మలక్షణో లక్ష్మణః ప్రాఞ్జలిః ప్రణమ్య భక్తిపూర్వకమ్ ॥౭॥

ఏవం ప్రబోధిత శ్శ్రీరామచన్ద్రోపి ధైర్య మాలమ్బ్య పంపాం
సర్వపాపహరా మతిక్రమ్య మనోహరాం తత్తీరకాననసౌభాగ్యం
నిరీక్షమాణః కృతాశ్వాస శ్శశ్వ దనుజేన దుఃఖాక్రాన్తచేతాః ప్రత
స్థే ఋశ్యమూకపర్వతం మతఙ్గాశ్రమవిరాజమాన మున్నతశృఙ్గం
దర్శనాయ మిత్రవరస్య సుగ్రీవస్య ॥౮॥

ఏవం ఋశ్యమూకపరిసరే సంచరన్తౌ రమణీయాకారౌ
కోదండధారిణావపి మునివేషకాన్తౌ ద్విరదగామినౌ తౌ దృష్ట్వా పం
చభి స్సచివై స్సాకం ఋశ్యమూకపరిసరే సంచరన్ వానరాధిప స్సు
గ్రీవ స్సన్త్రస్తమనా స్సచివైస్సహ ప్రవిశ్య పుణ్యాకరం త మాశ్ర
మం సర్వదా వానరసేవిత మతిశీఘ్రేణ తద్గిరిశిఖరే సంఘీభూయ తిష్ఠ
న్భయచకితచిత్త స్సమమన్త్రయ మన్త్రిభిస్సాకం ప్రాయశో మద్ధనా
ర్థం వాలినా ప్రహితౌ మునివేషధారిణౌ ఛద్మనా ఽఽగతౌ గూఢ

చారౌ భవత ఇతి మన్యే ఉగ్ర కిం కర్తవ్యం వదత యూయ మిత్యు
క్త్వా వాలిభీత శ్చంచలనేత్రః ప్రశ్నానవసర స్తూష్ణీ మతిష్ఠత్ ॥౯॥

ఏవ మున్ద్విగ్నచిత్తం కపిస త్తను మవలోక్యాఽతీవ బుద్ధిమతి
హనూమతి స్వామిభక్తిపరిపూర్ణే వాయుపుత్రే సన్నిహితే సాంజలిబం
ధం భో స్వామిన్ ! త్యజ్యతాం వాలిభయజనితశోకం సప్రవిశ్యైవ
వాలి రాశ్రమ మిమ మృషిశాపభయా దతో నిశ్చలచిత్తో భవ
విద్వానపి సర్వం కుత స్సంభ్రాంతచేతా భవసి ధైర్యశాలినో రాజా
న స్సైన్యై రేతా న్నిర్భయం పాలయంతి నను, కించిద ప్యహ మగ్రజా
త్తవ సవిధేఽహ మితి వదతి శ్లక్ష్ణం ధీరోచితం వచనం వానరరాజ స్సుగ్రీ
వో వృద్ధృతగ్రీవ స్సంతోషేణ శ్లాఘయ న్మారుతాత్మజ మేవ
మబ్రవీ దయివివేకశాలి న్హనుమ ? న్కేవా న భీతా భవంతి లోకే
తాదృశౌ కోదండధారిణౌ ధీరవరౌ తేజస్వినౌ మునివేషధరావపి
రాజలక్షణసంపన్నౌ కుమారౌ సమతుల్యౌ దృష్ట్వా సర్వథా వాలి
ప్రహితా వేవేతి మన్యే ఉయివాయునందన ? ఉరగోఽపి బహుతంత్ర
జ్ఞాః ఖలు లోకే ఇతి విభే మ్యేతాభ్యా మతో ఽంజనాతనయ ప్రాకృ
తవేషధరో భూత్వా వాక్యకోవిద త్వం గత్వా సమీపం తయో
స్సర్వోదంత మాగమనహేతుం చాత్ర సర్వం విజ్ఞాయ సమ్యా
గాగచ్ఛేతి ॥౧౦॥

అథాజ్ఞాం శిరసా ధారయ న్మారుతి రాంజనేయః పర్వతా
దృశ్యమూకా దవరుహ్య మనోజ్ఞవటువేషధారీ సర్వమనోహరోఽభ్యాగ
తవా న్సమీపం రామలక్ష్మణయో ర్వినీత స్తౌ యువయో స్స్వామిన్
దయారసపూరితయోః క్షేమమ్ ॥౧౧॥

అథ సానుజో రామచంద్రోఽపి వాలిభీతసుగ్రీవప్రేషితం వటు
వేషధారిణ మాంజనేయ మవలోక్యాగతం వినీత మవాప పర
మాశ్చర్యమ్ ॥౧౨॥

ప—అథాంజనేయో దృష్ట్వా తౌ సాసంజశ్చ కృతాంజలిః ।
ప్రణమ్య శిరసా భక్త్యా బభాషే రఘునందనమ్ ॥౧౩॥
కౌ యువాం చీరవసనౌ మునివేషధరావపి ।
చాపాసిధారిణౌ సౌమ్యౌ సుందరౌ సర్వమోహనౌ ॥౧౪॥
చింతాక్లాంతముఖాంభోజౌ ధీరౌ కారుణ్యసాగరౌ ।
తేజసా జగతాం నాథా వితి వాం భావయే హృది ॥౧౫॥
ప్రోచ్యతాం భవతోర్వృత్తం సర్వం సుగ్రీవమంత్రిణే ।
ఇతి ద్వచన మాకర్ణ్య సహోదరముఖేరితు ॥౧౬॥
నాకర్ణ్యైవ స్వవృత్తాంతం రామే వదతి సువ్రతే ।
స్వవృత్తాంతం తథైవాశు జగాద పవనాత్మజః ॥౧౭॥

గ—భో వీరవర? అనుభుక్తాస్మదీయభార్యేణ వాలినామకేన భ్రాత్రా నిరాకసితస్య ప్లవగోత్తమస్య సూర్యతనయస్యాశ్రితస్యాశ్రమం మతంగఋషేః శాపాత్ప్రవేష్టు మశక్యం వాలినా ఽహం తు సుగ్రీవస్య సచివో హనుమాన్నామక స్సఖ్య మపేక్షతే యువాభ్యాం ధర్మాత్మా ఽస్మాకం భర్తా తేన ప్రేషితశ్చాహం భవత్సమీపం భిక్షురూపీ కామరూపధారీతి వ్యజిజ్ఞపత్ ॥౧౮॥

అయి లక్ష్మణ? అపిశ్రుతం స్పష్టం సంస్కృతం వినయాన్వితం మృదుతమం వచన మాంజనేయస్యేతాదృశసచివయుక్తాఃఖలు రాజానః కీర్త్యంగనాలింగనశక్తా భవేయు రాఘవో మార్గణహీనాఽపి స్సుగ్రీవం మిత్రం స్వయమేవ ప్రాప్తా మిత్రసంపత్తి ర్నిర్ధనస్య ధనసంపత్తిరివాతో మమభిప్రాయం నివేదయ విదితాఖిలధర్మసారాయ శుభలక్షణసమన్వితాయాంజనేయాయేత్యాజ్ఞాపయతి సీతాపతౌ సుమిత్రాసూనోపి శిరసా ధారయ న్నాజ్ఞాం తస్యాభ్యభాషత వినయసంపన్న స్సమీచీనవచనకోవిదో వాక్యజ్ఞ మంజనాతనయం భో కపివర? సుగ్రీవం మిత్రోత్తమం కర్తుం భవద్భర్తారం మార్గమా

న్నా వాగతా వతో భవన్తావనుసారేణాంతిక మాగమిష్యాన్త స్తావ మిమౌ భవత ఇదానీ మితి ॥౧౯॥

స—నిశమ్య వాణీం రఘునన్దనస్య
మనోహరాం తాం పవనాత్మజాతః ।
ప్రతుష్టచిత్తః పునరేవ వాక్యం
కృతాంజలి స్తౌ ప్రజగౌ వినీతః ౨౦॥

కిమర్థ మాగతౌ ధీరౌ వరణ్యం గహనం యువామ్ ।
దుష్టసత్త్వాకరం ఘోరం నిశాచరనిషేవితమ్ ॥౨౧॥

గ—అథ రామానుజో వ్యాకర్ణ్య వాణీం తస్య భ్రాతృశాసనా దయిమిత్రవర ? అంజనాకుమార ? అయం మమాగ్రజో రామచంద్ర స్సుతో జ్యేష్ఠ స్సాకేతపతే ర్దశరథస్య పితృశాసనా దాగతో వనం మయా సీతయా పత్న్యాచ సహిత స్సత్యసంధో ధర్మాత్మా ఽఖిలరాజ్య శ్రియం త్యక్త్వా ఽయిసకలశాస్త్రవేదిన్ ? ఏవంగతే కాలే వనచారిష్వస్మా స్వేకదా దుష్టరాక్షసేన రావణా నామకేనా పహృతా భార్యా ఽతిరూపవతీ రఘునాథస్య కష్టమాప తితమితి చింతయిత్వా మార్గమాణౌ తా మరణ్యే కృతఘ్నేన దనుక బంధేన శాపాన్మోచితేన స్వర్గగామినా యుష్మదంతికం ప్రేషితా వావా మిదానీం భవత్స్వామినం సుగ్రీవం శరణాంగతౌ కర్తు మనుగ్ర హ మర్హతి కపీశ్వర స్సూర్యకుమార స్సుగ్రీవ శ్రీరామచంద్రే సర్వ లోకభద్రంకరే ప్రియావిరహదుఃఖసంతప్తే ఇత్యుక్తవతి భోః సుగ్రీ వోఽపి కృతవైరేణ భ్రాత్రా హృతభార్యో రాజ్యభ్రష్ట స్సమాన దుఃఖీ కరోత్యేవ సాహాయ్యం యువయో ర్న సంశయ స్తం గచ్ఛా మః ప్రతీక్షమాణం భవదాగమనమితి వద న్నాపిత స్తాభ్యాం శ్లాఘి తశ్చ ప్రసన్నవదనః పరిత్యజ్య భిక్షురూపం మద్భుజశిఖా వలంకురు త ఇత శ్శీఘ్రం గచ్ఛామ ఇతి వ్యజ్ఞప త్కృతాంజలి-స్తస్మిన్నవసరే॥

ప—దిష్ట్యా రాఘవ తే పదాబ్జయుగళం దృష్ట్వా కృతార్థోఽస్మి భో
వైదేహీహృదయాబ్జమిత్ర భగవన్ కారుణ్యపాథోనిధే ।
మత్వా త్వాం పురుషోత్తమం సువిదితై ర్దివ్యై శ్శుభై ర్లక్షణై
స్సంతుష్ట శ్శరణాగతోఽస్మి కృపయా వీక్షస్వ దాసం త్విమమ్ ॥౨౩॥

నౌమి మమేశం జలధరశోభం
శోభాలగాత్రం దశరథపుత్రమ్ ।
త్వా మరిశత్రుం సతజనమిత్రం
సుందరవక్త్రం సరసిజనేత్రమ్ ॥౨౪॥

గ—తావ ప్యథాంజనేయభుజశిఖర మధిరుహ్య మేరుశిఖర మారుహ్య భ్రాజమానౌ చంద్రసూర్యావివ శ్రీరామలక్ష్మణౌ భ్రాతృభయా త్త్రస్తం ఋశ్యమూకే నివసంతం సుగ్రీవ మగమతాం భయా దృశ్యమూకపర్వతం త్యక్త్వా తస్య పర్యంతవర్తినం మలయనామక మాశ్రితం బహుశీఘ్రేణ ॥౨౫॥

హనుమానపి ప్రాప్య భర్తారం విజ్ఞాప్యచ రామలక్ష్మణయో రుదంత మాదిత స్స్వామి న్నయం రామ ఇతి ప్రఖ్యాతో జ్యేష్ఠః పుత్ర స్సాకేతేశ్వరస్య ధర్మాత్మా స్త్రీవ్యామోహభ్రాంతా త్పితు శ్శాసనా దరణ్య మాగత స్సానుజః ప్రియయా ఽనుసృత ఏకదా నీచరా వణాపహృతభార్యః పర్యటన్ దనుకబంధవాక్యా ద్దయాసాగరం త్వాం శరణంగత స్సహజేన సాక మసావపి లక్ష్మణ ఇతి ప్రసిద్ధో రామానుజ స్సకలధర్మజ్ఞ స్సంప్రతి సఖ్య మిచ్ఛంతౌ భవతా రామలక్ష్మణౌ పూజనీయౌ సకలధర్మజ్ఞౌ వతః ప్రతిగృహ్యతా మిత్యుక్తవాన్ ॥౨౬॥

సుగ్రీవోఽపి నిశమ్య మారుతే ర్వచనం నిశామ్యచ రామలక్ష్మణౌ సంతుష్టాంతరంగః పూజయిత్వా వ్యపగతభయ స్తౌ పాద్యార్ఘ్యై రాసనే పరమప్రీతోఽప్యవేశ్య భో రామభద్ర! మన్నయనకుము

దచంద్ర? భవదాగమనేన కృతార్థో ౽హ మప్యగ్రజాహృతభార్యః కృతవైరశ్చ తేనైవ కామినా రిపుభూతేన వ్యపగతభయో ౽భవం త్వత్తః, కమలపత్రాక్ష? శ్రుత్వా భవత్కల్యాణగుణగణా నంజనాపుత్రసకాశా దయి రఘుకులేందో? యదీచ్ఛసి సఖ్యం మయా హస్తాద్ధస్తం ప్రగృహ్యతాం దృఢీక్రియతాం మైత్ర్యగ్నిసాక్షిక మితి హస్తం ప్రసార్య వదతి శ్రుత్వా వాచం మనోహారిణీం ప్లవగాధిపస్య ప్రముదితహృదయ స్సదయో రామభద్ర స్సంగృహ్య పాణిపద్మేన పాణిపల్లవ మాలింగ్య చ సౌహార్దా దన్యోన్యం హనూమతేంగితజ్ఞేన పూజాద్రవ్యై రర్చితం దీప్యమానం హుతాశనం ప్రదక్షిణీకృత్య గృహీతకరపంకజేన సుగ్రీవేణ సాకం సుహృదా వావా మిదానీం సమానసుఖదుఃఖావితి ప్రోవాచ మైత్రీ ॥౨౮॥

భగవ న్నిత్యవైరిణో వాలినో ౽గ్రజాద్భీతే మయి ప్రసాదం కర్తు మభయం సుఖంచ ప్రదాతు మర్హసీత్యుక్తవతి సుగ్రీవే సభీతవ్య మితఃపర మగ్రజా త్సుహృదాం మిత్రపాలనమేవ లక్షణ మత స్త్వత్తో హనిష్యామి వాలినం తవ భార్యాపహారిణ మమోఘై శ్శరై స్తీక్ష్ణధారై ర్ధైర్యేణ వర్తస్వే త్యువాచ రఘుపుంగవ శ్శ్రీరామచంద్రః ॥

ఏవ మగ్నిసాక్షికం పరస్పరం ప్రేమ దృఢీకృత్య తద్వైరాన్యోన్యనివేదితస్వవృత్తాంతౌ చ రామసూర్యజౌ బభూవతుః ॥౨౯॥

అనంతరం భో దినకరకులభూషణ? జనకక్షితిపతితనయారమణ? రామవనవాసహేతు స్తదంతరే సీతాహరణంచ రక్షసా ౽గమ మంచాస్మ దంతికం సహోదరతో ౽పి వాయుపుత్రోదిత శ్శ్రుతో మయా త్యజ్యతాం శోక స్సీతావిరహజః క్షిప్రమేవ ద్రక్ష్యసి ప్రియాం నిశాచరహృతాం మదన్వేషణలబ్ధా మన్వేష్యా నీయచ దాస్యామి ప్రేయసీం తే నిక్షిప్తామపి రాక్షసేన రహస్యస్థలే తవభార్యాపహారీ కథం జీవతి లోకే మృత్యుముఖకుహరనిపతితః బ్రవీమి సత్యం మయి

మిత్రరత్న ! రాక్షసాఽపహృతయా రామరామేతి క్రోశంత్యాఽంకే వేపమానయా నిశాచరస్య విద్యుల్లతయేవాఽంబుదాంకలగ్నయా గమన్త్యాఽతిలావణ్యవత్యా సీతయా శిఖరిశిఖరాగ్రసంస్థితం మామాత్మనా పంచమం దృష్ట్వా సర్వాభరణజాల మపనీయ స్వచేలాంచలఖండే నిబధ్య పాతిత మస్తీతి వద న్గుహాం ప్రవిశ్యాహృత్యాభరణగ్రంథిం సమర్పితవాన్ రామాయ దర్శయదర్శయ శీఘ్రమితి ప్రార్థయమానాయ విరహాకాతరాయ కపివరో రవికుమార స్సుగ్రీవః ప్రణమ్య కృతాంజలిః పాదసరోజే స్తుతిపూర్వక మేవమ్ ।౩౦॥

ప—ప్రణమామి కృపాకరం ప్రభుం నిరతం దాశరథిం రఘూద్వహమ్ ।
మునివేషధరంచ సుందరం వరదం త్వాం జనకాత్మజాపతిమ్ ॥౩౧॥

సీతారమణం త్వాం రాత్రించరశత్రుమ్ ।
ధీరావనదీక్షం సాకేతపురీశమ్ ॥౩౨॥

రామం కరుణాబ్ధిం కాన్తం రణధీరమ్ ।
దృష్ట్వా పరితుష్టో ధన్యోఽస్మి భృశం భో ॥౩౩॥

పాలయాశు రామచంద్ర మైథిలీశ
నతార్తినాశనైక బద్ధకఙ్కణత్వమ్ ।
ఋక్షరాడర్చితాంఘ్రిరక్తపద్మయుగ్మ
శరణ్య రాక్షసాన్తకాశ్రితం సదా మామ్ ।౩౪॥

ఆలోక్య భూషణగణం రఘునాయకోఽసౌ
కృత్వోరసి ప్రియసహోదర మాబభాషే ।
హా హా నిశామయ సహోదర భూషణౌఘం
వస్త్రంచ ఖిన్నయనతోషకరం ప్రియాయాః ॥౩౫॥

ఏవం రుదంత మనఘం రఘునాయకం తం
రామానుజో వినయపూర్వక మాబభాషే ।

జానామి తాత మణినూపురయుగ్మమేవ
మాతు స్సదాహ్ని కరభూషణకుండలాదీ౯ ||౩౬||

ఏవ మాశ్వాసితో రామ స్సోదరేణ వివేకినా ।
క్షిప్ర మాచక్ష్వ సుగ్రీవ కుత్ర సీతా దురాత్మనా ||౩౭||

సీతా రాక్షసరాజేన మమ భార్యా సతీ ప్రియా ।
జగత్ప్రవణం కరిష్యామి క్షణా ద్రాక్షసవర్జితమ్ ||౩౮||

గ—ఏవం శోకేన విలపంతం కౌసల్యాసుతం రామ మాశ్వాసయ న్నేవ మార్తాంజలిమంజన? నజానామి తస్య రాక్షసస్య పాపచారిణః కాముకస్య వాసస్థానం పరాక్రమాదికంచ సత్యేన శపే ఽహ మరిందమ పరిత్యజ శోకం సీతామార్గణతత్పరో భవామి ధైర్యావలంబీ భవ క్షిప్రమేవ సగణం రావణం నిహత్య ప్రాప్స్యసె ప్రియాం త్వద్విధానాం ధైర్యావలంబనమేవ యుక్తం ఖలు నీచసేవిత మధైర్యం మాశ్రయమాశ్రయ ప్రభో ఽహం శాఖామృగోపి భార్యావిరహదుఃఖితో ప్యేవం నశోచామి నపరిత్యజే ధైర్యము త్వతో మహాత్మ న్ధృతిమా న్త్వమేవం ప్రలపితుం నార్హసి ధీరభూషణం ధైర్య ముత్సృష్టుంచ లోకే కేవలం బాలిశా శ్శోకపాత్రీభవంతి నతు భవాదృశా స్తస్మా త్ప్రాంజలి భూత్వా ప్రార్థయే కేవలం స్నేహభావేన సర్వథా శోకార్తః ప్రణశ్యత్యేవ సుఖమభజమానః కించిదపి నసంశయఃఖ ల్వతో మిత్రభావేన బ్రవీమి నశిక్షయె స్వామి న్మాం మిత్రోత్తమం సమ్మాన్య త్యక్తు మర్హసి శోక మితి వ్యాజ్ఞప త్సుగ్రీవ స్సన్మిత్రం దశరథపుత్రమ్ ||౩౯||

తేన సుగ్రీవేణానునీత శ్శ్రీరామచంద్రః ప్రమార్జయ న్స్విరాంచలేన బాష్పజలపరిక్లిన్నం వదననళినం మయి మిత్రవర మిత్రకుమార? సీతామార్గణవ్యగ్రోభవ నద మయాపి కింకర్తవ్యం నజానే ఽహం కృత్యాకృత్యం శోకమూఢో భవాదృశసన్మిత్రస్య కిమసాధ్య

మీవృశమిత్రలాభ స్సర్వేషాం దుర్లభో హ్యతో౽ హమేవ ధ
న్యో మయాప్యుదితం వచనం సత్యమేవ కరిష్యామి త్వమపి సత్య
ప్రతిజ్ఞో భవాపితు పూజ్యేనాగ్రజేన వాలినా తవ కిమర్థ మభూ ద్వై
రం వదేత్యుక్తవాన్ ॥౭౦॥

సుగ్రీవో ప్యేవ ముక్త స్సీతాపతినా తథైవ భవత్విత్యుక్త్వా
సర్వథా ధన్యో౽స్మి రఘువంశజేన త్వయా ౽ భవ త్సఖ్యం యతః పరి
త్యజేయు ర్మిత్రకార్యే ప్రాణానపి స్వభావో ౽యం సుహృదాం
లోకే ౽తో వైరిణాం మమ భార్యయా రమమాణం వాలినం హత్వా
సుఖ మావహ ప్రభోదయార్ణవ? అపితు శ్రూయతాం మగ్రజవైర
హేతుః పూర్వం పితు రనంతరం మమాగ్రజే రాజ్యం శాసతి సోదర
వాత్సల్యపరిపూర్ణే ఏకదా నిశాయాం దుందుభే రనుజో మాయావీనా
మ రాక్షసో బిలద్వారం కిష్కింధాయాః ప్రాప్య యదా ౽ ౽హ్వ
య ద్యుద్ధాయాగ్రజం మమ తదైవాగ్రజో వాలీ మయాసాకం నిర్గ
త్య భీత మస్మద్దర్శనా ద్రాక్షసం నీచం గిరిబిలం ప్రవిశంతం మా
యావిన మనుసృత్య గచ్ఛన్మాం బిలద్వారే స్థాపయిత్వా నప్రత్యాగ
తవా న్పూర్ణే సంవత్సరే ప్యహం తదా బిలా న్నిర్గతం మాంసశోణిత
ప్రవాహ మవలోక్య హతో భ్రాతేతి రాక్షసేన నిశ్చిత్య స్వప్రాణర
క్షార్థ మసురనిర్గమననిరోధార్థంచ బిలద్వారం పిధాయ బృహతా
౽శ్మనా ౽౽గత్య భృశదుఃఖితో ౽గ్రజమరణా దాశ్వాసితో
మంత్రిభిః పౌరైశ్చ కృతాభిషేకో రాజ్యం పరిపాలయ న్నతిష్ఠమ్ ॥

ఏవం గతే కించిత్కాలే తం మహాసురం నిహత్య నిర్గత్యాచ
బిలా ద్వాలీ వల్మీకనిర్గత ముక్తకంచుకరుష్టసర్ప ఇవ రోషతామ్రా
యితాక్షః కిష్కింధాం ప్రాప్య దృష్ట్వా చాభిషిక్తం మాం క్రోధాద్ధ్రుం
కృత్య భయా త్పాదావనతం మా మావేదితసకలవృత్తాంతం నిభ
ర్త్సయ న్నాంతు మాగతో యదా తదైవాహ మఖిలభూమండలమ

పి సంచర న్ననుక్రమతః కారణాంతరా ద్భ్రాతృపేతం వాలినః క్రోధతస్త
రం ఋశ్యమూకగిరి మాసాద్య తైః పంచభి ర్హనుమత్ప్రముఖై స్సచి
వ స్తత్రైవ వానరపుంగవై స్సాకం వసా మ్యశరణ్యోశరణ్య భార్యావి
రహదుఃఖాగ్నిసంతప్తాంగ శ్శరణాంగతో ఽస్మి భవంత మేవ పాలయ
మా మితి వద న్న్యపత ద్రామపాదారవిందయుగళే కరాంజలివిరాజి
తమస్తక స్సుగ్రీవ శ్శరణాగతః ॥౪౨॥

ప—సుగ్రీవవచనం శ్రుత్వా శ్లాఘయ న్పౌరుషం కపేః ।
ఇంద్రపుత్రస్య ధీరస్య తుష్టచిత్తో రఘూద్వహః ॥౪౩॥

శ్రుణు మిత్రాగ్రగణ్య త్వాం వధిష్యే తవ వైరిణమ్ ।
తీక్ష్ణాగ్రై స్సాయకై రద్య పశ్యత స్తవ సాంప్రతమ్ ॥౪౪॥

ప్రాప్స్యసె ప్రేయసీం పత్నీం రాజ్యంచ నిరుపద్రవమ్ ।
ఏవ ముక్త్వా కపి మిత్రం తూష్ణీ మాసీ ద్దయానిధిః ॥౪౫॥

గ—ఏత ద్దయాపూర్ణం వచన మాకర్ణ్య మైథిలీప్రాణనాథ స్య ప్రాప్యాధికానందం, ప్రభో? ప్రథమం జ్ఞాత్వా వాలినో బలప రాక్రమ మనంతరం యుద్ధాయ సన్నద్ధో భవాతో వక్ష్యే తత్పరాక్రమ మిదానీం భో సత్యప్రతిజ్ఞ? పూర్వం మాయావినః పితా దుందుభి నామ నిశాచరో యుద్ధకుతూహలేన జగత్సర్వం పరిక్రమ్య యుద్ధ భిక్షాకాంక్షీ దైవా ద్ధిమవత్ప్రేరితో ఘోరారణ్యమహిషరూపం ధా రయ న్కిష్కింధా మాగత్య యుద్ధభిక్షాం ప్రార్థయ ద్యదా వాలి నం పితృదత్తవరహేమమాలినం సోప్యగ్రజో మమ రోషభీషణో నిరుధ్యమానోపి మయా తారాదిపత్నీగణైశ్చ నిర్గత్య పత్త్వా ఘోరం మహిషాకార మసుర మాలోక్య దంతా న్కటకటాపయ న్భ్రుకుటీభీషణవదనో వ్యాపాదయిత్వా త మనంతరం వ్యపగతాసో స్తస్య విషాణౌ గృహీత్వా తోలయిత్వా చిక్షేప యోజనశతా దధికమ్ ॥౪౬॥

తదా తత్ప్రయా పరిక్షిప్యమాణశోణితబిందూ మతంగాశ్ర
మే పతతి దృష్ట్వా స ఋషిపుంగవస్తోపి మహిషశరీరం తచ్ఛోణితబిం
దూనపి మూర్ధన్ననుచ తపసా జ్ఞాత్వా అలసవృత్తాంతః కోపాదయః కృత
వా న్మయాశ్రిమ మశుచిం రక్తబిందుభి ర్మృతకాయేనచ సోపిత
దాశ్రమాంగణశ్చ అజుమాశ్రిమపదం ప్రవిష్టశ్చే న్మృతిం ప్రాప్స్య
తీతి శప్త్వా చారశ్రీకవృత్తాంతేన వాలినా బహుప్రకారం ప్రార్థి
తో ప్యప్రసన్న ఏవాశ్రిమం ప్రవిశత్ ॥౪౭॥

తస్మాదేవ వాలీ నప్రవిశ త్యేవ మాశ్రమం భో వీరాగ్రగ
ణ్యా శుష్కం మృతకళేబర మేత ద్దృశ్య మందుభేర స్థి పతితం వర్త
తే తమత్తేప్తుం శక్త శ్చే త్త్వం ప్రత్యయో భవతి మమ వాలివధే
ఽపితు సప్తసాలవృక్షానపి చ్ఛేత్తుం శక్తోయది భగవన్ దయాసము
ద్ర రామభద్ర తతః ప్రత్యయస్యామ ఇత్యుక్త్వా ఘోరణధీర రఘు
వరః స మన్యత్వా మస్పబలఇతి శ్లాఘనీయపరాక్రమవానేవ తథా
పి వాలిబలభీతస్య బలపరీక్షా మిచ్ఛామీతి లక్ష్మణస్య కపిగణస్యచా
గ్రత స్స్మాప్తి మధూత్ ॥౪౮॥

తదను వికజ్జాల సాగరకుంభసూను రఖిలభువనరక్షణజాగరూక
స్సీతాపతిర ప్యాకర్ణ్య సుగ్రీవవాణీం స్వబలసంశయపరిపూర్ణాం స్మిత
పూర్వ మయిమిత్రిరత్న? ససంశయో యది మద్వీర్యే ప్రత్యయం
జనయిష్యామీత్యుక్త్వాయ సానుజ స్స్వవీర్యపరీక్షార్థం పూర్వకథా
నువాదపూర్వకం ప్రవర్తితం మితేరిం దుందుభిశరీరం లీలయా
పాదాంగుష్ఠేన దశయోజనం క్షిప్త్వా తథైవ సప్తసాలవృక్షా నప్యేకే
న శరేణ నికృత్తమూలా నకార్షీత్ ॥౪౯॥

తదా ప్రత్యయః సవసంతుష్టాంతరంగో రామాంగనిక్షిప్తాక్షి
యుగ్మ స్సుగ్రీవ స్సముద్ధృతగ్రీవ స్సీతాపతి ముష్టి ప్రహృతదుందుభికళేబ
రం నికృత్తసప్తసాలతరుం సుందరశరీరం రణధీరం సాగరాన్వితం దశ

రథసుతం ప్రణమ్య కృతాంజలి రోభ్యభగవన్? త్వప్రోక్ష్య భవత్పరా
క్రమవిషయే శంతవ్యో మమాపరాధ స్సంశయగ్రస్తస్య తవ పత్న్యే
మహాస్త్రం భవంతం మిత్రకత్న మాసాద్య కృతార్థో స్మ్యస్య
వాలీ బలీ నిర్జితో మయా స సంశయః కేవా దేవా స్తురాగ్రే
యోద్ధుం శక్తా శ్శరణాగతోస్మి పాలయ మాం న్నిజశత్రుం శమయి
మిందిరే స్యేతి ప్రార్థయ స్తుత్యని మతనోత్   ౹౨౦॥

ప—రాఘవ రాఘవ పాలయ మాం త్వం
తే చరణాంబుజ మాశ్రిత మద్య।
ఇందిరకుమార మరిం వినిహత్య
స్వామి న్నాశ్రితపాలనదీక్ష   ౹౹౨౧౹

గ—అథ సుగ్రీవప్రార్థితే రఘుపుంగవే సంతుష్టచిత్తే సుగ్రీ
వ ముద్దిశ్యాయిసుహృద్వర? గత్వేదానీమేవ కిష్కింధాం యు
ద్ధ్యస్వ వాలినా ఉగ్రజేనాహమపి సలక్ష్మణ స్సమాగత్య వ్య
క్షతిరోహితాంగ స్సంహరిష్యామీతి వదతి తథైవ సుగ్రీవో
కిష్కింధాం ప్రవిశ్య వాలినా తాడితో భృశం పునః ప్రవిశ్య
ఋశ్యమూకగిరిం స్వానుసారిణం రామచంద్ర మవలోక్య భృశదుఃఖి
తో భో జానకీశ? మాం సంప్రేష్యారినికటం శత్రుం హనిష్యామీ
తి తాడితం తేన బలినా మాం పశ్య న్నుదాసీన్యేన భావేన వర్త
సే,ఏత న్నయుక్తం తవ ధర్మాత్మనః కరుణాకరస్యేత్యుక్తవాన్॥౨౨॥

ఏవం దుఃఖితేన సుగ్రీవేణ నింద్యమానోపి శమమూర్తి
మైథిలీనాథ స్సమాశ్వాస్యాయిసఖే? త్యజ ఖేదం న స్నేహవా నౌదాసీ
న్యేనాహ మపితు సమానాకారయో స్స్వరరూపాదిసంపదా ఉత్త
రం జ్ఞాతుం న శక్త స్తూష్ణీ మభూవ మిదానీంతు యుధ్యస్వైకెనాహం
హనిష్యామి శత్రు మభిజ్ఞానంచ కరోమి తపేత్యుక్త్వా ఉంఖువత్స
లక్ష్మణ కరేణ కంఠే ఉస్య గజపుష్పమాలా మభిజ్ఞానార్థమితి ప్రవో

ద్య కారయిత్వా న తథా లక్ష్మణేన తదనంతరం సానుజో ధనుర్ధారీ
హనుమత్ప్రముఖై ర్వానరై స్సాకం సుగ్రీవం పురస్కృత్య కిష్కిం-
ధాం గచ్ఛ న్మధ్యేమార్గం స ప్తర్షితపోవనం పశ్య న్సుగ్రీవకథితతత్క-
థాశ్రవణపూర్వకం కిష్కింధాం ప్రాప్య తత్ర వృక్షషండేంతరితో
నిరీక్షమాణ స్సమయ మతిష్ఠత్ ॥౫౩॥

అనంతరం విపులగ్రీవె సుగ్రీవే గుహాద్వారం ప్రాప్య గర్జతి
శ్రుత్వా తద్గర్జన మంతఃపురే తారాక్రీడనాస క్త శ్శక్రసుతో వాలీ
కోపా దుత్థాయ గచ్ఛ న్నర్ధమార్గ మంగదప్రముఖై శ్శ్రుత్వా రా
మేణ సుగ్రీవస్య సఖ్యం ప్రియయా స్వపక్షమాభికాంక్షిణ్యా తారయా
విదితధర్మసారయా రామసుగ్రీవమైత్రీకథనపూర్వకం నిరుధ్యమానో
పి తాం సమాశ్వాస్య సాంత్వవచనై ర్నిర్గతః ప త్తనా త్సుగ్రీవం
యుద్ధసన్నద్ధం దృష్ట్వా పున రప్యాగతో సి రే మూర్ఖ? నిర్జితో
ఉద్య గతాసు ర్భవేతి వద న్వజ్రముష్టినా ప్రతాడ్య తాడితశ్చ
తేన భర్త్సనపూర్వకం పునర ప్యతాడయ ద్వజ్రముష్టినాభృశమ్ ॥

ప—సుగ్రీవ స్తాడిత స్తేన క్లాంతకాయో ముహుర్ముహుః ।
దిక్షు నిక్షి ప్తనేత్రస్తు రామం కామ మలోకయత్ ॥౫౪॥

గ—తదా దీనబంధు ర్లక్ష్మణాగ్రజ స్స్వప్రేరితేన భయ
చకితేన సుగ్రీవేణ వీక్ష్యమాణః కరుణాకటాక్షేణాలోకయ న్తం శర
ణాగతం రమాపతి మనంతర మింద్రరవిపుత్రయో స్సమానరూపస్వర
యో రతిపరుషముష్టితాడనరుష్టయో ర్ఘోర మాయోధనం కుర్వతో
స్తయో రేకం స్వకృతపుష్పమాలాలంకృతం విహాయాన్యం కనక
మాలినం వాలినం సమరభువి సకలభయభేదనక్షమేణ సాయకేన
తిరోహితాంగ స్సన్నేవ వినిహత్యోపసృత్య చ మహావీర మింద్రకు
మారం వాలినం స్వశరవిదారితవక్షస్స్థలం హేమమాలామాహాత్మ్యే
నానిర్గతాసుం సప్రభం భూతలే పతితం స్వర్గాచ్చ్యుతం శాపగ్రస్త

మమురసిన దేదీప్యమానం పశ్య న్నవలంబితకోదండ స్సహజాంసవిని
వేశితబాహుసంధ స్తూష్ణీ మతిష్ఠత్ ॥౫౬॥

ప—దృష్ట్వా రాఘవ మప్రమేయ మతులం వాలీ బలీ నిందయ
న్నూచే సీతారమణేదృశం నఖలు తే యుక్తం ప్రభో వంచనమ్ ।
ధర్మాత్మేతి గుణాకరేతి పదయోః ప్రఖ్యాతవా న్నూతతే
కృత్వా వంచనకర్మ కించిదపి హా లజ్జాంచ నప్రాప్స్యసె ॥౫౭॥

గ—భో రఘువంశమణే? కిమపరాద్ధం మయా తవ నిష్కార
ణేన హతవా న్మాం సుగ్రీవప్రియకాంక్షయా ఽయి రఘుకులోత్తంస?
పూర్వం మామేవ యది చోదయే స్తర్హిమ మర్ధం క్షణమాత్రేణ
సీతా మానీయ సమర్ప్య తే రావణంచ తవపాదమూలే న్యపాతయి
ష్య మిత్యుక్త్వా శరప్రహారవ్యథిత శ్శ్రీరామభద్రముఖచంద్రవినివేశి
తనయన స్సురరాజసూను స్తూష్ణీ మభూత్ ॥౫౮॥

తదా సీతాపతిరపి తద్భర్త్సనపూర్వకం వచన మాకర్ణ్య
ఽయి వానరాధిరాజ? మా నిందయ మామేవం ధర్మా దనపేతం హే
తు మాత్రేణైవ త్వాం హతవా నస్మి శృణు కారణ మయి కపివర?
కాముక స్త్వం స్నుషాసదృశీం సోదరపత్నీ మనుభుక్తవా నతః కృ
తాపరాధ శ్శిక్షితో మయా ఽపితు సర్వ మిదం భువన మిక్ష్వాకూ
ణామేవాయి కపిసత్తమ? రాజ్ఞాం దుష్టశిక్షణం సహజమేవాతో రా
జ్ఞా భరతేనాజ్ఞప్తా వావాం దుష్టశిక్షణార్థమేవ సంచరమాణౌ వర్తావ
ఽయి సహస్రాక్షనందన? మృగయాయాం మృగహననే వాగురాం
ప్రసార్య వా తిరోభూయ వా కుత్రచి త్స్థలే బాణప్రయోగం కుర్వం
తి నను రాజాన స్స్వభావ ఏవాయం తేషాం తస్మాదహం న మపిచ శర
ణాగతం తవానుజ మముం కథ మముంచ మయి తారాపతే ఽవిజ్ఞా
య ధర్మ మేవం నిందయసి మాం ధర్మజ్ఞం సత్యాదనపేతం రోష
త్కేవల మిత్యవదత్ ॥౫౯

ప—ఇన్ద్రసుతోఽపి గిరం రుచిరాం తాం
ధర్మ్యయుతాంచ నిశమ్య కృపాబ్ధేః ।
దాశరథేః పరితప్తమనా భూ
తోఽపవివర్జితహృత్కృతభక్తిః ॥౬౦॥

మస్తకరాజితహస్తపుటోఽసా
క్లాన్తముఖో రఘునాథముఖాబ్జే ।
అర్పితనేత్రయుగః పరితోషా
దస్తువ దేవ మమానుపమూర్తిమ్ ॥౬౧॥

రక్ష కృపార్ణవ పాదసరోజే
తే శరణాగత మార్య కపీన్ద్రమ్ ।
పాపకృతం దయయా త్వరితం మాం
త్వం శరణాగతపాలనదీక్షి ।౬౨।

జయతుజయతు రామో జానకీప్రాణకాన్తో
జయతుజయతు దేవ శ్చీరకాన్తో మనోజ్ఞః ।
జయతుజయతు భర్తా దీనపాలో జటీత్వం
జయతుజయతు పూజ్యో దుష్టశిక్షైకదక్షః ॥౬౩।

గ—భో రఘుకులోత్తంస? మద్విరహదుఃఖితాం వనితాం సుందరీవరాం తారాం బాల మవిదితవివేకజాల మంగద మమోఘకనకాంగద మపారప్రీతిపాత్రం తారాపుత్రంచ పాలయ సుగ్రీవవద్ధర్మజ్ఞ సుగ్రీవమపి ప్రేరయ తద్రక్షణే ప్రియయా తారయా నివారితోఽపి కాంక్షన్వధం త్వత్తః ప్రస్థితో ద్వంద్వయుద్ధాయ సోదరేణ సుగ్రీవేణేదానీ మభూ న్మన్మనోరథః పూర్ణః కృతార్థో ఽభవ మతః క్షన్తుమర్హసి మమాపరాధ మవిజానత శ్శరాభితప్తస్య విచేతస ఇతి వినీతకృతాంజలౌ విజ్ఞాపయతి శచీపతిసుతే వాలిని కనకమాలిని కోదండమండనమండితప్రచండబాహుదండో దండితాఖిలదుష్టమండః కౌ

సల్యాస్త్రపుత్ర సుగ్రీవమిత్రం సుగుణనిలయో దశరథతనయః కపీంద్రసన యనకుముదచంద్ర శ్రీరామభద్ర శ్శ్రుత్వా ఉంగదతాతస్య వచనం ప్రత్యుత్తరంగో ఉయికపిన త్తమ? సత్పుత్రయో ర్విషయే త్యజ మోహం దుఃఖంచ భయమపి భ్రాతు ర్నశత్రు రస్మాకం త్వ మపి తు దండ్య ఏవ పాపాచరణా దతో ఉస్మాక మంగద స్సుగ్రీవా దధిక స్తత్ర నసంశయ స్సుగ్రీవస్యాపి తథైవ నిర్ణయ స్తిష్ఠతు కుమార స్తవాంగదో యువరాజ స్తారయా జననా్యాసాక మతో నిశ్చింతో భవాన్మృతం నవక్ష్యే కదాప్యహ మిత్యుక్త్వా సమాశ్వాస్య స్మిత పూర్వకమ్ ॥౯౪॥

ప—నిశమ్య తస్య వాణీంతు ధర్మసారాం గతజ్వరః ॥
వాలీ తూష్ణీ మభూ ద్వీరో రామస్స్మరణపూర్వకమ్ ॥౯౫॥

గ—తదా తారా రామబాణవిదారితం పతిం శ్రుత్వా ఉంగదముఖా త్తేనసాక మంతఃపురస్త్రీభి ర్వృతా ఉతీవ శోకభరా త్తాడయంతీ కరాభ్యా మురస్థలం క్రోశంతీచోచ్చైః కోదండధారిణ స్సీతారమణస్య దర్శనా ద్భీత్వా రాజ్ఞె వానరై రంగదపాలనార్థం నిషిద్ధ్యమానాప్యుపేక్ష్యైవ ప్రధావంతీ పతిసమీపం తత్ర స్థితౌ రామలక్ష్మణౌ సుగ్రీవంచాతిక్రమ్య పతిచరణారవిందయో ర్నిపత్యో త్థాయ కురరీవ విలపంతీ హా ప్రాణనాధాగతాం మాం ప్రియాం ప్రాణాధిక మంగదం పుత్రం భామినీసమూహంచాలపస్వానందదాయక వర్తసె కుత స్తూష్ణీ మాలింగ్య మాం ప్రేయసీం బోధయ వివేకా న్నుత్తాయ హా కింకరోమి సమాశ్వాసయ మాం విలపంతీం కుతో నాభిభాషసే ప్రాణనాధ? రామః కృతార్థో ఉభూ న్మిత్రపాలనా ర్థం కృతాం ప్రతిజ్ఞాం తీర్త్వా హా హా సుగ్రీవ? పూర్ణకామో స్వ గ్రజం మారయిత్వా వంచనయా సుఖ మనుభవ రుమయా రాజ్యంచ హా మత్ప్రాణకాంతాపకుపితః కోవా మయా ఉపరాధఃకృతః పిమ

స్వ సర్వమితి చరణౌ నిపీడ్య భృశం రుదంతీ మాలోక్యాయిమాత ? త్వైవం శోచితు మర్హసి సకలధర్మజ్ఞా సాధ్వీశిరోమణి స్త్వం లోకే క స్సమర్థో విలంఘితుం దైవవిలసిత మనుభవంత్యేవ స్వకర్మణః ఫలం ప్రాణినః కిమర్థం శోచసి విఫలమేవాయ్యాంబ కారయిత్వా సంస్కారం కపిరాజస్యాభిషించ్యాంగదం రాజ్యే శాంతచిత్తాభవేతి తారాధినాథనిభవల్లభాం విగతశోభాం తారా మంతరితూ త్పతితతారాకారాం హనూమతి వదతి బుద్ధిమతి రమణమరణదుఃఖితాంగదమాతా త్రుటితాఖిలాభరణా ఉయిపవనాత్మజ ? పుత్రేణాంగదేన రాజ్యేనచ కిం ప్రయోజనం విధవాయా మమ కిమపి నకాంక్షే ఉహమంగదరక్షణే పితృవ్యఏవ సమర్థః కింకరో మ్యబలా ఉహ మితఃప్రాణనాయక మేవానుసరామీత్యుక్త్వా ఉరోదీ ద్భృశ మురస్తాడనపూర్వకమ్ ॥

వ—హా ప్రాణనాథ రమణీం కరుణం రుదంతీం
త్వామేవ మన్మథసమానశరీరశోభమ్ ।
వీరాగ్రగణ్య మతులం కపిరాజ దీనాం
త్యక్త్వా ప్రయాస్యసి కుతః పితృమందిరం త్వమ్ ॥౬౭॥

ప్రాణేశ్వరాద్య తనయం సుగుణంచ బాలం
లోలచ్ఛిఖాపచిమాళి మనంగతుల్యమ్ ।
రత్నాంగదోజ్జ్వలభుజం ప్రియ మంగదం త్వం
సంత్యజ్య యాసి కుత ఇంద్రనికేతనం హా ॥౬౮॥

గ—ఏవం ప్రలపంతీం సతీ మవేక్షమాణో మందకటాక్షై స్సవణితో ఽవలోక్య మంద ముచ్ఛ్వస న్భృశం విజయశాలినం రామసమీప వర్తినం పమాధనం సుగ్రీవం సంహతగ్రీవం భ్రాతృవధదుఃఖజనితక్లేశశోణాయితముఖం వలీముఖప్రముఖం సోదరం సాదరం దృష్ట్వా ఉయివత్స ముంచేదానీం పూర్వవైరం తారేయంచ పరిరక్ష తరుణం బాలిశం త్వదేకబన్ధు మాదరసమిత వత్స సుగ్రీవ పాలనీయా

సోదరం తారాపి విగతక్లేశ స్సుఖం రాజ్యం పరిపాలయాంగదేన సహి తస్తారానుమతో రామశాసన మనతిక్రమ్య రామకార్యధురంధరో ఽపిచ గృహాణే మాం కాంచనమాలాం దివ్యాం జయప్రదాయినీ మింద్రా దస్మత్తాతా త్ప్రాప్తా మిత్యుక్త్వా దత్వాచ మాలాం స హజభ్రాతృదుఃఖా త్పరితప్తచిత్తాయ పరిమ్లానముఖాయ సుగ్రీవాయ శిరోభూషణీకృతస్వాజ్ఞాయాధోముఖాయ దుఃఖా దనంతర మంగదం పతితంచ భూమౌ వాశ్వాస్యాయిబాలచంద్ర? తారేయ? సహస్వ స్వభావజం దుఃఖ మాదరా త్త్రాయతె సుగ్రీవ స్త్వాం మపితు జాగరూకతయా వర్తస్వ కదాపి వైరం మాకురు పితృవ్యే చరస్వ దేశకాలౌ ప్రతీక్షమాణ స్సుఖదుఃఖసహ స్సుగ్రీవవశవర్తీ రామకార్యధురంధరో భూత్వా బుద్ధిమా న్స్వాజయ న్మిత్రతరం సర్వదా నిశ్శత్రు స్సర్వమిత్రం భవేతి బోధయిత్వా సుగుణవచనజాలం శరవ్రణసంపీడితః ప్రాగోహా త్స్వర్గం పితృభవనం సీతారామధ్యానపరః కపివరో వాలీ బలశాలీ పశ్యత స్సకలకపికులస్య తదా ఽభూ ద్దుఃఖేన కిలకిలారవః కపీనాం తారా ఽపి గగనచ్యుతామరమివావలోక్య ముఖపంకజం పత్యు ర్వ్యపగతాసో ర్న్యపత ద్భువి మూర్ఛితా శోకభారేణ॥

అథ పున రుత్థాయాయిపుత్రరత్న? పశ్య తాతం మృతం స్వర్గాచ్చ్యుత మమరమివ పతితం భువి సంపీడయ చరణారవిందం పితు రిత్యుక్త్వా తేన సాకం పితృశోకసంతప్తచిత్తేనైవ ముచ్చైః ప్రారుద ద్భామినీ కపిరాజస్య మానినీ ॥౨౦॥

ప—హాహా ప్రియః ప్రియతమాం గతవా న్విహాయ
మాం నిర్దయః కపివర స్సురమందిరం హా।
దేవాంగనానుచిర దేహవిమోహితో ఽయం
హాహా ప్రియంచ తనయం కమనీయగాత్రమ్ ॥౨౧॥

హా హా గత స్స్వరపురీం జనకో మమాద్య
బాలం పహోత్తరహితం తనయం ప్రియం హా।
సంత్యజ్య మాం కపివరో రణకోవిదో ఽసౌ
హా కింకరోమి వద మాత రహోఘుశీలె ॥౭౨॥

గ—ఏవం బహువిధం రుదంతీం ప్రజావతీం పితృశోకా
త్ప్రలపంతీ మంగదంచ నికేక్ష్య కోదండ మవలంబ్య తిష్ఠంతం లక్ష్మ
ణాన్వితం వీరవరం రామం సుగుణాభిరామం ప్రాప్య భో భగవ? స్వ
శ్యాగ్రజజాయాం దుఃఖా ద్వేష్టమానాం ప్రియాంగస్యోప ర్యంగ
దంప తాత మమస్మత్వ రుదంతం పితృమరణదుఃఖితం లుఠంతం తా
తాంగె హా హా సకాంక్షే రాజ్యం రుమాంచ ప్రియాం పూజనీయ
భ్రాతృవధకారీ అహం మహాపాపి భ్రాత్రాసహ ప్రవేక్ష్యే హుతాశ
న మంగదం సుకుమార మభిషిచ్య రాజ్యే కింకృతం మయా కపిచా
పలా దసర్థం వృథాక్లేశ మభూత్తన రాఘవ కస్సంతోషో రాజ్యపరి
పాలనేన మమ భ్రాతృహీనస్యేతి బహువిధం విలపతి కపిపతౌ సుగ్రీవే
సీతాపతి రప్యాకర్ణ్య విలపనం మిత్రస్య తారా మవశ్య ద్యదా
రుదంతీ మంగదంచ క్రోశంతం తాతతాతేతి తదైవ మంత్రిభి రుత్థాపి
తా బలాత్తారా శరచాపవిరాజమానపాణి మగ్రత స్థితం శతపత్ర
చారునేత్రం కమనీయగాత్రం మహనీయం కౌసల్యాతనయం లక్ష్మ
ణాభిరామం రామ మవేక్ష్య ఽసాద్యచ త మార్తా విషణ్ణాచేత్థ మ
స్తువత్ ॥౭౩॥

హ—త్వ మప్రమేయశ్చ దురాసదశ్చ
జితేంద్రియశ్చోత్తమ ధార్మికశ్చ।
అక్షయ్యకీర్తిశ్చ విచక్షణశ్చ
క్షితిక్షమావా న్క్షతజోపమాక్షః ॥౭౪॥

స—తదా తారాపి హా హా రామచంద్ర కపీంద్రప్రాణాప
హారిన్ లక్ష్మణాగ్రజ సకలధర్మజ్ఞ కమనీయమూర్తే సీతాపతే సీత
కోవిద శరణాగతపాలనైకదీక్ష దయావారిధే రాఘవ ? హత స్త్రా
స్త్రీం తిష్ఠసి మత్ప్రియప్రాణాపహారిణా శస్త్రేణైవ మామప్యర్ధాంగినీం
తస్య వజ్రహస్తకరాం జహి కాకుత్స్థ సఫేతస్యం స్త్రీవధా ద్యతో
ఽధాంగినీ తస్య వాలిః ప్రభో ? నహ్యాహమపి ప్రాణా న్త్వా
పాలికాంత మితి నానాప్రకారేణ విలప్య రుదంతీం కపివరసతీం
తారా మంగదమపి తారేయ మతిదుఃఖితం భ్రాతృమరణా త్కనిం
దన్తం సుగ్రీవంచ వినీత మనునీయ సుగ్రీవాయ సకలకపికులపరిభుతాం
వితీర్యాంగదాయ యువరాజపదవీంచ కృపయా ఽయిసుగ్రీవ! మిత్రవ
ర? అలం శోకేనాంగదేన తారయాచ సహితః కపిభి ర్వృతః కృ
త్వా సంస్కారం భ్రాతు రంగదం యౌవరాజ్యేభిషిచ్యాభిషిక్తో మం
త్రిభి స్త్వమపి నిరీక్షమాణో వర్షతో రవసానం సుఖేన వర్తస్వ
సంతరం జానకీమార్గణవ్యగ్రో భవామహం లక్ష్మణేన సాకం వసామి
ప్రప్రవణగిరా వి త్యాజ్ఞాపయత్ ॥౭౫॥

తదాజ్ఞాం శిరసా ధృత్వా మంత్రిగణైః పౌరైశ్చ వృత స్తార
యా ఽంగదేన సహ కృత్వోత్తరక్రియాం స్నాత్వాచాగత్య ప్రభో
రంతికం రామస్య పట్టణప్రవేశాయ హనుమన్ముఖేన విజ్ఞాప్యాయి
సుహృద్వర రవికుమార సుగ్రీవ నప్రవిశామి పురంవా గ్రామంవా
పితు రాదేశపాలకోహం చతుర్దశసమాః అతోఽహం ప్రస్రవణగిరి
గుహాంతరే వసామి కార్తికమాసపర్యంతం గచ్ఛ సౌమ్య పత్తన మి
త్యాజ్ఞప్తో రామభద్రేణ సలక్ష్మణేన ప్రాప్య పురీ మభిషిచ్యాంగదం
యౌవరాజ్యే సర్వానందకర మభిషిక్త స్స్వయమపి సర్వా న్సమ్మా
న్య రుమయాసహ ప్రియయా సుఖ ముువాస తారయాచ కిష్కిం
ధాయామ్ ॥౭౬॥

తదా రామచంద్రోపి మిత్ర మభిషిచ్య రాజ్యే కృతకృత్యో స్తావ దనుప్రాప్తవర్షాకాలసమాప్తి మాకాంక్షమాణో మనోహరం ప్రస్రవణగిరా వనుజేనసాకం సీతావిరహదుఃఖిత స్సదా చింతాపరో న్యవసత్ ॥౭౭॥

తదను సీతాంగసదృశీభి స్సౌదామినీభి ర్విరాజమానం తపనకిరణతప్తానా మతఏవ విగతజీవనానాం సరస్తటాకనదీనాం జీవనప్రదానైకనిపుణం సమదగజేంద్రబృందోపమం విరహిజనహృదయభయోత్పాదనార్థమివ గర్జంతం చండకరకరనికురుంబకరాళితాం మేదినీం కరుణార్ద్రైరివ స్థితై స్స్వవృష్టిస్సై రాప్లావయంతం సకలజనలోచనైకసుభగం బర్హిణనటనైకహేతుం గర్భాధానోత్సవసంతుష్టబలాకాభి రనుక్షణ మీక్ష్యమాణం సజలం జలధర మవలోక్యాతితరాం ననంద రఘునందనో వ్యథితశ్చ బభూవ ॥౭౮॥

అయి లక్ష్మణ? అస్మి న్వర్షాకాలే పరిపూర్ణసరయూనదీజలే విగాహతే భరతః ప్రకృతిమండలైస్సహ నియమ మాస్థిత స్సుగ్రీవోపి నిర్జితశత్రుః కామపరవశ స్సచివేషు విన్యస్తరాజ్యః క్రీడన్ రుమయా సుఖేన వర్తతే ఉహంతు హృతభార్యో ఉవసం గుహాయామనాథవ త్సంతప్తః ప్రియావిరహ ద్దాశోకస్తు మహా న్స్మ నదీప్రవాహశ్చ రావణశ్చ శత్రు ర్మహా న్సుగ్రీవోపి స్త్రీలోలః కింకరోమి హా సుమిత్రానందన? అయం కాలో మాం తుదతి భృశం కథం ధారయామి జీవితం నసహే నసహే లక్ష్మణేతి బహుధా విలపతి సీతాపతౌ పాదావనతమౌళిః కృతాంజలి ర్భ్రో? ఆర్య? విముంచ శోకం తాత శోకేనోత్తరోత్తరకార్యకలాప స్సర్వః ప్రణష్టో భవతిఖల్వతో ధైర్య మవలంబ్య ఋతు మేనం సంతీర్య సీతామార్గణతత్పరా భవామ స్తావ త్సహాస్వ సుగ్రీవోప్యాగత్య కరోతి సాహాయ్యం కృతజ్ఞఃఖల్వతః ప్రతీక్షస్వావసానం కాలస్యాస్యేతి సుమిత్రానందవర్ధనోర్మిళా

వల్లభ స్సమాశ్వాసయ దగ్రజం జానకీవిరహాకాతరం భ్రాతృవత్సలం రామం సుగుణాభిరామమ్ ॥౫౭॥

ఏవం గతే వర్షాకాలే శరదృతావపి ప్రాప్తే రాజానం సుగ్రీవ మాపగమ్య ప్రణమ్యోచ భో రాజన్? గతఃఖలు వర్షాకాలః ప్రాప్తఃకిల చైత్రయాత్రానుకూల శ్శరత్కాల స్తస్మాత్ త్వరిభి స్సీతాన్వతే ర్మిత్రస్య కార్యే వ్యగ్రోభవ లోకేతావ న్మిత్ర మాదాశీస్యైన నపశ్యే దివం సన్మిత్రలక్షణ మతః ప్రథమం మిత్రం సంపూర్ణకామం కృత్వా ఽనంతరం యథేచ్ఛం రమస్వాజ్ఞాపయాస్మాన్ సీతామార్గణ కర్మణీతి ప్రబోధయతి హనూమతి బుద్ధిమతి రామభక్తిపూర్ణే సుగ్రీవోప్యాదిశ్య నీలంనామ కపివరం సేనోపసంగ్రహే ఽయినీల? యః కశ్చి ద్వానరో నాయాతిచే త్త్రిపంచదివసా త్ప్రాణాంతదండమను భవతి మమ శాసనా త్స ఇత్యుక్త్వా ఽంతఃపురం ప్రవివేశ ॥౫౮॥

ప—అథ గతేసతి వార్షికవాసరే
సముదితేసతి శారదవాసరే।
జనకజాం పరిచేతు మసా భృశం
తపననందన మాహ్వయతిస్మ తమ్ ॥౫౯॥

తదా ఽఽగతం శరదృతుం విలోక్య నిర్మలం శుభం
మనోహరం ప్రఫుల్లపుష్పసుందరం వినిర్గతాంబుదమ్ ।
వసంతరాజిరంజితం సితాబ్జకాశమండితం
పికప్రమోదనేన శోభితం రఘూద్వహో ఽబ్రవీత్ ॥౬౦॥

గ—అయిలక్ష్మణ కథంసహే దుస్సహదుఃఖం సీతావిరహజం దృష్ట్వా కాలం విరహిజనసంతాపకారకం మన్మథచైత్రయాత్రారోగ్యం సవాహ్లాదజనక మయిసుమిత్రానందన? రుమాక్రీడాసక్త స్సుగ్రీవః కృతకృత్యః కృతప్రతిజ్ఞాం చైత్రయాత్రాకాలంచ వ్యస్మార్షీత్ తేనో ఽత స్త్వం కిష్కింధాం గత్వా మద్వాక్యేన సాకూన్న ప్రబో

థయ సీతాపరిమార్గణాయ ప్రాప్తం కాల మత్యంతదుఃఖితం మాంచ
నివేదయ నతు దండా ద్గచ్ఛ శీఘ్ర మిత్యాజ్ఞాపయంత మగ్రజం ప్ర
ణమ్య సమాశ్వాస్య నయవచనైః క్రోధాన్వితః కోదండధారీ నిశ్వ
స న్నపణ ఇవ ప్రాప్య కిష్కింధా మంగదేన ప్రబోధయిత్వా కపిరా
జం వివిధనీతివచనపూర్వకం మంత్రయిత్వా మంత్రిభి స్సాకం తై రంగ
దేనచ పురస్కృత్య తారా మనగతాఖిలధర్మసారా మాగతం భయ
చకితమానసం మ్లానముఖం వలీముఖం రుమాలింగనవిస్మృతస్వామి
కార్యం పానోన్మత్తం స్త్రీమండలమధ్యగం సుగ్రీవ మవలోక్య తార
యా బహువిధేన ప్రార్థితోఽపి పాదగ్రహణపూర్వకం ప్రసాదనార్థం
కుపితస్సుమిత్రాసుతః ప్రోవాచ భర్త్సయ న్నయికృతఘ్న మూఢ ?
విస్మృతఃకిల రామేణ కృతోపకారః కృతఘ్నేన మూర్ఖేణ త్వయా
ఽయిస్వకార్యధురంధర ? లోకే తావ త్సకలదుష్కృతామపి ని
ష్కృతిర స్త్యపితు కృతఘ్నస్య నిష్కృతి ర్నాస్త్యేవ హా సీతావిర
హసంతప్తం మిత్రం విస్మృత్య స్త్రీలోల స్సుఖేన వర్తసె హా దురా
త్మ న్మిథ్యావాదీ త్వం పూర్వం ప్రతిజ్ఞాయ సీతామార్గణ మిదానీం
కృతార్థ స్తాం విస్మృత్య ధైర్యేణ తిష్ఠసి హా ఽఽశ్చర్యం దీనదయా
ళునా దత్తం రాజ్యం సుఖంచానుభవితు మిచ్ఛసిచే చ్ఛీఘ్రం సీతా
మార్గణె వ్యగ్రో భవ నచే ద్వాలినః పంథాన మనుసర నసంకుచితః
కిం వాలిమార్గో ఽనార్య సీతాన్వేషణే కృతసమయం పరిపూర్ణం కు
రు మాగచ్ఛమాగచ్ఛాగ్రజమార్గ ఇత్యతర్జయత్ ॥౮౩॥

తదా ఽఽగత్య భోనృపవరాత్మజ ? త్యజ కోపం మిత్రే
కోపో నకార్యః కదాపి కేనా పురుషా స్త్రీనలీలాలోలా స్సంమోహ
నం నయాంతి పురా విశ్వామిత్రాదయో ఋషిసత్తమాః కాం గతిం
గతాః పశ్యతా మేవంస్థితె కేవలం వానరో ఽయం కింవక్తవ్య మత
స్సకలధర్మజ్ఞ స్త్వ మీదృశం కోపం కర్తుం నార్హస్యయి ధర్మాత్మన్ ?

కృప్రసాద మస్మిన్దివే ఇతి ప్రార్థయంత్యాం వాలిపత్న్యాం తారా యాం వ్యపగతరోష స్సుమిత్రానందనః పరిష్వజ్య రుమాకాన్తం హేమవరాలాకాన్తం భయచకితమానసం లజ్జావనతముఖం స్వపాదపద్మే నిపతితం సుగ్రీవం సమాశ్వాస్యాభయం దత్త్వా తేనసాకం సకల వానరసేనాసహితేన సాంగదేనాగత్య ప్రస్రవణగిరి మగ్రజపాదపద్మం సంవీక్ష్య కృతాంజలి స్తస్థౌ ॥౩౪॥

ప—లక్ష్మణేన సమాహూతం మిత్రం సూర్యసుతం విభుః ।
ననంద శరది దృష్ట్వా చన్ద్రం శీతరుచం యథా ॥౩౫॥

ధన్యోఽస్మి మిత్ర తవదర్శనకాతరోఽహం
దృష్ట్వాఽద్య హృష్టహృదయో గతశోకజాలః ।
సీతాప్రమార్గణవిధౌ నిఖిలాన్ కపీంద్రాన్
దిష్ట్వాదిశ త్వ మచిరేణ వలీముఖేంద్ర ॥౩౬॥

గ—ఏవం కథితో రామచంద్రేణ సంతుష్టాంతరంగః కపివర స్సుగ్రీవ స్సాంగదః ప్రణమ్య చరణారవిందే తస్య కృతాంజలి ర్భోరాజాధిరాజార్య రామచంద్ర? శరణాగతోఽస్మి పాలయ మాం సపుత్ర మఖిలా కపిసేనా వర్తతే ఽత్రైవ, సీతామార్గణే ధృతోత్సాహా సిద్ధాఽఽజ్ఞాప్యతామితి వ్యజ్ఞపత్ ॥౩౭॥

తదనంతరం భానునందనేన సహ పర్యాలోచ్య సీతాపరిమార్గణాయాఖిలభూమండలవివరణపూర్వకం దశసు దిశాసు మహాబలశాలినః కపివరా స్సంప్రేష్య తత్ర దక్షిణస్యాం దిశి యువరాజ మంగదం జగత్ప్రాణనందనం స్వామికార్యధురంధరం సీతాప్రత్యయార్థం రామనామావళిరమణీయ మంగుళీయకం ప్రాప్తం భర్తు స్సకాశాద్ధరంతం శిరసా జాంబవత్సుషేణనలప్రముఖై స్సాకం ప్రేషయామాస రఘువంశైకరత్నాయమాన శ్శ్రీరామచంద్రః ॥౩౮॥

అథ సుగ్రీవో ప్యఖిలేషు వలీముఖప్రముఖేషు గతేషు సర్వా
దిశ స్సుగ్రీవాదేశం శిరోభూషణం కృత్వా ఽనంతర మయి వానరా
ధిరాజ కథం జ్ఞాతం భవతా ఽఖిలభూమణ్డలమితి పృష్టః క్షితితన
యారమణేన హృష్టాంతరంగస్స న్నో భగవ? న్పూర్వం మాయావి
సంహారానంతరం వైరా న్మమ హననార్థ మాగతా ద్వాలిను భ
యా ద్భూమండల మఖిలం సంచారయిత్వా పరిధావిత స్తేనాం
తతశ్శాపా త్ప్రవేష్టు మశక్య మితిమత్త్వైన మాశ్రమం ప్రవిష్టవాని
తివద న్నన్యోన్యం సల్లపంశ్చ రామలక్ష్మణాభ్యా మాకాంక్ష్య కపీ
నాం పున రాగమన మతిష్ఠత్ ॥౮౯॥

తేచ ప్లవంగపుంగవా యథానిదేశం ప్రచలితా స్సర్వత్ర పుర
నగరగ్రామఖర్వటఖేటగిరివిపినవనదనదీగహనగుహాదిషు యథాయథ మి
తస్తతో విచిన్వంత స్సీతా మంతతో ఽలభమానా భగ్నాశయాః
ప్రత్యావృత్య యథావృత్తం సుగ్రీవాయ నివేదయామాసుః ॥౯౦॥

తత్ర దక్షిణాం దిశం ప్రస్థితాశ్చ ప్లవంగమవరా వింధ్యాటవీం
ప్రవిశంతశ్చ కండుఋషే రాశ్రమ మతిక్రమ్య గత్వా కించిద్దూర
మత్ర హననార్థం కపీనా మాగతం ఘోరరూపం పిశితాశనం సంప్రా
ప్యాయమేవ సీతాపహారీతి మత్వా తత్ర తత్ర విచిన్వంత స్సీతా మతీ
వ క్లాంతాః వనసంచారేణోపవిశ్యాంగదేన పునః ప్రచోదితా స్సీతా
మార్గణే ప్రస్థితా ఆరుహ్య వింధ్యపర్వత మనంతర మవరుహ్య సర్వ
త్ర విచిత్య తత్ర ఋక్షబిలం నామ దానవేన రక్షితం మయనిర్మిత
మంధకారమయం పర్వతగహ్వరం ప్రవిశ్య సర్వే బహుదూరం
గత్వా ఽనంతర మాలోక మాలోక్య సువర్ణమయవనాని నవర
త్నఖచితదివ్యభవనంచ దృష్ట్వా ఽఽశ్చర్యసమన్వితా నాతిదూరే
స్థితాం తాపసాలంకారభూషితాం తపసా దేదీప్యమానాం శ్రీరామ
విలోకనలాలసా మఘకీకృతచంద్రప్రభాం స్వయంప్రభాం విలోక్య

ఆవేద్య వృత్తాంతం సర్వం రామస్య స్వాగమనహేతుంచ తత్కథాం శ్రుత్వా తయా ప్రదత్తఫలమూలా ద్యశనపరితృప్తా స్తదనుతద్గహ్వరా న్నిర్గత్య దయయా తస్యాః ప్రభావేణ మాసమత్యతిక్రాంతసమయ మవలోక్య కపిరాజో గ్రశాసనాద్భీతా బహుచింతయా ఽంగదప్రముఖా వానరా నిరాశాః ప్రాణత్యాగే కృతనిశ్చయాః ప్రాయోపవేశకరణార్థం నయనహృదయయో రానందభయజననీభి స్తరంగాళిభి ర్వివర్ధమానం కామాదిభి ర్దుర్జనస్వాంతమివ నక్రాదిభి రాపూర్ణాంతరం మహాంత మపాంపతిం విలోక్య సంతుష్టా స్తత్తీరపులినరాశౌ ప్రాఙ్ముఖ మాస్తీర్య దర్భాణి జలం స్పృశంత స్సముపవిష్టా బభూవుః ॥౬౦॥

తదా వింధ్యపర్వతవాసీ సంపాతినామ గృధ్రో వానరా స్సంతోషేణావలోక్య ఽఽహారః ప్రాప్తో మమేతి శనైశ్శనై రాగత స్స్వవచనాకర్ణనభ్రాంతై ర్వానరై రన్యోన్య మాచక్షాణైః రామచరితం సీతాహరణం జటాయుషో నాశం రావణేన నృశంసేన వైకుంఠగమనంచ రామానుగ్రహా ద్వాలిమరణం సుగ్రీవప్రియచికీర్షయా ఽఽజ్ఞయోగ్రయా సుగ్రీవస్య ప్రియాణాం వానరాణాం మైథిలీమార్గణే స్వయంప్రభాదర్శనం స్వప్రాయోపవేశనంచ శ్రావ్యమాణః ప్రముఖత స్తీర ముదధే ర్నీయమాన స్తైరేవ భ్రాతుః కృతోదకః పూర్వవృత్తాంతపూర్వకం భ్రాతు ర్జటాయుష స్స్వస్య చోదంత మఖిల ముక్త్వా స్వపక్షనాశహేతుంచ స్వభ్రాతృప్రాణాపహారిణం రావణం సంహారయితుం స్వభ్రాతృమిత్రస్య రామస్య సాహాయ్యం కర్తుంచ ముమూర్షూన్ కపివరా నుద్ధర్తుంచ దృఢనిశ్చయ స్తా నాలోక్య ఇద మాచచక్షే ॥౬౧॥

అయి వలీముఖప్రముఖా ఉహా మాహారార్థం నిరీక్షమాణో ఽత్రి తిష్ఠ న్నంతరిక్షమార్గే నీయమానాం రావణేన సహసా

కార్ముకేన కరాళేన సౌదామినీమివాంబుదమధ్యవిరాజమానాం వంకే
దురాత్మనో దశకంధరస్య దేదీప్యమానాం క్రోశంతీం రామరామేతి
హా లక్ష్మణేతి చ సీతాం రామపత్నీ మపశ్య మయి వానరపుంగవా
ఇదానీం తాం సీతాం పతివిరహశోకకృశాం నీయమాన స్స్వపురీం
లంకాం తత్ర సకలర్తు సమృద్ధిశోభమానాశోకవనమధ్యే పిలప
ద్రుమశీయతరుతెంసుపావృక్షమూలే స్థాపితవా న్దారన్యస్తః పిశితాశనో
ఽయి కపివరాః పూర్వం భ్రాతరా వావా మహం జటాయుశ్చ బం
దర్పితౌ శౌర్యపరీక్షార్థం కృతప్రతిజ్ఞౌ కైలాసవాసిఋషిసన్నిధౌ ద్వా
వప్యుడ్డీయమానౌ సూర్యమండలం ప్రాప్తౌ వనంతరం జ్యేష్ఠో భ్రాతృ
వత్సలోఽహం తపనకిరణతప్తం సోదరం సుకుమారం జటాయుష మ
వలోక్య పశ్చాత్తాపా త్స్వపక్షాభ్యా మాచ్ఛాదితవా నభూవం త
మేవన్లాత్తమ్ ||౯౩||

తదాఽహం చణ్డతర రవికిరణప్రదగ్ధపక్షః క్షితితలే నిపత్య
మహాభాగం ప్రాప్య క్షణమాత్రేణ ప్రతిబుధ్య శనైశ్శనైర్గత్వా
ఽఽశ్రమపదం నిశాకరఋషే రావేద్య సర్వవృత్తాంతం తస్మై ప
క్షప్రాప్త్యర్థం ప్రార్థితోఽపి న సమర్థో ఽహం పక్షప్రరోహణం కర్తుం
తథాపి "జీవన్భద్రాణి పశ్యతి" ఇతి న్యాయేన జీవిష్యసిచే ద్బహు
కాలానంతరం శ్రీరామపత్నీపరిమార్గణాయాగతైః కపివరై స్సీతారా
మచరితం శ్రుత్వా సీతావృత్తాంతమపి తేషాం శ్రావయిత్వా దాశ
రథే శ్శ్రీరామస్య సాహాయ్యం కురు ~ణస్య తవ ప్రరోహతః పక్షా
విత్రి ప్రోచ్యమాన స్తేనైవ త్రికాలజ్ఞేన మహాత్మనా నికేష స్నతి
ష్ఠం భవదాగమన మిదానీం లంఘయిత్వా రత్నాకరం ప్రాప్య
లంకాంచ సీతాం శీతాంశుబింబాననాం జనకనందినీం పశ్యతాం
భవతామస్తు మంగళ మపార మిత్యుక్త్వా సంజాతపక్షో గగన
ముదడయత ||౯౪||

ప—సంపాతే ర్వచనా దశోకవనికా క్రీడాంగణసంస్థితాం
సీతాం ద్రష్టు మతీవ హృష్టమనస శ్శ్రీరామదూతా స్తదా ।
నిష్క్రాన్తాః స్తవనే ఽంబుధేః కపివరా స్సంచింత్య దుఃఖాన్వితా
శ్శ్రుత్వా మారుతిపౌరుషం పరికథితం బ్రహ్మాత్మజేన స్వయమ్ ॥౯౫॥
ఉత్పత్తిం పవనాచ్చ కేసరిసతీగర్భాఽంబుధౌ శ్రీమతః
ఇంద్రాదిప్రాప్తవరం విశ్రుత్య ముదితా స్సర్వేఽపి మహాంతం కపిమ్ ।
తర్తుం తం పయోనిధిం పవనజం సంబోధ్య వీరం ముదా
గంతుం వర్ధితగాత్ర మద్రిశృంగం దృష్ట్వా ననందు ర్భృశమ్ ॥౯౬॥

గ—అయి స్వామికార్యధురంధర మంధరపర్వతాకార సుందర సుకుమారాంజనాపుత్ర విత్రాసితాఖిలారిమండల విమలచారిత్రానదృశబలపరాక్రమ మారుతే త్వదాగమనపర్యంత మేకపాదేన తిష్ఠంత స్సర్వే ఽంగదప్రభృతయో వయం నిరీక్షమాణా భవామ స్త్వం గచ్ఛారిష్టం పంథానం పూర్ణకామ శ్శీఘ్ర మాగచ్ఛాస్తు స్వస్తి తవేత్యుక్తవతి జాంబవతి బుద్ధిమతి హనూమానపి ప్రణమ్య జాంబవత్ప్రభృతీ న్వృద్ధా నాలింగ్యచ సమవయస్కాం స్ప్లవనార్థ మంభోధేః పరివృద్ధకాయ స్సంపీడయ న్చరణాభ్యాం మహేంద్రం నగశ్రేష్ఠం బహుపాదపమండిత మఖిలసత్త్వనిలయం మహోన్నతం మహేంద్రసారో ఽరిమర్దన స్సంత్రాసయ న్నఖిలసత్త్వనిచయం సింహానాదేన సంతోషా దారురోహ ॥౯౭॥

ప—సవేగవా న్వేగసమాహితాత్మా
హరిప్రవీరః పరవీరహన్తా ।
మన స్సమాధాయ మహానుభావో
జగామలఙ్కాం మనసా మనస్వీ ॥౯౮॥

సమాప్తోఽయం కిష్కింధాకాండః.

ప—మంగళం రఘునాథాయ లక్ష్మణాన్వితమూర్తయె ।
మిథిలాధిపనందిన్యై కామదాయై శరీరిణామ్ ॥౧॥

మఙ్గళం రఘునాథాయ వాలిసంహారిణే సదా ।
సీతాయాం న్యస్తచిత్తాయ లక్ష్మణాయచ మంగళమ్ ॥౨॥

మంగళ మస్తు సదా భగవన్ తే
లక్ష్మణపూర్వజ కామితదాయిన్ ।
పాలితవానరనాథ మహాత్మన్
దాశరథే కరుణామృతసింధో ॥౩॥

సంపూర్ణం.

శ్రీ

శ్రీసీతాలక్ష్మణ భరతశత్రుఘ్న హనుమత్సమేత
శ్రీరామచంద్ర పరబ్రహ్మణేనమః.

సుందరకాండః.

ప—సీతాశోకవినాశాయ స్వోర్మికాం ప్రేష్య మారుతేః ।
సీతాయై రఘునాథాయ మంగళం పరమాత్మనె ॥౧॥
మంగళం వాయుపుత్రాయ తీర్ణరత్నాకరాయ తె ।
సీతాదర్శనతుష్టాయ దగ్ధలంకాయ మంగళమ్ ॥౨॥

గ—తదను కరపాదతలాభ్యాం నిపీడ్య మహేంద్రమహీధరశిఖరం గగనమండల ముద్వీక్ష్య సరభస ముత్ప్లుత్య ఖమార్గ మాశ్రిత్య స్వవిశ్రమార్థ మహాంపతినా కృతజ్ఞేన సాగరేణ జనకజారమణకార్యసాహాయ్యార్థం ప్రేషిత మింద్రకృతపర్వతపక్షచ్ఛేదనాదిపూర్వకథానువాదపూర్వకం విశ్రమార్థం ప్రార్థయంతం మైనాకశిఖరిణం స్వకీయ స్పర్శేన సమ్మాన్య త్వరితగమనాద్గచ్ఛ న్మధ్యేమార్గం స్వపరీక్షణార్థం సురబృందసంప్రేషితాం నాగమాతరం సురసాం యుక్తికౌశల్యేన వినిర్జిత్య తథైవ ఛాయాగ్రాహిణీం సింహికామపి శస్త్రనిశితైః స్వనఖైః విదార్య విజితవాయుగరుడవేగే మహాత్మని పవనసుతే త్రికూటాగ్రగతలంకోపవనం ప్రవిశతి తావ దేవారుణకిరణవిరాజమాన శ్రీమా నరుణసారథిరపి ప్రతీచీదిగంగనాసక్తమనా స్తదభిముఖో బభూవ భగవా న్సహస్రభానుః ॥3॥

ప—క్రమేణాస్తంగతే భానౌ వణిమైశ్వర్యవా న్కపిః ।
లంకాం ప్రవేష్టుకామస్స న్లంకాతోరణ మాయయౌ ॥౪॥

గ—తదానీం లక్ష్మణానుగతరామకార్యార్థం రాక్షసబృందే నేవ స్థితేన తమోబృందేన నిబిడితాయాం లంకాయాం చరత శ్శ్రీమతో వాయునందనస్య సాహాయ్యం కుర్వన్నివ మానినీమానాద్రివజ్రాయమాన స్సుందరీవదనలబ్ధోపమానః కులటాకులవర్త్మవిఘ్నజనితపాతకఇవ స్ఫుటీకృతకృష్ణలాంఛన స్స్వజనకస్య నీరధే రానందజనకో విరహిజనహృదయతూలదావానల స్తపనకరక్లాంతకుముదినీలలనాసాంత్వనకారీ స్వస్యాపి లక్ష్మణానుగతత్వా ద్ధర్మత శ్శ్రీరామబాంధవ శ్శశాంక స్సమాజగామ నభోమండలమ్ ॥౫॥

తదానీం లంకానామ నగరాభిమానిదేవతా విభాన్యరూపిణం కపి మవలోక్య స్తేనఇవ రజన్యాం పురీం ప్రవిశ్య కింకర్తు మిచ్ఛసి తిష్ఠే త్యతర్జయత్ ॥౬॥

ప—నాహం చోరో ఽస్మి లంకాయాం దృష్ట్వాచిత్రస్థలాన్యరమ్।
యాస్యే యథాగతం భద్రే మార్గం దేహి త్వరా మమ ॥౭॥

గ—ఇతి వదంతీ మాంజనేయం నిర్భర్త్స్య కరతలేన లంకాసమతాడయత్ ॥౮॥

అథ సమీరణనందనకరతలకించిత్తాడనమూర్ఛితా ప్యచిరేణాపగతమూర్ఛనా సముత్థాయ విచింత్యచ పురా స్వయంభువా యదా రజన్యాం కశ్చి దాగత్య కపి రపగతదర్పాం త్వాం కరోతి తదైవ రావణాదిసకలనక్తంచరవినాశసమయ స్సముపేష్యతీతి సముదితం వృత్తాంతం మధురయా గిరా నివేద్య యథాసుఖం ప్రవిశ్య వాంఛితాని సర్వకార్యాణి సాధయేతి సా లంకా పవనాత్మజమవాదీత్ ॥౯॥

ప—స జిత్వా రాక్షసీం దృప్తాం కపివీరః ప్రతాపవాన్ ।
వివేశ సహసా లంకాం సురరాజపురీమివ ॥౧౦॥

సర్వేంద్రియసుఖాం రమ్యాం దృష్ట్వా పవననందనః ।
అమన్యత సమానా ఽస్యాః పురీ నాన్యా జగత్త్రయే ॥౧౧॥

గ—తదను మనోహరా మేనాం దృష్ట్వా తుష్టమనా స్స—
తత్రతత్ర కుంభకర్ణవిభీషణప్రహస్తేంద్రజిదక్షకుమారాదీనాం భవనా
న్యాలోకయ న్నాయనం శూరజనవందనీయం రావణబలంచ పశ్య
న్శ్రీమా ద్రావణాంతఃపురం ప్రవివేశ ।౧౨॥

తదను తత్ర సురపతిబృహదంతఃపురాదపి రమణీయతరే ఽంతఃపురే మనోజ్ఞకనకశరావేషు గంధతైలపూర్ణేషు భాసురదీపప్రభాభిర్దివసాయమానే రత్నపర్యంకేషు మనోరమేషు పయఃఫేననిభేషు శయనీయేషు నిద్రాపరవశాః పానమదమత్తా స్సురతక్రీడాలసాః అలకైశ్చ భ్రమరా న్వదనేన చంద్రం నాసయా చంపక మధరేణ బింబం గ్రీవయా కంబుం వేణ్యాచ నాగం హస్తలమృణాలాభ్యాం బాహుభ్యాంచ కల్పలతే వక్షోజయుగేన కలశయుగం మధ్యేన గగనం శ్రోణీభారేణ సైకత మూరుభ్యాంచ రంభా జంఘాయుగేన కాహళీం పాదయుగేన సరసిజ మంగకానాం ప్రభయాచ కనక మధఃకృత్య ప్రాప్తజయకేతనాభ్యామివ భ్రూలతాభ్యాం విరాజమానా స్సుందరీవరాః రావణకామినీ శ్చిరతర మవలోక్య విస్మిత స్తత్రా ప్యపశ్యన్సీతాం పతివ్రతాం విచింత్య క్షణకాల మనేన పరదారదర్శనేనాతీవ ధర్మలోపో భవేదితి విచింత్య క్షణాదేవ స్వామికార్యాసక్తహృదయస్య వశీకృతమనసో మే కథన్ను ధర్మలోప ఇతి నిశ్చిత్య సీతా మపశ్యన్నేవ తస్మా న్నిర్గత్య సకలయాతుధానమందిరాంతరేషు జానకీం విచిత్య తత్రాపి తా మదృష్ట్వా ఽపారచింతాసక్తః అశోకవనికాయాం విచినోమీతి రుద్రాదిసకలసురేభ్య శ్శ్రీరామలక్ష్మణసుగ్రీవేభ్యశ్చాంజలిం కుర్వ న్రఘుపతిచరణసరోజయుగం స్వహృదయ

సరోజే నిధాయ సమీరణనందన స్తదానీ మశోకవనికాం ప్రతస్థే
సీతారామ మేవం స్తువ న్భక్త్యా ॥౧౩॥

ప—నమామి రామచంద్ర రాఘవేంద్ర లక్ష్మణాగ్రజ
ప్రభో ధరాసుతామనోహరాద్య తే పదాంబుజమ్ ।
నతామరౌఘమౌళిభూషణంచ దీనరక్షకం
మునీంద్రచిత్తపుండరీకరాజహంస ముజ్జ్వలమ్ ॥౧౪॥

దేహి కృపాం మయి దీనదయాళో
భూతనయాధవ రాఘవ దేవ ।
దర్శయ మాతర మంబుజనేత్రా
మాగ్రజరావనదీక్షితచిత్త ॥౧౫॥

జితసురేంద్రవనం స వనం తదా
లసితపుష్పలతాదిమనోరమమ్ ।
ఫలదమై స్సరసై రభిపూరితం
బహుల సనంద విలోక్య మృగాన్వితమ్ ॥౧౬॥

హృదయనేత్రమనోరమశాఖిభి
ర్మృదులకాన్తలతానిచయైరపి ।
శుకపికాదిమనోరమకూజితై
ర్నిబిడితం ఖలరావణపాలితమ్ ॥౧౭॥

గ—తదను మనోరమాభిః కృత్రిమసరిద్భిః పరివృతే అశోకవనే ప్రతివృక్షమూలేషు సీతాం విచిన్వ న్కాంచనవర్ణాం మనోహరాం శింశుపా మారుహ్యాదూరవర్తిని సరసి సంధ్యావందనాదికం కృత్వా ఉపగత్య తస్యాధఃప్రదేశే నిషణ్ణాం క్రూరరాక్షసీభిః పరివృతాం మేఘావృతచంద్రమండలీ మివ స్థితాం రామపాదాంబుజనిహితమనోభృంగా ముపవాసకృశాం మలినవస్త్రాభరణా మశ్రుకణవిరాజత్కపోలయుగళాం పరిమ్లానవదననళినాం జనకనందినీం సీతాం

దృష్ట్వా వితర్కయ న్నామోదితాఖిలావయవలక్షణై రియ మేవ సీతేతి నిశ్చిత్య సమీరణకుమారో హ్యానందసాగరతరంగపరంపరాల్లో లాసు చిరం విలాస మనుబభూవ ॥౧౮॥

తదను రామచంద్రచరణసరోజనిహితమానసషట్పదాం జనకసుతా మవలోక్య మనసివివిధం నిర్వర్ణ్య పున స్సార్యక్త మిత్థ మనర్ణయదస్తువచ్చ మనస్యేవమ్ ॥౧౯॥

ప—భూమిసుతే వరదే కరుణార్ద్రే
జానకి రాఘవనాయకి మాతః ।
సుందరి సంకలయే పరితోషా
త్తే చరణాంబుజయుగ్మ మిదానీమ్ ॥౨౦॥

నమామి లోకమాతరం కృపాకరాం మహేశ్వరీం
నిరంతరం కుబేరపూజితాంఘ్రిరక్తపంకజామ్ ।
విదేహరాజనందినీం దయాబ్ధిరామకామినీం
స్వభక్తజాలపాలనైకబద్ధకంకణాం శుభామ్ ॥౨౧॥

రోహిణీంతు వినా చంద్ర శ్ఛాయాం త్యక్త్వా దినేశ్వరః ।
జీవే దేనాంవినా రామః కథం జీవతి నిస్తులామ్ ॥౨౨॥

మాకందవిపినా న్మల్లీ స్నుహీం ప్రాప్య యథాతథా ।
రాజతేయం వరారోహా సుభ్రువాం మదశాలినీ ॥౨౩॥

గ—అస్తు తావ దేనా మాలాపయామీతి చింతాం కుర్వతి సమీరణనందనే తావదేవ రూపేణ జితరతీభిః కటాక్షశరనికృత్తయువజనమృగాభి స్స్మితచంద్రికావికాసితయువజనహృద్యాగయ కుముదాభి ర్నయనసీచీకృతకువలయాభి ర్భూ—కోదండవినిర్భర్త్సితకామకోదండాభి రకళంకవదనచంద్రమండలాభి స్సర్వాంగపరిపూర్ణసౌందర్యరసాభి ర్దేవగంధర్వయక్షమానవాదికామినీభిః పరివృతపార్శ్వభాగ స్సముదంచితమదన స్సకలరాక్షససార్వభౌమ స్సౌదామినీభి ర్జి

మాతఇవ దశవదనోఽపి సీతాం లోభయితుం కించి దవశిష్టాయాం రజన్యాం మందంమందం రోహిణీం ధూమకేతురివ సమాజగామ హనూమతః పశ్యతః పత్రాంతరే ష్వాత్మాన మాచ్ఛాద్య గూఢమ్ ॥

ప—తం దృష్ట్వా జనకాత్మజా భగవతీ క్రూరం దశాస్యం తదా
బాహుభ్యాంచ పయోధరౌ స్థగయతీ సంకోచయంతీ తనుమ్ ।
పాపిష్ఠాననదర్శనం విజహతీ నమ్రాననా సా ఉభవ
చ్ఛార్దూలాగమనే మృగీవ సుచిరం తత్రాస సీతా భృశమ్ ॥౨౪॥

గ—తదను కామపరాధీన స్సకలయాతుధానచక్రవర్తీ భీతాం సీతాం దృష్ట్వా వివేకపరాఙ్ముఖతయా సకలలోకమాతరమపి సామాన్య సీమంతినీమివ మన్వాన స్సీతా మయాచతైవమ్ ॥౨౫॥

అయి సుందరి కిమర్థం భీతా ఽసి మద్దర్శనాత్ త్యజ భీతిం ప్రసన్నా భవ మయి భవద్రూపలావణ్యమోహితే త్వదధీనే దీనే అయి ముగ్ధే అకించనజనప్రియేణ చీరాంబరేణ మునిజనప్రియేణ నిస్పృహేణ జటాధారిణా భ్రాతరాజ్యేన వనవాసినా దీనేన కృశేన నరేణ రామేణకిమ్? కించత్వయ్యేవ సతత మాసక్తం సురాసురజేతారం సకలసంపదా మాలయం సమరేష్వద్వితీయం రాక్షసచక్రవర్తినం మాం భర్తారం భజభామిని కరోమి సకలాంతఃపురస్త్రీణా మీశ్వరీం త్వా మనుభవస్వ ఽఖిలం మద్భాగ్య చయం మయాసహ రమస్వ యథేచ్ఛ మయి మమానందదాయిని? లంకోపవనేషు భవేశ్వరి చ మమ సకలబంధుజనై స్సాకం లల లలనే ఇతి బహు ప్రలపంతం తం దశవదనం సీతాపాపచారిణా సంభాషణమపి నోచిత మిత్యాలోచ్య తృణమంతరతః కృత్వా అశ్రుప్లావితపయోధరా మారుతహతకదళీవ వేపమానా శనై శ్శనై రుత్తర మవాదీత్ ॥౨౬॥

ప—తవాన్వయస్య బ్రహ్మైన గుప స్తత్ర సముద్భవః ।
త్వం తథాపి పరస్త్రీషు రతిలాలసమానసః ॥౨౭॥

బ్రహ్మాభిమాన కల్పద్రోః కుఠారఇవ వర్తసే ।
వ్రజ మాపద దుష్టాత్మ న్నపశ్యామి తవాననమ్ ॥౨౮॥

౭—అయి దుష్టాత్మ న్నహంతథా ఉహం నకాంక్షే. త్వాం
నీచం కాముకం పరదారచోరం నిందితం ప్రాణేశ్వరం మహాపాతకినం
కులపాంసనం రాక్షసచక్రవర్తినమపి సకలసంపత్ప్రదాతారమపి విధేయ
మపి మమాయి నీచాపశద? మద్విలాసాభిలాషా న్నివృత్తస్వ కురుమ
తిం స్వస్త్రీషు రేకాముకాధమ? నాస్మిననుతవాషయిర్భార్యా
ఉయిమూఢ? పరభార్యాస్త్రీషిసంత్యసి నసంశయః కింతు నాపర్
యసిచే న్మాం మహాత్మనే సర్వలోకహితవిధాయినే సత్యసంధాయ
శరణాగతరక్షణబద్ధశ్రద్ధాయాధిగతాఖిలధర్మాయ కరుణాజలధయే
దాశరథయే ప్రియాయ మమ రామాయ ఖరదూషణత్రిశిరసాం
మార్గమేవానుసరసి మత్ప్రియనిశితబాణవికృత్తశిరా స్త్వత్కృతపా
పేనాఖిలరాక్షసవంశోన్మూలనో భవిష్యత్యయిమూఢాత్మ? త్వం
చయిత్వా మృగమాయాస్మామే దూర మపవాహ్య మత్ప్రియం దేవ
రంచ ఏకాకినీం మా మసహాయాం ప్రచ్ఛన్నవేష శ్చోరయిత్వా
కత్థసే గర్దభఇవ పౌరుషం యత్రకుత్రాపి విలీనోపి ప్రహరత్స్యేవ
త్వాం రఘునాధశరా స్తీక్ష్ణధారాః క్షణమాత్రేణ ॥౨౯॥

అయి తవాపరాధేన మమ జీవితేశ త్త్వజ్జీవితేశోపి యది
మాం తస్మై దయార్ణవే రామచంద్రాయ సమర్పయిష్యసి తదా
తత్కృపాయాః పాత్ర మపి భవితాసి ।౩౦॥
కింతు ఖరదూషణాదిరాక్షసానాం వసాలిప్తం రఘునాధశరం
తవ రుధిరాంభసా ప్రక్షాళయితుం ధృతవ్రతోసి తస్మా న్నరోచతే
సువచనమ్ ॥౩౧॥
అపిచ ఖరాదినమర మారభ్య ఆయోధనాభావాదగ్రహత్సృషి

తానాం రామానుజీయశరచాతకానాం తవ రుధిరపారణాం నివారయి
తుం క స్సమర్థః ॥౩౨॥

స—మనసిజశరవిద్ధం రావణం రామపత్న్య
స్యవిశ దధ సువాణీ నైవలోకాభివన్ద్యా ।
సర ముపగతమృత్యుం దుష్టసర్పేణ దష్టం
విశతి విషనిహన్త్ర్య శ్శౌషధేః కిన్ను వీర్యమ్ ॥౩౩॥

ఇతి మిథిలాధిపతనయావ్యక్తాక్షరగిర మాకర్ణ్య ప్రకుపితమనా స్సంరక్తలోచనో భ్రుకుటీకుటిలవదనః కటకటాపయన్ దంతా నయి మూర్ఖజనశిరోమణే? త్వద్గతచిత్తోహ మిదానీమేవ సమారయామి ప్రేమ్ణా త్వయ్యత్ర పితు మాసద్వయానంతరం నారోహయసి చేత్పర్యంకం మమాద్యాపినీతే మత్ప్రాతరశనాయ పచంతి త్వాం సూదా ఇతి భర్త్సయన్ తామవనతముఖీం క్రూరస్వభావో రావణ స్తాం పరితో వర్తమానాః క్రూరతరా రక్షకనిశాచరీ రవలోక్య ఏతాం ద్వియుగోపాయై రవశ్యమేవ మదధీనాం కురుధ్వం యది న శృణోతి భవతీనాం వచనం తదైనాం మమ ప్రాభాతాశనాయ పాకశాలాం నయతేతి సమాదిశ్య నిశాంతసమయే నిశాచరపతి ర్నిశాంత మవిశత్ ॥౩౪॥

తదను భయంకరరూపాణాం నిశాచరీణాం భీకరావలోకనేన భజ భర్తారం రావణం లోకరావణం సర్వజేతారం సర్వసంపదాలయం సుందర మయిముగ్ధే? నచే త్త్వా మద్యైవ భక్షయామ ఇతి వివిధక్రూరవచనై స్తర్జనదోషేణచ నిమీలితాక్షియుగళా విత్రస్తహృదయసరోజా సర్వథా నకరిష్యామి వచనం వః ఖాదత యథేచ్ఛం మామితి వదంతీ రాక్షసీ ర్ధిక్కృత్య ద్వీపినివహపరివృతకురంగీ మనుసరమాణా కేనాపి శాపేన ధరాతల ముపగతా సురసుందరీవ జనకనందినీ చిరమేవ మచింతయత్ ॥౩౫॥

ప—హూనం యయూ దినం పక్షీ జటాయుర్నామ వీర్యవాన్ ।
మద్వృత్తాంతం కథం రామ స్స విజానాతి తత్త్వతః ॥౩౬॥

గ—అథవా రాక్షసమాయయా విపరీతప్రకృతేర్మమ ప్రి
యస్య మయ్యనాస్థా జాయతే కిమ్ ॥౩౭॥

కింతు పాపీయా నయం కేవలం మామేవ నాహర జ్జగదేకవీర
స్య రామస్యార్యపుత్రస్య కృపామ ప్యహర దేహం నచే దాశ్రితాభి
భిమానీ కరుణార్ద్రసైకస్థానం మద్విషయే తూష్ణీం భవేత్కిం రామచం
ద్రఇతి విలపంతీం సీతాం తర్జయంతీ ర్నక్తంచరకామినీ ర్మాభక్ష
త రామరమణీం ఖాదత మామితి నివార్య సముత్థాయ త్రిజటానా
మ రాక్షసీ సురానందకర మసురవినాశకరం కమపి స్వప్నం వామా
క్షిభుజస్పందనరూపాణి సీతాయా శ్శుభసూచనానిచ తాభ్యః కథ
యాంబభూవ ॥౩౮॥

తదను తాసు నిద్రితాసు స్వశరీరత్యాగాయ కృతప్రయ
త్నాం శుభసూచనభ్రాంతచిత్తా ముక్కలితేవ స్థితాం పతివ్రతాం
భగవతీ మవనిజా మవలోక్య విచింత్యచ రాక్షసీనాం తర్జనం త్రిజ
టాస్వప్నంచ స్వనిరీక్షణత్రస్తాయా నిశాచరఇతి సీతాయా స్స్వప్ర
త్యయే బహువిధహేతుం చింతయన్ రామచరితం శ్రావయిత్వా
విస్రంభ ముత్పాదయామీతి నిశ్చిత్య నాయ ముపేక్షణీయ స్సమయ
ఇతి మారుతి రస్యా నేదీయా న్భూత్వా ఽనంతరమ్ ॥౩౯॥

ప—దుష్టరాక్షసవాగ్వజ్రదీర్ణకర్ణాం నృపాత్మజామ్ ।
రామచారిత్రపీయూషధారాసేకా దతోషయత్ ॥౪౦॥

గ—అథ శోకసంతప్తా సీతా ఽఽకర్ణ్య రామచారిత్రం
సంతుష్టాంతరంగాపి సంభ్రాంతచిత్తా కిమిదం కిమిదమితి భయేన
సమంతా త్ప్రసార్యమాణనయనా జనకేంద్రనందినీ శింశుపావృక్ష
శాఖాయాం సముపవిశంత మణురూపిణం శాఖామృగ మవలోక్య

దుస్స్వప్నోయమితి మత్వా స్వప్నే కపిదర్శనాత్కష్టం భవతీతి కంపితహృదయా సానుజాయ భర్త్రే - రామాయ కుశల మాశంసమానా అనిద్ర మిమం జనం స్వప్నః కథం సమాపన్నయా దిత్యాలోచ్య మాయయా రజనీచరపతిరేవ సమాగతఇతి ధిషణయా తస్మాద్వాయుతనయా త్త్రాస ॥౪౧॥

అనంతరం వాయునందనోపి ద్రుమాదవతీర్య వాక్పమత్కారా ద్రామచరితపూర్వకం జనకనందినీం విశ్వాసయ న్మైత్రీంచ రామసుగ్రీవయో ర్వాలిమరణంచ సుగ్రీవశాసనా ద్రామరమణీమార్గణార్థం సముద్రం లంఘయిత్వా ఽశోకవనప్రాప్తించ స్వస్య సర్వమపి కథయ న్కృతాంజలి ర్నమస్కృత్య నభేతవ్యం భోమాత ర్నభేతవ్యం మత్తఇతి వ్యాజ్ఞప త్స్తుతిపూర్వకమ్ ॥౪౨॥

ప—శ్రీరామచంద్రచరణాంబుజదాసదాసం
త్వద్దర్శనా త్ప్రముదితం పవమాన పుత్రమ్ ।
వీక్షస్వ మాం సకరుణం భువనైకమాతః
క్ష్మాపుత్రి దేవి రఘునాథ మనోహరే త్వమ్ ॥౪౩॥

దేవిత్వద్విరహేణైవ గ్లపితాంగస్యసంతతమ్ ।
రామచంద్రస్య దూతో ఽహం సత్యం విద్ధి మృషా నచ ॥౪౪॥

త్వయ్యేవ సాకం గతచిత్తవృత్తి
ర్విభావరీచక్రసమానతాపః ।
గిరం జగాదేందుముఖి ప్రియ స్తే
ముఖేన మే క్షేమయుతాం నరేంద్రః ॥౪౫॥

మూర్ధ్నా సౌమిత్రిసుగ్రీవౌ నతిం కృత్వా పదాంబుజే ।
అపృచ్ఛతాం తే కుశలం శూరౌ జనకనందిని ॥౪౬॥

ఆకర్ణ్య మధురాం వాణీం వాయుపుత్రస్య ధీమతః ।
గతశోకభయా సీతా హృష్టచిత్తా ఽబ్రవీ ద్వచః ॥౪౭॥

సంతుష్టాస్మి శుభాం వార్తాం శ్రుత్వా ఽహం పవనాత్మజ।
ఆర్యపుత్ర కథాపూర్ణాం సంతోషచయదాయినీమ్ ॥౪౯॥

గ—అయివానరోత్తమ? దురాత్మానం రావణం హత్వా మాం సుదుఃఖితాం రామైకజీవనాం కుతోనోద్ధరిష్యతి కృపాజలధి రార్యపుత్రో నజీవిష్యే మాసద్వయానంతరం తావత్ప్రతీక్షే. ప్రియాగమనం సత్యమితి విద్ధి పవనసంభవ హాః కష్టం కదావా ద్రక్ష్యే ప్రియస్యార్యపుత్రస్య చంద్రాననం హా ధిక్ మా మార్యతనయరహితా మయి వలీముఖప్రముఖార్యపుత్రః కింకరో త్యనుజేనసకం మిత్రేణ సుగ్రీవేణచ వద సర్వ మిత్యుక్తవత్యాం సత్యాం సీతాయాం సర్వాంగ సుందరో రామచంద్రః ప్రియే శానుజేన లక్ష్మణేనాశ్వాసిత శ్శశ్వ త్పరివేదనాకారో మిత్రేణ సుగ్రీవేణచ త్వద్గతచిత్త స్సంతప్తహృదయః కామవశగో నిరీక్షమాణో ఽస్మదాగమనం వర్తతే ॥౪౯॥

అపి త్వస్మాభి శ్శ్రుత్వా భవద్వృత్తాంతం శీఘ్రమేవాగత్య శరణాగతవత్సలః కృపాజలధి ర్లంకా మఖిలరాక్షసై స్సాకం సబాంధవం రావణం సూదయిత్వా త్వాంచ మోచయిత్వా బంధనా ద్భవతీ మాలింగ్య విజయలక్ష్మీపరిష్వక్తో భవిష్యతి రామచంద్ర స్సుగుణసాంద్రః కరుణయా ధైర్య మాశ్రయ "జీవ న్భద్రాణి పశ్యతీ" తి న్యాయేన మంగళమేవ భవిష్యతి సర్వథే త్యాంజనేయో విజ్ఞాపయామాస ॥౫౦॥

ప—శ్రుత్వా సీతా కపే ర్వాక్యం శ్రోతృసంతోషకారిణమ్।
సంతుష్టహృదయా తూష్ణీ మతిష్ఠద్రామనాయకీ ॥౫౧॥

గ—ఏవం స్వవచసా సంభూతవిస్రంభాయాః పరిత్యక్తభయాయా జనకతనయాయాః పవననందనో వాలిమరణకారణభూతాం సుగ్రీవమైత్రీ మాఖ్యాయాదికవివచనమివ నిరంతరసన్నిహితశ్రీ

రామనామమంగళ మంగుళీయకం జనకనందిన్యై ప్రణతిపూర్వకం
ప్రాయచ్ఛ ద్వినయపూర్వకం స్తుత్వా ॥౫౨॥

ప—నమామి భక్త్యా రఘునాథవల్లభాం
రక్తాబ్జనేత్రాం సుకుమారవిగ్రహామ్ ।
పూర్ణేందుబింబాననశోభితాం సతీం
త్వాం దేవి భక్తానునబద్ధకంకణామ్ ॥౫౩॥

సౌఖ్యాస్పదస్య పవనాత్మజదీయమాన
రామాంగులీయకసమీక్షణవాసరస్య ।
నూనం కలాం శతతమీం ఖలు నైవ భేజే
నైవాహికోత్సవదినం జనకేంద్రపుత్ర్యాః ॥౫౪॥

గ—తదను జనకజా ప్రాణనాథాంగులీయక మవలోక్య నిర
వధికహర్షపరిపూర్ణాత మవాదీ దయివీరాగ్రగణ్య? అపికుశలీ రఘు
కులోత్తంస స్సౌమిత్రిశ్చ సుగ్రీవేణసాక మయిశూరవర? మారుతే?
సర్వశో౽స్య పాపస్య మృత్యుః ప్రత్యాసన్న ఇతి స్వజనన్యా ప్రేషి
తయా౽నలాభిధానయా విభీషణతనయయా సముదీరితం సో౽యం
మనార్యశీల శ్చతుర్థ ముపాయం విహాయ మా మార్యపుత్రస్య న
సమర్పయిష్యతి కిం త్వహమపి ప్రాణా న్మాసద్వయా దూర్ధ్వం నశ
క్నుయాం ధారయితు మితి ॥౫౫॥

గ—ఇత్థ ముదిత మాకర్ణ్య సీతాయా శ్శ్లక్ష్ణం వచనం జ
గత్ప్రాణనందనో౽పి కల్యాణి? మాభైషీః భగవతీం వహన్నేవ త్వరి
త ముల్లంఘితశరధిస్సన్ రామచరణసరసిజసమీప ముపయాస్యామి
మా మశక్తమితి నమన్యస్వేత్యభిహితవాన్, కించ మమాద్భుతం రూ
ప మవలోకయేతిచ వదన్నేవ క్షణార్ధేన ॥౫౬॥

ప—మహాగిరీంద్రసంకాశాం వృద్ధిం కపి రుపేయివాన్
యయా పూర్వం మహానాథః క్షుల్లకః పల్వలా దపి ॥౫౭॥

గ—కేవలం తావదృతే మభివర్ధితశోకేన మయిపనాతనమారణ మపర లోకస్య పరమానందనిర్భరమానసా జనకజా తమువాచ కిం-౦ దుష్కరం పాదేనైవ విలంఘితసముద్రస్య తవ తథాపి నయుక్తం త్వయా సాకం గమనం మమ పాతివ్రత్యసర్మరక్షణైకనిరతాయాః పునరన్యస్య కారణమపి ప్రతీతి ఇతి ॥౫౮॥

అహమపి పాతివ్రత్యకృశానునా పాపినం రావణం భస్మసాత్కర్తుం శక్తాస్మి తథోచే ద్రఘుపుంగవస్య సాయకానాం సముచిత పాణా నభవే త్కించాముష్య యశశ్శశాంకోపి గతకాన్తి భవే దతఏవ శిక్షితరావణే రామచంద్రే మయాస్మాత్కృియాణాం ప్రవర మేవేతి ॥౫౯॥

ఏవ మభిహిత స్సమాపతి ర్జనకజాం సుప్రీతాం పునర ప్యవోచ ద్వాసీతః ॥౬౦॥

ప—కుహనామృగసక్తాయా స్సీతాయాః పునరాగతిః ।
శాఖామృగేణ ఇతిచే ద్రామాస్త్రయశసః క్షతిః ॥౬౧॥
అంబ యుక్తం త్వయా ప్రోక్తం రామకీర్తిసుహృత్ప్రియమ్।
తస్మాద్ధర్షరసాపూర్ణం మమ చేతః ప్రతిక్షణమ్ ॥౬౨॥

గ—కించ యదుచితం రామప్రియాయా స్తదేవోదితం యదనుకూల మీదృగ్విధాచారస్య తదేవ ప్రకటీకృతం యత్సదృశం దశముఖాపరాధస్య తదేవానందితం యచ్ఛ్లాఘనీయం కులకామినీవృత్తస్య తదేవ నిగదితం యద్యోగ్యం క్షత్రరమణీభారతీప్రారంభస్య తదేవోపపాదిత మితి బహుధా ఽభినందయ న్సర్వథా లక్ష్మణపూర్వజరామానుజా వత్ర లంకాయా మాగతావితి మన్య స్వేయంజనం ప్రతిప్రమాశాయానుమన్యస్వ కించ శ్రీరామచంద్రేణ విదితపూర్వ మభిజ్ఞానం కిమపి ప్రదీయతామితి ॥౬౩॥

తద్వచన మాకర్ణ్య సాపి చిరం విచిన్త్య నిశ్వస్య భృశ మయి పవననన్దన? పురాఖలు చిత్రకూటవిపినవిరాజమానద్రుమచయ విరాజితే నీచీకృతనన్దనవైభవే స్వాశ్రమే రామచన్ద్రేణోపధానీ కృతోరుప్రదేశాయా మమ వక్షోజపరిసరే నిశితనఖాగ్రవిరచితవిదా రణం జయన్తనామానం కరట రూపిణ మిన్ద్రకుమారం మదురోజని ర్గతశోణితదిగ్ధసర్వశరీరః ప్రబుద్ధః పృచ్ఛన్మాం కిమిదం కేనపాపినా కృతం వద భామినీ త్యపిచ శ్రుత్వా మత్త స్సర్వవృత్తాన్త మపశ్య ద్రామభద్రః పాపినం మదభిముఖ మభూచ్చ ప్రచణ్డకోపావిష్ట స్తదా॥

ప—కుశజాతకుశేశయాసనాస్త్రం
స జహౌ వాసవనన్దనప్రవీరః ।
అథ తద్దయయా గతాక్షిమాత్ర
శ్చిరజీవీ సతు సార్థతాం ప్రపేదే ॥౯౫॥

గ—సా ప్యనుభూతకథాస్మృతిద్విగుణితవ్యసనా జటాన్తర్గత మపరమివ మాదాయ పూర్వకథానువాదపూర్వకమ్ ॥౯౬॥

ప—దివ్యం మణిం పవనజస్య దదౌ తదానీం
రక్షః పతే ర్భయసమాగతవహ్నిరూపమ్ ।
సంగృహ్య తం జనకజా పదయోః ప్రణమ్య
మాణిక్యగర్భసుఫణోరగతుల్యబాహుః ॥౯౭॥

గ—తదను కృతకార్యః పవమాననన్దన ఏషః క్రూరరజనీచర పతే స్స్వాగమనం ప్రకాశయితుం నీచీకృతసురపతినన్దనా మశోక వనికాం బభఞ్జ ప్రభఞ్జననన్దనః ॥౯౮॥

ప—స్వకార్శ్యై శ్శాఖానా మవహతి మనల్పాం ప్రకటయ
న్నపిమార్గేణ క్రామ్య న్హరివిహితభంగ స్సుమనసామ్ ।
ద్విజానాం సంభీతిం శ్రుతిరుచిరవాచాం సురచయ
న్నసౌ లఙ్కోద్యానే దశవదన లీలా మరచయత్ ॥౯౯॥

౯.—తదా తద్వనపాలికాసు పిశితాశనాంగనాసు సంభ్రాంతాసు పరిఘావ్యేత స్తత సీతాం పప్రచ్ఛు రయిసుందరి? భవత్యా సంభాషణాం కృత్వా ఒనంతరం రమణీయ ముద్యానవనం రాజ్ఞః క్రూరశాసనస్య భంగకరో భీకరరూపో ఒస్మా న్ప్రహర స్సంచరమాణః క ఏష ఇతి పృచ్ఛంతీషు నజానే ఒహం క ఇతి యూయమేవ జానీధ రాక్షసానాం మాయా రాక్షసై రేవ జ్ఞాయతే త్యవోచ త్సీతా పతివ్రతా శనైః ॥౭౦॥

తదను ససంభ్రమం సంరక్షకరక్షో నివహనివేదితాశోకావనవినాశనప్రపక్షితదశకంధరప్రేరితా న్సమవర్తిదూతభీకరా న్కింకరా న్నామ రాక్షసా న్ప్రహ స్తతనుజేన జంబుమాలినాసాకం సంహృత్యార్గళేన చైత్యద్వార ముపగతవతి శ్రీమతి హనూమతి ॥౭౧॥

తదా విదితకింకరజంబుమాలిహననేన దశాననేన ప్రేషితా న్సప్తమంత్రిసుతాన్నిష్పిష్య తోరణా దవరుహ్యార్గళేనాహ మాగత స్సీతాన్వేషణాయ ప్రేషిత స్సుగ్రీవేణాస్మద్రాజేనాస్మి శ్రీరామభద్రదూతఇతి ఘోషయ న్నాత్మానం పున స్తోరణం గతవా న్హనూమాన్మహాన్ ॥౭౨॥

భూయోపివిశ్రుతరజనీచరనివహసంహరణో రావణః ప్రఘసనప్రముఖా న్పంచ పంచాస్యశూరా న్సచివా న్శాఖామృగం సజీవ మానయధ్వమితి ప్రాహిణోత్ ॥౭౩॥

తదను తానపి తోరణపరిఘేణ దీర్ఘనిద్రానిద్రితా న్విధాయ భూయోభూయోపి రఘుపతి కింకరో ఒహమిత్యాత్మానం ప్రథయంతం పవనతనూజం తం నిగృహ్య సమానేతుం సకలరజనీచరచక్రవర్తి కుమార మక్ష మధ్యక్షిపత్ ॥౭౪॥

తదను నిజపి[illegible]నిదేశసమాగత మక్ష మనక్షవిషయం కుర్వతి

హనూమతి తద్వృత్తాంతశ్రవణకుపితనిశాచరపతినియోగవశం ప్రయుక్తః పుత్రో
వజ్రజితి నిపపాత ॥౨౫॥

ప — సురపతినగరే వా భూమిలోకేఽపి ఖే వా
రణభువ ముపయాంతం త్వాం నిరోద్ధుం సమర్థః ।
క ఇతి తనుజ మాశు శ్లాఘయ న్మేఘనాదం
ప్లవగ మభిసమేతి ప్రాహిణో ద్రాక్షసేంద్రః ॥౨౬॥

దాతుం దుఃఖరసం నిశాచరపతేర్హంతుం చమూం రక్షసాం
తత్కాంతానివహస్య శోకజలధౌ వాసం విధాతుం సదా ।
లంకాంభోనుశశాంకవేశవికలాం శుద్ధాం తదా వహ్నినా
కర్తుంచాస్య మహారణ స్సమభవ చ్ఛాకాగ్రిణాతోరణే ॥౨౭॥

దుర్దినే శరవర్షాఢ్యే సంగ్రామాఖ్యే స మారుతిః ।
ననంద మేఘనాదేన హర్షదేనేవ సర్పభుక్ ॥౨౮॥

గ — తదానీం స్వచమూపరిముఖమారణక్రుద్ధో నానాస్త్ర
స్త్రైరవధ్యం విచింత్య విజయసంపదా మాలయం పవనాత్మజం బ్రహ్మా
స్త్రేణ బబంధ రాక్షసేంద్రనందనః ॥౨౯॥

తేన దివ్యశరేణ పరవశీకృతశరీర మముం రుధిరాశనా శ్శణ
వల్కలై ర్బబంధుః ॥౩౦॥

ప — బంధ స్తైః జనిత స్తస్య బంధమోక్షణకారణమ్ ।
రావణేన నిరుద్ధానాం కామినీనాం దివౌకసామ్ ॥౩౧॥

గ — తదనంతర మస్య రాక్షసతాడన మసహమాన స్తిరో
హితస్య చతురాననాస్త్రస్య మాహాత్మ్య మనుచింతయ న్నిశాచర
పతితనూజః గంధవహనందనం నిజజనకనికట మనీనయత్ ॥౩౨॥

తదనంతరమాంజనేయోఽపి ॥౩౩॥

ప — దదర్శ రావణం శంభో ర్లీలాద్రిపరితోలనే ।
పరీక్షితస్వబాహాళీవీర్య మంజనశైలభం ॥౩౪॥

బందీకృతసురస్త్రైః కరవ్యాధూతచామరైః ।
జాతవాయుప్రచలితస్వోత్తరీయవిరాజితమ్ ॥౮౪॥
రక్తాధరాంతసువిరాజితదంష్ట్రయుగ్మ
కాంతిప్రశారతనుకాంతియుతం మహాంతమ్ ।
సంధ్యాభ్రసంవలితచంద్రకరాభిరామ
దేవేంద్రనీలగిరిసన్నిభరాక్షసేంద్రమ్ ॥౮౫॥
యుద్ధాంగణేషు పరిమర్దనభగ్నమగ్న
దిఙ్నాగదంతకృతముద్రభుజాంతరాళమ్ ।
భంగేషు విష్టశశినః ప్రతిబింబపూర్ణ
రత్నాకరప్రతిమదేహమసంగవిద్ధమ్ ॥౮౬॥
శ్రేయోమార్గనిరోధార్తం త్రిజగత్పాతకం హఠాత్ ।
ప్రాప్తరూపం కిమథవా తమోరాశిస్త్విహాంరిపుః ॥౮౭॥
రావణోఽపి కపిం వీక్ష్య మేనే కైలాసతోలనే ।
శాపదః కిము నందీశో మత్సకాశ ముపాగతః ॥౮౮॥

గ—అథ కిమర్థ మాగత్యాస్మత్పురీం భంజితవాన్ ప్రమదణోద్యానవనం మమాపితు కిం నామధేయః కస్మాదాగతః క ఇతి పృచ్ఛేతి భర్త్రా రావణేన ప్రచోదితేన ప్రహస్తేన కృతనానావిధప్రశ్నః ప్రత్యువాచ రావణం మారుతిః ॥౮౯॥

అయం రవికులలలామభూతస్య సత్యప్రతిజ్ఞస్య పఙ్క్తిరథస్య పితురాజ్ఞయా సముపగతవిపినవాసస్య శంబరారాతిపీడితరావణానుజాప్రాప్తవైరూప్యకుపితఖరప్రముఖరజనీచరనివహాతుషజాలకల్పాంతాగ్నిసమాననిశితశిలీముఖస్య కుహనామృగవధసమయపరిముషితదారపరిమార్గణసంభూతరవితనయమైత్రికస్య సముద్ధృతేంద్రతనయకంటకస్య దుశ్చరితరాజవంశాటవీపవనసఖస్య తపస్వినో జమదగ్నినందనస్య బాహుబలావలేపలోపదక్షస్య భగవతో దశరథాత్మజస్య

శ్రీరామచంద్రస్య సీతాపతే స్సానుజస్య హనూమాన్నామ కింకర
స్సీతాన్వేషణాయ ప్రతిదిశం రవితనయప్రచోదితానాం వలీముఖాన
మేకతమ శ్శరధిలంఘనజంఘాల స్తవ పట్టణోపవనసీమని రఘుపతిధర్మ
దారా న్విలోక్య మదీయ మాగమనం భవతః ప్రకాశయితుం భగ్న
కృతాశోకవనికాద్రుమనిచయ స్తవావలోకనాపేక్షయా కేవల మను
భూతరాక్షసలూతాతంతుబంధన స్తవ సమీప ముపాగమ మయి కా
ముకావినీతరావణ శ్రుణు మద్వచనం చ నీతిసారమ్ ॥౯౦॥

ప—ఆదేవలోకపరిసంస్తుతదివ్యవృత్త
మత్రావరుద్ధ్య మనువంశపతేః కళత్రమ్ ।
యజ్వ్యాగవేదినిహితం పవమానమిత్రం
స్వీయాంబరేణ పరిధర్తు మహో యతేథాః ॥౯౧॥

గ—కించ లక్ష్మణాస్త్రనిర్భిన్నస్య తవ తనుం ప్రతి తత్క్షణని
స్సృతమాంసాశయా సమాగతవిహగసమూహ శ్ఛత్రశోభాం సంప్రా
ప్నుయా త్కించ తదర్థే క్షిప్రమేవ పౌలస్త్య? పులస్త్యాన్వయవిల
యేసతి సుందరీణాం దృగంతవాంతనీరై ర్నివాపోదకమపి నభవేత్ ॥

ప—పరదారేషు తే బుద్ధి స్స్మరతాపి విమూఢధీః ।
రఘునాథకళత్రేపి నభూయా త్స్మరతా తవ ॥౯౩॥
సహజ శ్శ్వసనభోక్తాఽహమితి కిం నైఋతాధిప ।
పాతుం గరుడనిశ్వాసం కిం వాంఛతి క్షుదాతురః ॥౯౪॥

గ—కించ రఘుపతిబాహుమూలయజతూణీరకోటరా న్నిస్సృ
తకాండోరగ స్తవ ప్రాణానిల మచిరేణైవ పాస్యతి కింబహునా ॥

సంగ్రామనాటకసూత్రధారే కుహనామృగే తవ ప్రతిభట
లాంగూలే సురేంద్రతనయేపి ప్రకటీకృతశౌర్యస్య రామకార్ము
కస్య తన్నతికవచం వినా కిమ ప్యస్యచ్ఛరణాం నాస్త్యేవ ॥౯౫॥

ప—ఇతి వాయుజవాక్యేన కుపిత స్సదశాననః ।
వధ మాజ్ఞాపయ త్క్షిప్రం రామదూతస్య రావణః ॥౯౭॥
పరిపూతమతి స్తత్ర శాస్త్రవాక్యేన పూర్వజమ్ ।
దూతహింసా నకర్తవ్యే త్యవద త్స విభీషణః ॥౯౮॥

గ—తదా దశాననోపి విభీషణవచన మంగీకృత్య శాఖామృగాగ్రాం వాలమేవ వరం తస్మా దేతత్కార్పాసవస్త్రేణ సంవేష్ట్య తైలేనాసించ్య కృపీటయోనిసాత్కృత్య ప్రతిచత్వర ముద్ఘోషయంతో భేరీతాడనపూర్వకం పురీ మభిత స్సంచారయతేతి నిశాచరా నాదిదేశ ॥౯౯॥

తేషు తథాకుర్వత్సు ॥౧౦౦॥

ప—గుచ్ఛేన కర్ణికారస్య హనుమద్వాలదీపితః ।
సమీరబంధు స్సదృశో దేవభాగ్యా త్తదా ఽజ్వలత్ ॥౧౦౧॥

గ— ఏత ముదంత మారక్షకనిశాచరీనివహావలేపసంవర్ణిత మాకర్ణ్య కంపమానమానసా ధరణిజా జాతవేదసం సాంజలిబంధం సంస్తూయ శీతోభవ హనూమత ఇతి ప్రార్థయామాస ॥౧౦౨॥

ప—సీతాతపోగ్నే రహ మింధనం స్యా
మిత్థం సమాలోచ్య సమీరబంధుః ।
శీతాయమాన స్సహసా తదానీం
వాలాగ్రదేశే మరుత స్సుతస్య ॥౧౦౩॥

గ—తదానీం సమీరణకుమారోపి నగర మిదం నఖలు నిశి సుప్రకట మాలోకయితుం తస్మా ద్వహ్నిసాక్షికమేవ నగర మఖిలం పశ్యామీతి నిశాచరనివహం శశ్వ త్పరిచితేన బహిర్ద్వారలోహపరిఘేణ నిష్పాదయామాసాపిచాఖిలగౌరవశాదిరాక్షసనిలయే ష్వగ్నిం నిక్షిప స్సంచచార గృహగోపురేషు విభీషణాలయ మంతరేణ॥౧౦౪॥

ప—తాం సీతాం కమలాం దేవీం రామాయ విభవే ఉజ్జభుః।
దాతుం మమంథ లంకాబ్ధిం హరిమంధరతః క్షణాత్ ॥౧౦౫॥

గ—అథ దందహ్యమానాయాం నిశాచరపుర్యాం రాక్షసకామినీవదనకమలనిశాయమానాం మేదినీమయూరీప్రావృడారంభదశాం దశముఖకీర్తికలహంసపయోవాహమండలీం వైధవ్యానుకూలవేషరచనానిశ్చితమానసలంకావధూజటాయమానాం జనకజాయా స్త్రిజటాసదృశీం ధూమతతిం సమకిర ద్గగనమండలే శ్రీమా న్హనూమాన్ ॥

కిం త్వేతత్పరాక్రమావలోకనేన జాతానందజలప్రవాహం రాక్షసాధిపభియా సమాచ్ఛాదయితుం కృతమనసాం సురాణాం నిమిత్తకథనాయ యథా భవే త్తథా ధూమనివహో గగనమండల మావృత్య తిర్యగ్గమనేన దేవగంగానుసరణశీలరవితనయావిభ్రమమపి దధౌ ॥౧౦౬॥

ప్రథమం నీలచేలశ్రీ స్తదను గారుత్మతఖచితకాఞ్చీకలాపరమణీయ స్తతో మృగమదకర్దమానుసారీ క్షణమాత్రా ద్విదళితనీలేందీవరమాలికాసధ్రీచీ తదనంతరం మృదుళాంజనసదృశ స్తదానీం దిగంగనానాం శరీరజఘనవక్షోజకంఠనయనేషు దశవదననగరదహనసంభూతధూమ స్తోమో నానావిధో ల్లేఖాం దధౌ ॥౧౦౭॥

ప—హా హేతి రుదతాం స్వానాం నాథాయ కరుణం యథా।
రక్షసాం ధ్వనినా లంకా పరిపూర్ణా సమంతతః ॥౧౦౮॥

యై ర్దేవేంద్రపురాంగనాస్మితముఖే నీరాజనశ్రీః కృతా
నిర్వారిప్రవక్షేపి యై స్సముచితా దీప్తి స్సుదివ్యా భృశమ్ ।
యై ర్వాలాగ్నికణై ర్మహాజవయుతై ర్భీతా స్తదా రాక్షసా
స్తే నీరాదపి నాశితాశ్చ నగతా శ్శాంతిం తదా రాక్షసైః ॥౧౧౦॥

దీప్తమారుతివాలాగ్నిసంగభస్మశ్రియం ముహుః ।
వ్యోమ్నిష్ఠా రాక్షసా లంకాం దృష్ట్వా శోకవిమూర్ఛితాః ॥౧౧౧॥

యదింద్రజయినా సాకం చక్రే బృందం పరక్షసాం ।
తత్కర్మ కర్తుం పౌలస్త్యసహితోऽపి నచాభవత్ ॥౧౧౨॥
పవనాత్మజమైత్రేణ యథా లంకాం హుతాశనః ।
అదహన్న తథా దేవః ప్రీత్యా తస్యాపి సంయుతః ॥౧౧౩॥
వాయుజారణిసంభూతవహ్నిశుద్ధా పునర్దివమ్ ।
శ్రీరింద్రస్య సమైచ్ఛద్యా హృతా పౌలస్త్యపౌరుషాత్ ॥౧౧౪॥
కింప్రయోగేణ వచసాం బహునా రక్షసాం పురీమ్ ।
ప్రవిశ్య రామదూతోऽసౌ యమదూతాగతిం వ్యధాత్ ॥౧౧౫॥
దశాస్యపాపిసంపర్కాత్ జాతం పాపం వినాశయన్ ।
మారుతిర్వాలవహ్నౌ తు పలాశసమిధోऽజుహోత్ ॥౧౧౬॥
లంకాపురవిదాహేऽప్యనార్తాం జనకనందినీమ్ ।
విదిత్వా చారణోక్త్యా తాం పునః ప్రాప్య వనంచ తత్ ॥౧౧౭॥
ధ్యాయంతీం ప్రాణనాథం తాం సీతాం మీలితలోచనామ్ ॥
గమిష్యామీతి విజ్ఞాప్య ననామ స్తుతిపూర్వకమ్ ॥౧౧౮॥

ఇదానీం నమామి ప్రమోదాదహం త్వాం
ప్రియస్తే ప్రపన్నస్త్వదేకాగ్రచిత్తః ।
కళత్రంచ రామస్య పుత్రీం క్షమాయాః
పవిత్రాం సవిత్రీం మమార్యాం దయాబ్ధిమ్ ॥౧౧౯॥
నమామి మాతరం నిరంతరం చరాచరేశ్వరీం
కృపాకరామహం మనోహరాం శశాంకసోదరీమ్ ।
రఘూద్వహప్రియాం ధరాత్మజాం వరాం మహేశ్వరీం
సరోజలోచనాం సదా నతావనైకదీక్షితామ్ ॥౧౨౦॥
మైథిలాత్మజే జయామరార్చితే
రామనాయికే త్వమంబ జానకి ।

దేవి సర్వదా దయారసాకరే
చారుతాభిభూతమారనాయకి ||౧౨౧||

మంగళ మస్త్వనిశం తవమాతః
క్ష్మాతనయే ప్రణతావనదీక్షే ।
సద్గుణశోభిని రాఘవకాన్తే
రాక్షసవంశవినాశిని సీతే ||౧౨౨||

సీతా ఽనుజ్ఞా మవాప్యాసౌ వట్సా ల్లంఘయ న్జరాత్ ।
తీర్త్వోదధిం మహేంద్రస్థా న్కపిముఖ్యా నతోషయత్ ।౧౨౩॥

౮—అథ యథాయోగ్యం సేనాపతీ న్కపీ న్జాంబవత్ప్రభృతీ నంగదంచ యువరాజం సమ్మానయ న్నాంజనేయోపి తై రనుచోదిత స్స్వవృత్తాంత మఖిలం సముద్రలంఘన మారభ్య సీతాదర్శనలంకాదహనపునరాగమనాంత మాచఖ్యౌ ||౧౨౪||

తదను వాయుజవాక్యానుమోదితాః కపిప్రవరా యూథనాయకానుయాతా స్సీతావలోకనజనితానంద మానందసముద్రే రామభద్రే రవితనయేచ సమం విభజ్యైవావలోకితు మహంపూర్వ మహంపూర్వ మిత్యాగచ్ఛంతో మధ్యేమార్గం దధిముఖకృతపాలనం మధువన మాంజనేయానుమత్యా ఽంగదప్రచోదితాః ప్రవిశ్య నిరుంధానం దధిముఖం తిరస్కృత్య మధుపానసుఖం యథేష్ట మనుబభూవుః ||౧౨౫||

౯—అథాంజనా శిఖరివరాభ మంగదం
మహామతి ర్దధిముఖ ఏష కోపవాన్ ।
ప్లవంగమా న్మధురససేవనోన్ముఖా
న్నిరం జగౌ రఘుపతి నివారయాశ్వితి ||౧౨౬||

౧౦—అంగదో ప్యేనం వసంతం దధిముఖ మేన మహావీ దిక్షమే ||౧౨౭||

ప—నిశిచరపురమధ్యే ప్రేషితా జానకీతి
శ్రవణసుమరసాభం తేన పీతేన వాక్యమ్ ।
దధిముఖ ఇతి సూక్తం తన్నిదంధ్యాయ చ కోవా
మధు పిబతు యథేష్టం వానరాణాం సమూహః ॥౧౨౮॥

గ—తదనంతర మతిభయాత్సముపాగతదధిముఖగిరా
ఽఽవేదితమధువనవినాశననిశ్చిత సీతావిలోకన ప్రాప్తానందభరపరి
పూరిత స్వవిస్మృతవరహా వపుర్వికృతి మభజత దధిముఖాగతి
హేతుజాతామ్ ॥౧౨౯॥

ప—తృప్తా స్తే మధుపానతః కపివరా స్సంత్యజ్య తత్కాననం
సంప్రాప్తా స్సహసా మదేన మధురం వాద్యక్రమా స్వస్త్రకైః ।
కుర్వంత స్సదయం రఘూద్వహ మముం ద్రష్టుం సముత్కంఠితాః
ప్రోత్క్షిప్యద్వాలధికేతుభి ర్నిబిడితం ఖం ఛాదయంతో జవాత్ ॥౧౩౦॥

గ—తదను నిద్రాపరిత్యాగా దరుణితసుమిత్రానందననయన
యుగ్మేన నిపీయమానః పవమాననందనోఽపి పరిశుద్ధతేజఃపిండమివ
విరాజమానం సీతామానసమివ రక్తం సీతాసంప్రేషితం చూడామ
ణిం రఘువరకరకమలే సమర్పయన్ తత్పాదసరోజయుగళం స్వయ
మగ్రహీ త్ప్రణతిపూర్వకమ్ ॥౧౩౧॥

దృష్టా సీతా మయా దేవ లంకాయాం త్రికుటాచలే ।
అశోకవనికామధ్యే ధ్యాయంతీ త్వా మనిందితా ॥౧౩౨॥

ప—జయ రాఘవ జనకేశ్వరతనయాధవ నిరతం
శరణాగత పరిరక్షణకృతమానస భగవన్ ।
కరుణారసవరుణాలయ మునిపుంగవవినుత
క్రతుపాలకపిశితాశనతమపావక నృపతే ॥౧౩౩॥

నమామి పాదపఙ్కజం కపీంద్రమౌళిరంజితం
ధ్వజాఙ్కుశారవిందశంఖచక్రచిహ్నితం ముహుః ।

ధరాత్మజాకరాబ్జసుగ్రహీతం నతాళిమందిరం
దినేశవంశరంజకస్య జానకీపతే స్తవ ॥౧౩౪॥

ఏవం స్తుత్వాచ సానందం తీర్ణవిస్తీర్ణసాగరః ।
ఆనందాబ్ధా మనుజ్ఞాసా వక్షుహంతా మసుత్సుతః ॥౧౩౫॥

గ—అథ చూడామణిదర్శనా త్ప్రముదితేన పూర్వకథా స్మరణపూర్వకం బహుధా దుఃఖితేనచ రఘూద్వహేన సీతావృత్తాంతకథనాయానుయుక్తః పవమానతనయ స్సప్రణామ మవాదీత్ ॥

ప—రక్షఃపురోపవనమధ్యగతాం సవిత్రీ
మాలోకయం మమ రఘూద్వహ దీప్యమానామ్ ।
పత్నీం తవాచ్యుత విభో కమలాయతాక్షీం
త్రైలోక్యవంద్యపదనీరజరాజమానామ్ ॥౧౩౬॥

గ—తదను తవాన్వయకీర్తనేన తవోర్మికయాచ వ్యపగతశోకాం విధాయ జనకనందినీ మనంతరం ప్రస్థాతుకామ స్స్వేతయా విదితపూర్వాణాం కామపి వార్తా మయాచమ్ ॥౧౩౭॥

అథ చిత్రకూటే బ్రహ్మాస్త్రవిత్రాసితజయంతాం కథాం కథయంతీ చిరం రుదిత్వా మదీయై స్సాంత్వవచనై శ్శమితశోకామిథిలాధిపనందినీ త్వదర్థ మిమం చూడామణిం ప్రేషితవతీ ॥౧౩౯॥

ప—తంతు దృష్ట్వా మణిశ్రేష్ఠం రాఘవ శ్శోకకర్శితః ।
నేత్రాభ్యా మశ్రుపూర్ణాభ్యాం సుగ్రీవ మిద మబ్రవీత్ ॥౧౪౦॥

యథైవ ధేను స్స్రవతి స్నేహా ద్వత్సస్య వత్సలా ।
తథా మమాపి హృదయం మణిరత్నస్య దర్శనాత్ ॥౧౪౧॥

మణిరత్న మిదం దత్తం వైదేహ్యా శ్శ్వశురేణ మే ।
వధూకాలే యథా బద్ధ మధికం మూర్ధ్ని శోభతే ॥౧౪౨॥

అయం హి శోభతే తస్యాః ప్రియాయా మూర్ధ్ని మేమణిః ।
అస్యాద్య దర్శనేనాహం ప్రాప్తాం తామివ చింతయే ॥౧౪౩॥

కిమాహ సీతా వైదేహీ బ్రూహి సౌమ్య పునఃపునః ।
పిపాసుమివతోయేనసిఞ్చన్తీవాక్యవారిణా ॥౧౮౪॥
౯—ఇతీరితం శ్రీరామచంద్రవచన మాకర్ణ్య హనూమానపి॥
కింబహునా ప్రయాణోన్ముఖీం స్తథాపి తవాగమనాశయా
ధారితా స్సీతాప్రాణసమీరణాం స్తవ ముద్రియా ముద్రయిత్వా
అహం సమాగతోస్మి భవచ్చరణనళినయుగళాన్తికమ్ ॥౧౮౬॥
౬—రామశ్శ్రుత్వా తదా వాక్యం వాయుపుత్రస్య ధీమతః ।
ప్రత్యువాచ మహాతేజా దుఃఖిత స్తాం విచింతయన్ ॥౧౮౭॥
నయ మామపి తం దేశం యత్ర దృష్టా మమ ప్రియా ।
నతిష్ఠేయం క్షణమపి ప్రవృత్తి ముపలభ్యచ ॥౧౮౮॥
కిమాహ సీతా హనుమన్ తత్వతః కథయాద్య మే ।
ఇత్యుక్తోవాయు పుత్రస్తు శ్రావయామాసవైతదా ॥౧౮౯॥
జానక్యా స్స్వస్య సంవాదో లంకాయా ముదభూత్తుయః ।
తం సర్వం సాంత్వనంచైవ సీతాయాస్తు సవిస్తరమ్ ॥౧౯౦॥

సుందరకాండ స్సమాప్తః.

ప—మంగళం రఘునాథాయ సీతాయై సతతం శుభమ్ ।
జానకీన్యస్తచిత్తాయ ధారిణ్యై భస్త్ర హార్త్రికామ్ ॥౧॥

వందే తం జనకేంద్రనందినిశిరోరత్నం మహాతోషదం
ప్రాప్తం దేవమునీంద్రవందితపదాంభోజం మహానందదమ్ ।
దత్తం వీరకపీంద్రహస్తజలజాద్దేదీప్యమానం శుభం
కాకుత్థ్సం రవివంశరత్నమతులం శ్రీరామచంద్రం ప్రభుమ్ ॥౨॥

లంఘితార్ణవవేలాయ సీతానందప్రదాయినే ।
లంకాపురవిదాహాయ మంగళం వాయుసూనవే ॥౩॥

కపిమానప్రదానాయ మధుపానప్రమోదినే ।
గృహీతరామపాదాయ సీతావృత్తప్రకాశినే ॥౪॥

సంపూర్ణమ్.

శ్రీ:

శ్రీసీతాలక్ష్మణ భరతశత్రుఘ్న హనుమత్సమేత
శ్రీరామచంద్ర పరబ్రహ్మణేనమః.

యుద్ధకాణ్డః.

ప—నిబధ్య శరధౌ సేతుం లంకాం గత్వా ప్రతాపవాన్ ।
యో ఒవధీ ద్రాక్షసా న్రామ స్తస్మై భూయా త్సుమంగళమ్ ॥౧॥
విభీషణాయ లంకాం తాం దత్త్వా సీతా మవాప్యచ ।
య స్సాక్షీ సానుజ శ్శ్రీమాం స్తస్మై భూయా త్సుమంగళమ్ ॥౨॥

గ—తదను సానంద మాంజనేయా జ్జనకనందిన్యా స్సచారిత్రం దశాననస్య దుర్నయంచ సమాకర్ణ్య కమలదళమృదులాపి రోషేణ పరుషాయమాణా దాశరథే ర్దృష్టి రపి బాణాసనోపరి సంచారిణీ బభూవ ॥౧॥

అథ భానునందనోపి పౌలస్త్యకుపితరామావలోకనేన ద్విగుణీకృతసంగ్రామమహోత్సాహ స్సాహాయ్యసమయ మనురక్ష న్గోష్పదమివ సరిత్పతి మవధార్య ధృత్యా ఉగాధతరమతి స్త్రికూటశిఖరగతాం లంకా మభియాతు మంగదకుముదనళనీలప్రముఖమపి సమనీనహ దఖిలమహాకపికులానీకమ్ ॥౨॥

ప—రామాభిఖ్యేన మేఘేన పూరితా వాహినీ తదా ।
అపాంగధారయాచాపి దక్షిణం వాహినీపతిమ్ ॥౩॥
తత్క్షణాం సంచచాలాశు తీవ్రఘోషా ఒతిదుస్సహా ।
మనోనేత్రభయం ధాత్రీ ద్రుతవేగా ద్ధ్రిమా స్ఘ్నతీ ॥౪॥

గ—తత్క్షణమేవ సమానోదితసకలబుభుక్షుసంచరణ్ణు కుముదాసంపదాయిని శరభాధికానుగ్రహశీలే సీతేందీవరానందసందోహదా

యని దశవదనదిగాక్రమణసజవతేజసి సమధిగూఢతారానందనలక్ష్మ్యా గానుసృతే సవేగ ముదయమహీధరమివ మారుతిం సమధిరూఢే రజనీచరాన్ధకారపరిహరణనిస్తంద్రే రామచంద్రే సమంతా దంకురితాపరిమితకపిజాలకలకలపరిపూరితదిగంతరాళః అనవరతాచ్ఛాదితసమీపవిపినావళి ర్వలీముఖబలమహాసాగర స్ససంభ్రమ ముదజృంభత ॥౫॥

ప—ఉద్భ్రాన్తసర్వమృగయూథ మరణ్యజాల
ముత్పాటితాఖిలమహానగమూలదేశమ్ ।
ఘోషేణ శౌర్యవశతః కపిపుంగవానా
మాసీ త్క్షణేన తదతీవ సుఖప్రవేశమ్ ॥౬॥

సైన్యేన సాక మవనీతనయాప్రియో ఽయం
వారాన్నిధిం విపినజాలమపి ప్రభావాత్ ।
వేలంతయ న్విరళయ న్నతు సహ్యశైలం
గత్వా జగామ మలయం మదనైకవాసమ్ ॥౭॥

గ—తదను ప్రాప్య రామ స్తం మలయాచల మనుజ మిద మవాదీత్ ॥౮॥

అయి తటనికటనిర్ఝరభంగవిక్షిప్తపాథఃకణశిశిరీకృతపటీరమహీరుహకుటీరవాసినో మలయసానుసాంద్రా దుస్సహపరభృతమనోరమారవా మారుతా మే మన శ్చంచలతాం నయంతి ॥౯॥

ప—ఏవం విలప్య సదయం రఘుపుంగవో ఽసౌ
శైలం మహేంద్ర మధిగత్య మహాంబురాశిమ్ ।
ఆవర్తముద్రిత మధాన్వయభూపతీనా
మక్షయ్యకీర్తినిలయం సహసా దదర్శ ॥౧౦॥

గ—దృష్ట్వా తు సాగర మాశ్చర్యాకృష్టమనా శ్శ్రీరామో ప్యేతదాచష్ట ॥౧౧॥

ప—ఏనం పశ్యత సాగరం బహువిధై ర్భీమై స్తరంగై ర్యుతం
అస్మద్వంశజభూపకీర్తివనితాసన్మందిరం సుందరమ్ ।
లంకాకామినికాఞ్చికావలయకం సత్త్వై స్సుపూర్ణాంతరం
అస్మద్దృష్టిసుగోచరం సురవరై ర్జేగీయమానశ్రియమ్ ॥౧౨॥

గ—తదను రవినందనోపి మహేంద్రాభ్యర్ణశోభిని మలయపవనాతానిలపూరితే వేలారణ్యప్రదేశే రఘుపతే రాజ్ఞయా నివేశయామాస సకలమపి కపిబలమ్ ॥౧౩॥

తత్ర సరసపటీరకుంజాంతరాళేషు గళితమృగనాభిగన్ధగంధవహానిబిడితే జలనిధితీరప్రదేశే విలుఠత్తాళరసాలపనసాదిఫలై స్సముదితముదా రామసేనాచరాః కపివరా విచేరుః ॥౧౪॥

తదనంతర మపరసాగరమివ వర్తమానం సాగరప్రతీరే సాగరోల్లంఘనవిశృంఖలలాఘవం రామసైన్య మాత్మసైన్యోన్ముఖం చారవదనా న్నిశమ్య విదీర్యమాణహృదయ శ్శాదసమ్మగ్నచరణాగ్రమాతంగ ఇవ రావణః కర్తవ్య మపర మజాన న్సీతామపి విమోక్తు మనిచ్ఛ న్నాగమపరాధీన స్సచివై స్సాక మాజగామ సభాంతరమ్ ॥౧౫॥

తదైవ శత్రుభీషణో విభీషణో ప్యాప్తై ర్మంత్రిభి శ్చతుర్భి స్సహాజగామ భ్రాతు స్సభా మఖిలరాక్షసోత్తమై శ్శోభాయమానా మింద్రసభానిభామ్ ॥౧౬॥

ప—రహస్య మేత్యాశు నిశాచరేంద్రః
ప్రహస్తపూర్వా న్నిద మాబభాషే ।
మమేదృశం వాంఛిత మీక్షితం వో
వదంతు యచ్ఛత్రుజనోచితం నః ॥౧౭॥

అమీ పున రభిప్రాయజ్ఞా స్సాంజలిబంధ మూచు రిత్థమ్ ॥౧౮॥

రాజ న్భవదాజ్ఞావశంవదే ష్వస్మాసు జీవత్సు కిం రామా

ధ్భయం దుస్సహాభుజపంజరాసీతాం జనకజాం దేహో న జహాత్యితి వదత్స్వనుచరేషు ॥౧౯॥

తదనంతరం రంభాప్రియతమనళకూబరశాపం కాలాంతకధ్వజాంకసంభవశాప మంభోజసంభవశాపంచ సీతాప్రాప్తివిఘ్నం కథయంత మగ్రజ మసదృశవిజ్ఞానవినయవిభూషణో విభీషణ స్సకోప మిద మవాదీత్ ॥౨౦॥

ప—దైవా ద్రాక్షసపుంగవాద్య సుతరాం రామస్య ప త్న్యాం ముహు

ర్ధర్తే మోహ మతీవ దుష్ట మనసా దుర్వృత్త పూర్వోసి నః ।
రక్తాం వహ్నిశిఖా మవేక్ష్య సహసా జఘ్నంహి మాం సాశయా
జిహ్వాం సంచలయ న్కృతప్లుతిరివ త్వం భాసి కంఠీరవః ॥౨౧॥

ఆకర్ణ్య రామరమణీహరణం స్వవంశే
దేవై ర్విధిః ప్రకథితం వ్యథితాంతరంగః ।
అష్టా శ్రుతీశ్చ కరయో స్స్వగళా త్పిధాతుం
శక్తో భవే త్కథయ ధర్మభృతాం వరిష్ఠః ॥౨౨॥

పశ్యాశ్చర్యం శరధిపరిఖాపాలితా క్వాద్య లంకా
భూపాతీతః క్వను కపిబలా దాగతో దుర్వినిపాతః ।
కర్తుం రక్షఃకులపరిభవం కాపి మాయాంహి విష్ణో
స్సీతానామ్నా జగతి జనితా సర్వసమ్మోహధాత్రీ ॥౨౩॥

తస్మా ద్దాతుం భువనపతయే రామచంద్రాయ శీఘ్రం
కాకుత్స్థాయాకుశభుజబలాక్రాంతభూమండలాయ ।
అర్హోసి త్వం విమలచరితాం పూజనీయాంచ దేహం
సర్వశ్లాఘ్యాం జనకతనయాం ప్రార్థయే త్వాం నివర్త్య ॥౨౪॥

గ—కించ త్వయా పరీక్షితవీర్యా విప్రపుత్రకార్తవీర్యార్జునావపి నగణయసి తదస్తు కైలాసపర్వతచాలనసమయే నందీశ్వరద త

శాపం నరవర్జం యథా వినాశ్యదత్తవకంచ సకలయసి తస్మాద్దైనగతి
దుర్గజయా నను ||౨౫||

ఏవం విఘనేతి వాదిన మనుజం తిరస్కృత్య అయం శత్రుపక్ష
స్థితోర్హ ఇతి వదంతం నిరపత్రప మగ్రజం విహాయ సకలగుణభూష
ణో విభీషణః ఖమార్గం ప్రతి సముత్పత న్ననాత్పతద్భి శ్చతుర్భి
మంత్రిభి స్సాక ముదధి మతీత్య తీరాంత ఏవ ససందేహ మూర్ధ్వకృత
గ్రీవా న్సుగ్రీవాదీ న్గగనగత శ్చైవ మాచష్ట ||౨౬||

ప—కిమర్థం వానరశ్రేష్ఠా స్సంభ్రాంతా దర్శనా న్మమ ।
నివేదయత మాం శీఘ్రం రామాయ కరుణాబ్ధయే ||౨౭||

సీతావిమోచనార్థంహి బోధయిత్వా ఽగ్రజం భృశమ్ ।
తేన నిస్సారితం భ్రాత్రా క్రుద్ధేన వచనా న్మమ ||౨౮||

జ్యేష్ఠం పులస్త్యఋషివంశజ మగ్రజం తం
క్రూరం వదంత మనిశం పరిహృత్య బన్ధూ న్ ।
రామం ప్రపన్నశరణంచ విభీషణో ఽహం
ప్రాప్తో ఽస్మి దుష్టహరణం శరణంమమేతి ||౨౯||

గ—తదనంతర మతిదైన్యం వదంతం బహుధా సుగ్రీవజాం
బవత్ప్రముఖై ర్మంత్రయిత్వా సమీరనందనేన ధర్మశీలమితి నివేది
తం రజనీచరపతే రవరజం నిశామ్య కిమర్థ మయ మాగత ఇతి సందే
హసమాయుక్తే సుగ్రీవే విజ్ఞాపయతి రామోపి కృపార్ద్రచేతా
స్స్మయమానస్స న్నతిమధుర మవాదీత్ ||౩౦||

ప—అభయాయ సంప్రతి సమాగతో జనో
యది దూరతః పరిహృతో భవే త్సఖే ।
రఘవో భవంతి లఘవ స్తదా త్వయం
సహజోపి వా ఽస్తు తనుజోపి వా రిపోః ||౩౧||

గ—తదను రామాభి ప్రాయవిదా పవనసందనేన శీఘ్ర

మానితో వినీతో ఉయ మాశరపతి రవందత రామం సుగుణాభి
రామం నిపీడ్య మృదుచరణనళినే మంత్రిభి స్సాకం చతుర్భిః
స్స్వచరితకథనపూర్వకం మస్తువచ్ఛోత్థమ్ ॥౩౨॥

పఙ్కరుణా వరణాలయాయ తే
భవతే సద్గుణరత్నమాలినే ।
శరణాగతపాలినే నమః
ప్రభవే మఙ్గళమూర్తయేసదా ॥౩౩॥

జయ రాఘవజానకీపతే త్వం
జయ దీనావళిపాలనాభిషిక్త ।
జయ వానరపూజితాంబుజాంఘ్రి
జయ మాంసాశనవంశనాశహేతో ॥౩౪॥

ధన్యో ఽస్మి దేవ తవ దర్శనలాలసో ఽహం
దృష్ట్వా ఽద్య తే రుచిరమూర్తిమమోఘకీర్తే ।
సీతాపతే నిఖిలలోకశరణ్య బన్ధో
సౌమిత్రిపూజితనవామ్బుజపాదపద్మ ॥౩౫॥

సీతాపతే దశరథాత్మజ రాఘవేంద్ర
కారుణ్యసాగర నతావనబద్ధదీక్ష ।
త్యక్త్వా ఽఖిలం స్వజనవర్గ మిహాగతస్య
దీనస్యచాద్య మమ దేహి కరావలంబమ్ ॥౩౬॥

లోకైకవీర కుశికాత్మజయజ్ఞపాల
సౌమిత్రిపూర్వజ సుబాహువినాశకారిన్ ।
ఆర్యం వదంత మనిశం కఠినం మదాంధం
త్యక్త్వా ఽఽగతస్య మమ దేహి కరావలంబమ్ ॥౩౭॥

కోదండబాణపరిశోభితతాటకారే
శాఖామృగేంద్రలయకారణ రాజసేవ్య ।

నీచం సహోదరమపి ప్రవరం ఖలానాం
త్యక్త్వా ఽఽగతస్య మమ దేహి కరావలంబమ్ ॥౩౭॥

శాఖామృగేంద్ర రవిపుత్రసుమిత్ర దేవ
కారుణ్యసద్గుణవశంవద సత్యకామ ।
తే భక్తచిత్తనిలయౌ శరణం ప్రపద్యే
ప్రోన్మీలితాబ్జచరణౌ మహనీయసేవ్యౌ ॥౩౯॥

పాలయ పాలయ రాఘవ శీఘ్రం
బంధుజనేన వియుక్త మిదానీమ్ ।
త్వత్పదనీరజహంసక మార్తం
మామపి రాక్షససంతతిజాతమ్ ॥౪౦॥

మంగళమస్తు నిరంతరమార్య
సౌమిత్రనయాధ్వ దాశరథే తే ।
రామ శరణ్య ఖరాదివినాశిన్
లోకపతే దిశ దాస్య మశేషమ్ ॥౪౧॥

రామ స్తదా ఽఽహ సునతం రజనీచరేశం
లంకా మయా ఽద్య భవతే సుతరాం వితీర్ణా ।
దృష్టాంత మత్ర నిజపూజ్య సురాజ్య భోక్తా
సుగ్రీవ ఏవ నిపుణః ఖలు మే హి మిత్రమ్ ॥౪౨॥

దైవా త్త్వదా త్త్వన మహో భవతీతి సిద్ధం
యస్మా ద్రఘూద్వహపదౌ త్వద మాప వీరః ।
దివ్యా త్సురేశ వినతా త్సకలాపదఘ్నా
ద్దివ్యం సురేశవినుతం రజనీచరేశః ॥౪౩॥

గ—ఏష పున రగ్రత ఏవ భరతపూర్వజకటాక్షామృతోర్మిభి రభిషిక్తోపి పునరావర్తితపట్టాభిషేక స్సకలవిశ్వాసపాత్రతయా సుగ్రీవ ఇవాపరో దశగ్రీవబల మశేషం నివేద్య రామాజ్ఞయా వినీతః ప్రాం

జలి స్తత్క్షణమేవ లంకాక్రమణాయ సైన్యసముత్తరణహేతుం సేతుం విరచయితుం సమారాధయ సాగర మితి సప్రణయ మేనం వ్యజ్ఞాపత్ ॥౪౪॥

ప—నిశాచరేంద్రస్య వచో నిశమ్య
ప్రతుష్టచిత్త స్సకలాగమజ్ఞః ।
సీతామనోజ్ఞః కరుణాపయోధిః
కపీంద్రముఖ్యానుమతేన తత్ర ॥౪౫॥

అథ తోయనిధిం ధ్యాయ న్వారాశిజరశేశయః ।
దర్భా స్తరణ మధ్యా స్త వేద్యామివ హుతాశనః ॥౪౬॥

గ—తదను దర్భా స్తరణమధ్యవర్తిని దేవే రఘుపతౌ నియమవశా న్నిశ్చలె రజనీత్రయమపి నితరాం ధ్యానవతి కృపాం నచకార సరితాంపతిః ॥౪౭॥

ప—కోపారుణం నయన మాశు తదావిధాయ
రామో ధనుర్వర మథాశు గృహీతుకామః ।
పద్మాసనప్రథమసృష్టివినాశనాయ
చక్రే మన స్సురగణార్చితపాదపద్మః ॥౪౮॥

గ—సమాదాయచ కార్ముక మనలవ జ్జాజ్వల్యమానం మహేషుం సందధే పరబలమశకకల్పానల శ్రీరామః ॥౪౯॥

ప—దేవ శ్శరం నహి ముమోచ యదాతు చాపాద్వారాన్నిధే రుపరి వహ్నిమయం జ్వలంతమ్ ।
తావ ద్దధే రమణరక్షణహేతుకామా
శ్చాప్యచ్ఛలేన వరుణాస్త్ర మథోహి గంగా ॥౫౦॥

గ—కోపేన జ్వలదనలాస్త్రం రఘుపతౌ పరిముంచతి కరలాఘవా దభూ త్తాపేన నిశ్వసితనక్రచక్రం రసాతలగతతిమి స్తంభితకుంభి ప్రవిష్టకుంభీనసమైనాకకం దరమేవతరళతర మంతరమంభోనిధేః ॥

తత్క్షణం ప్రళయకాలానలస్య విషజ్వాలోష్మణాంచ బడబా నలావలేపస్య జమదగ్నితనుజాయుధస్య సోఢాపి సర్వ మంతర్దహంతం సర్వానలాతిశయితం శ్రీరామశరానలం త్రుటికాలమపిన సేహే ॥

ప—బాణపీడానిదానం తం శరధిః ప్రాప్య రాఘవమ్ ।
భీతః పపాత చరణనళినోపరి వేగతః ॥౫౩॥

గ—నిమిషాదేవ సమాగతోప్యుపహారీకృతవిచిత్రరత్నరాశి ర పాంరాశి నిర్మిీభూతమూర్ధా సమైక్షిష్ట సహస్రశః ప్రణమ న్రఘునందనం గంగాది ప్రముఖ రమణీభి స్సాకమ్ ॥౫౪॥

ప—ప్రపద్యే శరణం స్వామి స్త్వచ్చరణపంకజౌ ।
సర్వపాపహరౌ దివ్యౌ దయాబ్ధే జానకీపతే ॥౫౫॥

సీతాపతే దశరథాత్మజ దీనబన్ధో
కారుణ్యసాగర విభో రఘువంశరత్న ।
త్వం పాలయాశుజడచిత్త మతీవ భీరుం
మూఢం కృతఘ్న మఘముం శరణాగతం మామ్ ॥౫౬॥

జయజయ దేవామలకీర్తే మృదుకరధృతధృఢతమధన్వన్
జయజయ సీతారమణీశత్వ మసదృశభుజబలవిశోభిన్ ।
జయజయ రామాంబుజనేత్ర ప్రముదితహృదయకమల నిత్యం
జయజయ పూజ్యామరసంసేవిత రుచిరపదనళినయుగ్మ ॥౫౭॥

రామాయ మానికులపాలాయ పంక్తిరథజాతాయ లోకపతయె
సీతాప్రియాయ రఘునాథాయ భక్తపరతంత్రాయ మేఘరుచయె ।
మందస్మితాయ ఘనచాపాయ కీశపతిమిత్రాయ దివ్యయశసె
శత్రుంజయాయ మునిచర్యోజ్వలాయ మమ పిత్రే నమోస్తు సతతమ్॥

మేఘశ్యామాయ రామాయ నిత్యం భవతు మంగళం ।
పసోదరాయ పూజ్యాయ సర్వదా ఉద్దండరూపిణే ॥౫౯॥

గ—ఊం చతుశ్చసాగరరమణ్యోపక్షిత్థమ్ ॥౬౦॥

ప—దేహి దేహి జగన్నాథ మైథిలీప్రాణవల్లభ ।
భర్తృభిక్షాం కృపాసిన్ధో సతీనాం దయయా తు నః ॥౬౧॥

గ—ఏవం స్తుత శ్రీరామచంద్రః ప్రతుష్టచిత్తః కుత్ర ఏని యో త్వాస్త్రే మమాస్త్రవర అమోఘ అనుసంహిత శ్శరాసనే వద ప్రసన్నోఽస్మి శరణాగతే త్వయీత్యనుకంపయా ఉవదత్ ॥౬౨॥

తదనంతర మనుసంహిత మమోఘ మేత దస్త్రం రామ త్వయా కుత్రచి న్మమతీరే వర్తమానపీచపుళిందపల్లిప్రపరి నిపాత్యతా మిదానీమేవ నళ స్సేతుం కరోతు మార్గదోఽస్మీత్యభిధాయ సరిత్పతి రంతరధాత్ ॥౬౩॥

ప—రామాజ్ఞావశన ర్త్యకీశనివహో దానీతధాత్రీధరా
న్దత్తస్తా న్నళోఽపి రామవచనా త్సేతుం చకారాశు తైః ।
విస్తీర్ణం సుసమం మనోరమతరం శ్లాఘ్యం సురేన్ద్రైరపి
శ్రీమద్దాశరథే స్సుకీర్తిపునతీరంగస్థలం కింబభౌ ॥౬౪॥

అబోధి కపిభి స్సేతు ర్యథా స్వతనయాం ప్రతి ।
ప్రసారితః కరః కిం ను అభయార్థం పరిస్ఫుటమ్ ॥౬౫॥

గ—తదనంతర మథ్యాత్మరతాఇవ వలీముఖాః జ్ఞానోదయే నేవ సేతుమార్గేణ సంసారమివ తర్తు మశక్యం తరంగిణీరమణ మతీత్య తత్క్షణమేవ సువేలనామానం గిరిశ మవలోక్యాతీవ మోదభర మవిందన్ ॥౬౬॥

ప—ముకలితఫలభ్తైః వానరానీకబృందై
ర్నిబిడితవనమధ్యం శీత మధ్యాస్త రామః ।
కపికులనినదాఢ్యై స్త్రస్తకంఠీరవాణాం
ఘనరవపరిపూర్ణత్రస్తవేలం సువేలమ్ ॥౬౭॥

గ—తదనంతరం విదితరామవృత్తాంత శ్శార్దూలాఖ్యా ద్రాక్షసా దతికుపితో దశవదనోఽపి పూర్వమేవ రామబలపరీక్షార్థం

స్వప్రేషితశుకసారణా దతిక్రాంతశరధిం ప్రాప్తసువేలోపవనం మృదు పవననిషేవ్యమాణం శ్రీరామం నిశమ్య సమ్యక్తత్త్వజ్ఞానాయై రఘుపతిసైన్య మనుగతయో ర్విదితవిభీషణప్రబోధనా రుషితవలీముఖనివహనియన్త్రణా త్యంతదీనయో శ్శరణాగతరక్షణజాగరూక శ్రీరామవిమోచితజీవనయో శ్శుకసారణయో ర్గిరా హర్మ్యాగ్ర మారుహ్య సముద్రతీరే నివేశ్యమానా న్పృథక్పృథ గ్నివేశ్యమానా నుపచీయమానసంగరసన్నాహధిషణా న్ధిషణసమానమతీ న్వలీముఖసేనాపతీ నతిధైర్యతయా సావజ్ఞ మవలోకమానః ప్రత్యర్థిసైన్యశ్లాఘినా వుభా వప్యనిరీక్షమాణ శ్శార్దూలప్రధానై ర్గూఢపురుషై ర్విదితాఖిలప్రవృత్తి స్సుచిరకాల మనుచింతయ న్మహోదరానీతా చ్ఛార్దూలప్రముఖా ద్రాక్షసబలా త్స్వాజ్ఞయాఽఽగతా త్పరీక్ష్య రామబలం సర్వం విదితాఖిలవృత్తాంతః కుపిత శ్శ్వసమానం శత్రుపక్షం శార్దూలం నిర్భర్త్స్య స్వాంతఃపురం గత్వాఽఽత్మాభ్యర్ణ మధ్యాసీనం వినయవినమ్రీకృతమూర్ధానం విద్యుజ్జిహ్వానామానం మాయావినం రహసి కిమపి నివేద్య సౌధాగ్రా దవరురోహ ॥౬౮॥

అథ సీతాదర్శనలాలసః శీఘ్రమాగత్య నందనవనోపమ మశోకవనం తత్ర శింశుపావృక్షమూలే తిష్ఠన్తీం పతి మేవ ధ్యాయన్తీ మధోముఖీం చింతాసంతాపకర్శితాం సీతా ముపగమ్య నిర్దయ మయి బాలే కిమర్థం వృథా రోదసి త్యజ శోకం వరయ మాం సర్వలోకభర్తారం భవ ఈశ్వరీ చ మమ న జానా స్యహో యత్ప్రీత్యర్థం మాం నిరాకరోషి తస్య తవ భర్తు రత్యంత ప్రియస్య ఛిన్నమూర్ధాన మయి మూఢే బాణాసనం చ సశరం పశ్య ఛిన్న మభూ త్తేఽఖిలమనోరథజాల మితఃపరం వా త్యజ మోహం నరాధమస్య రామస్య మృతేన తేన కిం కరిష్యసి జగదేకవీరే మయి కురు మోహం లంకానాయకీ భవ త్యజ మూర్ఖతా మిత్యుక్త్వా

ఉపనీయతాం మూర్ధా బాణాసనం చ సశరం నరపశో దాశరథే
స్సీతాప్రియస్య విద్యుజ్జిహ్వేనేతి రాక్షసీ మాజ్ఞాపయతి రావణే లోక
రావణే కతిపతమ ముపశృణ్వంత్యాం సీతాయామ్ ౧౯।

తత్క్షణ మేవ యామినీచరో ప్యాజ్ఞయా భర్తు ర్యామినీచర
పతే ర్దశరధసుతశీర్షం సనాయకం కార్ముకమపి నిర్మాయ
మాయయా సంగరా దానీత మితి వద న్నగ్రత స్సంస్థాప్య ఘ
ర్మాభివృద్ధిక్లాంతాం నాసంతీ మివ తటిత్సంజనితానల శ్చిరవిరహ
వ్యధితాం కలుషీచకార సీతామ్ ॥౨౦॥

ప—పశ్య సీతే వరారోహే ధనుః ఖడ్గం ప్రియస్య తే ।
మచ్ఛిన్న ముత్తమాంగం చ భవ మైథిలి మత్ప్రియా ॥౨౧॥
రమస్వ బహునా నిత్యం మయా సార్ధం ముదాన్వితా ।
ప్రదర్శయ ముఖాంభోజం కరో మ్యంతఃపురేశ్వరీమ్ ॥౨౨॥
శ్రుత్వా దృష్ట్వా చ సీతా తు గిరం శీర్షం శరాసనమ్ ।
రావణస్య తు నీచస్య భర్తు శ్చ కరుణోదధేః ॥౨౩॥
మూర్ఛాం ప్రాప్య ధరణ్యాం తు న్యపత న్నష్టచేతనా ।
ధ్యాయంతీ పతి మేకాంత శ్ఛిన్నమూలా లతేవ హా ॥౨౪॥

గ—తదనంతరం ప్రాప్తచేతనా సా ముగ్ధా సత్య మితి విజ్ఞా
య పర్యదేవయత్తైనం కురరీవ నిందంతీ కైకేయీమ్ ॥౨౫॥

ప—రాక్షసానాం నిరోధాది కష్టం రామార్థ మేవహి ।
యాఽహం క్లాంతాపి సతతం సర్వం సర్వంసహే సహే ॥౨౬॥
స ఏవ మపి జీవామి సాఽహం సీతా నిరాశ్రయా ।
కి మిదానీం కరోమీతి విలలాపాతిదుఃఖితా ॥౨౭॥
కైకేయి పూర్ణకామాసి యదర్థం ప్రేషితో వనమ్ ।
ఆర్యపుత్రః ప్రియ శ్శూర స్సూర్యవంశవివర్ధనః ॥౨౮॥

హా! కష్టం నష్ట మాసే ద్వః కులం శ్రేష్ఠతమం విభో ।
ఆర్య కింకరహామాద్య న జానే గతి మన్యథా ॥౧౯॥
హా ప్రాణనాథ రఘువంశజ దీనబన్ధో
లోకైకవీర ఖలనాగసుపర్ణ దేవ ।
త్యక్త్వా గతోऽసి రజనీచరబాధితాం మాం
త్వత్ప్రేయసీం బహుతరం రుదతీ మనాథామ్ ॥౨౦॥
మదర్థం త్యక్తవా న్దేవ దేహం దివ్యం మనోహరమ్ ।
తీర్త్వా మహోదధిం ఘోరం కృత్వా యుద్ధం చ రాక్షసైః ॥౨౧॥
శ్రుత్వా బాధుజనా స్సర్వే సాకేతపురవాసినః ।
వృత్తాంతం భవత స్సర్వం లక్ష్మణస్య చ ధీమతః ॥౨౨॥
మమాపి శోకసంతప్తా ధ్రువం త్యక్ష్యంతి జీవితమ్ ।
నిందంతః క్రూర మత్యంతం కైకేయీం కులపాంసినీమ్ ॥౨౩॥
త్వదర్థం ధారితా దేవ మయా ప్రాణాః ప్రియత్నతః ।
ఏతత్పర్యంత మత్రా హా నజీవే ఽతః పరం ప్రభో ॥౨౪॥

గ—ఏవం బహుతరం విలప్య ముహు ర్ముహు ర్భర్తు ర్వదనపంకజం శరాసనం చ బాణానప్యాలోక్యాలోక్య నిందంత్యాం సర్వరావణం రావణం సీతాయా మత్రాంతరే రాక్షసభట ముఖా దాగతం కార్యగౌరవా ద్వాహినీపతిం ప్రహస్త మితి శ్రుత్వా ద్రష్టుకామః ప్రయాతో దశకంధరో యదా ఽశోకవనా త్తదైవ హతా దంతధారణ మభూ చ్ఛిన్నం రఘునాథస్య చాపం చ శరాన్వితం పశ్యంత్యా స్సీతాయా శ్శోకసంతప్తాయాః ॥౨౫॥
అథ రావణోపి మంత్రిభి స్సార్థ మాలోచ్య సమీపస్థా న్సేనా న్బలాధ్యక్షా నాహూయాజ్ఞాపయ ద్యుద్ధార్థం సన్నద్ధా భవత జాగరూకతయేతి ॥౨౬॥

ఏత త్సర్వ మాలోక్య దయయా ద్రవీకృతహృదయా సరభస మిత్యేవం విపరీతబుద్ధ్యా సహితాం సీతా మాసాద్య నితాంతదుఃఖితా మాపన్నాం మూర్ఛాం సఖి జనకనందిని మారుద మారుద మద్వచసి విశ్వాసం కురు దశవదనకృతా దశేయం సర్వమపి మాయయా కృతం మా భైషీః శేషసమానసారభుజశాలినం శ్రీరామం దేవా స్సర్వేఽపి ధర్షితుం న సమర్థాః కిముత రాక్షసా ఇతి సరమా నితాంతఘర్మగ్లపితాం కేకినీం మనోహరాసారై ర్నవ- పీనవృష్టివర్షిణీ మేఘమాలేవ నీతిసారై ర్వచనై స్సమాశ్వాసయామాస ॥౮౭॥

అథ సరమా సీతయా ఉద్దిష్టా రావణాభిప్రాయవేదనార్థ మఖిలమ ప్యుదంతం జ్ఞాత్వా ఉపగత్య నివేదయిత్వా సాంత్వపూర్వకం మా శుచ మా శుచాంబ న ముంచతి మూర్ఖో ఽయం రావణ స్త్వాం నీతిజ్ఞై ర్బోధితోఽపి దుష్టసచివవచనదృఢీకృతచిత్త స్సహసా శ్రియ ధైర్య మచిరా దేవాగత్య సకలలోకభర్తా భర్తా భవత్యా శ్శ్రీరామభద్రః కోదండధారీ రణధీర స్సానుజో రావణాదినిఖిలరాక్షసనిచయం ఛిత్త్వా ప్రాప్య త్వా మకల్మషాం స్వపురీం గమిష్యతీ త్యబ్రూవత్ ॥౮౮॥

అథ వానరాణాం కిలకిలారవం శ్రుత్వా రావణోఽపి సర్వానాహూయ కృత్వాచ సభా మాలోచయతి మాల్యవా న్నామ రాక్షసోత్తమః పితామహో మాతు శ్శ్రీరామాయ నిఖిలగుణగణసాంద్రాయా ఖిలభువనేంద్రాయ రణధీరాయా జేయపరాక్రమాయ ప్రభవే దీయతాం సీతా సకలలోకమాతా పతివ్రతేతి వివిధరాజనీతివచనై ర్బోధయామాస భృశమ్ ॥౮౯॥

వ—అథ జనక తనూజాం ముంచ ముంచేతి నీత్యా
పరిగదితగిరం తం ధీయుతం మాల్యవంతమ్ ।

మనసి బహుసమేనే నైవ దివ్యాంగనానాం
నిచయ ముచితవేషం ధీయుతం మాల్యవంతమ్ ॥౯౧॥

గ—తదనంతరం శ్రీరామోపి శకుంతరూపధారివిభీషణామాత్యావేదితనిశాచరపురరక్షణోదంతః హృదయాంతరసముపజాతసంగరకుపితధిషణః రత్నాకరరశనాయమానాయాః లంకాయాః పూర్వద్వారపరిపాలనాధికృతాయ ప్రహస్తాయ నిపీతనిఖిలరిపుప్రాణానిలం నీలం, దక్షిణద్వారరక్షణాధికృతయో ర్మహోదరమహాపార్శ్వయో ర్జగత్త్రయజైత్రశౌర్యం సురేంద్రతనయతనూజం, పాశ్చాత్యకవాటపరిరక్షణజాగరూకాయ జితశతమఖాయ శౌర్య మివ ధృతవిగ్రహం సకలశత్రునిగ్రహసమర్థం హనూమంతం, మంత్రిద్వయమానవ్యూహరక్షణే వినిద్రాయ విరూపాక్షాయచ విభీషణాంవితనూజప్రముఖా న్స్వానీకినీ ర్విధాయ స్వయ మపి సవ్యాత్తబాణాసనాలంకృతకర అనుజాతేన సలక్షణేన లక్ష్మణేన సాకం జన్యాభిముఖేన దశముఖేన గుప్త ముత్తరద్వారం ప్రవృద్ధకోప స్స స్వబలై రుపరురోధ ॥

ప—తా మాకులాం కపిబలై రవలోక్య లంకాం
ద్వారాణి రావణభటా స్సతతం బబంధుః ।
సూర్యాత్మజస్య నగరేపి భటా స్తదీయా
ద్వారాణి వి స్తృతముఖాని తథైవ చక్రుః ॥౯౩॥

గ—క్షణా దేవ లక్ష్మణపూర్వజోపి రవితనూజేన సాకం సువేలమహీధరశృంగ మధిరుహ్య త్రికూటాచలశిరోమణిం సింహళద్వీపసరసిజకర్ణికాం సృష్టిచాతురీం త్వష్టు ర్దేవతక్షకస్య నివాసకందరం రజనీచరకంఠీరవాణాం నిరంతరబందీకృతసురసుందరీబాష్పనదీమాతృకోపవనాం తాం సతతసమారాధనాగతదిగ్వల్లభబృందసామజదానజంబాలితబాహ్యచత్వరాం లంకాం నిరీక్షమాణ స్తత్ర చైకస్మి న్ప్రదేశే సముద్రగసౌధమధ్య మధ్యాసీనం ధృతదేహ మివాం

ధతారం సేవకజనోద్ధృతముక్తాతపవారణచ్ఛలాత్ సనక్షత్రేణ రజనీ గణేనేవ పరిసేవ్యమానం సురాంగనాకరవిధూయమానశశికిరణాభ చామరయుగపరిశోభిత మతఏవ ద్విధా ప్రసృతమన్దాకినీప్రవాహ మధ్యగత మివాంజనాచలం నిఖిలజగజ్జయవర్ణి శ్రీణి మతితరాం నిర్ణ యపద్భి రనేకాయోధనపరిఘట్టితనిమగ్నసంభగ్నైరావతదంతకుంతా గ్రై రుత్కీలితాతివిశాలవక్షసం పరిపీలనక్తమాలసన్నిభం నవరు ధిరేణేవ పాటలేన పటేనాచ్ఛాదితం సంధ్యారుణసుందరం జలధర మివ ద[illegible]శన్ దశకంధరమ్ ॥౯౪॥

ప—కోపాత్సూర్యసుత స్తదా బహుజవా దుత్ప్లుత్య లం కాపతే

ర్మూర్ధస్థం పరిహృత్య రత్నమకుటం చక్రే ఽథ వైభీషణమ్ ।
కోటీరం సుదృఢం చ రాక్షసపతౌ యుద్ధ్వా చ తత్సాహసం
జ్ఞాత్వా రామ మసౌ జగామ సుగుణం శూరాగ్రణీ స్సాహసీ ॥౯౫॥

గ—తథా ఽఽగతం సూర్యసుత మవలోక్య పరిష్వజ్య చ బాహుభ్యా మత్యాదరేణ శ్లాఘయన్ తస్య శౌర్యం తేన చ విభీష ణేనాపి హనుమజ్జాంబవత్ప్రముఖవలీముఖై స్సహాలోచ్య సానుజ శ్శ్రీరామచంద్ర స్సువేలా దవరుహ్య సర్వాన్ స్సుద్ధాయ నియోజ్య హయామాంగదం కనకాంగదం శతమఖనందననందన మయి తారేయ మద్వచనా ద్రావణాయ సీతావిమోక్షణార్థం వివిధనీతివచనాని వి బోధ్య సీతా మర్పయిత్వా శరణాగతో యది పాలయామీతిచ న చే త్సవన్ మపి రాక్షసకుల మరాక్షసం కరోమి త్వయా సహేతిచ తదభిప్రాయం జ్ఞాత్వా ఽఽగచ్ఛ శీఘ్ర మిత్యాజ్ఞాప్య స్వయమపి యుద్ధాభిముఖో బభూవ ॥౯౬॥

తదనంతరం పరికల్పితతదుద్యోగదూషణేన రఘునందనేన స మ్యగాలోచ్యామాత్యై రుపదిష్టః ప్రథితభుజశౌర్యశాలీ తారానం

దనోపి సవిలాప మాపరణ ముత్ప్లుత్య లంకా మనుప్రవిశ్య నిరాతం
కః క్రూర మితి జగాద రజనీచరపతిమ్   ॥౯౭॥

ప—యో ఒహం కపే స్సుతనయ స్తనచానువాయు
గంధాఢ్యదీర్ఘనిజవాలసుమండలస్య ।
మృత్యో స్సమ స్తఖరదూషణముఖ్యకానాం
లంకాపతే రఘుపతే రవధేహి భృత్యమ్   ।౯౮॥

రక్షఃకులేశ నయనత్రయతాం ప్రనానాం
రామస్య రాజకమణస్య సతీం హరేః కిమ్ ।
యచ్ఛంభుఫాలనయనం కమలం విభాన్య
మందాకినీ సుధుకర స్తు యథా మదేన   ॥౯౯॥

కౌభేరం కిల పుష్పకం పరిహృతం కాపాట్యద్రివిక్షోభణం
దిగ్గేశాధిపనిగ్రహంచ సుతరాం యజ్జల్పసే తే ర త్వయా ।
కిం తస్మా త్తవ కీర్తిరాశి రభవ త్సీతాం వనే కైతవా
ద్ధృత్వా వీరవరస్య య త్సముచితం కర్మ త్వయా తత్కృతమ్ ॥
కింబహునా   ॥౧౦౦॥

త్వయా తపసి ఛిన్నాని యాని శీషాణి రావణ ।
పున రజ్కురితాన్యద్య రాఘవ శ్ఛేత్తు మిచ్ఛతి   ॥౧౦౧॥

గ—తదనంకరం మమ స్వ్రగ్వచనజనితరోషేణ దశవదనేన
గృహ్యతాం బధ్యతాం తాడ్యతా మితి సత్వర మాజ్ఞప్తా స్విధృత
బాహుప్రకోష్ఠా నాైకసాం శ్చతుర శ్చతురో యం సర్పా నివ విన
తానందన స్స్వీకృత్య గగన ముత్ప్లుత్య భువి నిపాత్య తాం శ్చరణేన
ప్రాసాదశిఖరం శీర్షభంగ మివ శత్రో ర్విపాటయం స్తత్ర కమపి
ప్రతిభట మపశ్య న్రావణోపకంఠా ద్దశరథనన్దనోపకంఠ మగమత్ ॥

తదను అంగదవదనా దాకర్ణితదశవదనమమార్గ శ్శ్రీరామ
చంద్రః కరుణాపయోధి స్సీతాకష్ట మపి స్మారం స్మారం దుఃఖితః

కుపితచేతా అనతికుటిలాం భ్రుకుటీం యదా విదధే తదైవ కోణప
పురం హరియూథపతయః యుగవిరామసమయే జలధి మావళి
ఖా ఇవ యుగప దేవ పరివవ్రుః ॥౧౦౩॥

తదనంతరం సమదకపివరసాంగ్రామికోత్సవక్షోభితరాక్షసపా
ణిశతలతాడితో మహాన్ దుందుభి రపి సమంతా దుపర్యుపరి నిబిడి
తఘనాఘనగర్జితభ్రాతృభి రతీవ భీకరై ర్ధ్వనిభి స్సకల మపి దిగం
తరం సముపరురోధ ॥౧౦౪॥

తేన పరితోంఽకూరయతా విదారయతేవ భువనాని దుందుభి
ధ్వనినా కోపేనచ సమీరాత్మనూనాః ప్రబుద్ధాః కంఠీరవా ఇవ గిరిగ
హ్వరా న్మందిరా ద్వినిష్క్రమ్య గమనవిఘ్నదాయకా న్యపత్యానీ
వ దుర్నిమిత్తా న్యవలోకయంతో ఽపి న్యోమయానాధిరూఢసుర
కామినీభి రవిరతం విహర్తు మిచ్ఛయేవ ప్రయాణకాలగ్లపితవదనా
న్సువదనా అప్యవిగణయ్య సతతప్రజ్వలితరోషాగ్నినేత్రాంతాలోహి
తాలాత్మకతపత రవిభీతప్రచలిత నిజదంతావళి ప్రవారణాగ్రహపరాధీన
నిజేచ్ఛాః ఆశావదనశబ్దాయమానగోమాయురవమృగేంద్రగర్జితచం
చలీకృతకులాచలాః విస్తృతకంకపక్షాకులపతాకశతాంగసమారూ
ఢాః నితాంతనిశితయమదంష్ట్రికరాళ ప్రాసతోమరఖడ్గపరశుపరశ్వ
థాదివివిధాయుధధారిణః మహాజగరసంవీతమహాశైలకూటా ఇవ రా
క్షసభటాః కాలాంబుదా మహాసారై ర్గిరివర మివ కరధృతకార్ముకశిం
జినీవినిక్షిప్తశరవర్షైః కపిబలం చక్రు రాకులమ్ ॥౧౦౫॥

తదను నఖవిదారితశస్త్రజాలో ద్రుమవిదళితతోమరాయుధః
దృషత్పరిచూర్ణితముద్గరో భూమీధరవిచూర్ణితమత్తగజ స్సంగ్రామ
స్స్వపక్షవిజయకాంక్షిభి రతఏవ వ్యథితచిత్తై రంతరిక్షే సురాసురై
రవలోకిత స్సకలలోకభయంకరః కపిరాక్షసానామ్ ॥౧౦౬॥

అథ సరోషహారిపరిశమితభుజశౌర్యానల ఇవాస్త ముపగతవతి భానుమాలిని రణవిదారితస్రైబుతగిరివానాళవినిస్సృతమహారక్తపూర ఇవ సుకుమారసమాక్రాంతదిశాభోగే సంధ్యారుణిమ్ని విరాజమానే శూరవలీముఖనఖకోటివిదారితమదగజస్థూలకుంభవినిస్సృతమౌక్తిక ఇవ శోభమానే గగనమండలే ఉడునికరే సమరప్రచలితశతాంగసక్తిదంతావళపదాతిపదాహతరసామండలవిక్షిప్తమౌక్తికనికర ఇవ భువనవ్యాపిని తమసి నక్తంచరేష్వివ సదుఃఖేషు రజనీసమయవియోగిపక్షిషు క్రవ్యాదకరేష్వివ సకోకేషు కుముదేషు శ్రీరామచంద్రబల ఇవ ఆనందాకరే కుముదాకరే ||౧౦౮||

యావన్మేఘనాద శ్శరధారాం క్షిప న్నాశరమనాంసి సమాశ్వాసయ మేఘనాదో హంసానివ సకలకపివరానపి వివ్యాధ తావదేవ మహతి జన్యే ఘనతరేణ ద్రుమేణ నిహతనిఖిలధురీణవాజివ్రజ స్సురేంద్రపుత్రతనూజో నిశితదంభోళినా సహస్రాక్షః పర్వతశిఖరమివ రావణిరథమపి నిశాచరనికరమనోరథేనసాకం మమంథ ||౧౦౯||

తదను గగనతలే మాయయా హ్యదృశ్యతా మేత్య సలక్ష్మణం శ్రీరామం లక్షీకృత్య భుజంగాకృతీ న్శరా న్సమితి విసరతి రావణౌ ॥

ప—లక్ష్మణౌసుద్రుతం రామ సోమం రాహువిభీషణః ।
బబంధు రాశుగా శ్శీఘ్రం బంధహర్తార మీశ్వరమ్ ||౧౧౦||

తదానీం పాకశాసనజితి లంకాం ప్రవిశతి ప్రియతనుజవదనవిదితాఖిలోదంతాత్యంతసంతోషభరభరితరావణాజ్ఞయా తచ్చారకైః పుష్పకవిమానేన రణభువ మానీతాయాం త్రిజటాదిరాక్షసీగణపరివృతాయాం సీతాయాం జిహ్మగాస్త్రబద్ధౌ రామలక్ష్మణౌ వభివీక్ష్య శోచంత్యా మత్యంతం పునః ప్రాపితాయా మశోకవనికాయాం భర్తృదుర్దశావీక్షణదుఃఖితయో స్సుగ్రీవవిభీషణయో రన్యోన్యం సమాశ్వాసితయో స్సతో రతిరభససమాగతగరుడగరుద్వాతభయేన గత

జీవేషు వాతాశనాస్త్రేషూపరాగముక్తపుష్పవతోరివ ప్రకాశమాన
యోః శ్రీరామలక్ష్మణయోః స్తతోర్యుద్ధపరిశ్రమాక్లాంతం సహజా
త మాలోక్య బహుతరం ప్రలపతి సీతాపతౌ యావదేవ సురాసురభ
యంకరే ఉభయబలసాంపరాయే సముజ్జృంభమాణే ధూమ్రాక్షప్ర
కంపనౌ స్వభాహుబలేన సమీరణతనయే ద్విధా విదారయతి తావ
దేవ వాలినందనో వజ్రదంష్ట్ర మచలేన సీలోపి బలాత్ప్రహస్తం
మదకరీక్షుదండమివ క్షణేన నిష్పిపేష ॥౧౧౧॥

తదనంతరం తత్సర్వం వృత్తాంతమపి చారముఖేన శ్రుత్వా
సైన్యపరిక్షయేణ జాతరోషా త్వ్యాతతరణోత్సాహే దశకంధరే సమస్త
భువనాండపరిపూర్ణభయంకర జయానకనినాదేన తర్జితసకలప్రాణిబృం
దే విభ్రాజమానమహాచాపధారిణి వారివాహే సుమేరుశృంగమివ
బహూన్నతం మహారథమారుహ్య సర్వత శ్చలితచతురంగబలసమూ
హేన లంకయేవానుగమ్యమానే రావణే క్రమేణ నిర్గత్య పురతో
రణ మతిక్రమ్య పురతో రణచలితకపిబల మవలోక్య శరవర్షం వికిరతి
సతి శ్రీమాన్ దశరథతనూజోపి సకల దిక్పాలజేతారం దశానన మభి
వీక్ష్య తచ్ఛౌర్యశ్లాఘనాయ ప్రథమం శిరః కంపయన్ తత్క్షణమేవ
సవ్యేతరం శేషాహిమహాకారం భుజమపి వ్యాపారయామాస॥౧౧౨॥

ప—అథభీషితదిఙ్నాగై ర్గర్జితై స్స్వస్య రావణః ।
ఆకులాం విదధే సేనాం రాఘవస్య మహాత్మనః ॥౧౧౩॥

గ—తదానీం వానరసేనాకులీకరణేన సమృద్ధరోషం పర్వత
వర్షిణం వానరేశ్వరం రవితనయ మతికఠోర ముష్టినా గాఢ మభితా
డయంతం సదాగతితనూజ మతిప్రచురతరలంఘనేన విదళితధ్వజకిరీట
కోటిం మహనీయసత్త్వసంపన్నం నీలమపి కపికులసేనాధ్యక్షం సకలమ
పి వలీముఖసైన్యం సకలలోకజయశీలేన స్వబలేన వాత్యా తూలరా
శిమివ సముచ్చాటయ న్నిరంతరంనారాచవృష్టి మభివర్షంతం సముత్

క్షీణం రామానుజమపి మహాత్మా శక్త్యా దృఢ మురసి విద్ధ్వాథ
రాక్షసాధిరాజః ॥౧౧౪॥

తదనంతరం దశరథనందన శ్రీరామోపి రావణాశరహతి మూ
ర్ఛితం స్వానుజం నయనోదకై ర్నిశాచరపతించ శరవర్షై రాచ్ఛాద
య న్నుడితి శోకవీరరసౌ ప్రకటయ న్నమీాకే విషాదతోష మిశ్రితం
బల మకరో త్క్షణేన విలప న్ననుజమ్ ॥౧౧౫॥

వ—వత్స లక్ష్మణా ద్య కిమ్న హో న భాషసే వదాన్య।
వీర ధైర్యతో జవేన గచ్ఛ శత్రుసూదనాయ ॥౧ ౬॥

ప్రోన్మీలయాశు నయనద్వయ మంబుజాక్ష
ప్రఖ్యాతకీర్తినిచయో రణకోవిద స్త్వమ్।
ఉత్తిష్ఠ మా మయి పరిష్వజ సుందరాంగ
క్షిప్రం ప్రదేహి వచనం మధురంచ తస్యై ॥౧౧౬॥

గ—తేదను తిరస్కృత్యచ మూర్ఛాం లక్ష్మణోపి శత్రుని
ధనాయ యావ త్సముత్థిత స్తావదేవ రఘుకులతిలక శ్రీరామచంద్రో
విపుల స్త్యవంశజం రావణం పరిభూయ తత్ప్రాణహారా న్నరా నా
రుణ్యేన సముమోచో వాచ చైనమ్ ॥౧౧౭॥

వ—కృతం త్వయా కర్మ మహ త్సుభీమం
హతప్రవీరశ్చ కృత స్త్వయాఽహమ్।
తస్మా త్పరిశ్రాన్త ఇవ వ్యవస్య
నత్వాం శరై ర్మృత్యువశం నయామి ॥౧౧౮॥

గచ్ఛానుజానామి రణార్దిత స్త్వం
ప్రవిశ్య రాత్రించరరాజ లఙ్కామ్
ఆశ్వాస్య నిర్యాహి రథీచ ధన్వీ
తదా బలం ద్రక్ష్యసి మే రథస్థః ॥౧౨౦॥

ప—అథావమానసంపూర్ణః పరాజయయుతో భృశమ్ ।
రావణ స్స్వపురం ప్రాప సూర్యాభిముఖదీపభాః ॥౧౨౧॥

గ—అథ రామబాణనిర్జితో మ్లానవదనో దశవదనః ప్రాప్య స్వపురీ మంతఃపురం ప్రవిశ్య వివిక్తదేశే రత్నసింహాసనోపర్యుపవిష్టః రామశరతీక్ష్ణతాం స్మారంస్మారం వేపమానః ప్రణష్టగర్వః పరితో ఉపలోక్యోపవిష్టా న్రాక్షసా న్మంత్రిప్రవరా నతీవదుఃఖార్దితః క్లాం తవదనః ఏవ ముకోచ ద్విలప్య బహుధా ॥౧౨౨॥

ప—అద్య కింకరోమ్యహంతు దుష్టదైవవీక్షితో త్ర ।
రాక్షసాధిపోపి మిత్ర సర్వలోకరావణోపి ॥౧౨౩।

దోర్బలోద్ధృతోపి పుత్ర గీష్పతి ప్రసేవితోపి ।
బ్రహ్మవంశజోపిదేవి దుఃఖభాజనా నయుంతు ॥౧౨౪॥

గ—శ్రుణుత భో వీరాగ్రేసరా స్సురాసురజేతారమపి మాం మానుష స్సీతాపతి ర్జితవానితియత్తద్యుక్తమేవ ఖలు మమ యతో వరగ్రహణకాలే పితామహో న్నరవర్జం దేవదానవై రవధ్యత్వం మ యా ప్రార్థిత మల్పసారో నరఇతి బుధ్వా హా! కష్టమిదానీం తాదృశ క్షుద్రనరేణైవ జితో ఽస్మి హా హా జ్ఞాతం జ్ఞాతం పూర్వంఖలు మనుష్యాదేవ మృత్యు ర్భవతి తవే త్యాజ్ఞప్తోస్మి విధినా నను అపిచే క్ష్వాకునాథేన మహాత్మనా అనరణ్యేన శప్తోస్మి మద్వంశజనితో వీరో మహాత్మా సంగ్రామే నిహనిష్యతి త్వాం దుమతిం సపుత్రబాం ధవమితి క్రూర మపితు వేదవత్యా పతివ్రతయోమయా నందీశ్వరేణ చ రంభయాపి వరుణకన్యకయాచ ఋషిభిశ్చ మహాతపస్విభి శ్శప్తో స్మి హా ఋషిభాషితం పతివ్రతావచనంచ కదాపిన మిథ్యాభవిష్య త్యతో మద్విజయే సంశయోనపరాజయే సర్వే జాగరూకాః కర్తుమ ర్హాథ మహద్యుద్ధం సాయుధా స్తిష్ఠంతు సర్వే రాక్షసభటా నిర్భ యాః ప్రభోగ్యతాం సుహావిరాగ్రగణ్యాః ప్రళయకాల సదృశోమహా

కాయః ప్రియతమో భ్రాతృభక్తిభరిత స్సహోదరో మమ కుంభకర్ణో నిద్రాంగనాలింగనసుఖవిస్మృతచిత్తో ఝటితీ త్యాజ్ఞాపయతి మండోదరీపతౌ నిశాచరాధీశ్వరే దశకంధరే రజనీచరా ననుచరాంస్తేపి గత్వా రావణానుజగృహం వివిధాయుధఘట్టనై ర్దంతిపాదవిక్షేపణైశ్చ ప్రబోధ్య కుంభకర్ణం మాంసశోణితాదిభి ర్నివార్య క్షుద్బాధాంతచ్చరణయుగళే ప్రణమ్య శిరసా తస్మై నిద్రాభరాలసాయ రాజాజ్ఞాం విజ్ఞాపయాంచక్రుః ॥౧౨౪॥

తదానీ మకాలేపి దశవదనప్రబోధితః కుంభకర్ణోపి నిశాచరానీతమాంసశోణితాదిభి స్తృప్త శ్శ్రుత్వాచ తైః కథితం సర్వమువంతం రోషాజ్జ్వలితనయనః కటకటాపయన్ దంతపఙ్క్తి మద్యైవగత్వా రణాంగణం సకలమపి కపికులం రామలక్ష్మణౌ మర్త్యౌ గ్రసిత్వా ఽనంతర మగ్రజం ద్రక్ష్యామీతి ఘూర్జ న్మంత్రిభి స్తదా బోధితః ప్రథమ మగ్రజావలోకనం వరమితి గత్వా ఽఽలయ మగ్రజస్య ప్రణమ్య పాదయో ర్జ్యేష్ఠతమస్య రత్నసింహాసనోప ర్యుపవిష్టస్య రావణస్య భవచ్ఛత్రుసంహారార్థం గచ్ఛామి యుద్ధాయానుజ్ఞాం దేహీతి ప్రార్థయమాన స్తేనాజ్ఞప్త స్సంతోషేణాలింగనపూర్వకం శ్లాఘిత స్సర్వైః కాంచనరథ మాస్థాయ నవరత్నభూషణభూషితాంగః ప్రస్థాయ నిశాచరాగ్రేసరైః పరివృతః సామంతపర్వతశోభిమహాపర్వతఇవాభ్యనుదితాభిర్నిస్సృతాదోషరహితనిద్రా మనుభవితుం సమరాఙ్గణ మగా ద్దశవదనసమాజ్ఞయా ॥౧౨౫॥

ప్రాప్తంచాంజనాద్రినిభ మభ్రావకాశవిభ్రమిత్రిశూలం శూలాయుధమివ జగద్విలయోద్యుక్తం నిశాచరం దృష్ట్వా శాంతభుజబల మశేషదిఙ్ముఖేషు ధావమానం వాయువిచలితపయోధరబృన్దమివ కాత్స్న్యం కపిబల మంగదో ధీర మహోచత్ ॥౧౨౬॥

భో భో కపయః నైకసీపుత్రేషు కాన్యైషాబిభీషికా అత శ్చైనా ముద్దిశ్య యుష్మాభి రనంగీకృతపూర్వాం భయవికృతి మి దానీమపి దూరీకురుతేతి ॥౧౨౮॥

తదనంతరం కపయోపి ససాంత్వనం వచన మంగదవచనా న్నిశ మ్య పున స్సంప్రాప్తరణాజ్ఞా దిగిభేంద్రసదృశా స్సాటో ద్వింధ్యాచ లమివ ప్రచలంతం రావణానుజం కుంభకర్ణం యుగాంతసమీరణా ఇవ సమంతత స్సమానీతైః పర్వతైః పాదపై రపి సమవాకిరన్ ॥౧౨౯॥

ప—యే క్షిప్తాః కపిభి స్తదాతు హృదయే చూర్ణీభవం స్తే
ద్రుమాః
యస్యాంగే పటవాసతాం దధు రశ్మా తద్భావాసంఘట్టితాః ।
శైలేంద్రా స్సహసా సమేత్య సమరే మోక్త స్సమీపం ఖలు
తత్ఖేదాయ బభూవు రద్భుత మహో కింవర్ణ్యతే సూరిభిః ॥ ౩౦॥

గ—తదనంతరం జ్వలితశూలధరే రావణానుజే సమరాఙ్గణే గమనాటోపేన అట్టహాసేన సకలానపి కపీ న్భీషయతి నీలం ఋషభం చగంధమాదనం గవాక్షమపి శ్లథశౌర్యా న్కుర్వతి రామమేవ శర ణంమన్వానా న్సకలకపీ నాశ్వాసయంతం స్వపస్మి న్పర్వతా న్వికిరం తం వానరనివహపతిం సుగ్రీవం సమున్నతశైలతాడనేన విచేతనమపి కృత్వా ఝటితి త మాదాయ స్వపురీంప్రతి యాతే దుర్వినీతవాలి ప్రాపిత మస్మత్ప్రిభో రపయశః ప్రకర్షేణ మృష్టమితి హృష్టమానసే షు సర్వరాక్షసేషు ॥౧౩౧॥

అథ నానావిధ కుసుమపరిమళపరిపూర్ణశైత్యోపచారేణ స చేతనసుగ్రీవఖరనఖరవిదారితలపనో రావణానుజోపి క్షణమాత్రేణ గిరిసదృశఘనసాలమపి సముత్ప్లుత్య నయనగోచరం సుగ్రీవ మప్యనాల క్ష్య లక్ష్య మహతాయ వృత్తవిశాలభీకరేక్షణః ప్రతిక్షణం ప్రతికూ

లబలమివ స్వపక్షబలమపి భక్షయ న్నద్రిశిఖరతాడనేన సౌమిత్రిమపి
స్తంభయ న్నలభః పావకమివ రామ మాజగామ ॥౧౩౨॥

తదను రఘుపతి రపి లక్ష్మణాయ కుంభకర్ణేన నిక్షిప్తం
ధరణీధరం చంద్రార్ధముఖేన బాణేన విచ్ఛిద్య వాలిమారీచఖరాదీనా
మంతకసదృశై ర్బాణై రస్య వధూవైధవ్యయోగో నసంభవతీతి
నిశ్చిత్య వాయవ్యశరమ ప్యైంద్రశరమపి సాక్షాద్విలయకాలాగ్ని
సమప్రభం దధౌ ॥౧౩౩॥

తదనంతరం రామాస్త్రేణ రాక్షసాధిపతేః కుంభకర్ణస్య విదా
రితే ష్వంగేషు ప్రథమం మహానేకో భుజ స్సాక్షాన్మందరాద్రిరివ
సేనాపయోనిధౌ ద్వితీయోపి లవణాంబుధౌ ద్వితీయస్సేతురివ నిప
త త్తథైవ సకిరీటకుండల మస్య శీర్షమపి త్రికూటాచలస్య తురీయకూ
టతాం జగామ ॥౧౩౪॥

అథ కుంభకర్ణనిధనప్రముదితకపికోలాహలాకర్ణనగ్లపితవదనేన
కుపితేన చానుజవధం శ్రుత్వా రజనీచరచారముఖేభ్య స్పందమా
మానహృదయేన బహుధా విలప్యానుజగుణగణా న్స్మరన్ చ కథయ
తా రోషతామ్రాయతేక్షణేన భ్రుకుటీవిభ్రాజమానలలాటేన రావ
ణేనాజ్ఞాపితా నరాంతకదేవాంతకాతికాయత్రిశిరఃప్రభృతికుమారా
స్సాంజలిబద్ధం నిజజనకనిదేశం మూర్ధ్ని నిధాయ సహాయభూతా
భ్యాం మహోదరమహాపార్శ్వాభ్యాంసహ పితృపతిభవనమివ సమ
రభువ మావిశన్ ॥౧౩౫॥

అథ సురమృగీదృశా మభీష్టప్రియదానేన మనోభిలాషపరిపూ
రణచటులే కేనాపి కదా ప్యదృష్టచరే మహతి సమీకే కపిరాక్షస
యో స్సమారబ్ధే వాలితనయేన మహతా గిరిణా నరాంతకే వాన
రాంతకే గంధవహనందనేన సురాంతకే చ సాక్షాదంతకసదృశే పు
రాంతకేనేవ నిహతే తథైవ విచిత్రయుద్ధకుశలేన నీలేన మహోదరే

మారుతినా త్రిశిరసిచ చూర్ణీకృతే తథైవ మహాపార్శ్వాదిషు సే నానాయకేషు నిధనమధిగతేషు రాక్షసాకృతితమస్సంచయఇవాతిభీకరాతికాయే సుత్రామసదృశేన వాయువచసా విబోధితేన రామావరజేన విధాతృశరేణ ద్విధా కృతే తేనాతీవ వ్యథితం స్వజన మనుసీయ సమరధురం స్వీకృత్య మనోహరశతాంగ మధిరుహ్య సురపతిజేతా ఽపి సమరభువ మాజగామ ॥౧౩౬॥

ప—ఆగత్య సమరం శూరో హవిస్తర్పితహవ్యవాట్ ।
సమంత్రాస్త్రస్తిరోధాయ హరీ న్వివ్యాధ కాలవత్ ॥౧౩౭॥
లక్ష్మణేన యుతం రామం ఘనః పద్మాకరం యథా ।
ఆకులంచ విధాయా ఽసౌ జగామ నగరం నిజమ్ ॥౧౩౮॥

గ—అథ ఘనే ఽస్మిన్ రవిప్రభాం రామచంద్రరుచిమపి తిరోధాయ శరవర్షం విముచ్య గతవత్యప్రకాశితనళ మలక్షితకుముద మనున్మీలితనీలోత్పలం చంచలీకృతజీవనం క్షణాదేవ బభూవ వాహినీ॥

తదా విభీషణస్తు రావణిమాయాశరప్రహారేణ మోహితాం వాహినీం విచేతనౌ రామలక్ష్మణౌచ దృష్ట్వా ఽతీవ ఖిన్నస్సచేతన మాంజనేయ మాలోక్య తేన సాకం విచరన్ రణాంగణే నిశామ్య లుఠంతం ఋక్షాధిపం జాంబవంతం సచేతనఇతి జ్ఞాత్వా ఽఽగత్య సమీపం కథయిత్వా ఽఖిలమాయా మింద్రజిత స్సకలకపికులరక్షణార్థం పాలనాయచ రామలక్ష్మణయోః ప్రచోదిత స్సర్వజ్ఞేన జాంబవతా సంజీవనక్షితిభృదాహరణాయ హనూమంతం వినీతం రామకార్యధురంధరం సమీరణకుమారం ప్రేషయామాస తదాహరణార్థ మరమ్ ॥౧౪౦॥

ప—ఆనీతే కపినాయకేనతు గిరౌ సంజీవనైః పూరితే
యే భూమౌ పతితా రణేషు నిహతా తే సర్వ ఏవాభవన్ ।

సత్వాఢ్యాః కపికుంజరా దశముఖధ్వంసే సుబద్ధాదరా
శ్చారేణాథ మరుత్సుతేన సహసా బుద్ధ్వాజ్ఞయా గౌరవాత్ ॥౧౪౧॥

గ—యథాపూర్వం రామతేజః ప్రవేశదుస్సహేన కపిబలేన ప్రళయాగ్నినేవ దందహ్యమానాం గుహామివ నిజపురీం కంఠీరవమివ దశాననాజ్ఞయా విసృజ్య రణభువం ప్రతి చలితం సకలభువనప్రకంపన మకంపనం స్వబలాహతనిఖిలకపికులం ప్రజంఘాఖ్యాసుర మంగద బాహుప్రతాపానలపతంగా వుభావపి నిశమ్య తథైవ నిశామ్య ద్వివి ధమైందాభ్యాం కపివరాభ్యాం నిహతౌ మహారథౌ శోణితాక్షయూపాక్షావపి కోపభరాక్రాంతౌ కుంభకర్ణతనూజౌ వీరౌ కుంభనికుంభౌ రామచంద్రభుజాభ్యామివ స్థితాభ్యాం సుగ్రీవవాయుజాభ్యాం విచిత్ర తర మాయోధన మతనిషాతామ్ ॥౧౪౨॥

తదను ప్లవగాధిపసుగ్రీవేణ కుంభే నిహతే నికుంభే చ శ్రీమతా హనూమతా తన్నామయుక్తామరీవక్షఃకుంభమేవ ప్రాపితే తదను కుపితరావణసమాహూతనిఖిలవాహినీపరివృతం శూరజనస్తూయమానశౌర్యరాశిం ఖరసంభవం మకరాక్షం విపక్షమపి దాశరథి శరోపి సపక్షమివ సమక్షమ మనయ జ్జనకస్య ॥౧౪౩॥

అథ ప్రాతిహారికవరే సురేంద్రజితి గగనమండల మాసాద్య శస్త్రచయేన రామచమూం ఛిత్వా రామకోపాగ్నిప్రతాపమపి బుధ్వా కాతరే లంకాం ప్రవిశ్య పశ్చిమద్వారా త్పున రాగత్య మాయామయీం మైథిలీ మసినా నికృత్తాం స్వపురతః కుర్వాణే తత్కర్మదర్శనాకులీకృతేన చిరం నియుధ్య వేఘనాదేన నిరాశయా సమీప మాగతేన పవననందనేన విదితసీతావృత్తాంతే రఘుపతౌ జనకజాం ప్రతి ॥౧౪౪॥

ప—విదేహరాజనన్దిని ప్రయత్న మద్భుతం కృతం
తవాప్తయే ఽద్య కర్మ సాహసా దిదం నిరర్థకమ్ ।

అభూ ద్విధిప్రవాదేన సర్వమప్యహో ప్రియే
తనాత్యయే కృతే దశాననేన హా వధం సహే ॥౧౮౫।

గ—ఏవం రఘునాయకే బహుతరం విలపతి తదైవ శత్రుజ
నభీషణో విభీషణ స్సమాగత్య అగ్నిశిఖా శలభై ర్భక్ష్యతేకిం?
సీతా రాక్షసై ర్హింస్యతే వా కిం? సర్వమిదం రాక్షసచేష్టితం త్వమ
త్ర గతధృతి ర్మా భవేతి సమాధాయ కింతు పురందరారిణా నిష్ప్ర
త్యూహ మాభిచారిక కృత్యనిర్వర్తనాయ కృతం కృతక మేవైత
దవధారయేతి రామ మభిధాయ తదాజ్ఞయా గృహీతరామానుగ్ర
హం లక్ష్మణంచ పురోధాయ క్షణమాత్రేణ నికుంభిలాం సకలబలై
స్సహోపరురోధ ॥౧౮౬॥

ప—కపికోలాహలం శ్రుత్వా రోషాత్సింహఇవ క్షణాత్ ।
నిర్గత్య మేఘనాదోపి చక్రే యుద్ధం మహాద్భుతమ్ ॥౧౮౭॥
వాత స్తూలచయస్యాపి విద్రావణకరో యథా ।
తథైవ కపిసైన్యానాం మేఘనాదో వ్యజృంభత ॥౧౮౮॥

గ—అథాంతకమివ దుస్సహం స్యందనగతం సంక్రందనజయి
నం గంధవాహతనూభవపృష్ఠాధిరూఢ స్సురాసురస్తూయమానభుజ
శైభవ అవిదితపరాజయ స్సౌమిత్రిరపి కులిశపాణి ర్జంభమివ నిశితశర
వర్షేణ స్తంభయ న్బహుప్రచురవీరవాదం త్రుటితగలితోరశ్ఛదం శ
స్త్రనివహైః ప్రతిహతశస్త్రనిచయం జగత్త్రయభయంకర మవిజిత
జయముఖరాజయం సంవర్తకాలసహోదర మతిదారుణం రణం విధాయ
వజ్రసదృశై ర్విశిఖై ర్మేఘనాదస్య ధనుర్గుణం శతధా ఖండయ
న్సారథిమపి తథైవ కుర్వ న్దిఙ్మూఢమేవ చకార రావణిం ॥౧౮౯॥
మాయావిదో యదుచితం భుజశౌర్యవతో యదనురూపం రజ
నీచరేంద్రతనయస్య యద్విహితం శతమన్యుజయినో యచ్ఛ్లాఘనీ
యం తద్దేవాకృత మండోదరీతనయో మహతి సంగ్రామే ॥౧౯౦।

ఇత్థం రావణతనయస్య లక్ష్మణేన సహ యుధ్యతో దినాని త్రీణి వ్యతిచక్రముః ॥౧౫౧॥

అనన్తర మేతాదృశం సకలశూరజనస్తూయమానభుజశౌర్యం సకలదేవహృదయసరోరుహవృష్టికాలాయమానం సురేంద్రజేతారం భగవతి లక్ష్మణే కథంచి దైన్ద్రాస్త్రేణ వ్యపగతాసుం కృతవతి తత్క్షణమేవ సురకరనికరవినిర్ముక్తా పుష్పవృష్టి ర్లక్ష్మణస్య మూర్ధ్ని నిపతితా కించ రజనీచరకామినీబాష్పవృష్టిరపి లంకాయామ్॥౧౫౨॥

అథ రావణిం నిహత్య శత్రుభీషణేన విభీషణేన సాక మన్తిక మాగతం వినీతం విజయినం సుమిత్రానన్దదాయినం శత్రుజేతారం ప్రియసహోదరం సవనామిత్రం సౌమిత్రిం స్వపదానతశిరస మగ్రజభక్తిపరిపూర్ణమానస మవలోక్య సోదరవాత్సల్యా దాకృష్య బలా దారోప్యోత్సంగ మాలింగ్యాఘ్రాయ మూర్ధ్ని శ్లాఘమాన స్తస్య పరాక్రమ మజేయం బహుధా ఽనుజస్య శత్రుశరప్రహారణజనితవ్రణం సుకుమారం శరీరమ ప్యవలోక్యాతీవ దుఃఖితః కరపద్మేన పరిమార్జయ న్సకలసద్గుణగణం శత్రుభీషణం విభీషణమపి కృతసాహాయ్యం కైకసీతనయం పౌలస్త్య మాలింగ్య సౌహార్దా త్కథయ న్తస్య కృతజ్ఞతాం సర్వశాస్త్రజ్ఞతాంచ ఇంద్రజిద్వధప్రముదితసుగ్రీవాదివలీముఖమండలైః పరివృత శ్శ్రీరామచంద్ర స్సుగుణసాంద్రోశేషరణధీరశ్చోత్తరకార్యచింతాపరః పరమసంతోషేణాతిష్ఠద్రణాంగణే ॥

అథ లక్ష్మణనిహతం మండోదరీసుతం సురేంద్రజయిన మజేయపరాక్రమం ప్రియతనయం నిశమ్య చారవర్గా త్కోలాహలాచ్చ కపీనాం క్లాంతాననపంక్తి ర్వినిశ్వస్య బహుతరం తస్య వీరత్వాదిగుణగణం శ్లాఘయ న్మంత్రిభి స్సాక ముచ్చైః ప్రలప న్బాష్పోదకపరిపూరితలోచనో రావణోఽపి శోకేన కోపేనచాతిరక్తనయన స్సందష్టఘనోష్ఠపుట శ్చాట్టహాసపూరితవదనశ్చ బభూవ ॥౧౫౪॥

తదనంతర మింద్రజిదాదిషు స్వతనయేషు కుంభకర్ణాదిషు భ్రాతృషు ప్రహస్తప్రభృతిషు మంత్రిషు యూపాక్షప్రముఖేషు సేనాపతిషు సర్వేషు చ రాక్షసేషు రామకోపాగ్నిశలభాయమానేషు రాక్షసకామినీపరిదేవనపూరితాయాం లంకాయాం సత్యాం కోపాతిశయభీషణో రావణః క్షణాదేవ ఇక్ష్వాకుకులరత్నాయమానస్య రణధీరస్య శ్రీరామభద్రస్య దయితాం పాతివ్రత్యేన త్రిలోకప్రథితాం పతివిరహదుఃఖార్తాం సీతాం హంతు మిచ్ఛ న్నంతికస్థితమంత్రిణా నివార్యమాణస్స న్ప్రయత్నపూర్వకం తత్క్షణమేవ సారథిసంచోదితరథేన దశరథనందనేన స్వప్రాణహరణబద్ధసంకల్పేన సీతావల్లభేన శ్రీరామభద్రేణ యోద్ధుకామ స్సమరభువ మవతతార ||౧౫౫||

ప — రోషాద్రణే పరిఘతోమరశక్తిచాప
బాణాదిశస్త్రవిలసత్కరపఙ్క్తిశేషః ।
ఏకోఽపి చేష్టచయసంవృతవ స్తదానీం
బహ్వానన స్స్ఫుట మభా ద్రణరంగధీరః ||౧౫౬||

గ — తదను సమస్తకపిమూర్ధసు కృపాణాయుధం తవాయం తవాయ మిత్యమరవారవిలాసినీజనానాం నిర్దిశన్నివ పాతయ స్సమరమండలే సమలక్ష్యత రావణః ||౧౫౭||

తదవసరే రావణానుజ్ఞయా సమరభువ మాపతంతౌ విమర్దితకపిబలౌ వీరవరౌ విరూపాక్షమహోదరౌ ఉదగ్రగ్రీవేణ సుగ్రీవేణ నిహతౌ శ్రుత్వా స్వమతానుసారేణ కృతాయోధనం రణశ్లాఘినం మహాపార్శ్వం నిశమ్యాంగదేన నిహత మతీవ ఖిన్నః ప్రజ్వలితకోపానల స్తదనంతరం రామేణ యోద్ధుకామః స్వయమేవ జన్యాభిముఖః ప్రస్థాయాత్ర రణాంగణే సచమత్కారం కపిసేనాతాడనజాతరోషేణ పరుషవిశిఖనికృత్తస్వకేతన మర్ధచంద్రాస్త్రవిదళితధన్వానం శస్త్రపరంపరావిదారితసారథి మత్యాశ్చర్యకరకరలాఘవం విభీషణ

మోచనార్థ మభిసర్పంతం బాణవృష్టిం స్వహస్తపతి శ్రీరామచంద్రోపి
జ మత్యుగ్రవేగ ముక్తయా మహత్యా శక్త్యా ముహూర్తరహస్యం
తం మూర్ఛయా నిమీలితం రాహుపంగమః కలాధరమివ సమాత
తాన రావణ స్సర్వలోక విరావణః ॥౧౫౮॥

స—ఆలోక్య విద్ధ మనుజం సమరే స రామః
కోపేన చాప మసకృ ద్విలసన్ముహుకాన
బ్రహ్మేపి రాక్షసపతే నిటిలాన్ని వర్గే
రేఖాం రఘూద్వహధనుస్సదృశీం చకార ॥౧౫౯॥

తదా దృష్ట్వా దశాస్యేన శక్త్యా విద్ధంకణాంగణే ।
స్వప్రాణసదృశం ధీరం సోదరం లోకసుందరమ్ ॥౧౬౦॥

అంకేనాదా యవాత్సల్యా త్స్నేహజాతం గుణాన్వితమ్ ।
దుఃఖా త్స్నేహేన ముద్దిశ్య విలలాప రఘూద్వహః ॥౧౬౧॥

కథం సహే సఖే హాతం దశాననేన సోదరం
విలోక్య వేష్టమాన మాది శేషన న్ధాని ప్రియమ్ ।
నిమీలితాక్షిపద్మ మ్మత శోణితార్ద్రవిగ్రహం
ధనుర్ధరం బహిశ్చరానువ త్థినం తం రఘూత్తమమ్ ॥౧౬౨॥

నష్టే సహోదరవరే భువి కిం సుఖేన
ప్రాణైశ్చ కించ జనకాత్మజయా సఖే నః ।
యుద్ధే న మే ఽస్తి కరణీయ మితఃపరంనా
కాయంతు మే ఽద్య నితరాం ప్రమికంపతే హా ॥౧౬౩॥

దేశేదేశే కళత్రాణి దేశేదేశేచ బాంధవాః ।
తంతు దేశం నపశ్యామి యత్ర భ్రాతా సహోదరః ॥౧౬౪॥

కింమె రాజ్యేన కిం ప్రాణై ర్యుద్ధే కార్యం నవిద్యతే ।
యత్రాయం నిహత శ్శేతే రణమూర్ధని లక్ష్మణః ॥౧౬౫॥

హా లక్ష్మణ ప్రియసహోదర నేత్రపద్మం
ప్రోన్మీలయాద్య ఝడితి ప్రలపస్వ మాం త్వమ్ ।
శేషే కుతః కుణపఘోరరణాంగణే ఽస్మి
న్నుత్తిష్ఠ యుద్ధమతిభిః కుప కౌతుకేన ॥౧౬౬॥

గ—తదా ఏవం విలపంతం శోకవిహ్వలితేంద్రియం పునఃపున
ర్నిశ్వసంతం సానుకంపం ధరణ్యాం వేష్టమానం దుఃఖా త్తాదృశ మ
సదృశగుణాభిరామం రామం సమాశ్వాసయ న్సుషేణోపి నమృతో
లక్ష్మణ స్సులక్షణాని వర్తంతే ఽస్మి న్నతో విషాదం మాకృథా
ధీరధారేయాయం సప్రాణ ఏవ న సంశయః కురుతే శ్వాసోచ్ఛ్వాసం
నభేతవ్య మిత్యుక్త్వా పార్శ్వస్థ మాంజనేయ మాలోక్య అయి
వాయుపుత్ర ఇత శ్శీఘ్రం గత్వా జాంబవత్కథితం ఔషధీలతాచతు
ష్టయంప్రభావశాలినో వీరోత్తమస్య సౌమిత్రే స్సంజీవనార్థ మానీ
యతాంత్వమే త్యబ్రవీత్ ॥౧౬౭॥

గ—అనంతరం రఘుపతిరపి బాష్పోదకై రనుజం శరచయైః పుల
స్త్యతనయంచ వికీర్య యుగప త్కరుణావీరరసౌ విధాయ శోకహ
ర్షసమేతం స్వబల మతనోత్ ॥౧౬౮॥

తదను రామకాలమేఘే సగర్జనం శరవర్షం వర్షతి కశ్చన
రాక్షసోపి సమరాంగణా న్నివృత్త్య నజగామ స్వభవనం సురవార
కామినీషు కాచిద ప్యలబ్ధవరా న బభూవ ॥౧౬౯॥

తదా సుషేణవచనా ద్ధనుమ దానీతమహీధరసంజీవన మహౌషధి
సముజ్జీవితజీవనానుజసమాలింగనసంతోషలబ్ధమనోరథ స్సంవర్ధితసమర
కౌతుక శ్శ్రీరామభద్ర స్సురపతిసారథినా మాతలినాసమానీత మా
జ్ఞయా శచీపతే రతివిశాలం నవరత్నఖచితం శతాంగం కంకటమ
ప్యభేద్యం దివ్యం చాపంచ శరానపి శత్రువిదారణ సమర్థా న్పరమ
కృపయా సమగ్రహీత్ ॥౧౭౦॥

ప—తదా బభూవ యుద్ధంతు రామరావణయో ర్భృశమ్।
పశ్యతాం బత సర్వేషాం కపీనాం రక్షసాం సతామ్ ॥౧౭౧॥

గ—తదా జేతు మశక్యేసతి రావణే భగవ త్యగస్త్యఋషా వాగత్య శ్రీరామాంతికం పరావరజ్ఞ భోరఘునాయక? సర్వలోకన మస్కృత మమిత్రజనవినాశినం శత్రుసంహారకం సర్వరోగహారిణం త్రిమూర్త్యాత్మకం కమలినీనాయకం సర్వమిత్రం మిత్రం గభస్తిమాలినం దినమణిం త్రివారం పూజయిత్వా ఽనంతరం కర్తు మర్హసి యుద్ధం లోకరావణరావణనిధనార్థ మిత్యుపదిశ్య గతవతి రామచంద్రోపి కృత్వా ఽఽచమన మతిభక్త్యా మార్తాండమేవ పశ్య న్కృతాంజలి రేవ మస్తౌషీ ద్దినమణిం త్రయీమయమ్ ॥౧౭౨॥

ప—నమస్సూర్యాయ దేవాయ సర్వాభీష్టప్రదాయినే।
ఛాయానాథాయ పూజ్యాయ సర్వబాధ్యా నివారిణే ॥౧౭౩॥

పాలయ పంకజబాంధవ దేవ
బ్రహ్మమహేశ్వరవిష్ణుమయాత్మన్।
శత్రునివారక మంగళదాయి
న్లోకనమస్కృత భక్తసుమిత్ర ॥౧౭౪॥

కృపాం కృత్వా జగచ్చక్షుః స్సర్వలోకహితాయ భో।
వినాశాయచ దుష్టస్య రావణస్య రిపో ర్మమ ॥౧౭౫॥

గ—తదను సమారూఢరథయోః పరస్పరజయకాంక్షిణో స్సకలభూరజనసమ్మతయో శ్శ్రీరామరావణయో స్సవల్గనశిరోభి స్సకలసురాసురై శ్లాఘనీయే సంవర్తకాలసమానే మహతి సంగ్రామే ప్రవృత్తే శ్రీరామాస్త్రనికృత్తరావణముఖాని పునఃపునశ్చ సంజాతాని శ్రీరామాంగానిచ రావణాస్త్రప్రహారణేన సరుధిరాణి బభూవుః॥

ప—కోపావిష్ట స్స రామోపి యుద్ధే రావణసమ్ముఖే।
కాలరుద్రఇవా శేషలోచనానా మభూ ద్భృశమ్ ॥౧౭౬॥

౭—అథ వారుణాస్త్రేణచాగ్నేయం సౌపర్ణేన సార్పం పైశాచమానేన నైరృతం సౌరేణ తామసం మాహేంద్రేణ దానవం వైష్ణవేన శైవమితి చాస్త్ర మస్త్రేణ ప్రహరతో శ్రీరామరావణయోర్యుద్ధాగ్రహేణావిదితాని దినాని వ్యతీయుః క్షణమివ ||౧౭౮||

ఏవం జేతు మశక్యే రావణే ఇంద్రసారథినా మాతలినోరసి బ్రహ్మాస్త్రప్రయోగేణ గతజీవో భవిష్యత్యయం రావణో లోకకంటకశ్శత్రు ర్దేవానాం క్షిప్రం కురు ప్రయోగం మహాస్త్రస్య పితామహదత్తవరకాలో ఽయం మాకురు విళంబం రఘుకులోత్తంస భో రామభద్ర! రణధీర? దశరథకుమార? స్వపక్షవిపక్షనిరసనైకబద్ధశ్రద్ధ? లోకైకనాథ? కాకుత్స్థ? కేవలం ప్రాకృతఇవ కిం విడంబయసీతి విబోధ్యమానో వీరాగ్రగణ్య శ్శ్రీపతి శ్రీరామచంద్రః కృతప్రయత్నో బభూవ మండోదరీరమణస్య లోకవిరావణస్య వధే తదా||౧౭౯||

౮—సీతాం విచింత్య రామోఽపి యుద్ధక్రీడాం చిరం కృతామ్।
పూరయన్బ్రాహ్మ మాధత్త సర్వలోక నమస్కృతమ్ ||౧౮౦||
జాజ్వల్యమానం మహసా భజతాం భీతికృన్తనమ్ ।
శత్రుంవిధ్వ సకే దక్షం శరణాగతరక్షకమ్ ||౧౮౧||

తేనాస్త్రేణ రిపుం జఘ్నే రామ శ్శత్రునిబర్హణః ।
రావణం సర్వలోకానాం కంటకం భక్తవత్సలః ||౧౮౨||
అథ వృష్టి స్సుమనసాం సుమనఃకరమోచితా ।
పపాత రామచంద్రస్య మూర్ధ్ని దివ్యా సితప్రభా ||౧౮౩||
దేవదుందభయో నేదు ర్జగు ర్గంధర్వకిన్నరాః ।
అనృత్యంత భృశం హృష్టా ద్దేవవారాంగనా స్తదా ||౧౮౪||
జయ త్యతిబలో రామ స్సర్వలోకనమస్కృతః ।
రావణాంతకరో ధీరో దేవకార్యధురంధరః ||౧౮౫||

అథా దేవం మహా న్తోష స్సర్వా దిక్షుచ ఖే భువి ।
దేవై ర్ముదితో హృష్టా ద్ఋషిభిశ్చమనోహరః ॥౧౮౬॥

వవౌ సుఖతరో వాయు ర్జహృషుః కపినాయకాః ।
ప్రతోషా దాగ్రిమరం సర్వే పరివార్య్య బలైస్సహ ॥౧౮౭॥

౯—తదను సమరాఙ్గణఙ్గా ముఖఙ్గణం బాణశయనోపరి శా
యిన ముగ్ధాసిక్త తేషుధిం రామాస్త్రవిదీర్ణాఖిలావయవం సకలవ
క్త్రంచ రేశ్వరం స్వపూర్వజం రావణ మనుస్మృత్య వైరిణమపి స్వభావ
జనితసోదరవాత్సల్యా త్సహసైవ భ్రాతృత్వం ధిక్కృత్య మతిస్మృతంస మిత్రి
స్వమతీవ దూషయ న్విభీషణ స్సుచిర మశోచత్ ॥౧౮౮॥

౧౦—భో భో నిశాచరకులోజ్జ్వలరత్నదీప
ప్రఖ్యాతబాహుబలనాశితసర్వలోక ।
పూర్వ్యార్య్య సత్త్వవచనం ప్రమతవా న్నమే హా
తస్మాన్మృతోసి పరిహృత్యచ సర్వభాగ్యమ్ ॥౧౮౯॥

ద్వేషం తు లోకవిభునా పరికల్ప్య మూర్ఖా
త్సీతాంచ లోకజననీ మపహృత్య మోహాత్ ।
పుత్రా న్ప్రపౌత్రనిచయానపి నాశయిత్వా
కింవా కరోమి గతబంధుజనో ఽత్ర మూర్ఖః ॥౧౯౦॥

౧౧—తస్మి న్నేనావసరే మహానీతి శౌర్య్యగాశే స్సురేంద్రా
దిసుభటలాఞ్ఛనీయాజ్ఞస్య స్వప్రియస్య రణభువి శ్రీరామాస్త్రేణ పం
చత్వప్రాప్తి వార్త్తాం నిశమ్య సమస్తాంతఃపురాంగనాజనై స్సాక మాగ
తా సకరుణ మతీవ రుద స్తీ బహుతరం ప్రలప్య పట్టమహిషీ మందోదరీ
గణాం రమణస్య స్మృత్వాస్మృత్వా రణభువి త మాలిఙ్గ్య భర్త్తార
మురస్తాడనపూర్వకం భోప్రాణనాథ ప్రోత్స్మలయ నయనయుగళం మా
లపస్వ మాం ప్రియాం పరిష్వజ కుత్రగతో ఽసి గచ్ఛసి కి మిన్ద్రా
ద్ధాసనం కిము సురాఙ్గనా కాముకో ఽసి హా ప్రాణవల్లభ క్వయామి

కింకరోమ్యనాథా ఽహం నజానే కిమపి పాప్రాప్తత్యజామి త్వయా
సాక మరిష్యను చితా మాపహ్య నజీవే క్షణమపి పతివ్రతరహితా
ఽహోం నజానాసి రామతత్వమ్ ॥౧౯౧॥

వ—వ్యక్త మేష మహాయోగీ పరమాత్మా సనాతనః ।
అనాదిమధ్యనిధనో మహతః పరమో భవాన్ ॥౧౯౨॥

తమసః పరమో ధాతా శఙ్ఖచక్రగదాధరః ।
శ్రీవత్సవక్షా నిత్యశ్రీ రజయ్య శ్శాశ్వతో ధ్రువః ॥౧౯౩॥

మానుషం వపు రాస్థాయ విష్ణు స్సత్యపరాక్రమః ।
సర్వైః పరివృతో దేవై ర్వానరత్వ ముపాగతైః ॥౧౯౪॥

సర్వలోకేశ్వర స్సాక్షా ల్లోకానాం హితకామ్యయా ।
సరాక్షసపరీవారం హతవాం స్త్వాం మహాద్యుతిః ॥౧౯౫॥

గ—ఇత్థం రామ తత్వం ప్రకాశ్య పునరపి భర్తృశోకపరా
జితాం "ఆర్యపుత్ర! విభీషణకుంభకర్ణాదిహితైషిణాం మమచ భవ
చ్ఛ్రియఃప్రార్థనాసక్తాయా స్సుభాషితం నశ్రుతవా న్ యస్మా
త్తస్మా త్ప్రాప్తా సుదుస్సహా వీరాణా మీదృశీ దురవస్థా హా! కష్టం
పశ్యంత్యా మమ చక్షుషీ నస్ఫుటతః కించ పతిపుత్రవినాశజనిత
దుఃఖాగ్ని సంతప్తాయాః కష్ట మాపతితం బతే" తి క్రోశంతీ ము
హుస్ఛః ప్రియావతీం గుణవతీం కృశోదరీం మండోదరీ మనునీయ పట్ట
మహిషీం భ్రాతు ర్జేష్ఠాం ప్రియాం పరదారాభిమర్శనేన మగ్రజం
స్వశత్రుహూపం పాపినం న సంస్కరోమీతి ప్రవదత్యపి మరణాంతాని
వైరాణ్యాసః క్రియతామస్య సంస్కారో ఽయ మావయో స్సమఏవ
నచింతయ మిత్రత్వేత్యాదినీతివచనశోభమానయా రామాజ్ఞయా
యథా శాస్త్రం రావణాదిభ్యో విహితోర్ధ్వదైహిక కృత్యే విభీష
ణే సవానరోధజనం సంప్రేష్యాంతఃపురం సమాగత్య భర్తు స్సీతా
పతే రంతికం కృతప్రణామే సతి తదానీ మేవ శ్రీరఘుపతిరపి పరిష్వ

జ్యానతంస్వపదాబ్జే తం ప్రపన్నశిరోమణిం విభీషణం స్వకరుణారసస
దృశేన సకల తీర్థరసేన కపిశ్రేష్ఠై రానీతేన చతుస్సముద్రేభ్యో వారి
దో వనస్పతిమివ కృపయా సలక్ష్మణ స్సంభ్రమేణ నిశాచరచక్రవర్తి
న మభ్యషించ ల్లంకాధిరాజ్యే ॥౯౬॥

ప—అథ రామకృతా ద్ధీమా న్నభిషేకా ద్విభీషణః ।
వవృధే సూర్యసంపర్కా చ్చంద్రమా ఇవ బాలకః ॥౯౭॥

భో రామచంద్ర? భవత శ్చరణారవింద
ప్రాప్త్యా నిశాచరపతి త్వ మభూ న్మమాద్య ।
దాసో ఽస్మి దేవ కరణీయ మితః కిమస్తి
ప్రఖ్యాత దోర్బలవిరాజిత మాం ప్రశాధి ॥౯౮॥

అతిష్ఠ దేవ ముక్త్వాతు రామభక్తో విభీషణః ।
కృతాంజలిపుటో ధీమా న్దుష్టరాక్షసభీషణః ॥౯౯॥

తతో ఽనుమాన్య రామస్తు మహారాజం సుహృద్వరం ।
నక్తంచరేశ్వరం సౌమ్యం భక్తరత్నంవిభీషణమ్ ॥౧౦౦॥

పార్శ్వస్థం వాయుసంభూతం నిశామ్య రఘుపుంగవః ।
అంగ శీఘ్ర మితో గచ్ఛ బ్రూహి సీతాం జయం మమ ॥౧౦౧॥

కుశలంచాపి సర్వేషా మస్మాకం వాగ్విదాంవర ।
ఆగచ్ఛానీయ తస్యాస్తు ప్రత్యుత్తర మరిందమ ॥౧౦౨॥

గ—తదా రామచంద్రాజ్ఞయా లంకాపురీం ప్రవిశ్య నక్తం
చరోత్తమైః కృతపూజా మంగీకృత్య అశోకవనమధ్యశోభమానశిం
శుపావృక్షమూలే నిరానంద ముపవిశంత్యా శ్శోకకర్శితాయా
శ్రీరామచంద్ర స్మరణమగ్నచిత్తాయా స్సీతాయా స్సతీశిరోమ
ణే రంతికం గత్వా ఽభివాద్య నివేద్య రాక్షసోత్తమవిభీషణసహాయ
భూతానాం శ్రీరామలక్ష్మణసుగ్రీవాదీనాం కుశలం జయంచ లోక

రాజ్ఞా రావణకుంభకర్ణేంద్రజిదాదినిధనంచ స్వస్వామిన స్సీతాపతే
ర్వచనమపి వద స్త్వేన మస్తున ద్బద్ధాంజలి ర్హనూమా న్స్వామిభ
క్తిమా న్నితిమా స్సంతోషేణ ॥౨౦౩॥

ప—పృష్ట్వా స్సకుశలం దేవి భర్తా తే విజయం భృశమ్।
త్వత్సంబంధపరిమోక్షార్థం కృత్వా యుద్ధం మహత్తరమ్ ।౨౦౪॥

త్వచ్చోర ప్రవిధాతారం హత్వా శత్రుం సబాంధవమ్ ।
సపుత్రసహజాతం తం రావణం లోకకంటకమ్ ।౨౦౫॥

దేవి త్వాం ప్రణమామి రాఘవపతీం పూజ్యాం జగన్మాతరం
సంసారార్ణవ మగ్నభక్తనివహా న్సంతారయంతీం సదా ।
ఇంద్రాణీప్రముఖామరస్త్రియుతమాం స్తోత్రప్రతుష్టాంతరాం
వాణీశేంద్రార్చితపాదపద్మయుగళాం సౌందర్య జన్మాలయామ్॥౨౦౬॥

రాఘవదేవీం మనుకులదీపాం
మంజుళగాత్రీం సరసిజనేత్రామ్ ।
మైథిలపుత్రీం శశధరవక్త్రాం
నౌమి మమాంబా మభయకరాం త్వామ్ ॥౨౦౭॥

ప—మాత ర్దేవి తవాస్తు మంగళతతి ర్నిత్యం జగన్నాయికే
బ్రహ్మేంద్రాద్యమరావళీ స్తుతమహాచారిత్ర సంశోభిని ।
ఇంద్రాణీప్రముఖామరీసుకబరీసంశోభిపుష్పై స్సదా
ప్రద్యోతానులపాదపద్మయుగళే శ్రీరామచంద్రప్రియే ॥౨౦౮॥

ప—శ్రుత్వా వాక్యం హరే ర్దేవి భర్తు ర్విజయసూచకమ్ ।
మౌన మాశ్రిత్య సంతోషా దతీవ విస్మయాన్వితా ॥౨౦౯॥

ఆంజనేయ స్తదా దృష్ట్వా చింతయంతీ మపృచ్ఛత ।
కిమర్థం చింతయస్యద్య మాం విలోక్య నభాషసె ॥౨౧౦॥

దాసోత్తమాయ పత్యు స్మే ప్రియవక్త్రే ప్రియస్య మే ।
అంగ దాస్యామి కింవేతి చింతయామి ముహుర్ముహుః ॥౨౧౧॥

ఆకర్ణ్య వాణీం జనకాత్మజాయా
హృష్టాన్తరాత్మా పవమానపుత్రః ।
ఆశ్వాస్య పత్న్యాః సదృశం త్వయోక్తం
శ్లక్ష్ణం వచోఽమ్బేతి జగాద నత్వా ||౨౧౨||

గ—తదనన్తరం తాం పవిత్రచరితాం స్వదర్శనాత్ప్రఫుల్ల
వదనాం స్వామినీకృతాపరాధరాక్షసీహననోద్యుక్తం మహాత్మన
మార్తైః కరుణ మాచరణీయం కృతాపరాధినామపీత్యాదినీతివచ
నైః సమాశ్వాసన్తీం స్వస్వామినీం భర్తుర్మనఃప్రహ్లాదినీం విదేహరా
జనన్దినీ మామన్త్ర్య తదాజ్ఞాం శిరసా ధారయన్పునః ప్రాప్య స
కాశం భర్తుర్విజ్ఞాపయతి దర్శనోత్కణ్ఠితా మకుణ్ఠాం సీతాయాః
ప్రియతమాయాస్తదాజ్ఞయా సాఞ్జలౌ హనూమతి గుణవతి భక్తి
మతి సర్వశాస్త్రజ్ఞం నిశాచరేన్ద్రం విభీషణం ప్రేషయామాస సీ
తానయనార్థం శ్రీరామచన్ద్రస్సకలసద్గుణసాన్ద్రస్సానుజః
కపిరాక్షసమణ్డలమధ్యవర్తీ చక్రవర్తీ ||౨౧౩||

ప—భర్తురాజ్ఞాం పురస్కృత్య గత్వా లంకాం విభీషణః ।
ప్రచోదయత్స్వనారీభిర్జానకీం రామనాయికామ్ ||౨౧౪||
తత్రాలోక్య సతీం సీతాం పతిధ్యానపరాయణామ్ ।
అఞ్జలిం రచయన్మౌళౌ వృత్తవాన్స్తుతిపూర్వకమ్ ||౨౧౫||
నమామి దేవి సర్వలోకమాతరం కృపాకరీం
సుధాకరస్య సోదరీం శుభంకరీం మహేశ్వరీమ్ ।
సమస్తమోహానీం నిశాచరాటవీకుఠారిణీం
రఘూద్వహస్య చిత్తహారిణీం భవాబ్ధిశోషిణీమ్ ||౨౧౬||
దేవాఙ్గనానీలకచోజ్జ్వలాభి
ర్వృన్దారమాలాతతిభిః ప్రకాన్తమ్ ।

రక్తాబ్జపాదం తవ దేవి దివ్యం
వందే సదా ఽహం భవపాశనాశమ్ ॥౨౧౭॥

మంగళ మస్తు నిరంతర మార్యే
క్ష్మాతనయే సతపాలనశక్తే ।
తే మునిసంస్తుతదివ్యచరిత్రే
రాఘవనాయకి మంగళమూర్తే ॥౨౧౮॥

మంజుళహాసె మునిజనసేవ్యే
భూమిసుతే త్వం జయజయ మాతః ।
మైథిలజాతే సురవరపూజ్యే
రాఘవకాన్తే జయజయ నిత్యమ్ ॥౨౧౯॥

శ్రీరామచంద్రః కరుణాపయోధి
స్త్వాంద్రష్టు మిచ్ఛ న్విజయీ గతారిః ।
దివ్యాంగరాగై శ్శుభమండనై స్తై
ర్యుక్తాంచ శీఘ్రం త్విహ చోదయ న్మామ్ ॥౨౨౦॥

గ—ఏవం విభీషణేన శిబికామారుహ్యాగమ్యతాం పతిదర్శ నార్థమితి ప్రార్థితాయాం సీతాయాం నాహమాగచ్ఛామి దివ్యాభరణభూషితా ద్రష్టు మిచ్ఛా మ్యస్మాత్తైవ ప్రాణవల్లభం రజనీచరచక్రవర్తిన్నితి ప్రవదంత్యాం మాతర్యోః పతిదైవతానాం సతీనాం భర్తృశ్శాసనోల్లంఘనం నయుక్తంఖ ల్వత శ్శిబికా మారుహ దేవి దివ్యాభరణభూషితేతి నయవచనై రనునీయ తాం. పతివ్రతాం స్వస్త్రీభిః కారయిత్వా స్నానానులేపనమండనాదిక మారోప్య శిబికాం నవరత్నఖచితాం రాక్షసగణైః పరిపాలితాం నక్తంచరీభిః పరివేష్టితాం రాఘవసతీ మానీయాంతికం స్వస్వామినః కృతాంజలిపుటః ప్రణమ్య న్యవేదయద్విభీషణ స్సద్గుణభూషణ శ్శ్రీరామచంద్రాయ సుగుణసాంద్రాయ సలక్ష్మణాయ రణధీరాయ ॥౨౨౧॥

ప—సీతా మవేక్ష్య ముదితస్య విభీషణేన
సీతాం ప్రియాం కృశతనుం చ విశిష్టశీలామ్ ।
సంతోషశోకరసపూరిత మార్తబంధో
ర్దేవస్య చిత్త మభవ త్క్షణమాత్రత స్తత్   ॥౨౨౨॥

గ—తదా అయి జనకనందిని చంద్రాననె? క్షత్రియమతేన శత్రూ న్నిహత్య శరణాగతయో ర్మిత్రయోః కృతజ్ఞయో స్సుగ్రీవవిభీషణయోః కపిరాక్షససత్తమయోః కృత్వా పట్టాభిషేకంచ విమోచ్య చ బంధనా త్త్వాం దుఃఖితాం కృతకృత్యో ఽస్మి తతఃపర మభిరుచి ర్యత్ర వర్తతే తవ సుసుఖేన గచ్ఛయథేచ్ఛం న కార్య మస్తి త్వయా పరగృహోషితయా విశేషేణ రావణదృష్టిపథవిషయయా మమ మనువంశమణే ర్జనితస్యచ రఘుకులె ధీరవరస్యేతి తిర్యగ్వదనోభూత్వా భ్రుకుటీవిరాజితనిటిలః క్షణార్ధ మశ్రుపూర్ణనేత్ర స్తిరస్కృత్య బహుధా కపిరాక్షసమండలానాం పశ్యతాం సతా మాశ్చర్యేణ లక్ష్మణేపి విస్మితచిత్తే ప్రకృతిరంజనపర శ్శ్రీరామచంద్రః క్రూరతరమవాదీత్   ॥౨౨౩॥

ప—ఆకర్ణ్య వాణీం రఘునందనస్య
మర్మచ్ఛిదం కర్ణకఠోరభూతామ్ ।
పతివ్రతా సాజనకేంద్రపుత్రీ
సంతప్తచిత్తా ప్రబభూవ సాధ్వీ   ॥౨౨౪॥

గ—తదనంతర మియం వసిష్ఠసుందరీవ పరమపవిత్ర చరిత్రా పత్యుః పవిత్రచరణారవిందం నమస్కృత్వా మాముద్ధరార్యపుత్రేతి క్రోశంతీ సకలమర్త్యవిశ్వాసోత్పాదనాయ పురందరప్రముఖాన్ దేవా నగ్నించ నమస్కృత్య భగవంత మరవిందాసనమపి ప్రణమ్యాంజలిం బధ్వా భో! హుతభుగ్దేవ పాలయ మాం యదిపతివ్రతా ఆర్యపుత్రైకజీవనా పశ్యతాం సతాం సర్వేషా మితి ప్రార

యాంతీ చంద్రకలేవ పునరుదేష్యంతీ సవితారం స్వాత్మనా పరికల్పితం లక్ష్మణేన భ్రాతృ రక్షితేనజ్వలంతం హుతాశనం పతిధ్యానపూర్వక ముపజగాహే ॥౨౨౫॥

అనంతరం లోకజననీసంపర్కేణ భగవాన్ హుతభుగపి సర్వభక్షణపాపవినిర్ముక్త స్సన్ శుచిరితి యథార్థనామా బభూవ ॥౨౨౬॥

శ—సమర్పయ జానకీం దేవీం పాతివ్రత్యపరాయణామ్ ।
పవిత్రాణాం పవిత్రాంచ మంగళానాంచ మంగళామ్ ॥౨౨౭॥
స్వీకరోతు భవాన్ దేవ విశుద్ధాం లోకమాతరమ్ ।
విజ్ఞాప్యైవం శుచి స్తస్థౌ రామాయ విదితాత్మనః ॥౨౨౮॥

గ—తదా బ్రహ్మరుద్రేంద్రాః పఙ్క్తిరథశ్చ సకలదేవగణసహిత ద్దృషిగణాశ్చాంబరతలా దవరుహ్య కాతరాః కృతాంజలయః ప్రణమ్య దూరత ఏవ సకలలోకభర్తారం సీతాభర్తారం భోరఘుకులతిలక ? లోకనాయక స్త్వం నను కేవలం ప్రాకృతఇవ నటసె నయుక్తః ఖలు తవ విచక్షణస్య దయాసముద్రస్య పవిత్రాణామపి పవిత్రాయా భూపుత్య్రా స్సకలలోక సవిత్య్రా జానక్యాః పరిత్యాగః కృపయా గృహాణ జగన్మాతర మస్మన్మాతరం మంగళమంగళాం సీతామితి ప్రార్థయామాసు స్తదా ॥౨౨౯॥

శ—బ్రహ్మరుద్రేంద్ర దేవానా మృషీణాం భావితాత్మనామ్ ।
శ్రుత్వా వఙ్నేశ్చాపి తాతస్య ప్రార్థనాం భక్తవత్సలః ॥౨౩౦॥
తాం శుద్ధశీలా మనలస్య సంగా
ద్విలోక్య సీతాం ప్రథితప్రభావః ।
ప్రత్యగ్రహీ త్కాంతిమివైష సూర్యః
ప్రభాతకాలే రఘునందనోపి ॥౨౩౧॥

గ—తదా సీతాపరిమండితవామాంకం శరాసనరమణీయలక్ష్మణాలంకృతదక్షిణభాగం ఖతివరసుగ్రీవవిభీషణవిశోభితోభయ

పార్శ్వయోః హనుమత్పరిసేవితాంఘ్రియుగళం కపిరాక్షసమండలపరివేష్టి
తం కౌసల్యాసుతం రఘువరం జానకీమనోహరం శరణాగతపరిపాలనధు
రంధరం శ్రీరామచంద్ర మఖిలసద్గుణసంపన్న ముపగమ్య [illegible]
దశ్చ మనుకులాబ్ధిపూర్ణచంద్రం [illegible] బ్రహ్మాద్యా స్సేం
ద్రాదిసకల దేవగణా శ్శచీ ప్రభృతయ శ్చ సంతోషే
ణాస్తువన్కృతాంజలయః పరమార్థగర్భస్తుతిభి ర్జగాహుః ॥౨౩౨॥

స— కర్తా త్వం జగతాం విభుశ్చ భగవ న్నారాయణ శ్శ్రీధర
స్సర్వజ్ఞః పురుషోత్తమ స్స్మేరముఖ శ్చక్రాయుధ స్సుందరః ।
శ్రీవైకుంఠపతి ర్నతార్తిహరణ శ్శ్రీశార్ఙ్గధన్వా ముని
స్సర్వేషాం జనక శ్చరాచరధర శ్శ్రీవైనతేయధ్వజః ॥౨౩౩॥

లోకైకవీర కరుణాకర దానవారే
దేవాధిదేవ భరతాగ్రజ జానకీశ ।
వేదాంతగీత పరిపాలితభక్తసంఘ
సాకేతనాథ జయ రాఘవ కోమలాంగ ॥౨౩౪॥

సీతాప్రియాయ కరుణావరుణాలయాయ
ప్రోత్ఫుల్లితాబ్జనయనాయ వరప్రదాయ
దేవాధిదేవనుతదివ్యగుణోజ్వలాయ
ప్రేమాస్పదాయ జగతాం శుభమంగళం తే ॥౨౩౫॥

జీవ చిరం రఘునాథ సుఖేన
త్వం ప్రియయా సహజాతసమేతః ।
క్ష్మావలయే పరిరక్షితభక్త
శ్ఛేదితశత్రుజనః ప్రియవాదీ ॥౨౩౬॥

సంరక్ష నిత్యం కృపయా ప్రజా స్త్వం
ధర్మేణచార్యా స్సహ భక్తిపూర్వకమ్ ।

దిగంతవిఖ్యాతయశఃప్రకాన్త
స్తత్పుత్రవా న్భో భవ రాఘవేంద్ర ॥౨౩౬॥

అంగ జీవ చిరం భూమౌ సహోదరసమన్వితః ।
సాకం పుత్రైః కళత్రైశ్చ రక్ష రాష్ట్ర మకంటకమ్ ॥౨౩౭॥

భుంక్ష్వ సర్వసుఖం తాత కురు యజ్ఞాదికర్మ చ ।
అస్తు నిత్యం శుభం పుత్రే త్యాశిషం కృతవా న్పితా ॥౨౩౮॥

గ—అథ రఘునందనోపి సంతుష్టాంతరంగ స్తుతిభి ర్వినీత స్సవా న్పితృభక్త్యా కృతాంజలి శ్చంద్రమౌళినా చరాచర శుభంకరేణ శంకరేణ ప్రోదితనిజస్తోత్రవిధినా విధినా చ ప్రదర్శ్యమానం విమానగత మింద్రసఖం నిజజనకం పఙ్క్తిరథం నమస్కృత్య స్వీకృత్య చ మూర్ధ్ని తదాజ్ఞా మాశిషం చ శతముఖప్రత్యుజ్జీవితై స్తుష్టై ర్వనౌకోభి రభిసరమాణః ప్రమోదేన సుగ్రీవేణ సహ సంభాషమాణ స్స్వపూజాసక్తం నక్తంచరపతిం సమాధాయ కారయిత్వా సపర్యాం వానరాణాం విభీషణేన కృపయా సమాలోకయ న్వినీతం విభీషణం సహజాత దర్శనకాతర స్సహోదరమైథిలీభ్యాం సాకమయోధ్యాం జిగమిషు శ్శత్రుభీషణవిభీషణాజ్ఞయా ఽఽనీతం కామచరం నవరత్నఖచితం బహుసుందరం విశాలం వైశ్రవణం సమారురోహ విమానం పుష్పకం నామ సుగ్రీవవిభీషణాదికపిరాక్షసబలై స్సాక మతిసంతోషేణ ॥౨౩౯॥

ప—విమాన మాసహ్య రఘూద్వహోపి
రణాంగణం సేతునిబంధనం చ ।
సింధుం ప్రియాయై పరిదర్శయ న్స
జ్జగామ రామః పరవీరహంతా ॥౨౪౦॥

గ—తదా విమానగతాః కపయః మహీమండలగతం మ

హేంబుని పల్లవలమివావేక్ష్య పవనజన్మనే నివేద్య సలీల మహాస
స్ఫురతః ॥౨౮౧॥

తదను శ్రీరామోపి ప్రియే జనకతనయే వీక్షస్వ లంకాం రాక్ష
సగణపరిపూర్ణాం త్రికూటాగ్రస్థితాం తవార్థ మాలోకయ రత్నాక
రం చాపారం కుల్యామివ దృశ్యతే ఉయిమైథిలి గరుడగమన మతిశేతే
విమానవేగో యద్ద్వారమేవ పశ్యాం స్తవ శంసితుం విచింతయా
మిం తత్ర క్షణాదేవాపవార్యతే తరుణి? ధరణీనందిని? నిశామయ
సేతుం కృతం నళేనాజ్ఞయా మమ సీమంతరేఖాసదృశం తవ కృతేంచ
త్వదర్థం భృంగచికురే? నిరీక్షస్వ హిరణ్యనాభం జాంబూనదం హనూ
మతే కృతాతిథ్య ముత్థితం సముద్రమధ్యా దయి చంద్రాననే? మి
థిలేశ్వరనందిని? విలోకయ తీరం సముద్రస్య యత్ర స్కంధావారో
నివేశితో విభీషణపరిత్రాణంచ పట్టాభిషేకమప్యభూ త్పశ్య భామిని
భ్రూవల్లీమనోహరే ఋశ్యమూక మిమం పావనం చంపకకోరకసమా
ననాసికే? మన్మనోహరే? ఇతః కలయ దృష్టిం దృశ్యతేఖలు కిష్కిం
ధా సర్వఫలభరితకాననా సమానయ శీఘ్రం మిత్రవర సుగ్రీవ? స
ర్వావరోధమండలేన సాకం తారాం రుమాంచ సీతామనోరథపూ
రణార్థ మిత్యాజ్ఞాప్యాగతాభి ర్వలీముఖసఖీభిః కృతసంభాషణాం సీ
తా మాలోక్యానందసాగరనిమగ్నః పురతో గత్వా కించిద్దూర మ
యిముకురకపోలే? పశ్యపంపా మతిపావనాం -కమలకల్హారశోభిస్
మపిచ పంపాసరఃపరిసర మత్రైవ దృష్టా శబరీ మయా ధర్మచా
రిణీ నీరజలోచనే? యోజనబాహుకబంధనిషూదనస్థానమిద మవ
ధారయ బింబాధరే? జనస్థానం యత్రచ దృశ్యతే వనస్పతి ర్మ
హా నపిచ తవహేతో ర్యత్ర మహద్యుద్ధ మభూ త్ఖరదూష
ణాదిసకలరాక్షసవిశసనస్థాన మిద మవలోకయ మందహాసాంతర్వి
రాజితకుందకుట్మలదంతే? ఇదం గృధ్రరాడ్రావణయో ర్యుద్ధస్థలం

యుష్మ్యేతో స్తవార్థం కోకిలాలాపిని శ్రీకారకర్ణశోభిని వీక్షస్వ స్వకీయాం పర్ణశాలాంచ మదగజగామిని? కంబుకంఠి? యత్ర రావణేన బలా ద్ధృతా త్వం పరివ్రాజకరూపేణ మనోహర బాహులతే? మారీచ మాయామృగహరణస్థానమిదం నిశామయ కృశోదరి? సుందరి? పశ్య గోదావరీ మశేషకల్మషపాపహారిణీం సింహకటిశోభిని కుంభసంభవాశ్రమ మిదం విరచయ కటాక్షవిషయం సుతీక్ష్ణస్యాప్యాశ్రమం తథైవ శరభంగస్యచ మహాత్మనో దృశ్యతే ఖలు నిరీక్షస్వ పులినజఘనే యత్ర గృహీతవా నహం బాణాసనఖడ్గకవచశరా నిషఙ్గా ద్విద్రుమాధరే? విరాధవిధ్వంసనస్థాన మిద మవధారయ మత్తేభకుంభసమే? దృశ్యంతే నను తాపసాశ్రమా బహవో లోచనానందకరా స్సరసిజహాసచరణే? మహాత్మనో ఽత్రిమునే రాశ్రమ మిమం యత్రచానసూయయా సహోపవిష్టా త్వం సంతోషేణ సమ్యగవలోకయ నాగవేణి? మంజుళవాణి? పశ్య చిత్రకూట మతిరమణీయం యత్ర భక్తిభరితాయ భరతాయ పాదుకా దత్తా మయా ౨య్యురాలనీలకుంతలె వైదేహి? దూరతః ప్రసార్యతాం దృష్టిస్త్వయా దర్శనార్థం మనోహరకాననపరివృతాయా యమునాయా స్సుదూర ప్రవంత్యాః యత్ర దృశ్యతే సర్వపాపహరో భరద్వాజస్యాశ్రమ స్సతతం ప్రియవాదిని? కౌసల్యానందదాయిని? పరమపావనీ నిర్మలజలవాహినీ గంగా దృశ్యతే ఽత్ర నమస్కురు నిఖిలపాపవినాశినీం భగవతీం భాగీరథీం పంకరుహకరే? శృంగిబేర పుర మవలోకయ యత్ర నిషాదాధిపతి ర్గుహో మిళితః పవిత్రతమే? దశరథకులోత్తంసిని? ప్రపశ్య సరయూం సర్వపాపహారిణీం ప్రణమ భక్తితో నిటిలతటవిరాజమానతిలకే? సమ్యక్సిశామయాయోధ్యాం విపక్షపక్షభేద్యాం పశ్యంతి ఖలు సర్వే వలీముఖా స్సుగ్రీవాదయో రజనీచరాశ్చ విభీషణప్రముఖాః కుతూహలా న్మమ రాజధా

నీ మయిసుచరిత్రే ? లావణ్యమయి ? పతివ్రతాశిరోమణే ? సుఖేనాగ తాశ్చ వయం స్వపురీం దైవానుగ్రహాదితి దర్శయ న్కథయ న్కథాః నానాప్రకారం ప్రియాయై సీతాయై భాగీరథీతటవిరాజమానం భరద్వాజమహర్షేర్మహాత్మనః పావన మాశ్రమ మగాదభాషత జానకీంచ ||౨౪౨||

౪—నిశామయ ప్రియే శ్రేష్ఠ మాశ్రమం శాంతిరూపిణమ్ ।
భరద్వాజస్య పూజ్యస్య రమణీయంచ యత్రహి ||౨౪౩||

నిద్రాస క్తమయూరస్య నిశ్వాస ముదితః ఫణీ ।
కంఠాహిని నోదనే స క్తః కంఠీరవసఖైర్మృగః ||౨౪౪||

గ—ఏవం వదన్నేవ పవిత్రతమ మాశ్రమం ప్రవిశ్య తత్ర పర్ణశాలాయాం జపాననోప వ్యుపవిశంతం భగవంతం దేదీప్యమానం సాక్షా దగ్నిమివ పూజ్యతమం భరద్వాజ మృషిం సమవలోక్య ప్రణమ్యచ చరణనళినయో ర్యుగళం సీతాలక్ష్మణాభ్యాం సహ కపిరాక్షసై స్సాకం బద్ధాంజలిః కుశల మయోధ్యాయా మాతృజనస్య భరతశత్రుఘ్నయో ర్గురుజనస్యచాపృచ్ఛ ద్రామచంద్ర స్సుగుణసాంద్రః కరుణాసముద్ర స్సకాతరమ్ ||౨౪౫||

తదా ఋషి ర్భరద్వాజోపి శ్రీరామవచనపీయూషం కర్ణపుటేన పీత్వా ఽఽనందనిర్భరః కృత్వా ఽర్ఘ్యపాద్యాదిపూజాం సర్వేషాం కుశలమపి నివేద్య భరతస్య వ్రతచర్యా మసదృశీంచ శ్లాఘయ న్నాతర మనుజనందర్శనార్థం ప్రయాణోద్యుక్తం సీతాకాన్తమేవ మవోచ ద్భోరఘుకులతిలక ? వుషిత్వా ఽస్మిన్దినే ఽత్ర శ్వఃప్రయాణం కు ర్వహమపి వరం ప్రదాస్యామీతి సంప్రార్థ్య ఏవ మస్తువచ్ఛ ||౨౪౬

ప—వైదేహీరమణం నతార్తిహరణం కోదండసంధారిణం
వేదాన్తై రుపగీయమాన మతులం నీలాంబుదశ్యామలమ్ ।
పౌలస్త్యాదినిశాచరౌఘహననా త్సంతుష్టచిత్తం సదా
వందే త్వాం పునరాగతంచ విపినా త్సత్యప్రతిజ్ఞం ప్రభుమ్ ॥౨౪౭॥

శ్రీరామభద్ర రఘువంశమహాబ్ధిచంద్ర
తుష్టోస్మ్యహం సుగుణసాంద్ర దయాసముద్ర ।
సీతాసమేత మనఘం సహజాతకాన్తం
నక్తంచరైః కపివరైశ్చ వృతం నిశామ్య ॥౨౪౮॥

జానకీమనోహరం కృపాకరం
తాటకాంతకం త్రిలోకనాయకమ్ ।
రావణాదిరాక్షసాపహారిణం
త్వాం సదా నమామి భక్తపాలినం ॥౨౪౯॥

మంగళమస్తు రఘూద్వహ తే కరుణాంబునిధే
లక్ష్మణపూర్వజ దేవ సదా మనువంశమణే ।
దుష్టనిశాచరశిక్షక భో ప్రణతార్తిహర
పంక్తిరథాత్మజ భూమిసుతారమణార్యనుత ॥౨౫౦॥

పాలయ రాఘవ నిత్య మశేషం
భూవలయం సహజై స్సహిత స్త్వమ్ ।
నీతిపథేన తు మానికులంచ
క్ష్మాతనయాధవ జీవ చిరం భో ॥౨౫౧॥

గ—శ్రీరామచంద్రోపి సంతుష్టాంతరంగ స్తేన స్తవేన సర్వ
దేశసుభిక్షార్థం వనేషు ఫలసమృద్ధ్యర్థంచ వరం ప్రార్థయిత్వా ప్రేష
యిత్వాచ హనూమంతం స్వదేశ[illegible]భరతాంతికం స్వాగమనని

వేదనాయ సకలవృత్తాంతపూర్వకం నిషాదాధిపతే గుహస్య పరమ మిత్రస్య మదాగమనపూర్వకం సకలవృత్తాంతం శ్రావయిత్వా ఉపగచ్ఛేత్యాజ్ఞాప్య తత్రైవ భరద్వాజేన సాకం తత్సంతోషణార్థం క్షపాం క్షపయాంచకార ॥౨౫౨॥

తత్రైవ రజన్యాం ప్రభాతాయాం భరద్వాజసపర్యాం శిరసా గృహీత్వా ఆమంత్ర్య ప్రణమ్యచ చరణనళినే భగవత స్తస్య సపరివారే శ్రీరామే పుష్పకేణ నందిగ్రామాభిముఖం గతవతి॥౨౫౩॥

తదవసరే శ్రీరామప్రేషితమారుతిముఖా దవగతశ్రీరామాగమనవృత్తాంతో మునిజనలాలనీయపరమపవిత్రవ్రతపూర్ణ స్స్వ్రతస్సిద్ధ భక్తిపరిపూరితాంతరంగ ఆనందాశ్రుపరిప్లుతావయవో భ్రాతు ర్మణిపాదుకాం శిరసా ధారయ న్నానుజ స్స్వకులగురుణా వసిష్ఠేన పౌరైరమాత్యాదిభి ర్మాతృవర్గై శ్చ సాకం సకలసద్గుణాభరితో భరత స్సమాజగామ ససంభ్రమం కారయిత్వా ఖిలమంగళకార్యం పత్తనాలంకారంచ భ్రాతృపాదకమలయుగళ విలోకనాయ నందిగ్రామాద్బహిః ప్రదేశ మాగత్యాంతరిక్షే విమానస్థం భ్రాతర మవలోక్య సీతాసమేతం సానుజం పరివృతంచ కపిరాక్షసై రేవం స్తుతి మకరోత్సానుజః కృతాంజలిః ॥౨౫౪॥

ప—పశ్యత పశ్యత యూయ మిదానీం
పుష్పకనామకయాన మమోఘమ్ ।
తత్రచ పూజ్యతమం రఘునాథం
సంహృతరాక్షసమండల మార్యమ్ ॥౨౫౫॥

లక్ష్మణరంజితదక్షిణభాగం
ఘాతపయాకమనీయతమాంకమ్ ।

వానరరాక్షసమండలకాన్తం
పాలితతాతమతం మహనీయమ్ ॥౧౫౬॥

అచ్యుత మగ్రజ మంబురుహాక్షం
తాపసవేషధరం కరుణాబ్ధిమ్ ।
తం శరణాగతపాలనదక్షం
సుందరవిగ్రహ మంబుదనీలమ్ ॥౧౫౭॥

ప్రత్యాగతం ప్రభుం రామం దృష్ట్వా నగ్రజం యతః ।
తతో మే సఫలం జన్మ తపశ్చ సఫలం మహత్ ॥౧౫౮॥

దృష్ట్వా ఽద్య రామ మతులం ధరణీసుతేశం
ధన్యోఽస్మి తుష్టహృదయశ్చ భృశం మహాంతమ్ ।
శత్రుఘ్న పశ్య కరవావ నుతించ భక్త్యా
బద్ధాంజలీ సకలపౌరజనైశ్చ సాకమ్ ॥౧౫౯॥

నమామి రామచంద్ర మార్య మగ్రజం దయాంబుధిం
శరణ్య మబ్జనేత్ర మప్య జానకీమనోహరమ్ ।
నిశాచరేంద్రకంఠపం క్తిదారిణం నృపాధిపం
విభీషణా ర్తిహారిణం కపీశపాలినం ప్రభుమ్ ॥౧౬౦॥

జయతు జయతు రామః కోసలేంద్రాత్మజో ఽయం
జయతు జయతు సీతా ప్రాణనాథః కృపాబ్ధిః ।
జయతు జయతు ధీర స్సూర్యవంశప్రదీపో
జయతు జయతు పూజ్యః కోమలాంగో మహాత్మా ॥౧౬౧॥

ఆర్యాయ రణధీరాయ పూర్ణజాయామితౌజసే ।
నిశాచరౌఘసంహర్త్రే రామచంద్రాయ మంగళమ్ ॥౧౬౨॥

రక్షితాఖిలభక్తాయ సీతాలక్ష్మణశోభినే ।
కౌసల్యానందమూలాయ రామచంద్రాయ మంగళమ్ ॥౧౬౩॥

ఆర్య రక్ష మాం సదా ఉగ్రరాక్షసౌఘరాత్రిసూర్య ।
దేవ వందితాబ్జపాద సూర్యవంశ్య మానిపాల ॥ ౨౬౪ ॥

గ—తదా శ్రీరామోఽపి భూతలగతభరతాదీన్ సకలలోకస్యస్వపాదజతోయాదపి పవిత్రతరేణానందజాతనేత్రోదకేన తా నభిషించ న్నవనీగతే విమానే తస్మా దవరుహ్య స్వపరివారైస్సాకం భక్తిరస పరిపూర్ణేన సానందబాష్పేణ కృతాభివందనేన కృతార్థోఽస్మి పూర్వం మజ్జనప్రీత్యర్థం భవద్భిర్న్యాసేన దత్తం రాజ్యమిదానీం సమర్పయామి గృహ్యతాం కృపయేతి పునఃపున వదతా భరతేన సమర్పితమణిపాదుక స్ససంభ్రమం సమగ్రగుణశేఖరితం భ్రాతృభక్తిభరితం భరతం శత్రుఘ్నమపి నిత్యశత్రుఘ్నం సమాలింగ్య మూర్ధ్న్యాఘ్రాయ స్వదయితయా సీతయాఽనుజేన లక్ష్మణేనచ వసిష్ఠాదీన్ గురూనభి వాదయన్ తత్తద్యోగ్యతానుసారేణ సుమంత్రప్రముఖా న్మంత్రిణశ్చ పౌరానపి రాజ్ఞశ్చ పరిరంభణసంభాషణాదిభి రానందయ న్కౌసల్యాకైకేయీసుమిత్రా ప్రముఖమాతృవర్గం సవినయ ప్రణామేన కించ సవినయసంభాషణేనచానందయ న్నందిగ్రామవిరాజమాన భరతాశ్రమం ప్రవిశ్య తత్ర భ్రాతృభిస్సహ జటావల్కలాదీన్ పరిత్యజ్య సీతయాసహ మజ్గళస్నానం కృత్వా దివ్యాలంకారభూషిత స్సుందరాకృతిధారిభి ర్గజాశ్వరథారూఢైః కపిరాక్షసైస్సాకం దివ్యస్యందన నాందోళనాదివాహనాధిరూఢమాతృజనగురుజనమంత్రివర్గపౌరవర్గరాజమండలైస్సాకం స్వయమపి శత్రుఘ్నాజ్ఞయా సుమంత్రానీతస్యందన వర మధిరుహ్య జనకజారంజితాంకః లక్ష్మణభరతశత్రుఘ్నవిభీషణాదిభిశ్చ సంసేవిత స్సుముహూర్తే సాలంకారాం సాక్షాద్వైకుంఠసదృశీమయోధ్యాం మంగళవాద్యరవపరిపూరితాం ప్రహృష్టజనాకీర్ణాం ప్ర

విశ్య సకలాసు వీథీషు సంచర త్పురసుందరీసదృశపురసుందరీనయ
నకమలార్చితాఙ్గ స్తత్ర తత్ర లాజపుష్పవృష్టిభి ర్నీరాజనైరపి స
మారాధిత ఇంద్రభవనోపమం రాజమందిరం ప్రవివేశ ॥౨౬౫॥

తదను సుగ్రీవాజ్ఞయా సుషేణగవయాదివానరవర్యై రానీతా
ని చతుస్సముద్రాదితీర్థాని నిశామ్య నిత్యశత్రుఘ్న శ్శత్రుఘ్నోపి
రామాభిషేకాయ త్వరమాణః పురోహితాయ వసిష్ఠాయ సుహృ
ద్భి శ్చేవ్యాజ్ఞాపత్ ॥౨౬౬॥

ప—తతస్సప్రయతో వృద్ధో వసిష్ఠో బ్రాహ్మణై స్సహ ।
రామం రత్నమయే పీఠే సహసీతం న్యవేశయత్ ॥౨౬౭॥

వసిష్ఠో వామదేవశ్చ జాబాలి రథ కాశ్యపః ।
కాత్యాయన స్సుయజ్ఞశ్చ గౌతమో విజయ స్తథా ॥౨౬౮॥

అభ్యషిఞ్చ న్నరవ్యాఘ్రం ప్రసన్నేన సుగన్ధినా ।
సలిలేన సహస్రాక్షం వసవో వాసవం యథా ॥౨౬౯॥

ఋత్విగ్భి ర్బ్రాహ్మణైః పూర్వం కన్యాభి ర్మంత్రిభి స్తథా ।
యోధై శ్చైవాభ్యషించం స్తే సంప్రహృష్టా స్సనైగమైః ॥౨౭౦॥

సర్వౌషధిరసై ర్దివ్యై ర్దైవతై ర్నభసి స్థితైః ।
చతుర్భి ర్లోకపాలైశ్చ సర్వై ర్దేవైశ్చ సంగతైః ॥౨౭౧॥

కిరీటేన తతః పశ్చా ద్వసిష్ఠేన మహాత్మనా ।
ఋత్విగ్భి ర్ఋషిభిశ్చైవ సహ తేనాభిషేచితః ॥౨౭౨॥

గ—తదా శత్రుఘ్నే శ్వేతాతపత్రం ధృతవతి సుగ్రీవవిభీష
ణయో శ్చంద్రకిరణరుచిరవాలవ్యజనధారిణో స్సతో స్సంవాహయతి
హనూమ త్యుభయపార్శ్వాధిష్ఠితభరతశత్రుఘ్నస్య సీతాసంక్షోభి
తోత్సంగస్య శ్రీరామచంద్రస్య దివ్యం చరణనళినయుగళం శతపుష్క
రాంచ మాలాం కాఞ్చనీం వాసవప్రేరితే వాయౌ సమర్పయతి ॥

తదా దేవగంధర్వాః స్సంతోషేణ ప్రజగు రప్సరోగణై స్సాకం కుర్వద్భి ర్నర్తనం బహుధా పట్టాభిరామం రామ మశరణ్యా శరణ్య మభయకరాంబుజరమ్యం సృష్టిస్థితిలయకారకం జానకీప్రాణనాయకం భూపుత్రీం జగద్ధాత్రీంచేత్థమ్ ॥౨౭౪॥

ప—నమో నమ శ్శరణ్యాయ వేదాంతప్రతిపాదినే ।
నమో నమ స్సుశీలాయై సర్వలోకప్రసూతయే ॥౨౭౫॥

జయ జయ జయ రామ సీతాపతే
జయ జయ జయ రావణారే ప్రభో ।
జయ జయ జయ దేవి రామప్రియే
జయ జయ జయ మంద హాసోజ్జ్వలె ॥౨౭౬॥

మంగళం భవతు రామచంద్ర తే
కైకసీతనయకంఠభేదినే ।
మంగళం భవతు రామవల్లభే
దేవి తే జనక భూమిపాత్మజె ॥౨౭౭॥

గ—తదవసరే మహారాజ స్సుగ్రీవో వృద్ధృతగ్రీవ స్సాకమంగదజాంబవత్ప్రముఖై రస్తువ దేవం స్వనాథం మైథిలీనాథం రఘుపతిం సీతాంచ పతివ్రతా మతిభక్త్యా కృతాంజలిః ॥౨౭౮॥

ప—శ్రీరామచంద్ర మభయాబ్జకరం మనోజ్ఞం
వందామహే శమదమాదిగుణోజ్వలం త్వామ్ ।
సీతాం రఘూద్వహసతీం దరహాసరమ్యాం
చంద్రాననాం జనకభూపతినందనాం త్వామ్ ॥౨౭౯॥

విదితాఖిల ధర్మాయ తారాపతివినాశినే ।
రామచంద్రాయ సీతాయై జగన్మాత్రే ఽస్తు మంగళమ్ ॥౨౮౦॥

జయ రామప్రభో శూర ప్రపన్నజనరక్షక ।
జయ మాతస్సదా పూజ్యే దివ్యాభరణభూషితే ||౯౮౧||

గ—తదానీమేవ రాక్షసచక్రవర్తీ విభీషణ శ్శత్రుభీషణః కృత్యాకృత్యవిచక్షణః పుణ్యజనకులభూషణ శ్శిరస్యంజలిం రచయన్ ప్రాస్తౌషీ ద్వినయపురస్సరం జానకీరమణ మఖిలలోకానాం శరణ్యం జనకనందినీంచ రమణచిత్తానువర్తినీమ్ ||౨౮౬||

ప—మేఘశ్యామం మధురాలాపినం త్వాం
వందే దేవం దృఢకోదండపాణిమ్ ।
స్వర్ణచ్ఛాయాం కమలాక్షీంచ సీతాం
వందే దేవీం మందహాసోజ్జ్వలాం త్వామ్ ||౨౮౨||

లోకాధీశం ఖలతూలాగ్నికల్పం
భక్తాధీనం కలయే మానసే త్వామ్ ।
సీతాం చిత్తే కలయే రామపత్నీం
మంజాం పూజ్యాం శశివక్త్రాం సదా త్వామ్ ||౨౮౩||

శుభమస్తు క్షితీంద్రాయ కౌసల్యానందదాయినే ।
శుభం భవతు సీతాయై రామపత్న్యై కృపాబ్ధయే ||౨౮౪||

అస్మత్ప్రభో సురవరార్చితపాదపద్మ
సీతాపతే నిశిచరేశ కపీశ శత్రో ।
నిత్యం జయాబ్జనయనే వరనాగవేణి
రామప్రియే జనని మఙ్గళమస్తు నిత్యమ్ ||౨౮౫||

గ—అనంతర ముత్థాయాంజనాకుమార స్స్వామికార్యధురంధరః పవననందనః ప్రణమ్య శిరసా సీతారామయోః పదనళినే ష్వతిభక్త్యా కృతకరసంపుట స్తుతి మకరో దేవమ్ ||౨౮౬||

ప—కాకుత్స్థ రామ కరుణాంబునిధే ప్రసన్నో
నిత్యం సహోదరవరైః ప్రియయా సమేతః ।
అస్మాభి రంబుజపదం శరణం గతైస్తే
మాతుః ప్రతోషనిచయం రచయ న్జయత్వమ్ ॥౨౮౭॥

అస్మదంబ క్షమావాసే రామచిత్తాపకర్షిణి ।
అభయాంబుజహస్తే త్వం జయ కింకరపోషిణి ॥౨౮౮॥

నమామ్యహం పదాంభోజం ప్రభో తే భక్తపాలక ।
సువర్ణపాదుకారమ్యం మత్పాణిపరిమర్దితమ్ ॥౨౮౯॥

నమస్కరో మ్యహం దేవి మాతరం రామవల్లభామ్ ।
మందస్మితముఖాంభోజాం శరణాగతపాలినీమ్ ॥౨౯౦॥

మంగళం భవతు రామచంద్ర తే
రావణాంతక మునీంద్రరక్షక ।
రామనాయకి సతీమణే సదా
మోహనాంగి జనకేశపుత్రి తే ॥౨౯౧॥

గ—తదా నవరత్నఖచితాభరణమండితాః స్సాన్ద్రతి సదృశాః స్సువాసిన్యః కరపంకజధృతవివిధోపహారా స్సీతారామయో ర్మంగళనీరాజన మకుర్వ న్గాయంత్య స్సంతోషేణ గానమ్ ॥౨౯౨॥

ప—సతత మస్తు తే మంగళం ప్రభో
మదనసుందర క్షత్రియోత్తమ ।
భవతు మంగళం భూమిపుత్రి తే
రుచిరవిగ్రహే రామవల్లభే ॥౨౯౩॥

అనిశ మస్తు తే రామ మంగళం
నిఖిలసుందరీచిత్తమోహక ।
జనని మంగళం తే ఽస్తు సర్వదా
భవభయాపహే క్షేమదాయిని ॥౨౯౪॥

భవతు మంగళం తే నిరంతరం
సుగుణమందిర క్ష్మాసుతాప్రియ ।
జనకసంభవే తే ఽస్తు మంగళం
ప్రణతపాలనా సక్తమానసే ॥౨౯౫॥

జయ రామ ప్రభో స్వామి న్నస్మదానందదాయక ।
జయ మాత స్సదా దేవి త్రయాణాం జగతాం శుభే ॥౨౯౬॥

రామాయ తే భువననాయకశేఖరాయ
నిత్యం నమోఽస్తు కలశాబ్ధిసుతాప్రియాయ ।
దేవ్యై చ రామహృదయాంబుజమందిరాయై
నిత్యం నమో ఽస్తు రమణీ మణయే జనన్యై ॥౨౯౭॥

జీవ చిరం సహజై స్సహ లోకే
రామ విభో ప్రియయాసహ రక్షన్ ।
రాష్ట్ర మశేష మజేయబలాఢ్య
త్వం కృపయా పరిపాలయ నిత్యమ్ ॥౨౯౮॥

గ—తదా వసిష్ఠాదయో మహర్షయః పరమార్థతత్వజ్ఞా దివ్య
సింహాసనాసీనం రామం సీతాం చ లోకవిఖ్యాతా మిత్థ మస్తువన్ ॥

ప—జయతు జయతు రామో జన్మదుఃఖాపహర్తా
జయతు జయతు సీతావల్లభో ఽసౌ శరణ్యః ।
జయతు జయతు పూజ్య స్సర్వలోకాభివంద్యో
జయతు జయతు దేవో దివ్యకోదండపాణిః ॥౩౦౦॥

వందామహే వయం రామం వందారు జనవందితమ్ ।
అభయాంభోజహస్తం త్వాం శరణ్యం సతతం ప్రభో ॥౩౦౧॥

నమో దయాకరాయ సర్వపావనాయ సర్వదా
రఘూద్వహాయ సర్వగోచరాయ విశ్వరూపిణే ।

పురాతనాయ పీతవాససే ప్రపన్నపాలినే
త్రివిక్రమాయ తత్త్వవాదినే మహాకిరీటినే ॥౩౦౨॥

నమో ధ్రువాయ ధన్వినే సమాయ శాశ్వతాయ భో
ప్రియంవదాయ వేదవిత్తమాయ విశ్వయోనయే ।
ప్రజాగరాయ కుంభకర్ణనాశినే దయాళవే
నిరంజనాయ జిష్ణవే శివప్రియాయ విష్ణవే ॥౩౦౩॥

నమో జనార్దనాయ మోక్షదాయ సత్యకీర్తయే
దశాననప్రణాశినే క్షమాసుతాప్రియాయ తే ।
త్రిలోకవల్లభాయ పుష్కరేక్షణాయ యోగినే
విభీషణప్రియాయ పూర్వభాషిణే మహాత్మనే ॥౩౦౪॥

సీతావల్లభ తే పదాబ్జయుగళం దివ్యం ప్రపద్యామహే
స్వామి న్నో శరణం వయం మృదుతమం దుఃఖాబ్ధిసంతారణమ్ ।
దేవానీకకిరీటరత్నకిరణై ర్నీరాజితం సంతతం
భక్తాగ్రేసరపూజితం మునిగణై స్సంస్తూయమానం శుభమ్ ॥౩౦౫॥

మంగళం చరాచరాత్మనే ఽస్తు
క్షేమదాయినే నతావళీనామ్ ।
ఇంద్రనీలకాన్తమూర్తయే తే
మందహాసరమ్య చందవక్త్ర ॥౩౦౬॥

జయ జయ భూతనయాధవ నిత్యం
జయ జయ దీనజనావనదీక్ష ।
జయ జయ రాఘవ దాశరథే త్వం
జయ జయ దుఃఖభవాబ్ధివినాశిన్ ॥౩౦౭॥

వందామహే వయం దేవి తవ పాదసరోరుహమ్ ।
శరణం నో జగద్వంద్యం మణినూపురశోభితమ్ ॥౩౦౮॥

మంగళ మస్తు సదా తే జానకిక్షోణీతనుజాతే ।
సుందరి రాఘవ కాన్తే కింకరపోషణసక్తే ॥౩౦౯॥
జయమాంబ నిత్య మచ్యుతే సదా సురాసురార్చితే ।
సరోజలోచనవరే కృపాకరే మనోహరే ॥౩౧౦॥
గ—తదా కౌసల్యాసుమిత్రాదిరాజమహిష్యః పునరాగతం
వనాద్రామచంద్రం పట్టాభిషిక్తం భూపుత్రీం శతపత్రనేత్రాం చాలో
క్య ఉతీవ హర్షేణ ప్రముదితాంతరంగా బహుధా ఆశిషమకుర్వన్॥
ప—భవతు మంగళం రామచంద్ర తే
మరతకోపలశ్యామవిగ్రహ ।
సుగుణవారిధే జానకీపతే
తనయ మందహాసోజ్జ్వలానన ॥౩౧౨॥
పుత్రోత్తమాత్ర భవ రామ చిరం సుజీవీ
యుక్త స్సహోదరవరై రమలైః కృతజ్ఞైః ।
ఆజ్ఞాం గురో ర్వహ వరాం శిరసా వినీతో
ధర్మేణ పాలయ భువం భజ పూజ్యవర్గమ్ ॥౩౧౩॥
జయ తనయోత్తమ రామ సదా
జయ కమలేక్షణ రాష్ట్రపతే ।
జయ సురకార్యకృతాదర భో
జయ సహజైః ప్రియయా సహితః ॥౩౧౪॥
ధరైకకతాన మిథిలేశ్వరపుత్రి సీతే
ప్రఖ్యాతదివ్యచరితే మనువంశదీపే ।
లోకైకసుందరి సతీజనభూషణే త్వం
సాకం ప్రియేణ జయ పుత్రవతీ సదాంబ ॥౩౧౫॥
భవతు మంగళం తే నిరంతరం
కమలలోచనే రాఘవప్రియే ।

నిశిచరాంతకే క్ష్మాత్మసూభవే
స్మితముఖాంబుజే సర్వతోషదే ॥౩౧౬॥
మంగళం భరతాయాస్తు ధీమతే లక్ష్మణాయచ ।
శత్రుఘ్నాయచ ధీరాయ పుత్రేభ్య స్సతతం మమ ॥౩౧౭॥
గ — తదా సర్వేప్రజా స్సామంతరాజానశ్చ బహు సంతో
షేణాస్తువ న్నేవం కృతాంజలయః కాకుత్స్థం ధరణీసుతాంచ॥౩౧౮॥
ప — పౌలస్త్యసుసమీరణోరగవరో రామో జగన్మోహనో
వైదేహీరమణః ప్రఫుల్లవదనో దేవో జగన్నాయకః ।
పీఠే రత్నమయే సహోదరయుతః పూజ్యో భృశం రాజతే
సర్వే పశ్యత చక్రవర్తిన మముం లోకైకవీరం ప్రభుమ్ ॥౩౧౯॥
ధరాసుతావిరాజితాంక మబ్జనేత్ర మచ్యుతం
సహోదరై ర్విశోభితం సమంతతః కృపాకరమ్ ।
విభీషణాదిరాక్షసోత్తమైః కృతాభివందనం
దివాకరాత్మజాదివానరైః ప్రపూజితం ముదా ॥౩౨౦॥
అరుంధతీపతిప్రకల్పితాశిషం హసన్ముఖం
కృతాభిషేచనం ప్రజానుపాలనైకమానసమ్ ।
శరణ్య మర్థినాంతు కామితార్థదాయినం సదా
ప్రభుం దినేశవంశభూషణం మృదుప్రభాషిణమ్ ॥౩౨౧॥

కిరీటహారకంకణాదిదివ్యరత్నమండనం
మనోజ్ఞపీతవస్త్రరాజితం శుభంకరంవరమ్ ।
సువర్ణరత్నసింహపీఠమధ్యశోభినం నృపం
నమామ రామ మాంజనేయ పూజితాంఘ్రిపంకజమ్ ॥౩౨౨॥
క్ష్మాత్మజారమణం రఘునాథం
పాలితభక్తగణం కరుణాబ్ధిమ్ ।

పంక్తిరథాత్మజ మంబుజనేత్రం
లక్ష్మణపూర్వజ మద్య నతాస్మః ॥3౨3॥

నమోఽస్తు తే నృపేశ సార్వభౌమ లక్ష్మణాగ్రజ
ప్రభో శరణ్య మైథిలీపతే దయాంబుధే సదా ।
శచీప్రియాది దేవమౌళికాస్తపాదపంకజ
ప్రఫుల్లపుండరీకసుందరాక్షియుగ్మ రాఘవ ॥3౨౪॥

మంగళం రామభద్రాయ సర్వమంగళదాయినే ।
మైథిలీప్రాణనాథాయ దివ్యమంగళరూపిణే ॥3౨౫॥

మంగళం రాఘవేంద్రాయ శరణ్యాయామితౌజసే ।
అస్మత్పాలనదీక్షాయ భయముద్రాకరాయ తే ॥3౨౬॥

మంగళం దేవదేవాయ పితృవాక్యానుసారిణే ।
దుష్టరాక్షసనాశాయ సర్వభక్తప్రపాలినే ॥3౨౭॥

పాలయ పాలయ దాశరథే త్వం
త్వచ్చరణాంబుజదాసగణాన్నః ।
రామ విభో సహిత స్సహజాతై
శ్రగ్జభక్తివిరాజితచిత్తైః ॥3౨౮॥

ప్రపన్నజనమాత్రే తే రామపత్న్యై శుభంకరే ।
సంసారపాశచ్ఛేదిన్యై నిత్యం భవతు మంగళం ॥3౨౯॥

అంబ జయాఽనిశ మంబురుహాక్షి
క్షేమవిధాయిని భక్తజనస్య ।
పంకజరంజితపల్లవహస్తే
తప్తసువర్ణసమానశరీరే ॥330॥

హంసకశోభితనీరజపాదే
జాతిసుమైః పరివాసితకేశే ।

జానకి రాఘవనాయకి పూజ్యే
త్వాం జననీం సతతం ప్రణమామః ॥౩౩౧॥

గ—సదా ధృతకుంకుమతిలకయా దుకూలాలంకృతయా తత్తదంగనిహితమనోహరమాలంకారయా స్వప్రియయా సాకం స్వయమపి కిరీటకుండలహారకేయూరాదిసకలాభరణై రలంకృతసర్వాంగ స్సన్ ధృతమనోహరపీతాంబరశ్చ తద్వైన మనోరమేణ సుగంధినా రక్తచందనేనానులిప్తాంగశ్చ మనోరమకల్పద్రుమపుష్పమాలాదిభి రలంకృతశ్చ తత్కాలసముపచీయమానకాన్త్యా సర్వా నానందయన్ ఛత్రచామరాదిరాజబిరుదావళిభి రతీవ శోభిత స్స్వర్గే సురేంద్రఇవ వైకుంఠే విష్ణురివ సత్యలోకే కమలాసనఇవ వరమణిసింహాసనే సముపవిశ్యాతీవ ప్రకాశమాన స్సర్వా న్సంభావయ న్నుచితార్థై ర్విశేషత స్సుగ్రీవాదికపివరాంశ్చ మణిహారాదిభి రన్నైశ్చ స్వకులధనేన విభీషణంచ హనుమంతమపి సీతయా ప్రియయా స్వకంఠపరిశోభిత మణిహారప్రదానేన సంభావితం కారయిత్వా ప్రేషయిత్వా చ స్వస్వనగరం వానరరాక్షసా న్యథాగతం మంగళమంగళ స్సకల భక్తరక్షణైకధురంధర శ్శరణాగతవత్సల శ్శ్రీరామచంద్రః ప్రీత్యా కల్యాణగుణగణభరితం భరత మభిషిచ్య యౌవరాజ్యే సకలభూమండలం ధర్మేణపాలయితు మారేభే కరిష్య న్నశ్వమేధాదిక్రతుముఖ్యా ననుజై స్సాక మతిసంతోషేణ ॥౩౩౨॥

ప—యస్యాథ్యా ధరణీ ఫలై ర్నిబిడితా వృక్షాశ్చ సర్వత్రహో
దివ్యాన్యప్సరసాంగణై రతిశయేనార్థ్యాని పుష్పాణ్యథుః ।
స్వేస్వేకర్మణి సర్వవర్ణజనితా లోకాశ్చ తోషం యయుః
శ్రీసీతారమణే ప్రశాసతి ధరాం లోకైకవీరే ప్రభౌ ॥౩౩౩॥

యుద్ధకాణ్డ స్సమాప్తః.

శ్రీరఘునందన పరబ్రహ్మణేనమః.

శ్రీరామం రఘువంశజం జనకజాజానిం మహా
వైదేహీం మినవంశకీర్తిజననీం శ్రీరామపత్నీం మహమ్ ।
వందే కోసలరాజపౌత్ర మతులం నక్తంచరారిప్రభుం
కాకుత్థ్సం జనలోచనోత్పలవిధుం మండోదరీశోకదమ్ ॥౩౩౪॥

కీశరాక్షసమిత్రాయ పౌలస్త్యప్రాణహారిణే ।
సీతాలింగితదేహాయ సీతారామాయ మంగళమ్ ॥౩౩౫॥

భరతాభీష్టదాత్రేచ మాతృసంతోషకారిణే ।
కృతపట్టాభిషేకాయ సీతారామాయ మంగళమ్ ॥౩౩౬॥

అనుజైః కృతపూజాయ వాయుపుత్రార్చితాంఘ్రయే ।
సర్వానందప్రదాయాస్తు సీతారామాయ మంగళమ్ ॥౩౩౭॥

శరణాగతపాలాయ పితృవాక్యానుసారిణే ।
ఏకపత్నీవ్రతాయాస్తు సీతారామాయ మంగళమ్ ॥౩౩౮॥

భ్రామితసంసృతిచక్రగతాం మాం
నిర్గతికాం పరిమోహితచిత్తామ్ ।
త్వచ్చరణాబ్జవిశోభితమాళిం
దీనతమాం మవ రాఘవ శీఘ్రమ్ ॥౩౩౯॥

సీతావల్లభ రాఘవేంద్ర కృపయా మా ముద్ధర శ్రీపతే
క్లాంతాం నిర్గతికాంచ బాంధవమహాకల్లోలమాలాహతామ్ ।
సంసారార్ణవతో రజస్తమమయా ద్ఘోరా ద్దయాసీరధే
సాకేతాధిపతే నివారితరిపో భక్తార్తినాశి న్ప్రభో ॥౩౪౦॥

సర్వేశ్వరి ప్రణతపాలనబద్ధచిత్తే
తోషైకపీరరఘునాయకమోహనాంగి ।
సీతే మమాంబ కరుణామృతపూరితాక్షి
విత్యం తవాస్తు శుభసంతతి రేవ దేవి ॥౩౪౧॥

మా ముద్ధరాంబ కలశామ్బుధిరాజకన్యే
క్షేమంకరే సకలలోకచయస్య పూజ్యే ।
పద్మాసనాదిసురపూజితపాదపద్మే
సంసారచక్రపతితాం శరణం గతాం త్వామ్ ॥౩౪౨॥

మాతః ప్రపాలయ రఘూద్వహధర్మపత్ని
ప్రాప్తాం తవామలపదాంబుజ మేవ మాం త్వమ్ ।
దుఃఖాబ్ధివీచినిచయైః ప్రతిహన్యమానా
ముత్తారణార్థ మభితః ప్రవిలోకయంతీ ॥౩౪౩॥

మాత ర్దేవి సమస్తలోకశుభదే క్ష్మాపుత్రి రామప్రియే
బ్రహ్మాండేశ్వరయో ర్దయాసుభగయో ర్మచ్చిత్తసంవాసినోః ।
దంపత్యో ర్యువయో రమోఘకృపయా నిస్సారితం మన్ముఖా
దేతం గ్రంథ మశేషపాపహరణం యుష్మత్కథాపూరితమ్ ॥౩౪౪॥

పత్యు స్తే కరుణానిధే రఘుపతే శ్రీరామభద్రస్యతు
శ్రీకర్ణాభరణం విధాయ రుచిరం పాదామ్బుజం శ్రీకరమ్ ।
నీత్వా మాం కృపణాం గతాంచ శరణం త్వత్పాదరక్తాంబుజం
సంసారార్ణవతోద్ధరాంబ సహసా కల్లోలమాలాకులాత్ ॥౩౪౫॥

సద్గుణౌఘైః ప్రకాన్తస్య క్షమాదమశమాదిభిః ।
అస్మాకం శ్రీశభక్తస్య సంతతం ప్రియవాదినః ॥౩౪౬॥

తాతపాదస్య పూజ్యస్య సద్విద్యాదిప్రదాయినః ।
మనసా కర్మణా వాచా కృతజ్ఞాస్స్మ్యహ మాత్మజా ॥౩౪౬॥

ప్రబంధమేత మప్రౌఢ మబలాకృత మప్యహో ।
సీతారామకథాపూర్ణ మస్తు శ్రీశేసమర్పితమ్ ॥౩౪౭॥

సమాప్తో ఽయం గ్రంథః.

శ్రీరఘునందన పరబ్రహ్మణేనమః.

శ్రీ.

సీతారామ పాహి.



శ్రీరామదణ్డకః.

శ్లో॥ భూపుత్రీ ప్రాణనాథాయ వేదశీర్షవిహారిణె ।
ప్రపన్న పారిజాతాయ నమో రామాయ ధన్వినె ॥౧॥

జయ రఘువర మైథిలీనాథ నిత్యం కిరీటోజ్వలద్రత్నరోచిచ్ఛటావ్యాప్తచంద్రాననప్రోల్లసచ్చిత్రక భ్రూలతాకాన్తపద్మాయతాక్షిప్రసరద్దివ్యకారుణ్యపీయూష చాంపేయికాకోరకోద్భాసినాస ప్రవాళాధరాంతర్లసద్దంతముక్తామణె పద్మరాగోజ్వలత్కుండికాశోభికర్ణద్వయాలంకృతాదర్శగండస్థల శ్రీపతె ॥౨।

వరమణిమయకంఠభూషాలసత్కంబుకంఠం సుగంధానులిప్తప్రశస్తోరసం త్వాం ప్రవాళాంగదాలంకృతాజానులంబద్భుజం మాక్తికావాపకాశోభిహస్తాంబుజం వజ్రకాన్త్యూర్మికాద్యోతరమ్యాంగుళిం నిమ్ననాభీసరోజప్రశోభిత్రిరేఖాసమేతోదరం నౌమి రంభోరుజానుప్రభాశోభిజంఘం సువర్ణాంసకారమ్యపాదాంబుజమ్ ॥3॥

మరకతగుణకాన్తమధ్యోజ్జ్వలత్పీతకౌశేయ తే పాటలీపారి భద్రాంబుజప్రస్థపుష్పాదిపుష్పోజ్జ్వలద్వైజయంతీప్రకాన్తాయ కోదండ సంధారిణె మందహాసాయ దాసావళీపాలనాబద్ధచిత్తాయ రాత్రించర స్తోమతూలాగ్నిరూపాయ మాసేంద్రపాలాయ దేవాధిదేవాయ ధీరా య రామాయ నిత్యం శుభాన్యస్తు సీతాపతె ॥౪॥

దశరథసుత రామ రత్నోజ్జ్వలత్సింహపీఠాభిషిక్తం సతీశ్రేష్ఠ యా సీతయా మండితాంకం సదా ఽఽర్యాంఘ్రిసంసేవినా కేకయా ధీశపుత్రీకుమారేణ శత్రుఘ్నయుక్తేన సౌమిత్రిణా చాపి సంశోభి పార్శ్వద్వయం వాయుపుత్రాచితాంభోజపాదం వసిష్ఠాదిమౌనీం ద్రసంకీర్తితం వానరేశేషుపాసంచరేంద్రాదిసంసేవితం త్వాం భజె ॥౫॥

శ్లో॥ శ్వేతాతపత్రసుభగం జనకాత్మజేశం
పట్టాభిరామ మభయాబ్జకరాభిరామమ్ ।
త్వాం భక్తవశ్య మఖిలార్తిహరం శరణ్యం
కారుణ్యసింధు **మ**బలా శరణం ప్రపద్యే ॥౬॥

శ్రితజనమందారం త్వాం జనకసుతాఽఽనందదాయిన మిదానీమ్।
ఏనాం సుందరవల్లీ మవాశ్రితాం పాహిం భవాగ్నిసంతప్తామ్ ॥౭॥

రమె పాహి, శ్రీసీతా గద్యమ్.

ప—ప్రసన్నాభవ సీతె త్వం ప్రపన్నజనపాలిని ।
భక్తాయాం మయ్యనాథాయాం సాకం పత్యా కృపాన్వితా ॥౧॥

గ—జయజయ మహాదేవి రామభద్రోజ్జ్వలన్మృదుతమాంక ప్రకాన్తె మాత స్సీతె పరిమళాకృష్టభ్రమరభరితకేతకీమల్లికాచంపక మరువకహేమపుష్పికాజాతివాసంతీకేసరకుందమందారపారిజాతపుష్ప చామరప్రముఖమకరందపరిమళపరిపూరితకుసుమమాలాలంకృతస్నిగ్ధ నీలకుంతలాబద్ధకబరీవిభ్రాజితచూడామణిమండితోత్తమాంగె నవము క్తామణిసూత్రరంజితసీమంతరేఖాపరిసరవిరచితకుంకుమతిలకరుచిరకుటి

లాలకాక్రాంతేందువదనే నమ్రీకృతమదనకోదండోజ్జ్వలభ్రూవల్లి
కమనీయకమలలోచనగళత్కరుణామకరందాసించితాశ్రితజనబృందే
తిలసౌవర్ణికాలసద్వజ్రనాసాభరణభూషితోన్నతనాసికే మందస్మిత
చంద్రికోద్భాసకుందకుట్మలరదనకాన్తిప్రకాన్తబింబాధరే వజ్రతాటం
కప్రముఖకర్ణాభరణరమణీయశ్రవణశోభమానరుచిరముకురకపోలే న
వరత్నఖచితగ్రైవేయకాలంకృతసుందరకంధరే శాతకుంభకుంభవిభ్రాజ
త్సుగంధవాసితమకరికాపత్రవిచిత్రకనకబిందుబంధురకౌశేయకంచుకవి
రాజద్వక్షోజలంబాయమాననక్షత్రమాలాదిహారహారోజ్జ్వలే గారుత్మ
తకేయూరరమణీయబాహులతే శోణరత్నవలయవేష్టితమణిబంధరాజ
ద్గోమేధికాదిరత్నపారిహార్యకమనీయకరనీరజే వజ్రవైడూర్యాంగుళీయ
కపరిమండితే సూక్ష్మకటిపరివేష్టితమణికింకిణీరమణీయపుష్యరాగనీల
మణిరశనాశోభితపుళిననితంబసుభగే గంభీరనాభీసరోజవిభ్రాజమానత్రి
వళీరుచిరమందోదరి కరికరోరుప్రసృతమయూఖప్రకాశాన్తోరుపర్వప్ర
శోభిని క్వణత్కింకిణీమనోహరజాతరూపమంజీరనూపురరమణీయాల
క్తరంజితచరణారుణసరోజే తపనీయహంసకుసుమాదిభిః కాన్త పీతాం
బరోజ్జ్వలద్దివ్యమంగళవిగ్రహే లావణ్యమయి రమణకంఠపరివేష్టితసవ్యే
తరబాహులతాలసద్వరదముద్రాలోచమానకరకిసలయే వామపాణిపల్ల
వకలితలలితవిమలకమలే కమలే పరిమళభరితకుసుమమాలాలంకృతే
శ్రితజనపరిపాలనైకబద్ధచిత్తే దశముఖప్రముఖనిశిచరనిరసనహేతుభూ
తే కీరవాణి సకలజనమనోనయనహారిణి జగదీశ్వరి మహేశ్వరి నిరతమ్॥

ప—ప్రణతజనమందరం తే చరణారుణనీరజయుగమద్యాంబ।
సుందరవల్లీ ఏషా నిగళతికా రక్షకం శ్రయతి భక్త్యా ॥౧౦॥